

**Program Ochrony Środowiska
dla powiatu wołomińskiego
na lata 2004 - 2011
(projekt)**

1. Wprowadzenie	4
2. Cele i zakres programu	4
3. Metodyka opracowania Programu i główne uwarunkowania Programu	5
4. Charakterystyka powiatu wołomińskiego	6
4.2. Charakterystyka poszczególnych gmin powiatu	7
4.8.1. Struktura użytkowania terenu	21
4.8.2. Struktura zabudowy	22
4.11. Sytuacja gospodarcza i rolnictwo	26
4.12.1. Zaopatrzenie mieszkańców powiatu w energię ciepłą	30
4.12.2. Elektroenergetyka	31
4.12.3. Gazownictwo	31
4.12.4. System zaopatrzenia w wodę	32
4.12.5. System kanalizacji i oczyszczania ścieków	40
4.12.6. Infrastruktura i system komunikacyjno - transportowy	45
4.12.7. Oświata i wychowanie	51
4.12.8. Kultura	52
4.12.9. Ochrona zdrowia	55
4.12.10. Bezpieczeństwo publiczne	64
4.12.11. Turystyka i rekreacja	65
4.12.12. Szlaki turystyczne	66
5. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne opracowania Programu ochrony środowiska	67
5.2.1. Polityka ekologiczna państwa	67
5.2.2. Polityka i strategia województwa mazowieckiego	68
5.2.3. Uwarunkowania wynikające z "Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego"	69
5.2.4. Program Ochrony Środowiska województwa mazowieckiego	69
5.2.5. Integracja z Unią Europejską	70
5.2.6. Fundusz Spójności - priorytety części środowiskowej	70
5.2.7. Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski"	71
5.2.8. Obowiązujące akty prawne w zakresie ochrony środowiska	72
5.3. Uwarunkowania wewnętrzne	72
5.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego	72
5.4. Założenia ochrony środowiska dla Powiatu do 2015 roku	73
5.4.1. Powiatowe i gminne limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska	73
5.4.2. Nadrzędny cel programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego	74
5.4.3. Priorytety ekologiczne	74
6. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego	76
6.1. Jakość wód i stosunki wodne	76
6.1.1. Stan aktualny	76
6.1.2. Program działań dla sektora: Jakość wód i stosunki wodne	82
6.2. Powietrze atmosferyczne	87
6.2.1. Stan aktualny	87
6.2.2. Program działań dla sektora: Powietrze atmosferyczne	94
6.3. Hałas	97
6.3.1. Stan aktualny	97
6.3.2. Program działań dla sektora: Hałas i wibracje	98
6.4. Promieniowanie elektromagnetyczne	100
6.4.1. Stan aktualny	100
6.4.2. Program działań dla sektora: Promieniowanie elektromagnetyczne	102
6.5. Poważne awarie i zagrożenia naturalne	103
6.5.1. Stan aktualny	103
6.5.2. Program działań dla sektora: Poważne awarie i zagrożenia naturalne	107
7. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody	110

7.1.1. Stan aktualny	110
7.1.2. Program działań dla sektora: Ochrona przyrody i krajobrazu	118
7.2.1. Stan aktualny	119
7.2.3. Program działań dla sektora: Gleby	121
7.3. Ochrona powierzchni terenu i zasobów kopalin	123
7.3.1. Stan aktualny	123
7.3.2. Program działań dla sektora: Ochrona powierzchni terenu i zasobów kopalin	128
8. Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii	129
8.1. Racjonalizacja użytkowania wody do celów produkcyjnych i konsumpcyjnych	129
8.2. Zmniejszenie zużycia energii	130
8.3. Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	131
8.4. Zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji	131
9. Włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych	132
9.1. Zagadnienia ochrony środowiska w ujęciu sektorowym	132
9.1.1. Przemysł	132
9.1.2. Transport	133
9.1.3. Gospodarka komunalna i budownictwo	133
9.1.4. Rekreacja i turystyka	134
9.1.5. Ochrona zdrowia	134
9.1.6. Rolnictwo	134
9.1.7. Aktywizacja rynku do działań na rzecz środowiska	135
10. Edukacja ekologiczna	135
10.2. Edukacja ekologiczna formalna (szkolna)	137
10.3. Edukacja ekologiczna pozaszkolna	138
11. Aspekty finansowe realizacji programu	139
11.1. Stan aktualny	139
12. Zarządzanie ochroną środowiska	144
12.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem	144
12.2. Zarządzanie programem ochrony środowiska	146
13. Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu	148
14. Analiza możliwych do zastosowań rozwiązań na podstawie oceny infrastruktury powiatu, organizacji wewnętrznej i zarządzania ochroną środowiska w powiecie oraz sytuacji finansowej.	150
15. Wytyczne do sporządzenia gminnych programów ochrony środowiska	150
Wykaz skrótów	153
Wykaz tabel:	154

1. Wprowadzenie

Szybki rozwój cywilizacyjny i ekspansja działalności człowieka spowodowały poważne przekształcenia środowiska naturalnego – zanieczyszczenie jego poszczególnych komponentów, wyczerpywanie się zasobów surowcowych, giniecie gatunków zwierząt i roślin, a także pogorszenie stanu zdrowia ludności na terenach przeobrażonych na niespotykaną dotychczas skalę. W Polsce te efekty pogłębione zostały niewłaściwą filozofią działania stosowaną aż do lat 90 - tych zeszłego wieku, według której środowisko traktowane było jako źródło surowców i miejsce deponowania odpadów i zanieczyszczeń. Obecnie sytuacja ta uległa zmianie - przyjmuje się, że jednym z najważniejszych praw człowieka jest prawo do życia w czystym środowisku. Zasadę tę zawiera Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku, która stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zrównoważony rozwój oznacza prowadzenie szerokiej działalności gospodarczej i społecznej przy jednoczesnym niedopuszczeniu do dalszej degradacji środowiska naturalnego oraz na podejmowaniu działań zmierzających do rekonstrukcji zniszczonych elementów środowiska. Istota rozwoju zrównoważonego polega na tym, aby zapewnić zaspokojenie obecnych potrzeb bez ograniczania przyszłym generacjom możliwości rozwoju.

Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych, które poprzez swoją politykę powinny zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne. Powiaty należą do władz publicznych, zatem na nich również spoczywa obowiązek wykonywania zadań z zakresu ochrony środowiska oraz odpowiedzialność za jakość życia mieszkańców. Dodatkowym wyzwaniem stało się przyszłe członkostwo w Unii Europejskiej oraz związane z nim wymogi. Zadaniem, czekającym powiat jest wdrożenie tych przepisów i osiągnięcie standardów UE w zakresie ochrony środowiska.

Efektywność działań w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego zależy przede wszystkim od polityki i rozwiązań przyjętych na szczeblu lokalnym oraz pozyskania zainteresowania i zrozumienia ze strony społeczności lokalnych. Działania takie, aby były skuteczne, muszą być prowadzone zgodnie z opracowanym uprzednio programem, sporządzonym na podstawie wnikliwej analizy sytuacji dla danego regionu.

Program ochrony środowiska sporządzony został na podstawie analizy aktualnego stanu środowiska w powiecie i określa przede wszystkim: cele polityki ekologicznej na terenie powiatu w podziale na cele krótko-, średnio- oraz długookresowe, priorytety ekologiczne wraz z uzasadnieniem ich wyboru, rodzaj i harmonogram działań ekologicznych, oraz środki finansowe niezbędne do osiągnięcia założonych celów. Program ochrony środowiska przedstawia aktualny stan środowiska, określa hierarchię niezbędnych działań zmierzających do poprawy tego stanu, umożliwia koordynację decyzji administracyjnych oraz wybór decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje.

Program ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego na lata 2004 – 2011 jest dokumentem planowania strategicznego, wyrażającym cele i kierunki polityki ekologicznej samorządu powiatu i określającym wynikające z niej działania. Program obejmuje horyzont czasowy lat 2004 – 2011, z podziałem na okresy: 2004 – 2007 i 2008 – 2011.

2. Cele i zakres programu

Program ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego na lata 2004 – 2011 przedstawia:

- aktualny stan środowiska i główne przyczyny tego stanu,
- najważniejsze problemy z zakresu ochrony środowiska,
- prognozowane zmiany w zakresie ochrony środowiska oraz wymagane zmiany w aspekcie przepisów unijnych,
- strategia długookresowa,
- strategia krótkookresowa,

- instrumenty prawne i ekonomiczne niezbędne dla wdrożenia Programu,
- system monitoringu i zarządzania ochroną środowiska.

Sam program nie jest dokumentem stanowiącym, ingerującym w uprawnienia poszczególnych jednostek administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów użytkujących środowisko. Należy jednak oczekiwać, że poszczególne jego wytyczne i postanowienia będą respektowane i uwzględniane w planach szczegółowych i działaniach inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska.

Tak ujęty *Program* będzie wykorzystywany jako:

- dokument koordynujący poszczególne działania związane z ochroną środowiska,
- podstawa tworzenia programów operacyjnych i zawierania kontraktów z innymi jednostkami administracyjnymi i podmiotami gospodarczymi,
- pomoc w wyborze decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje,
- instrument do działań edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych Powiatu,
- przesłanka konstruowania budżetu Powiatu na poszczególne lata,
- układ odniesienia zawierający wytyczne dla innych podmiotów polityki ekologicznej,
- podstawa do ubiegania się o fundusze celowe ze źródeł krajowych i Unii Europejskiej,
- główny instrument strategicznego zarządzania Powiatem w zakresie ochrony środowiska.

Ponadto, cele i działania proponowane w *Programie ochrony środowiska* posłużą do tworzenia warunków dla takich zachowań ogółu społeczeństwa Powiatu, które służyć będą poprawie stanu środowiska przyrodniczego. Realizacja celów wytyczonych w *Programie* powinna spowodować polepszenie warunków życia mieszkańców przy zachowaniu walorów środowiska naturalnego na terenie Powiatu.

Zakłada się, że kształtowanie i realizacja polityki ekologicznej na terenie powiatu wołomińskiego będą miały charakter procesu ciągłego, z jednoczesnym zastosowaniem metody programowania "kroczącego", polegającej na cyklicznym weryfikowaniu perspektywicznych celów w przekrojach etapowych i wydłużaniu horyzontu czasowego *Programu* w jego kolejnych edycjach.

3. Metodyka opracowania Programu i główne uwarunkowania Programu

Jako punkt odniesienia dla *Programu ochrony środowiska* przyjęto aktualny stan środowiska oraz stan infrastruktury ochrony środowiska na dzień 31.12.2002 z uwzględnieniem dostępnych danych za okres 2003 roku.

Przy opracowywaniu uwzględniono zasady postępowania, założenia i cele zawarte w:

- ustawie *Prawo ochrony środowiska* z 27 kwietnia 2001 roku,
- *Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010*.

Sposób opracowania *Programu* został podporządkowany metodologii właściwej dla planowania strategicznego, polegającej na:

- diagnozie stanu środowiska w Powiecie,
- określeniu konstruktywnych działań zmierzających do poprawy środowiska poprzez przedstawienie celów strategicznych, celów długo- średnio- i krótkoterminowych oraz kierunków działań wraz z opracowaniem programów operacyjnych dla poszczególnych segmentów środowiska;
- przedstawieniu uwarunkowań realizacyjnych *Programu* w zakresie rozwiązań prawno - instytucjonalnych, źródeł finansowania, systemu zarządzania środowiskiem i *Programem*;
- określeniu zasad monitorowania efektów wdrażania *Programu*.

Źródłami informacji dla Programu były materiały uzyskane ze starostwa powiatu, urzędów gmin z terenu powiatu wołomińskiego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie, Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, a także prace instytutów i placówek naukowo – badawczych z zakresu ochrony środowiska oraz gospodarki odpadami, jak również dostępna literatura fachowa.

Zgromadzone informacje zostały zweryfikowane poprzez ankietyzację, wywiady i sondaże. Do podmiotów gospodarczych z terenu powiatu rozesłane zostały ankiety uwzględniające szeroką problematykę ochrony środowiska, z których wnioski zostały uwzględnione w *Programie*. Przeprowadzono również badania świadomości społecznej w zakresie zagadnień ochrony środowiska, w tym gospodarki odpadami.

4. Charakterystyka powiatu wołomińskiego

4.1. Informacje ogólne

Powiat wołomiński powstał dnia 1 stycznia 1999 roku w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju. Jest jednym z 42 jednostek powiatowych województwa mazowieckiego, wyróżniając się wśród nich liczbą mieszkańców, powierzchnią oraz liczbą miast.

Obecne terytorium powiatu wołomińskiego zbliżone jest zasięgiem do utworzonego w 1867 roku Powiatu Radzyńskiego, który z przerwami okupacyjnymi w latach 1915-1918 i 1939-1944 przetrwał do roku 1952 i Powiatu Wołomińskiego, który istniał do likwidacji tego szczebla administracji państwowej w 1975 roku.

Powiat wołomiński ma powierzchnię 955 km² (2,68% województwa, 15 miejsce), liczy sobie 195 156 mieszkańców (3,5% województwa, 2 miejsce) oraz 12 gmin (3,7% gmin województwa). Na terenie powiatu znajduje się 7 miast, co jest liczbą największą spośród jednostek tego szczebla w województwie mazowieckim.

Obszar powiatu charakteryzuje dwudzielność zainwestowania przestrzennego – zachodnia część, przylegająca do granic Warszawy i powiatu legionowskiego, wchodzi w skład stołecznej aglomeracji, co przekłada się na intensyfikację zabudowy, dużą gęstość zaludnienia, szybszy i intensywniejszy rozwój gospodarczy oraz liczne powiązania z Warszawą. Teren położony na wschodzie powiatu ma charakter typowo rolniczy, z dominującą wiejską zabudową, poza miastami słabo zurbanizowany i uprzemysłowiony, o niewielkiej gęstości zaludnienia. Obszar ten jest w mniejszym stopniu narażony na antropopresję niż zachodnia część powiatu.

Powiat Wołomiński tworzy dwanaście gmin: 4 miejskie, 5 wiejskich i 3 miejsko-wiejskich. Są to: Dąbrówka, Jadów, Klembów, Kobyłka, Marki, Poświętne, Radzymin, Strachówka, Tłuszcz, Wołomin, Ząbki i Zielonka. Siedem siedzib gmin ma prawa miejskie. Są to: Kobyłka, Marki, Radzymin, Tłuszcz, Wołomin, Ząbki i Zielonka. Łącznie w powiecie znajduje się 226 miejscowości.

Stolicą powiatu jest Wołomin, który liczy prawie 40 tysięcy mieszkańców i jest prężnym ośrodkiem życia gospodarczego i kulturalnego.

Podział powiatu wołomińskiego na jednostki terytorialne przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1 Podział powiatu wołomińskiego na jednostki terytorialne

Lp.	Gmina	Rodzaj	Powierzchnia	Sołectwa	Miejscowości
1	Dąbrówka	wiejska	109 km ²	27	28
2	Jadów	wiejska	117 km ²	27	31
3	Klembów	wiejska	86 km ²	17	17
4	Kobyłka	miejska	20 km ²	-	1
5	Marki	miejska	26 km ²	-	1
6	Poświętne	wiejska	106 km ²	29	28
7	Radzymin	miejsko-wiejska	131 km ²	26	29
8	Strachówka	wiejska	108 km ²	22	27
9	Tłuszcz	miejsko-wiejska	103 km ²	27	45
10	Wołomin	miejsko-wiejska	59 km ²	14	15
11	Ząbki	miejska	11 km ²	-	1
12	Zielonka	miejska	79 km ²	-	1
Ogółem			955 km ²	189	226

Źródło www.stat.gov.pl

Położenie powiatu wołomińskiego na tle województwa mazowieckiego oraz główne miejscowości przedstawia rysunek 1.

4.2. Charakterystyka poszczególnych gmin powiatu

Powiat wołomiński powstał z połączenia gmin, które należały wcześniej do trzech województw: stołecznego warszawskiego, siedleckiego i ostrołęckiego. Obecnie istnieją istotne różnice w wielu dziedzinach między poszczególnymi gminami.

Gminy należące do dawnego województwa ostrołęckiego to Dąbrówka, Klembów i Tłuszcz, siedleckiego - Poświętne, Jadów, Strachówka oraz warszawskiego - Kobyłka, Marki, Radzymin, Wołomin, Ząbki, Zielonka. Każde z tych województw prowadziło odrębną politykę regionalną, która miała istotny wpływ na rozwój poszczególnych gmin. Dodatkowo, gminy wchodzące w skład obecnego powiatu wołomińskiego znajdowały się na obrzeżach dawnych województw, przez co miały mniejsze możliwości korzystania ze środków pomocowych na rozwój infrastruktury technicznej. Gminy podwarszawskie (szczególnie Wołomin i Radzymin) był terenem rezerwy inwestycyjnej Warszawy oraz lokaty kapitału z kraju i zagranicy. W rejonie tym przestało funkcjonować tradycyjne, wielkoobszarowe rolnictwo, a tereny rolnicze w wielu miejscowościach przekształcane są na grunty budowlane i przygotowywane jako obszary pod budownictwo mieszkaniowe i przemysłowe. Tereny gmin byłego województwa ostrołęckiego i siedleckiego w dalszym ciągu są obszarem o dużej ilości gruntów rolnych i leśnych, gdzie zachowana jest aktywna gospodarka ziemią.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu wołomińskiego:

Gmina Dąbrówka

Gmina wiejska Dąbrówka ma powierzchnię 109 km² i liczy sobie 6 761 mieszkańców. Położona jest w odległości około 35 km od Warszawy. W skład gminy wchodzi 27 jednostek osadniczych. Przez teren gminy przepływa rzeka Bug. Przebiega tu również droga E67 Warszawa - Białystok - Helsinki tzw. Via Baltica. Bogactwo regionu stanowią bogate złoża wysokiej jakości ilów, będących surowcem przy produkcji wyrobów ceramicznych i znaczne ilości piasku i żwiru. Sprzyja to powstawaniu zakładów prefabrykacji budowlanej, drogowych, ceramicznych itp. Gmina ma generalnie charakter rolniczy, jednakże z uwagi na walory krajobrazowe i przyrodnicze występują tu liczne działki, kolonie i domki rekreacyjne (około 4000 sztuk). Część z nich użytkowana jest całorocznie, jednak sezon ruchu turystyczny – wypoczynkowego przypada na maj – wrzesień. Wtedy ludność gminy zwiększa się prawie trzykrotnie, bo o około 10 000 osób. Największe skupiska kolonii letniskowych występują w północnej części gminy, przy rzece Bug.

Gmina Jadów

Gmina wiejska Jadów jest najdalej na wschód wysuniętą gminą powiatu. Zajmuje powierzchnię 117 km² i liczy sobie 7 868 mieszkańców. W skład gminy wchodzi 27 jednostek osadniczych. Przez teren gminy przebiega droga nr 629 (Wyszów - Mińsk Mazowiecki) i linia kolejowa Warszawa - Białystok.

Przez teren gminy przepływają rzeki Osownica i Liwiec, gmina posiada cenne walory krajobrazowe, rekreacyjne i przyrodnicze. Oprócz zabudowy stałej, o charakterze wiejskim, znajduje się tutaj około 1230 działek z zabudową letniskową. W okresie wakacyjnym na terenie gminy przebywa dodatkowo około 3000 osób. Na granicach gminy znajduje się rezerwat florystyczny "Śliże" o powierzchni 44,29 ha utworzony w roku 1981r. jako rezerwat torfowiskowy. Znaczna część terenu gminy znajduje się w granicach Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny.

Gmina Klembów

Gmina wiejska Klembów ma powierzchnię 86 km² i liczy sobie 8522 mieszkańców. W jej skład wchodzi 17 jednostek osadniczych. Gmina ma tendencje do przekształcania się w jednostkę satelitarną Warszawy, czemu sprzyja dogodny położenie przy liniach kolejowych oraz drodze krajowej nr 8. Przez teren gminy przepływają rzeki Rządza i Cienka. Na terenie gminy znajduje się rezerwat florystyczny "Dębina" o powierzchni 51 ha. W celu zachowania fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnego zespołu dębowo-grabowego z udziałem jesionu, wiązu i lipy. Górne piętro tworzą tu 200 letnie dęby.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę techniczną – jest w całości zgazyfikowana, obecnie trwa telefonizacja, budowa oczyszczalni ścieków i rozwój sieci wodociągowej. Znajduje się tutaj około 200 działek letniskowych, a w sezonie letnim liczba osób zwiększa się o około 500.

Gmina posiada liczne zabytki, do których należą: Kościół Parafialny p.w. św. Klemensa w Klembowie ufundowany przez Franciszka Żymirskiego, Pałac w Woli Rasztowskiej oraz kapliczki w Rasztowie i Michałowie.

Gmina Kobyłka

Gmina miejska Kobyłka położona jest w odległości 18 km od Warszawy. Jej powierzchnia to 20 km², a liczba mieszkańców 17195 osób. Kobyłka posiada wielowiekową historię i liczne zabytki. W mieście dominuje zabudowa jednorodzinna. Z uwagi na bliskość stolicy intensywnie rozwija się działalność gospodarcza, zwłaszcza usługi.

W Kobyłce znajduje się jeden z najcenniejszych zabytków polskiego budownictwa sakralnego XVIII wieku, kościół pw. Świętej Trójcy, nazywany często perłą baroku na Mazowszu.

W granicach miasta znajduje się rezerwat "Grabicz", utworzony w 1978 roku, o powierzchni 29,34 ha, obejmujący jezioro, bagna, torfowisko i las, stanowiący ostoję wielu gatunków ptaków wodnych.

O przyszłości gminy zadecyduje m.in. rozbudowa infrastruktury komunalnej: kanalizacji sanitarnej i deszczowej, dróg, sieci energetycznej i gazowej. Trwa budowa wodociągów i urządzenie terenów sportowych.

Gmina Marki

Gmina miejska Marki zajmuje powierzchnię 26 km² i liczy sobie 21342 osoby. Położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy, przy drodze Warszawa - Białystok i posiada bardzo dobre połączenia komunikacyjne. Miasto jest bardzo dynamicznie rozwijającą się jednostką, posiadającą własną infrastrukturę techniczno – inżynierską: sieć elektryczną, gazową, telefoniczną, wodno – kanalizacyjną. Obecnie Marki są ośrodkiem usługowo-przemysłowym. Tu mieszczą się zakłady ceramiki budowlanej, wytwórnie: narzędzi chirurgicznych, części samochodowych, sprzętu spawalniczego, liczne hurtownie, a także gospodarstwo kwiatowe Polflower. Mimo prężnie rozwijającej się działalności gospodarczej, miasto posiada również walory rekreacyjno – przyrodnicze – 36% jego powierzchni stanowią lasy. Marki, usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie Zalewu Zegrzyńskiego, otaczają Lasy Nieporęckie łączące się z Puszcą Kampinoską. Na terenie gminy utworzono w 1988 r. rezerwat faunistyczno-florystyczny "Horowe Bagno" o powierzchni 43,82 ha.

Gmina Poświętne

Gmina wiejska Poświętne ma powierzchnię 106 km² i liczy sobie 5973 mieszkańców. W jej skład wchodzi 29 jednostek osadniczych. Położona jest około 20 km na wschód od Warszawy. Posiada wybitne walory przyrodnicze i rekreacyjne – lasy i rzeki (Czarna, Czarna Struga, Rządza). Gmina ma charakter rolniczy, przeważa zabudowa zagrodowa, a działki z zabudową letniskową szacuje się na 300 sztuk. Ilość dodatkowych osób przebywających tutaj w sezonie letnim wynosi około 750. W 1939r. w m. Krubki, gm. Poświętne zatrzymał się mjr Henryk Dobrzański idąc na odsiecz Warszawie. Tu dotarła do niego wiadomość o kapitulacji stolicy. Efektem tej wiadomości była podjęta tutaj decyzja o kontynuacji walki z okupantem, jako wydzielony oddział wojska polskiego. Był to pierwszy oddział partyzancki II-giej wojny światowej.

Gmina Radzymin

Gmina wiejsko – miejska Radzymin ma powierzchnię 131 km² i liczy sobie 18 443 mieszkańców. W skład gminy wchodzi 26 jednostek osadniczych. Radzymin leży 20 km na północny-wschód od Warszawy przy szosie Warszawa-Białystok. To jedno z najstarszych miast na Mazowszu, lokowane w roku 1475.

Najważniejszym wydarzeniem w dziejach miasta była bitwa pod Radzyminem w sierpniu 1920 roku, podczas wojny polsko-bolszewickiej. Ciężkie walki o miasto, zakończone zwycięstwem Polaków, zapobiegły zdobyciu Warszawy i utracie niepodległości przez Rzeczpospolitą. 15 sierpnia - dzień zwycięstwa pod Radzyminem stał się świętem Żołnierza Polskiego, a wydarzenie zyskało miano "Cudu nad Wisłą". Z ziemią radzyminską związani byli wielcy Polacy, jak na przykład Cyprian Kamil Norwid czy Julian Ochorowicz. Tutaj mieszkał Izaak Singer - słynny pisarz amerykański żydowskiego pochodzenia, laureat literackiej Nagrody Nobla, a także pisarka Marta Tomaszewska i znany astronom Eugeniusz Rybka. 13 czerwca 1999 roku miasto odwiedził papież Jan Paweł II.

Okolice miasta są atrakcyjne pod względem turystycznym, m.in. z uwagi na bliskość Zalewu Zegrzyńskiego, co sprzyja budownictwu rekreacyjnemu oraz sobotnio-niedzielnemu wypoczynkowi. W 10 miejscowościach gminy występują liczne działki rekreacyjne, często użytkowane całorocznie.

Gmina Strachówka

Gmina wiejska Strachówka ma powierzchnię 107,7 km² i liczy sobie 3205 mieszkańców. W skład gminy wchodzi 22 jednostki osadnicze. Gmina znajduje się w północno-wschodniej części powiatu wołomińskiego. Strachówka jest gminą rolniczą, czystą ekologicznie, pozbawioną przemysłu i z niewielką liczbą podmiotów świadczących usługi. Powierzchnia zainwestowania wynosi 5%. Ponad połowę jej obszaru zajmują stanowią tereny leśne. Z tego względu posiada wybitne walory przyrodniczo – rekreacyjne i liczne działki z zabudową letniskową. Ilość takich działek szacuje się na ponad 800.

Gmina Tłuszcz

Gmina wiejsko – miejska Tłuszcz położona jest w odległości około 40 km od Warszawy. Zajmuje powierzchnię 103 km², w tym miasto Tłuszcz – 8 km². Gmina liczy sobie 18210 mieszkańców, w tym miasto – 6800 osób. W skład gminy wchodzi 27 jednostek osadniczych. Gmina posiada dobrą infrastrukturę techniczną, oczyszczalnię ścieków i składowisko odpadów. Przez gminę przepływa rzeka Cienka.

Gmina Wołomin

Gmina wiejsko – miejska Wołomin ma powierzchnię 59,5 km², a liczba ludności wynosi 48402 osób, z czego około 36 700 osób to mieszkańcy miasta Wołomin. W skład gminy wchodzi 14 jednostek osadniczych. Miasto Wołomin jest siedzibą władz powiatu.

Gmina Wołomin położona jest około 20 km od centrum Warszawy i posiada silne związki ze stolicą. Miasto jest dużym ośrodkiem przemysłowo – usługowym, z dobrze wykształconą funkcją kulturalno – oświatową. Dojazd do miasta jest bardzo dogodny zarówno koleją, która przebiega przez centrum miasta jak i komunikacją drogową. Miasto ma bogatą przeszłość zarówno jako ośrodek przemysłu, a także rekreacji (tereny lotniskowe – m.in. Górki Mironowskie) i kultury (miejsce spotkań osób skupionych wokół Wacława i Zofii Nałkowskich - w istniejącym nadal, przekształconym w Muzeum, słynnym "Domu nad łąkami", a także teren wydarzeń historycznych: to na polach Ossowa znajduje się krzyż upamiętniający miejsce, w którym zginął ks. Ignacy Skorupka. Działania wojenne na przełomie lipca i sierpnia 1944 roku spowodowały zawiązanie się w rejonie Wołomina i Radzymina największej na ziemiach polskich bitwy pancernej, w której wzięło udział 500 czołgów niemieckich i 600 radzieckich. Bitwa zakończyła się otoczeniem Wołomina z trzech stron i klęską armii radzieckiej, która swoim czołgom nie dała wsparcia piechoty i artylerii.

Miasto Wołomin znajduje się pomiędzy dwoma kompleksami leśnymi: Mironowe Górki - Białe Błota z jednej strony i rezerwatem "Grabicz", Helenówką i Leśniakowizną z drugiej.

Gmina Żąbki

Gmina miejska Żąbki ma powierzchnię 11 km² i liczy sobie 22 189 mieszkańców. W 1912 r. zrodził się zamiysł zbudowania w Żąbkach "miasta - ogrodu" według projektu Tadeusza Tołwińskiego. W ekskluzywnej dzielnicy zamieszkali ludzie nauki, kultury i sztuki, wyżsi oficerowie.

Obecnie miasto jest silnie związane z Warszawą, z którą graniczy od wschodu. Dogodne położenie i dobra komunikacja z stolicą spowodowały rozwój usług i drobnego przemysłu, głównie z branży odzieżowej, metalowej, chemicznej oraz w wielu hurtowni. Do centrum Warszawy jest stąd zaledwie 8 kilometrów i stanowi ona zasadniczy rynek pracy dla mieszkańców miasta.

Gmina Zielonka

Gmina miejska Zielonka liczy sobie 16894 mieszkańców. Powierzchnia miasta wynosi 79 km². Z Zielonką związane są silne tradycje patriotyczne. Podczas Powstania Kościuszkowskiego rozegrała się tutaj w październiku 1794 r. bitwa z wojskami Suworowa w obronie Warszawy; 126 lat później w sierpniu 1920 r. polscy żołnierze stoczyli zwycięski bój z Armią Czerwoną, powstrzymując pochód komunizmu na zachód. W Zielonce, nad rzeką Długą, znajduje się miejsce spoczynku poległych wówczas żołnierzy.

Zielonka ma silne powiązania z Warszawą, od której dzieli ją 11 km. Gospodarczy obraz miasta kształtuje branża elektrotechniczna, odzieżowa, chemiczna, spożywcza. W Zielonce mieści się Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia, który w latach trzydziestych ubiegłego wieku odwiedzał marszałek J. Piłsudski.

W międzywojniu Zielonka cieszyła się sławą podwarszawskiej miejscowości lotniskowej. Jak dawniej, tak i dziś są tutaj ciekawe tereny rekreacyjne z upodobaniem odwiedzane przez mieszkańców sąsiednich miast.

Miasto posiada dobrą infrastrukturę techniczną – inżynieriyną: jest zgazyfikowana i skanalizowana, dobrze rozwinięta jest sieć telefoniczna. Miasto posiada silne tradycje kulturalne: odbywają się tutaj liczne imprezy, m.in. Maraton Teatralny oraz Przegląd Piosenki "Dwukropek".

4.3. Położenie administracyjne i geograficzne

Administracyjnie powiat wołomiński należy do województwa mazowieckiego, jego powierzchnia wynosi 95 530 ha, co stanowi 2,68 % ogólnej powierzchni województwa. Od południa graniczy z Warszawą i powiatem mińskim, od wschodu z powiatem węgrowskim, od zachodu z legionowskim, a od północy z wyszkowskim.

Geograficznie powiat wołomiński leży w centralnej części Polski, na środkowym Mazowszu. Obszar powiatu zawiera się między 21°04' a 21°51' długości geograficznej wschodniej i między 51°92' a 52°26' szerokości geograficznej północnej. Powiatu wołomiński położony jest w obrębie makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej, w trzech mezoregionach:

- Równiny Wołomińskiej, która zajmuje przeważającą część powiatu,
- Kotliny Warszawskiej (należą do niej niewielkie części powiatu leżące na zachód od Ząbek, Marek, rejonu Łąk Radzyminskich i Rudy),
- południowej części Doliny Dolnego Bugu (obszar przylegający do Jeziora Zegrzyńskiego i ujściowego odcinka rzeki Bug, na północ od linii: Załubice, Józefów, Marianów, Dręszew).

Powyższa klasyfikacja uwzględnia cechy morfologiczne, morfogenetyczne i geologiczne, stanowiące podstawę zróżnicowania klimatycznego, stosunków wodnych, glebowych i roślinnych, oraz ma odbicie w fizjonomii krajobrazu.

Równina Wołomińska leży na wschód od Kotliny Warszawskiej i na południe od Doliny Dolnego Bugu, zajmując powierzchnię około 1920 km². W podłożu równiny w jej części zachodniej występują ropy węgłowe, stanowiące surowiec dla cegielni, eksploatowany intensywnie od stu kilkudziesięciu lat. Równina wznosi się łagodnie w kierunku południowo-wschodnim ku Wysoczyźnie Kałuszyńskiej, z której spływają dopływy Narwi i Bugu: Struga, Czarna, Rządza, Osownica i Liwiec. Równina Wołomińska jest krainą rolniczą z małym udziałem lasów, co ją różni od przyległej Doliny Dolnego Bugu.

Dolina Dolnego Bugu ma kilka kilometrów szerokości i obejmuje łąkowy taras zalewowy z licznymi starorzeczami oraz piaszczysty taras wydmy, przeważnie zalesiony. Mezoregion zajmuje powierzchnię około 370 km².

4.3 Ukształtowanie i geomorfologia terenu

Teren powiatu jest generalnie płaski o charakterze równinnym. Przeważa powierzchnia płaska o nachyleniu poniżej 5%. Wysokości bezwzględne wahają się od 85 m n.p.m. w części północno – zachodniej powiatu do około 140 m n.p.m. w części południowo – wschodniej. Kulminacje terenu na południowo – wschodnich krańcach powiatu wynoszą 120-125 m n.p.m., podczas gdy w okolicach Radzimina osiągają 85-90 m n.p.m. Powierzchnia terenu nachylona jest generalnie ku północnemu zachodowi, co znajduje odzwierciedlenie w biegu rzek biorących początek w obrębie sąsiedniej Wysoczyzny Kałuszyńskiej, poza granicami powiatu.

Powiat wołomiński położony jest w środkowo – wschodniej części Niziny Mazowieckiej, która jest częścią Niżu Polskiego. Główną jednostką geomorfologiczną jest tutaj równina denudacyjno – erozyjna nazywana Równiną Wołomińską. Równina Wołomińska stanowi w przeważającej części starą, zdenudowaną w warunkach peryglacjalnych, powierzchnię moreny dennej, przechodzącą w części północno – zachodniej i zachodniej w bardziej wyrównaną Równinę Radzyminską, a na krańcach południowo – wschodnich w strefę piaszczystych stożków napływowych.

Graniczy ona od południowego wschodu z wysoczyzną polodowcową. Wysoczyzna rozcięta jest dolinami rzek: Rządzy, Cienkiej, Osownicy i Boruczy.

Od północnego zachodu Równina Wołomińska graniczy z tarasami nadzalewowymi dolin rzek: Bugu i środkowej Wisły (tarasy radzyminski i otwocki). W Kotlinie Warszawskiej i Dolinie Dolnego Bugu występuje system tarasów nadzalewowych Narwi i Bugu z dominującym tarasem wydmy. Na powierzchni tego tarasu występują liczne ciągi wydmy, często wkraczające na teren sąsiedniej

Równiny Radzywińskiej np. w okolicy Słupna, Strugi, Marek.

Rzeźba terenu urozmaicona jest licznymi formami geomorfologicznymi. Głównymi elementami rzeźby są doliny rzeczne Bugu, Liwca, Osownicy, Rządzy, Cienkiej, Czarnej, Długiej i wielu mniejszych cieków wodnych. Rzeki te, wraz z ciągiem terenów podmokłych: torfowisk, bagien, oczek wodnych i stawów stanowią gęstą sieć hydrograficzną.

W rzeźbie terenu zaznaczają się wyraźnie wielokilometrowe ciągi wydym, widoczne szczególnie w dolinie rzeki Długiej oraz wzdłuż granicy oddzielającej Równinę Wołomińską od tarasów Doliny Wisły, sięgając do Zielonki i Kobyłki. Są to wydmy łukowe i paraboliczne, w formie ciągów lub izolowanych pagórków, o orientacji wskazującej na przeważający udział wiatrów zachodnich w powstawaniu tych form, występują powszechnie na całym obszarze, z tym, że ilość tych form maleje w kierunku południowo – wschodnim powiatu. Wydmy niejednokrotnie wznoszą się na wysokość 120 m n.p.m. Obecnie zostały one w przeważającej ilości unieruchomione poprzez zalesienie.

U podnóża wydym rozciągają się bagniska i torfowiska. Znajdują się one m.in. na obszarach gmin: Zielonka (Kozłowe, Krzaki Kruka, Bagno Śmiardki,) Wołomin (Torfowisko “Białe Błota”, Torfowisko i Las “Helenówka”, Dolina Rzeki Długiej i Czarnej, Olsy i łożowisko koło Leśniakowizny, śródpolne bagienko koło Helenowa). Najniżej położone tereny znajdują się w dolinach rzek.

Na terenie powiatu spotykane są również formy pochodzenia lodowcowego – moreny czołowe oraz piaszczysto – żwirowe pagórki ozów i sandry z okresu zlodowacenia środkowopolskiego.

Z młodych form w dolinie Bugu często występują starorzecza. Świeże, opuszczone niedawno przez rzekę starorzecza, występują koło miejscowości Popielarze, Stasiopola, Dręszewa i Marianowa.

4.4 Budowa geologiczna

Obszar powiatu wołomińskiego położony jest w obrębie jednostki geostrukturalnej zwanej synklinorium brzeżnym, w południowo – wschodniej części niecki warszawskiej. Budowanej z osadów paleozoicznych, mezozoicznych, trzeciorzędowych i najmłodszych – czwartorzędowych. Do rozpoznania budowy geologicznej przyczyniły się wyniki uzyskane z wierceń głębokich otworów: Radzymin-1 i Okuniew-IG-1.

Podłoże krystaliczne występuje tutaj na głębokości około 4 080,0 m i jest reprezentowane przez gnejsy i pegmatyty. W rejonie Wołomina nie stwierdzono występowania eokambru. Bezpośrednio na skałach podłoża krystalicznego zalegają osady kambru reprezentowane przez piaskowce, mułowce i iłowce. Miąższość osadów kambru wynosi 600 m, a ich strop zalega na głębokości 3480,0 m. Osady ordowiku wykształcone są w postaci margli, wapieni, dolomitów i iłowców mają miąższość 80,0 m. Ich sedymentację poprzedziły synorogeniczne ruchy fazy świętokrzyskiej orogenezy kaledońskiej, w następstwie których nastąpiło wydźwignięcie tego obszaru. W sylurze dominują utwory ilaste z graptolitami, o znacznej miąższości – 1140,0 m. Strop syluru jest zdenudowany, bezpośrednio na nim zalegają osady permu. Osady dewońskie zostały usunięte w wyniku erozji związanej z wynoszącymi ruchami fazy bretońskiej orogenezy waryscyjskiej. Osady karbonu najprawdopodobniej nie osadziły się. Osady permu to mułowce, piaskowce, anhydryty, sól kamienna, a ich strop zalega najprawdopodobniej na głębokości około 2700 m. Osady triasu reprezentowane są przez piaskowce, mułowce, iłowce i wapienie występujące od głębokości około 1500 m. Nad nimi zalegają utwory jury reprezentowane przez wapienie, piaskowce, iłowce i mułowce, a ich strop występuje na głębokości 920,0 m. Utwory kredy wykształcone zostały jako kreda pisząca, wapienie margliste, piaskowce i mułowce, których strop występuje na głębokości 260 m.

Trzeciorząd występuje na głębokości około 40,0 m do 260,0 m, a reprezentowany jest przez ropy, piaski, żwiry, mułki, węgiel brunatny (warstwy około 15 m) z przewarstwieniami piasków.

Osady czwartorzędu pokrywają cały obszar powiatu i jako jedyne odsłaniają się na powierzchni. Zostały one ukształtowane w wyniku złożonych procesów sedymentacji w okresach zlodowaceń i przedzielających je interglacjalów. Dominujące osady należą do zlodowacenia Odry (środkowopolskiego).

Mięszczość osadów czwartorzędowych waha się od 40,0 m do 150 m. Są to łyły, mułki zastoiskowe, piaski eoliczne (wydmowe), piaski i żwiry rzeczne, glina zwałowa, zwietrzelina glin zwałowych (eluwia), namuły i torfy.

Łły i mułki tworzą dość jednorodny kompleks litologiczny rozprzestrzeniający się szerokim pasem w północno – zachodniej części powiatu. Znaczną powierzchnię szczególnie w centralnej i północnej części obszaru zajmują piaski eoliczne, miejscami uformowane w wydmy. Piaski i żwiry rzeczne wypełniają doliny rzek: Bugu, Liwca, Rządzy i innych mniejszych cieków. W dolinach rzek występują torfy i namuły oraz piaski humusowe.

W utworach czwartorzędowych wyróżnia się trzy kompleksy litologiczne – surowcowe: łąłw warwowych, torfów i piasków eolicznych. W obrębie kompleksu łąłwego udokumentowano i eksploatuje się szereg złóż, niektóre na skalę przemysłową. Piaski budujące wydmy nie powinny być eksploatowane ze względu na ochronę krajobrazu.

4.5 Warunki klimatyczne

Przeważająca część powiatu wołomińskiego położona jest w mazowiecko – podlaskim regionie klimatycznym, który charakteryzuje się przewagą wpływów kontynentalnych.

Warunki klimatyczne w centralnej części powiatu kształtują się zasadniczo pod wpływem zachodniej cyrkulacji atmosferycznej i dominujących w ciągu roku mas powietrza polarnego. Temperatura powietrza wynosi średnio 7,5 - 8 °C Średnia roczna suma opadów należy do najniższych w Polsce i wynosi około 450-500 mm. Pokrywa śnieżna występuje przeważnie 70-80 dni w roku. Okres bezprzymrozkowy wynosi 165 – 170 dni, a okres wegetacyjny 215 dni.

Podobnie jak w całym kraju, obserwuje się tutaj przewagę wiatrów zachodnich i północno-zachodnich. Usłonecznienie wynosi od 1600 do 1650 godzin i jest większe niż dla Warszawy. Roczna liczba dni pogodnych z zachmurzeniem >20% wynosi od 30 na zachodzie powiatu do 40 na wschodzie.

Opady wahają się od 525 mm na wschodzie do 600 mm na zachodzie i są niższe niż średnia dla Polski (600 mm).

Północno-zachodnia część (gmina Tłuszcz i Dąbrówka) należy do wschodniej, chłodniejszej (mazowieckiej) części dzielnicy środkowej. Jest to obszar o najmniejszych w Polsce opadach rocznych (poniżej 550mm). Liczba dni mroźnych wynosi 30 do 50 w roku, a dni z przymrozkami od 100 – 110, czas trwania pokrywy śnieżnej od 38 – 60 dni w roku. Okres wegetacyjny trwa 200 do 220 dni. W porównaniu z Dzielnicą Środkową, jest tu mniejsze usłonecznienie, częste poranne mgły, duża wilgotność terenu, opady gradu. Różnice wynikają przede wszystkim z rzeźby terenu, różnicy poziomu wód gruntowych, stanu i rodzaju zadrzewienia oraz zmiennej szaty roślinnej przyczyniającej się do powstania mikroklimatów.

Południowo-zachodnia granica powiatu (gminy Ząbki i Zielonka) należy do klimatu “Krainy Wielkich Dolin”. Region ten posiada dość jednolitą hipsometrię i jest stosunkowo mało zróżnicowany pod względem klimatycznym. Średni opad roczny wynosi 500-600mm. Miesiącami o najmniejszych opadach są luty i marzec, dla których średni opad miesięczny wynosi 27-28 mm, natomiast miesiące o najwyższych opadach to czerwiec i lipiec 74-80 mm. Pokrywa śnieżna zalega przez około 50-60 dni w roku. Średnia temperatura roczna wynosi 7-8°C.

Liczbową charakterystykę parametrów klimatu według pomiarów na najbliższej zlokalizowanej stacji klimatycznej Wyszaków za okres 1955 –64 zestawiono poniżej:

-średnia roczna temperatura powietrza.....	7,2 °C
-średnia temperatura miesiąca najcieplejszego – lipca.....	18,5°C
-średnia temperatura miesiąca najchłodniejszego – lutego.....	4,0°C
-średnia wilgotność powietrza.....	81,5°C
-średnie zachmurzenie.....	59,6 %

-średnia suma opadu rocznego.....	541 mm
-średnia długość okresu bezprzymrozkowego.....	168 dni
-średnia liczba dni gorących, z temp. > 25 ⁰ C.....	36
-średnia liczba dni mroźnych, z temp min. poniżej –10 ⁰ C.....	28
-średnia liczba dni z opadem >0,1 mm.....	142,6
-średnia głębokość przemarzania gruntu	1 m

4.6. Historia regionu

(opracowano na podstawie Strategii rozwoju powiatu wołomińskiego do roku 2015)

Teren, który wchodzi obecnie w skład powiatu wołomińskiego, ma długą i bogatą historię, ziemie te należą bowiem do historycznego Mazowsza. Włączone wraz z nim do państwa Mieszka I pozostawały pod władzą jego następców aż do śmierci Bolesława Krzywoustego. Odrębność Mazowsza zapoczątkowana od rozbitcia dzielnicowego Polski trwała do śmierci ostatnich książąt mazowieckich. W 1526 roku Mazowsze wróciło do Korony by w niej trwać aż do ostatniego rozbioru Polski w 1795 roku.

Prawobrzeżne Mazowsze, a szczególnie jego część centralno – wschodnia, na której leżą tereny wołomińskiego powiatu w średniowieczu należała do najbardziej zacofanych zakątków kraju. Pokryta była ogromnymi lasami, bagnami i torfowiskami oraz położona daleko od centrów gospodarczych i politycznych. Nieliczne osady leżące wśród puszczy miały zaledwie po kilka chałup. Wykopaliska potwierdzają istnienie w czasach wczesnopiastowskich osad w miejscach, gdzie dziś znajdują się Duczki, Drewnica, Grabie Nowe, Marki, Pustelnik, Radzymin, Wołomin, Załubice i Zielonka. W XIII wieku gęstość zaludnienia wynosiła zaledwie 1 osobę na 1 km².

Ożywienie gospodarcze nastąpiło dopiero w II połowie XIV wieku. Z miejscowości regionu rozwinęły się wtedy Jadów i Radzymin, który w 1475 roku otrzymał przywilej lokacyjny i jest najstarszym miastem powiatu. Powstały wtedy również parafie w Klembowie, Radzyminie, Dąbrówce, Jadowie i Kobylce, która wtedy nazywała się Targową Wolą.

Region zdominowany był przez drobną szlachtę. Nieliczne tylko miejscowości jak Ząbki zwane wtedy Wolą Ząbkowską, Słupno, Tuszcz zwany Tuścem, Jadów, Chrzęsne, Siwki na terenie dzisiejszej Zielonki, Sitne, Zawiszyn oraz Myszadła stanowiły majątki królewskie. Wśród rodów szlacheckich byli między innymi Klembowscy, Wołomińscy, Radzyminscy, Kobylscy, Ręczajscy, Rzeczkowscy.

Region położony w głębi zjednoczonego państwa, daleko od granic, rozwijał się wprawdzie wolno, ale dość systematycznie, zwłaszcza w XVI i na początku XVII wieku, gdy Warszawa była już stolicą Polski. Dopiero “potop” szwedzki przyniósł mu duże zniszczenia. Garnizon szwedzki stacjonujący w Stolicy dokonywał wypadów w okolice, grabiąc i zdobywając zaopatrzenie. Podczas jednego z wypadów Szwedzi zniszczyli Klembów oraz kilka innych miejscowości. W Klembowie spalili stary drewniany kościół. Ucierpiał od nich również i Radzymin.

W 2 połowie XVIII wieku, szczególnie po I rozbiorze Polski, ożywienie polityczne i gospodarcze objęło również obecny powiat wołomiński. Szczególnie rozwinął się Radzymin, kiedy jego właścicielką została księżna Eleonora Czartoryska, żona Michała Czartoryskiego – wielkiego kanclerza litewskiego i wujenka króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Księżna wybudowała w mieście okazały pałac w pięknym otoczeniu parkowym, ufundowała kościół oraz budynek, w którym powstała pierwsza szkoła elementarna i przytułek dla ubogich. Proboszczem radzyminskim był wtedy wybitny działacz Komisji Edukacji Narodowej ksiądz Kazimierz Narbutt.

Drugą miejscowością, która przeżywała wtedy rozwój była Kobylka. W 1776 roku Gautie de Salgues zorganizował tu szkołę rolniczą, a około roku 1781 kolejny właściciel Kobylki, hrabia Aleksander Unrug założył “persjarnię”, wytwarzającą pasy jedwabne i złociste – kontuszwowe oraz dla gwardii koronnej. Z fundacji biskupa Marcina Załuskiego architekci włoscy Guido Antonio Longhi i Jakub Fontana zbudowali piękną świątynię w stylu późnego baroku, uchodzącą za jedną z najcenniejszych budowli sakralnych w Polsce.

26 października 1794 r. pod Kobyłką stoczono wielką bitwę z korpusem wojsk rosyjskich dowodzonym przez generała Aleksandra Suworowa. Żołnierze polscy z dywizji gen. Jana Meyena i gen. Stanisława Byszewskiego po zaciętej bitwie ulegli przeważającym wojskom rosyjskim.

W wyniku trzeciego rozbioru Polski w 1795 roku region został podzielony między Prusy i Austrię. Linia podziału przebiegała w pobliżu Warszawy. Marki, Zielonka i Ząbki znalazły się w zaborze pruskim a pozostałe tereny z Radzyminem, Kobyłką i Wołominem w zaborze austriackim. Po klęsce Prus w wojnie z Napoleonem ziemie zaboru pruskiego na Mazowszu znalazły się w Księstwie Warszawskim. Weszły one w skład departamentu warszawskiego. Taka sytuacja trwała do zwycięskiej wojny z Austrią w 1809 roku.

W roku 1812 przez teren powiatu przechodziła część wojsk francuskich w wielkiej wyprawie na Moskwę. Pamiątką tego są funkcjonujące do dziś nazwy związane z tym wydarzeniem: "trakt napoleoński" – szeroki gościniec przebiegający częściowo przez teren obecnego powiatu, "dołek napoleoński" koło Radzymina, oraz stare domy, w których rzekomo miał zatrzymać się Napoleon w czasie wyprawy na Moskwę.

Po utworzeniu w 1815 roku Królestwa Polskiego powiat stanisławowski znalazł się w województwie mazowieckim, obejmującym południową część Mazowsza do Bugu i zakola Wisły pod Modlinem. Marki i Ząbki weszły w skład powiatu warszawskiego tego województwa.

Duży rozwój przeżywał Jadów. Dzięki staraniom jego właściciela hrabiego Stanisława Zamoyskiego w 1823 roku otrzymał prawa miejskie. W mieście powstały fabryki sukna, papieru i perkali. Nastąpił również postęp w rolnictwie.

Po okresie wzmożonych represji życie gospodarcze i kulturalne stopniowo odżywało. W 1845 roku otwarto w Radzyminie Instytut Nauczycieli Elementarnych. Na ożywienie gospodarcze duży wpływ miało wybudowanie drogi bitej z Warszawy do Radzymina, która dalej łączyła Warszawę z Wyszkowem i Białymstokiem oraz oddanie do użytku w 1862 roku linii kolejowej Warszawa – Petersburg. Ta druga inwestycja przebiegająca przez Ząbki, Zielonkę, Wołomin i Tłuszcz miała zasadnicze znaczenie dla rozwoju Wołomina i innych miejscowości znajdujących się przy trasie kolei.

Wyraźne przemiany cywilizacyjne dokonały się w regionie dopiero w ostatniej ćwierci XIX wieku. Sprzyjały temu nowe linie kolejowe, ulepszone drogi oraz rozwój bliskiej Warszawy. W 1898 roku oddano do użytku szosę strużańską łączącą Legionowo ze Strugą. Przy końcu wieku powstały nowe linie kolejowe. W 1897 roku otwarto linię z Pilawy przez Mińsk Mazowiecki i Tłuszcz do Ostrołęki oraz uruchomiono kolejkę wąskotorową marecką z Warszawy Targówka do Marek, a w roku 1899 przedłużono jej kursowanie do Radzymina. Na przełomie 1897 i 1898 roku uruchomiono linię kolejową Zegrze – Rembertów przez Strugę. Miała ona charakter strategiczny, łączyła garnizony wojskowe w Jabłonie i Zegrzu z poligonem artyleryjskim w Rembertowie.

W końcu XIX wieku hrabia Roniker, właściciel dóbr ząbkowskich od wybudowanych w Ząbkach dwóch cegielni poprowadził linię kolejową w kierunku warszawskiego Bródna. Służyła ona głównie do przewozu cegły. Cegielnie ząbkowskie zaopatrywały w cegłę rozbudowującą się wtedy szybko prawobrzeżną Warszawę.

Duże zasługi dla rozwoju Wołomina w tym zakresie położył architekt Henryk Konstanty Wojciechowski właściciel gruntów Wołomina i Krępego. Dobry klimat, lasy, bliskość Warszawy i dogodne z nią połączenie, sprzyjały budowie domów letniskowych. To wtedy przybył do Wołomina znajomy Henryka Wojciechowskiego, geograf i publicysta Waław Nałkowski, który zbudował pod Wołominem dom rozsławiony w twórczości jego córki Zofii Nałkowskiej jako "dom nad łąkami". Gośćmi Nałkowskich było wielu słynnych Polaków, przedstawicieli życia umysłowego i artystycznego.

W 1912 roku architekt Tadeusz Tołowiński stworzył projekt uczynienia z Ząbek miasta – ogrodu. W Ząbkach zamieszkali między innymi: gen. Kazimierz Sosnkowski, pisarka Magdalena Samozwaniec oraz aktorka Maria Przybyłko-Potocka i reżyser Arnold Szyfman. Tłuszcz i okolice były bardzo silnym ośrodkiem ruchu ludowego. Tworzono Kółka Rolnicze im. Stanisława Staszica. Oprócz Tłuszcza działały one w gminie Jadów, we wsiach Borki i Sitne, w Klembowie oraz na terenie gminy

Po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 roku przywrócone zostały w dawnych granicach powiaty radzyński i warszawski. Początek niepodległości był bardzo pomyślny dla Wołomina. Na mocy dekretu Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego 4 lutego 1919 roku osada Wołomin otrzymała prawa miejskie. Pierwszym burmistrzem został dotychczasowy wójt Józef Lewański.

W sierpniu 1920 roku tereny naszego powiatu były miejscem wielkiej Bitwy Warszawskiej. Tędy szło główne uderzenie bolszewików na stolicę. Już w lipcu 1920 roku w związku ze zmianą sytuacji na froncie wojennym i spodziewanym odwrotem wojsk polskich w kierunku Warszawy, z inicjatywy radzyńskiego starosty Władysława Korsaka powstał 150 osobowy Powiatowy Komitet Pogotowia Wojennego. Zorganizował on w Radzyminie, Wołominie i Tłuszczu również liczne biura werbunkowe do wojska.

Czasy II Rzeczypospolitej były okresem rozwoju gospodarczo – społecznego. W regionie największy rozwój przeżywały miejscowości podwarszawskie a szczególnie Wołomin, gdzie funkcjonowały dwie huty szkła i kilkanaście innych zakładów przemysłowych. W Zielonce powstał Wojskowy Instytut Techniczny, którego częstym gościem był Marszałek Józef Piłsudski.

Już 1 września 1939 roku nad terenem powiatu rozgrywały się walki powietrzne. Zbombardowane zostały Radzymin i Wołomin oraz dworzec kolejowy w Tłuszczu. 11 września Niemcy zajęli Tłuszcz, 13 Radzymin a 14 Wołomin. W końcu września przez teren powiatu z Puszczy Białej przechodził oddział majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”. Od 27 października 1939 roku region administracyjnie należał do dystryktu warszawskiego Generalnej Guberni.

Od 1942 roku rozpoczęto likwidację gett. 26 maja zlikwidowano getto w Tłuszczu, we wrześniu w Jadowie. Szczególnie tragiczna była likwidacja getta w Wołominie. Część jego mieszkańców rozstrzelano na miejscu, a pozostałych przewieziono do getta warszawskiego. Od początku okupacji na terenie powiatu zaczął organizować się podziemny ruch oporu. W lipcu 1944 roku oddziały Armii Krajowej z radzyńskiego Obwodu „Rajski Ptak” przystąpiły do Akcji „Burza”. 29 lipca tego roku na teren powiatu radzyńskiego wkroczyły wojska sowieckie. Następnego dnia ich czołgi z 3 Korpusu Pancernego 2 Armii zajęły Wołomin, Kobylkę i Radzymin. Miejscowości te oraz Tłuszcz już nieco wcześniej zostały opanowane przez jednostki Armii Krajowej. Do tej akcji włączył się również oddział specjalny Batalionów Chłopskich.

W związku z wyzwoleniem południowych terenów Obwodu, jednostki AK uczestniczące w Akcji „Burza” zostały przemianowane na pododdziały 32 Pułku Piechoty Armii Krajowej, wchodzącego w skład 8 Dywizji. Działania bojowe w ramach „Burzy” zbiegły się z walkami, które prowadził na naszym terenie sowiecki 3 Korpus Pancerny. Bitwa, jaka toczyła się w rejonie Radzymina i Wołomina, była największą bitwą pancerną na ziemiach polskich w II wojnie światowej. Zakończyła się ona klęską 3 Korpusu. Na polach bitwy pozostało około 300 zniszczonych czołgów sowieckich.

Po „wyzwoleniu” przeprowadzono zmiany w administracji państwowej. W regionie warszawskim były one niewielkie. Przywrócono w dawnych granicach Powiat Radzyński. W 1952 roku siedzibę starostwa przeniesiono z Radzymina do Wołomina. Do powiatu dołączono wtedy gminy Marki i Ząbki.

W wyniku reformy administracji w 1975 roku powiaty uległy likwidacji. Odtworzono je już w III wolnej Rzeczypospolitej. Powiat wołomiński, jak wszystkie powiaty w Polsce, rozpoczął swoją działalność 1 stycznia 1999 roku. Terytorialnie różni się nieco od byłych powiatów radzyńskiego i wołomińskiego. Największy ubytek nastąpił w jego części północno – wschodniej, gdzie gminę Zabrodzie, która była związana z naszym regionem włączono do powiatu wyszkowskiego.

13 czerwca 1999 roku region odwiedził Ojciec Święty – Jan Paweł II. Na Cmentarzu Żołnierzy Polskich 1920 roku w Radzyminie modlił się na mogiłach Bohaterów wojny 1920 roku i spotkał się z żyjącymi Weteranami tej wojny.

4.7. Zabytki kultury materialnej

Na terenie powiatu wołomińskiego, w związku z jego wielowiekową historią, znajdują się liczne zabytki architektury. W ewidencji znajduje się około 1000 nieruchomości dóbr kultury, z czego najczęściej znajduje się w gminach Radzymin, Dąbrówka, Tłuszcz i Wołomin.

Lista obiektów ujętych w rejestrze zabytków sięga 61 pozycji.

Ruchome dobra kultury w ilości 467 ułożone są przede wszystkim w gminach Dąbrówka, Marki, Poświętne, Radzymin i Tłuszcz.

W poniższej tabeli przedstawiono syntetyczne zestawienie ilościowe tych obiektów w poszczególnych gminach.

Tabela 2 Zabytki powiatu wołomińskiego

Powiat Wołomiński						
Lp.	Gmina	Nieruchome dobra kultury w ewidencji ODZ	Rejestr zabytków - A (zabytki nieruchome)			
			Liczba decyzji	Liczba obiektów	Obiekty wg wybranych kategorii	
					Architektura i budownictwo	Parki i cmentarze
1	Dąbrówka	160	5	5	3	2
2	Jadów	61	3	7	5	1
3	Klembów	106	5	5	2	3
4	Kobyłka - m.	18	2	5	4	1
5	Marki - m.	24	2	4	3	1
6	Poświętne	9	2	2	1	1
7	Radzymin	229	7	11	8	3
8	Strachówka	10	2	2	1	-
9	Tłuszcz	164	9	9	2	7
10	Wołomin	117	4	4	3	1
11	Ząbki - m.	44	2	2	2	-
12	Zielonka - m.	22	2	5	3	2
Razem		999	45	61	37	22

Lp.	Gmina	Ruchome dobra kultury w ewidencji	Rejestr zabytków - B (zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego)					
			Liczba decyzji	Liczba obiektów	Obiekty wg wybranych kategorii			
					Wypożyczenie świątyń	Obiekty w kolekcjach	Technika	Pozostałe
1	Dąbrówka	74	-	-	-	-	-	-
2	Jadów	8	1	4	4	-	-	-
3	Klembów	23	2	11	11	-	-	-
4	Kobyłka - m.	133	1	5	5	-	-	-
5	Marki - m.	56	-	-	-	-	-	-
6	Poświętne	42	-	-	-	-	-	-
7	Radzymin	63	5	7	6	-	-	1
8	Strachówka	-	-	-	-	-	-	-
9	Tłuszcz	64	1	30	30	-	-	-
10	Wołomin	2	2	15	-	-	-	15
11	Ząbki - m.	-	-	-	-	-	-	-
12	Zielonka - m.	2	4	4	-	-	-	4
Razem		467	16	76	56	-	-	20

CHRZĘSNE

Późnorennesansowy PAŁAC wzniesiono w 1635 r. Jest to piętrowa, murowana budowla na planie prostokąta. Wewnątrz zachowała się dekoracja sztukatorska i rokokowe kominki. W pobliżu pałacu znajdują się resztki PARKU krajobrazowego z 1. poł. XIX w.

CZARNA

Neogotycki SPICHLERZ murowany wzniesiono ok. poł. XIX w.

KAPLICZKĘ przydrożną wzniesiono w XVIII w. Wewnątrz znajduje się barokowa rzeźba św. Rocha, pochodząca z XVIII w.

DĄBRÓWKA

Na miejscu poprzednich drewnianych, w latach 1881-4 wzniesiono, murowany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p. w. Podwyższenia Krzyża św. wg proj. arch. Zygmunta Twarowskiego. Większość wyposażenia kościoła pochodzi z XVIII w.

KAPLICA POGRZEBOWA wzniesiona została współcześnie z kościołem.

Na CMENTARZU grzebalnym znajduje się późnoklasycystyczny nagrobek z piaskowca ks. Jana Sypniewskiego (zm. 1852). Dwie KAPLICZKI przydrożne pochodzą z XIX w.

JADÓW

Obecny murowany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. Znalezienia Krzyża św., wzniesiono na miejscu poprzednich drewnianych w latach 1882-6 wg proj. arch. Józefa Piusa Dziekońskiego. Wewnątrz znajdują się rokokowe organy.

Na CMENTARZU grzebalnym w KAPLICY wzniesionej w końcu XIX w. znajduje się obraz Chrystusa w grobie, autorstwa Miłosza Kotarbińskiego oraz późnoklasycystyczny nagrobek z piaskowca Fryderyki z Ditzów Kotarbińskiej (zm. 1863).

KLEMBÓW

Obecny, murowany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Klemensa, stanął na miejscu poprzedniego drewnianego w latach 1823-9, ufundowany przez Franciszka Żymirskiego. W latach 1885-94 był rozbudowywany pod kierunkiem budowniczego W. Kamieńskiego. Wyposażenie kościoła pochodzi z XVIII i XIX w. Drewniana czworoboczna DZWONNICA wzniesiona została w 1. poł. XIX w.

KOBYŁKA

Budowa późnobarokowego KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO p.w. św. Trójcy, rozpoczęła się w 1740 r. wg proj. arch. Guido Antonio Longhiego z Wenecji. Następnie rozbudował go ok. 1763 r. najprawdopodobniej Jakub Fontana. Obecnie jest to murowana, bazylikowa, trójnawowa świątynia na planie prostokąta z dwiema ujmującymi fasadę kwadratowymi wieżami o zaokrąglonych narożach. Kościół pw. św. Trójcy w Kobylce jest zabytkiem klasy "0".

KAPLICA OGROJCOWA otwarta jest ku CMENTARZOWI kościelnemu wysoką, półkoliście zamkniętą arkadą. Liczne polichromie wewnątrz kościoła wykona Sebastian Eckstein lub Józef Adam Meyer. Bogate wyposażenie wnętrza pochodzi głównie z XVIII w.

Na CMENTARZU grzebalnym znajduje się murowana KAPLICA p.w. św. Filomeny, zbudowana w 1837 r. dla rodziny Matuszewskich. Na północ od kościoła znajdują się resztki parku, założonego w 3. ćw. XVIII w. przez jezuitów, z ciągiem stawów.

KRUBKI

Resztki PARKU krajobrazowego założonego na przełomie XVIII i XIX w. z kolistym stawem w pobliżu ruin DWORU.

MARKI

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p. w. Niepokalanego Poczęcia N. P. Marii zbudowano w latach 1895-9, wg proj. arch. Jana Hinza i Józefa Piusa Dziekońskiego.

MIĄSE

KAPLICZKA przydrożna zbudowana ok. poł. XIX w. Jest barokowa, murowana z cegły, tynkowana. Słupowa, w formie przysadzistej kolumny na wysokim czworobocznym cokole.

NADMA

KAPLICZKA przydrożna zbudowana została ok. poł. XIX w. Jest czworoboczna, murowana, przekryta dwuspadowym dachem.

Obecny murowany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Trójcy, stanął w latach 1863-6. Jest to późnoklasycystyczna, prostokątna budowla.

Murowana, dwukondygnacyjowa, czworoboczna DZWONNICA zbudowana została w latach 1863-6.

PLEBANIA to prostokątna, murowana, parterowa budowla, pochodząca z ok. poł. XIX w.

PARK założony ok. poł. XIX w. otacza pałac wzniesiony w 1872 r. W parku znajduje się KAPLICZKA z rzeźbą N. P. Marii Niepokalanie Poczętej z poł. XIX wieku.

NOWA WIEŚ

DWÓR KOROLKIEWICZÓW, zabudowania gospodarcze i park przy ul. Łukasiewicz w Nowej Wsi. Drewniany, parterowy DWÓR zbudowano w 2. poł. XVIII w. Parterowa budowla na planie prostokąta, posiada od frontu ganek o czterech kolumnach toskańskich na murowanym cokole, zwieńczony trójkątnym drewnianym szczytem z dwoma okulusami. Resztki PARKU krajobrazowego pochodzą z 1. poł. XIX w.

POSTOLISKA

Obecny murowany, neogotycki KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Stanisława bpa, wzniesiono w latach 1913-19 wg proj. budowniczego Henryka Kudery. Większość wyposażenia kościoła pochodzi z XVIII w. Na cmentarzu grzebalnym stoi klasycystyczny nagrobek z piaskowca, Mateusza Murawskiego (zm. 1855).

POŚWIĘTNE

Obecny, drewniany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. św. Jana Chrzciciela i św. Wojciecha, stanął na miejscu poprzednich w 1940 r.

Czworoboczna, murowana KAPLICZKA przydrożna zbudowana została ok. poł. XIX w. Wewnątrz znajduje się rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego, pochodząca z XVIII w.

RADZYMIN

Murowany KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. Przemienienia Pańskiego wzniesiono w latach 1773-80, prawdopodobnie wg proj. arch. Jana Chrystiana Kamsetzera. W latach 1897-1919 został powiększony i całkowicie przekształcony przez arch. Konstantego Wojciechowskiego. Większość wyposażenia pochodzi z XVIII w.

Klasycystyczna murowana DZWONNICA zbudowana została w latach 1773-80.

Klasycystyczny, murowany budynek SZKOŁY wznosił w latach 1843-4 arch. Antonio Corazzi. Dwukondygnacyjowa budowla posiada plan litery L. - Murowany, trójkondygnacyjny, klasycystyczny budynek SZPITALA wzniesiono ok. 1830 r.

Resztki PARKU krajobrazowego pochodzą z XVIII w.

W KAPLICY na tzw. Rejentówce znajdują się barokowe rzeźby św. Piotra i Pawła z XVIII w.

- W XX w. wystawiono na tzw. "Zjawieniu" drewnianą KAPLICZKĘ w stylu "podhalańskim" wg proj. arch. Feliksa Michalskiego.
- W pobliżu kościoła usytuowana jest barokowa FIGURA przydrożna św. Jana Nepomucena, wykonana z piaskowca w 2. poł. XVIII w.

RASZÓW

Drewniany, częściowo tynkowany DWOREK pochodzi z 1. poł. XIX w. Parterowa budowla na planie prostokąta posiada od frontu ganek o dwóch słupach. W otoczeniu znajdują się resztki PARKU z poł. XIX w.

STRACHÓWKA

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. Wniebowzięcia N. P. Marii. Zbudowany został w latach 1958-61 wg proj. arch. Antoniego Boczewskiego.

STRUGA

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p. w. św. Andrzeja Boboli. Zbudowany został w latach 1925-27 wg proj. arch. Feliksa Michalskiego. Znajduje się w nim XVIII-to wieczna kopia obrazu Michała Archanioła wg Guido Reniego.

TEUSZCZ

Dawny SPICHLERZ przy ul. Powstańców nr 22. Zbudowany został w 1. poł. XIX w. Jest dwukondygnacyjną murowaną z cegły i tynkowaną budowlą, przekrytą dachem dwuspadowym, krytym blachą.

Zabytkowa wieża ciśnień, wybudowana dla potrzeb kolei żelaznej warszawsko - petersburskiej.

Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego z 1932 r.- Cmentarz poległych obrońców Ojczyzny z 1920 r.

Grobowiec założycieli "Siewby" na cmentarzu w Postoliskach. Przydrożne kapliczki wybudowane w XVIII i XIX w. Późnorennesansowy pałac w Chrzęsnem, zbudowany w 1635 r. – starosty warszawskiego i kamieńczykowskiego oraz kasztelana lubelskiego z otaczającymi pozostałościami parku.

WOLA RASZTOWSKA

Barokowy w charakterze PAŁAC jest rekonstrukcją budowli pochodzącej z końca XVII w. Piętrowa, prostokątna budowla posiada dwie narożne wieże alkierzowe oraz ryzality na osi fasad, zwieńczone trójkątnymi frontonami. Dach czterospadowy pokryty jest dachówką, a helmy wież blachą.

WOŁOMIN

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. Najświętszej Panny Marii Częstochowskiej stanął w latach 1951-62, wg projektu arch. Stanisława Marzyńskiego, na miejscu poprzedniego.

DOM NAD ŁĄKAMI – dom Nałkowskich w Wołominie przy ul. Nałkowskiego 2, willa drewniana na podmurówce wybudowana w 1895 r.

WILLA MUROWANA LAURENTIUM wzniesiona ok. 1930 r. przy ul. Nagórnej 2 w Wołominie, przykład budownictwa z dwudziestolecia międzywojennego

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej przy ul. Kościelnej 50 w Wołominie, zbudowany w pocz. XX wieku

BUDYNEK DYREKCJI Kolei Warszawsko -Petersburskiej przy ul. Wileńskiej 32 w Wołominie zbudowany ok. 1905 r.

DOM POD AKACJAMI przy ul. Wąskiej 5 w Wołominie (konstrukcja drewniana)

KAMIENICE przy ul. Kościelnej 41/45 w Wołominie

ZĄBKI

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY p. w. Trójcy świętej zbudowany został w 1936 r.

4.8. Analiza zagospodarowania przestrzennego powiatu

4.8.1. Struktura użytkowania terenu

Teren powiatu wołomińskiego zajmuje obszar 955,37 km² (95537 ha) (stan na dzień 31.12.2002r.). Użytkowanie gruntów przedstawia się następująco:

Tabela 3 Użytkowanie gruntów w powiecie wołomińskim

Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha	Powierzchnia w % całości
Użytki rolne, w tym:	54626	57,18
<i>grunty orne</i>	35537	37,19
<i>sady</i>	429	0,45
<i>łąki</i>	11601	12,14
<i>pastwiska</i>	7059	7,39
las i grunty leśne	26168	27,39
pozostałe grunty	14743	15,43
<i>Razem: 955 37 ha</i>		

Największą powierzchnie na terenie powiatu zajmują użytki rolne (57,18%), spośród których największy udział stanowią grunty orne (37,19% powierzchni powiatu). Lasy zajmują 27,39%, co jest wskaźnikiem zbliżonym do średniej krajowej – 28%. Bardzo mały udział w strukturze przestrzennej mają sady i pastwiska.

W poszczególnych gminach powiatu, ze względu na różnice w zainwestowaniu oraz charakter gmin, struktura zagospodarowania terenu przedstawia się odmiennie. Sytuację tę obrazuje poniższa tabela:

Tabela 4 Struktura zagospodarowania terenu w gminach powiatu wołomińskiego

Gmina	Pow. całkowita ha	Użytki rolne %	Grunty orne %	Sady %	Łąki %	Pastwiska %	Lasy %	Pozostałe grunty %
Dąbrówka	10905	68,60	48,43	1,83	9,5	8,84	21,25	10,15
Jadów	11687	62,28	39,56	0,05	16,46	6,20	27,36	10,35
Klembów	8579	70,34	48,48	0,01	18,28	3,58	15,78	13,87
Kobyłka	2005	36,71	27,03	0,75	2,34	6,58	20,10	43,19
Marki	2603	30,15	20,01	0,23	4,88	5,03	36,07	33,77
Poświętne	10626	71,85	45,53	0,12	17,50	8,69	19,27	8,87
Radzymin	13093	61,31	34,35	0,66	14,04	12,26	25,60	13,09
Strachówka	10770	53,61	32,71	0,18	9,98	10,73	39,35	7,04
Łuszczyca	10283	67,28	49,61	0,31	12,33	5,02	14,80	17,92
Wołomin	5952	57,89	36,73	0,55	11,26	9,36	7,9	25,84
Ząbki	1113	2,51	13,93	1,08	8,08	2,07	29,92	44,92
Zielonka	7921	2,90	1,38	0,05	1,24	0,24	69,38	27,71

..... – wartość najwyższa

..... – wartość najniższa

Na terenach wiejskich dominują pola uprawne, w przewadze uprawy zbóż oraz ekosystemy łąkowe i lasy. Występują też liczne kępy zadrzewień śródpolnych i śródłąkowych. Przestrzeń rolniczą charakteryzują na ogół gleby mało urodzajne, należące do niższych klas bonitacyjnych. Dominuje rolnictwo indywidualne z przewagą niewielkim gospodarstw.

4.8.2. Struktura zabudowy

Poszczególne gminy powiatu różnią się strukturą typów zabudowy, co ma istotne znaczenie dla wielu aspektów z zakresu ochrony środowiska, m.in. powstawania odpadów, struktury ogrzewania mieszkań, niskiej emisji zanieczyszczeń do powietrza, ilości terenów zieleni urządzonej, itp. W tabeli poniżej przedstawiono ilość osób (w %) zamieszkujących dany typ zabudowy w poszczególnych gminach powiatu.

Tabela 5 Typy zabudowy w gminach powiatu wołomińskiego

Typ zabudowy Gmina	wielorodzinna %mieszkańców	komunalna % mieszkańców	jednorodzinna % mieszkańców	zagrodowa % mieszkańców
Dąbrówka	█	0,38	15,21	83,59
Jadów	0,31	0,58	46,00	53,10
Klembów	-	3,35	96,65	
Kobyłka	14,53	3,09	82,37	█
Marki	13,60	5,33	81,07	█
Poświętne	█	0,67	10,12	89,21
Radzymin	5,21	1,83	62,57	30,41
Strachówka	█	1,33	12,23	75,26
Tłuszcz	9,37	2,46	4,04	84,13
Wołomin	35,25	6,00	54,11	4,64
Ząbki	35,00	█	65,00	-
Zielonka	44,0	5,0	51,0	-

█ – wartość najwyższa

█ – wartość najniższa

Gminy i miasta położone blisko Warszawy, o większym wskaźniku gęstości zaludnienia, mają większy udział budownictwa wielorodzinnego i komunalnego, niż gminy położone na wschodzie powiatu. Widać wyraźnie różnicę pomiędzy gminami typowo rolniczymi, z zabudową zagrodową i jednorodziną, a gminami w znacznym stopniu zurbanizowanymi i uprzemysłowionymi. Ekstensywność zabudowy jest dobrym wskaźnikiem rodzaju zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza i struktury grzewczej miejscowości, a także możliwości tworzenia zbiorczego systemu wodno – kanalizacyjnego.

4.9. Demografia i procesy społeczne

Liczba ludności w powiecie wołomińskim (wg GUS) na koniec 2002 wynosiła 195 156 osób i od roku 1995 wzrosła o 16 667 osób (8,5%). Największą pod względem ilości mieszkańców jednostką administracyjną jest miasto i gmina Wołomin, na terenie której mieszka 24,9% ludności całego powiatu. Najmniej mieszkańców liczy sobie gmina Strachówka – 3205 osoby (1,64% populacji powiatu). Liczba kobiet w powiecie przekracza liczbę mężczyzn (51,49% kobiet, 48,51% mężczyzn), co jest zjawiskiem typowym dla terenu Polski. W miastach powiatu przewaga ta jest nieznacznie większa. Charakterystyczną cechą powiatu wołomińskiego jest zamieszkiwanie znacznej części populacji w ośrodkach miejskich (około 66,45% populacji).

Tabela 6 Stan ludności w powiecie wołomińskim wg GUS (31.12.2002)

Gmina	Ludność ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ludność na 1 km ²
Powiat wołomiński	195 156	94 675	100 481	204,3
m. Kobyłka	17 195	8 272	8 923	857,6
m. Marki	21 342	10 288	11 054	819,9
m. Ząbki	22 189	10 675	11 514	1993,6
m. Zielonka	16 894	8 006	8 888	213,3
gm.w. Dąbrówka	6 761	3 406	3 355	62,0
gm.w. Jadów	7 868	3 922	3 946	67,3
gm.w. Klembów	8 522	4 206	4 316	99,3
gm.w. Poświętne	5 973	3 041	2 932	56,2
gm. m-w. Radzymin	18 443	9 064	9 379	140,9
gm.w. Strachówka	3 205	1 643	1 562	29,7
gm. m-w. Tłuszcz	18 210	9 000	9 210	177,1
gm. m-w. Wołomin	48 554	23 152	25 402	815,7

Wskaźnik wzrostu liczby mieszkańców jest dodatni, wiąże się to jednak z migracją, niż z przyrostem naturalnym. Czynnikiem powodującym wzrost liczby mieszkańców w powiecie wołomińskim jest sąsiedztwo Warszawy i możliwość łatwiejszego znalezienia pracy. Powiat Wołomiński od kilku lat wykazuje dodatnie saldo migracji. Przykładowo, w 2000 roku wyemigrowało z powiatu 1774 osób natomiast napłynęło aż 3520 co daje jedno z wyższych (+9,5 na 1000 ludności) sald migracji w województwie mazowieckim (+ 1,7). Do powiatu napływa przede wszystkim ludność z miast (73% w 2000 roku).

Przyrost naturalny (na 1000 ludności) wynosi - 1,64 (za 2001r.) przy współczynniku: -0,77 w województwie mazowieckim. Na terenie dwóch gmin (Jadów i Strachówka) przyrost naturalny jest ujemny, w pozostałych gminach przyrost jest dodatni (największy w mieście Marki). Największy przyrost naturalny posiadają gminy: Ząbki (6,02), Tłuszcz (3,84) i Dąbrówka (3,45), Wołomin (1,75), natomiast najniższe przyrosty naturalne występują w Strachówce (-7,19), w Jadowie (-2,01) i w Radzyminie (-0,09).

Stan ludności w powiecie wołomińskim wg GUS przedstawiono w tabeli 6, natomiast saldo migracji w tabeli 7.

Tabela 7 Saldo migracji na terenie powiatu wołomińskiego

Gmina	Ludność w 1995r.	Ludność w 2002r.	saldo 2002-1995	gęstość zaludnienia na 1 km ²
Dąbrówka	6 502	6 761	259	61
Jadów	8 325	7 868	-457	68
Klembów	7 554	8 522	968	97
Kobyłka	15 313	17 195	1 882	828
Marki	16 934	21 342	4 408	687
Poświętne	5 966	5 973	7	56
Radzymin	17 143	18 443	1 300	134,4
Strachówka	3 642	3 205	-437	31
Tłuszcz	17 573	18 210	637	177
Wołomin	47 643*	48 554	911	798

Gmina	Ludność w 1995r.	Ludność w 2002r.	saldo 2002-1995	gęstość zaludnienia na 1 km ²
Ząbki	16 469	22 189	5 720	1626
Zielonka	15 425	16 894	1 469	204
Powiat	178 489	195 156	16 667	194

* Stan na 31.12.1994r.

Źródło: GUS

Charakterystyczną cechą powiatu jest stosunkowo młode i dynamiczne społeczeństwo – największa grupa osób rekrutuje się z przedziału wiekowego 30 – 39 lat oraz 50 – 59 lat. Są to więc ludzie znajdujący się aktualnie w wieku produkcyjnym.

4.10. Zatrudnienie i bezrobocie

Liczba pracujących w powiecie wołomińskim wynosiła w 2002 roku 28 784 osób, co stanowi około 25% ludności w wieku produkcyjnym. Najwięcej, bo około 34,7% jest zatrudnionych w przetwórstwie przemysłowym, następnie w handlu i usługach (13,38% pracujących) oraz budownictwie, transporcie i łączności. Liczba zatrudnionych w poszczególnych sektorach przedstawiono w tabeli 4-4, a strukturę wiekową ludności w wieku produkcyjnym i pozaprodukcyjnym w tabeli 4-5.

Ponad 61% ludności powiatu to osoby w wieku produkcyjnym (w skali województwa wskaźnik ten to 60,8%). Powiat Wołomiński cechuje najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym: 25% oraz jeden z najniższych współczynników ludności w wieku poprodukcyjnym: 14%.

Blisko dwukrotnie więcej ludności w wieku produkcyjnym zamieszkuje w powiecie wołomińskim w mieście – 75 347 niż na wsi – 38 190. Zdecydowanie największy udział procentowy ludności w wieku produkcyjnym w ogóle ludności prezentują gminy: Wołomin – 64%, Zielonka, Kobyłka, Marki, Ząbki – po 62%, natomiast najslabiej pod tym względem wypadają Strachówka, Poświętne – 56%, Jadów – 57%.

Na ogólną liczbę 195 196 mieszkańców powiatu w 2002 roku przypadało 12 396 bezrobotnych. Stopa bezrobocia wynosiła wówczas 17,8% i była wyższa od średniej w województwie o 4,8%. Największą przyczyną bezrobocia na terenie Powiatu Wołomińskiego są:

- zwolnienia pracowników,
- likwidacja istniejących zakładów pracy,
- procesy restrukturyzacji,
- zła sytuacja finansowa zakładów pracy,
- niedostateczna liczba miejsc pracy

Znaczna część bezrobocia jest ukryta w gospodarstwach rolnych.

Pośrednictwem pracy zajmuje się Powiatowy Urząd Pracy w Wołominie. W 2001 roku uruchomiono dwa dodatkowe punkty obsługi bezrobotnych. Jeden w Radzyminie, który obsługuje bezrobotnych z gmin Dąbrówka, Marki i Radzymin, oraz drugi w Wołominie przy ul. Warszawskiej, gdzie umiejscowiono obsługę bezrobotnych bez prawa do świadczeń.

Tabela 8 Liczba zatrudnionych według wybranych sekcji w powiecie wołomińskim w 2003 roku

przetwórstwo przemysłowe	budownictwo	handel i naprawy	transport, gospodarka magazynowa i łączność	ogółem
8 825	2 033	3 792	1 645	26 723

Tabela 9 Struktura wiekowa pracujących ludności w wieku produkcyjnym i pozaprodukcyjnym

gmina	liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym		liczba ludności w wieku produkcyjnym		liczba ludności w wieku poprodukcyjnym		pracujący				Jednostki zarejestrowane w systemie REGON	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	ogółem		w tym kobiety		2001	2002
							2001	2002	2001	2002		
Dąbrówka	1 914	1 863	3 828	3 921	945	977	376	136	249	92	318	53
Jadów	1 194	1 948	4 537	4 470	1 438	1 450	476	541	277	353	315	345
Klembów	2 063	2 190	5 046	5 122	1 260	1 210	553	390	346	203	319	203
Kobyłka	4 209	4 193	10 269	10 780	2 114	2 222	2 188	2 169	1 004	977	2 000	1 014
Marki	4 801	5 278	11 408	13 595	2 230	2 469	4 893	4 472	2 256	2 058	2 580	2004
Poświętne	1 686	1 681	3 323	3 391	958	901	337	454	189	295	227	254
Radzymin	4 508	4 643	10 680	11 266	2 453	2 534	2 488	2 259	1 090	992	1 399	1 474
Strachówka	803	790	1 835	1 768	654	647	126	150	80	86	114	123
Łluszcz	4 706	4 675	11 087	11 245	2 319	2 290	1 357	1 657	647	748	915	983
Wołomin	11 161	10 945	30 493	31 442	5 937	6 166	8 859	8 521	4 454	4 430	4 732	4 939
Ząbki	4 532	5 182	11 556	14 204	2 690	2 803	3 261	2 763	1 878	1 587	2 776	2 935
Zielonka	1 914	3 755	3 828	10 474	945	2 665	376	3 211	249	1 528	318	2 181
ogółem powiat	46 051	47 144	114 136	121 678	25 583	26 334	28 784	26 334	14 362	13 349	17 742	13 285

Problem bezrobocia jest obecnie podstawowym problemem zarówno gospodarczym jak i społecznym. W Powiecie Wołomińskim na koniec 1999 roku zanotowano stopę bezrobocia w wysokości 11,2%, na koniec 2000 roku - 14,5%, a na koniec 2001 roku – 17,9%. Udział osób do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosi: w 1999 r. – 29,3%, w 2000 r. – 13,9%, a na koniec kwietnia 2001 r. – 15,8%.

Tabela 10 Liczba bezrobotnych w Powiecie Wołomińskim (dane z 31 grudnia 2003 r.)

Gmina	Liczba mieszkańców	Ludzie w wieku produkcyjnym	Liczba bezrobotnych w 2000 roku	Liczba bezrobotnych w 2003 roku
Wołomin	48 554	31.560	2.678	3.356
Łluszcz	18 210	11.089	1.366	1.610
Radzymin	18 443	10.680	849	1.249
Marki	21 342	11.408	767	1.097
Kobyłka	17 195	10.269	769	999
Ząbki	22 189	11.556	638	867
Zielonka	16 894	10.074	609	785
Jadów	7 868	4537	548	619
Klembów	8 522	5046	568	629
Dąbrówka	6 761	3828	415	489
Poświętne	5 973	3323	397	428
Strachówka	3 205	1835	240	268
Ogółem	195 156	11.3531	9844	12.396

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych na koniec 2001 roku zdecydowaną większość stanowili ludzie w wieku mobilnym tj. 18-44 lat, z czego 3,672 to osoby długotrwale bezrobotne (powyżej 12 miesięcy). Występuje następująca prawidłowość: im niższe wykształcenie – tym większy odsetek osób bezrobotnych.

Analiza zebranego materiału wskazuje, że największy wzrost liczby bezrobotnych nastąpił w gminach: Marki (43%), Radzymin (47%) i Ząbki (36%). Najmniejszy przyrost nastąpił w gminach: Poświętne (8%), Klembów (11%), Strachówka (12%) i Jadów (13%).

Zanotowano więc największy wzrost liczby bezrobotnych w gminach położonych najbliżej Warszawy. Jest to potwierdzenie znacznego kurczenia się dotychczas najbardziej chłonnego rynku pracy jakim była stolica, na którym znaczna część bezrobotnych z powiatu wołomińskiego znajdowała zatrudnienie.

Tabela 11 Bezrobocie w Powiecie Wołomińskim w latach 1999 – 2002

Stan	Liczba bezrobotnych		Stopa bezrobocia %
	Ogółem	Kobiety	
31.12.1999 r.	8.585	4.866	11,2
31.12.2000 r.	9.844	5.268	14,5
31.12.2001 r.	12.396	6.233	17,9
30.06.2002 r.	14.299	7.020	20,2

Tabela 12 Stopa bezrobocia w Powiecie na tle wskaźników województwa i kraju

	Stan na dzień 31.12.2000 r.	Stan na dzień 31.12.2001 r.
Miasto Wołomin	b.d.	29,0%
Powiat Wołomiński	14,5%	17,9%
Woj. mazowieckie	10,8%	12,9%
Polska	15,0%	17,4%

4.11. Sytuacja gospodarcza i rolnictwo

Powiat wołomiński pod względem sytuacji gospodarczej można podzielić na dwie części. Zachodnia, położona bliżej Warszawy, jest bardziej uprzemysłowiona, działa tam większa ilość podmiotów gospodarczych zajmujących się produkcją przemysłową i usługami. Zachodnia część powiatu obejmuje głównie tereny miejskie, o dużej gęstości zaludnienia. Rozwijają się tutaj branże elektrotechniczna, odzieżowa, chemiczna i spożywcza. Sąsiedztwo Warszawy sprawia, że znaczna część mieszkańców z tych terenów znajduje zatrudnienie poza powiatem. Przemysł w powiecie reprezentują głównie drobne zakłady przemysłowe, większe zakłady znajdują się w części dawnego województwa warszawskiego i są to: Zakład Stolarki Budowlanej w Wołominie, Gazomontaż w Wołominie, ELTOR w Wołominie, COCA - COLA Poland w Radzyminie, SORAYA w Radzyminie, Wojskowy Instytut Techniki Uzbrojenia w Zielonce, Kolejowe Zakłady Automatyki w Zielonce. Funkcją uzupełniającą jest lokalne rolnictwo. Preferuje się przemysł oparty na czystych ekologicznie technologiach.

Wschodnia część powiatu ma niski stopień uprzemysłowienia i urbanizacji, a dominującą formą gospodarki jest rolnictwo. Użytki rolne zajmują ok. 57 proc. powierzchni powiatu. Rozwojowi rolnictwa sprzyja bliskość Warszawy – chłonnego rynku zbytu. Produkcja rolna regionu jest zapleczem dla sektora przetwórstwa żywności. Potencjał rolny pozostaje jednak ciągle niewykorzystany. Dominują ciągle drobne gospodarstwa, w regionie nadal jest wiele miejsca zarówno dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa, jak i związanego z gospodarką rolną przemysłu. Jest to teren czysty ekologicznie, stanowiący dobre miejsce do rekreacji i odpoczynku. W pobliżu rzek znajduje się dużo działek letniskowych, szczególnie w pobliżu dolin rzecznych.

Na terenie powiatu wołomińskiego działa ponad 17 000 podmiotów gospodarczych, co jest największą liczbą spośród okolicznych powiatów.

Tabela 13 Podmioty gospodarki narodowej na terenie powiatu (na dzień 31.12.2002 r.)

Branża	Ogółem
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	246
Przemysł	2 945
Budownictwo	2 445
Handel i naprawy	6 729
Hotele i restauracje	392
Transport, łączność, gosp. magazyn.	1 873

Branża	Ogółem
Pośrednictwo finansowe	482
Obsługa nieruchomości i firm	1 858
Administracja publiczna i obrona	73
Edukacja	297
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	483
Pozostała działalność	945
Ogółem	18 774

Relatywnie wysoki przyrost ilościowy podmiotów gospodarczych ciągle zauważany jest w administracji publicznej, edukacji, pośrednictwie finansowym, obsłudze nieruchomości i branży turystycznej.

Lokalna podaż pracy jest na średnim poziomie, co wynika ze znacznej ilości podmiotów gospodarczych mających swoją siedzibę w powiecie. Jednakże, zdecydowanie więcej ofert pracy pojawia się w Warszawie.

Główne czynniki wpływające na funkcje gospodarcze powiatu to:

- dominacja sektora MSP, przemysłu oraz usług, handlu i gastronomii,
- możliwość rozwoju rekreacji, turystyki, agroturystyki, produkcji nieuciążliwej dla środowiska,
- niewiele zakładów pracy będących w dobrej kondycji finansowej deklaruje chęć rozwoju działalności i tworzenia nowych miejsc pracy,
- zdecydowana większość podmiotów gospodarczych to zakłady osób fizycznych,
- zagrożeniem jest likwidacja zakładów pracy, ich restrukturyzacja oraz powodowane tym zwolnienia grupowe,
- powiat wykazuje korzystne położenie komunikacyjne i geograficzne,
- występują niewykorzystane obiekty do prowadzenia działalności gospodarczej,
- konieczna jest rozbudowa infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja, drogi),
- niezbędne jest dostosowanie kierunków kształcenia młodzieży do potrzeb lokalnego rynku pracy.

W wykazie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia powiat wołomiński plasuje się wśród powiatów o wysokich wynagrodzeniach.

Rolnictwo

W powiecie dominujący udział mają użytki rolne, a wschodnia część powiatu jest terenem typowo rolniczym. Z tego względu, ten dział gospodarki jest istotny ze względów rozwoju powiatu, jak także aspektów związanych z ochroną środowiska. Obszar powiatu, wynoszący ponad 955 km² obejmuje ponad 56 000 ha użytków rolnych i 27 000 ha lasów. Tereny rolnicze, na których może być prowadzona produkcja roślinna znajdują się na obszarach gmin wschodnich, gdzie we wsiach mieszka prawie 62.000 osób. Użytki rolne stanowią ponad 57% obszaru, w tym grunty orne 37,8% łąki i pastwiska – 19%, zaś sady około 0,3%. W związku z tym większość zakładów to przedsiębiorstwa rolne lub związane z produkcją rolną.

Produkcja rolna obejmuje zasadniczo uprawy zbóż. Na gruntach, w większości niskich klas, uprawia się żyto, które stanowi prawie 40% ogółu zasiewów oraz owies – około 18% i ziemniaki – 23%. W poniższej tabeli przedstawiono charakterystykę gmin pod względem wielkości gospodarstw rolnych.

Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w powiecie wołomińskim

Lp	Gmina	Ilość gospodarstw rolnych w ha						Σgospod.	Śr. gospod. w ha	nieruchomości	
		1-3	3-5	5-10	10-20	20-30	>			ogółem	rekreacyjne
1.	Dąbrówka	720	390	421	102	6	-	1.639	5,0	2.700	1.900
2.	Jadów	725	399	450	118	5	-	1.697	5,0	3.428	1.822
3.	Klembów	596	304	326	121	7	4	1.358	4,5	2.060	120
4.	Kobyłka	124	40	14	4	-	-	182	2,0	5.939	-
5.	Marki	128	18	6	2	-	-	154	2,3	6.566	-
6.	Poświętne	642	326	538	210	16	3	1.734	5,8	850	238
7.	Radzymin	498	259	287	99	4	1	1.148	7,0	8.286	3.578
8.	Strachówka	513	258	390	227	11	6	1.405	6,2	555	182
9.	Tłuszcz	669	463	402	63	-	2	1.599	4,5	776	-
10.	Wołomin	697		90	11	5	-	803	3,52		
11.	Ząbki	1	-	-	-	-	-	1	2,27	4.212	184
12.	Zielonka	22	3	-	-	-	-	25	2,0	3.557	-
Razem		5.088	2.760	2.924	957	54	16	11.745	4,4		

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Bardzo niepokojącym wskaźnikiem jest fakt występowania znacznej ilości gospodarstw (aż 41%) o bardzo małej powierzchni do 3 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi znacznie mniej niż średnia krajowa, która wynosi nieco powyżej 8 ha. Gospodarstw powyżej 10 ha jest jedynie 9%.

Tabela 15 Struktura powierzchni terenów na dzień 31.12.2002 r. wg przeznaczenia w Powiecie Wołomińskim

Powierzchnia zasiewów w ha	Powierzchnia zasiewów w %
Zboża podstawowe	70,2
Ziemniaki	17,8
Buraki cukrowe	0
Rzepak i rzepik	0,5

* dane – Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 31.12.2002 r.

Tabela 16 Główne kierunki produkcji przetwórstwa spożywczego

Główne kierunki produkcji	Liczba gospodarstw
Produkcja mleka	1064
Produkcja mięsa wieprzowego	465
Produkcja mięsa wołowego	57
Produkcja drobiarska- jaja	5
Produkcja zbożowa	246
Produkcja okopowych	271
Produkcja warzywna	38
Produkcja sadownicza	5

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Tabela 17 Obsada zwierząt (szt.) w przeliczeniu na 100 ha

Bydło ogółem	32,7
- w tym krowy	20
Trzoda chlewna	33,1
- w tym lochy	3

* * dane – Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 31.12.2002 r.

Gospodarstwa ekologiczne:

Osiem gospodarstw znajduje się w trakcie zmiany na gospodarstwa ekologiczne o łącznej powierzchni 35 ha.

Tabela 18 Przetwórstwo spożywcze i inne np. wytwórnie pasz, ubojnie

Firma	Rodzaj, branża	Adres
BONA - AGRA	Przetwórstwo owoców i warzyw	Radzymin – Nadmą
Provitus	Przetwórstwo owoców i warzyw	Radzymin ul. Weteranów
Wieloucha	Przetwórstwo mięsa	Zawady gm. Radzymin
Krzyżanowski Andrzej	Skup i przetwórstwo	Ruda 19 gm. Radzymin
“Sobsmak”	Przetwórstwo mięsa	Wołomin ul. Szosa Jadowska 54
Balcer Dariusz	Ubojnia	Józefów gm. Dąbrówka
Kostrzewa Piotr	Ubojnia	Józefów gm. Dąbrówka

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Tabela 19 Gospodarstwa pod osłonami

Gmina	Powierzchnia upraw pod osłonami	W tym powierzchnia upraw warzyw
Radzymin	20.217 m ² tunele	-
	15.936 m ² szklarnie	-
Dąbrówka	1.500 m ² szklarnie	1500 m ²
	13.200 m ² tunele	13.000 m ²

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Największa liczba gospodarstw prowadzących uprawy pod osłonami znajduje się w miejscowościach gmin Radzymin, Wołomin i Dąbrówka. Przykładowe ilości szklarni i tuneli w wybranych gminach:

- Radzymin – 61 szt. szklarni i 43 tunele
- Wołomin – 15 szt. szklarni i 60 tuneli

Warunki, w jakich funkcjonują gospodarstwa rolne na terenie powiatu wołomińskiego są złożone. Słaba kondycja finansowa rolnictwa powiatu wynika głównie z niskiej towarowości gospodarstw rolnych, spowodowanych niewielką powierzchnią, uniemożliwiającą dostateczne wyposażenie techniczne. Większość gospodarstw produkuje na potrzeby własnej rodziny, a praca w gospodarstwach rolnych jest źródłem utrzymania dla dużej części mieszkańców powiatu. Gospodarstwa wysokotowarowe stanowią niewielki procent ogólnej liczby gospodarstw. Na terenie powiatu zbyt wolno powstają miejsca w branży przetwórczej i usługowej otoczenia rolnictwa.

Biorąc pod uwagę, że około 20% ludności Powiatu Wołomińskiego jest związana z rolnictwem, a około 5% utrzymuje się z gospodarstwa, ważną rzeczą jest zapewnienie warunków do normalnego i nowoczesnego życia na terenach wiejskich.

Rolnictwo regionu cechuje:

- Zbyt niska efektywność produkcji,
- Zbytne rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
- Niski dysparytet dochodów rolniczych,
- Obawa przed napływem dotowanych produktów rolnych z zagranicy,
- Brak integracji w środowisku wiejskim,
- Mała świadomość i zainteresowanie przystąpieniem do członkostwa w Unii Europejskiej.

Z powyższych zestawień wynika, że niewiele gruntów można w przyszłości wiązać z rolnictwem. Powiat wołomiński powinien odchodzić od rolnictwa, starając się (biorąc pod uwagę potencjalne możliwości) rozwijać rekreację, turystykę i drobną przedsiębiorczość wraz z sektorem usług. Mimo to można wymienić co najmniej dwa czynniki, które powinny spowodować wspieranie zrestrukturyzowanego rolnictwa. Pierwszym z nich jest bliskość Warszawy jako ważnego rynku zbytu dla produkcji ogrodniczej, sadowniczej, warzywniczej itp. Drugim - rozwój przetwórstwa obróbki wstępnej owoców oraz przechowywalnictwa, co pozwoli rozwijać istniejący już eksport na rynki Unii

Europejskiej i wschodnie.

Negatywnym czynnikiem w obszarach wiejskich jest nieustannie rosnący dysparytet dochodów pomiędzy wsią a miastem.

4.12. Infrastruktura techniczno – inżynierska powiatu

Jednym z głównych czynników oddziałujących na środowisko na terenach miejskich i wiejskich jest stopień wyposażenia terenu w infrastrukturę techniczno – inżynierską. Ujęcia wód, stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków, struktura zaopatrzenia w energię i ciepło ma bardzo duży wpływ na poszczególne elementy środowiska, w szczególności zaś wody powierzchniowe i podziemne oraz powietrze atmosferyczne.

Powiat wołomiński cechuje się bardzo dużą niejednorodnością zainwestowania terenu i wyposażenia gmin w infrastrukturę. Generalnie, zachodnia część, należąca w przeszłości do województwa warszawskiego jest lepiej rozwinięta pod tym względem, zaś tereny wiejskie wschodniej części powiatu wymagają bardzo dużych inwestycji infrastrukturalnych.

Na terenie powiatu znajduje się ogółem 56,9 tys. mieszkań, z czego 49,7 tys. posiada bieżącą wodę (87,34%), w tym z sieci wodociągowej – 23,0 tys. (40,42%). Podłączonych do sieci kanalizacyjnej jest jedynie 33,2% mieszkań. Z gazu sieciowego korzysta 59,9% gospodarstw domowych. Centralne ogrzewanie zbiorowe posiada 21,09% mieszkań, a indywidualne centralne systemy ciepła stosuje 58% gospodarstw.

Infrastrukturę techniczną na terenie powiatu przedstawia rysunek 4.

4.12.1. Zaopatrzenie mieszkańców powiatu w energię ciepłą

Na terenie powiatu sposób zaopatrzenia w energię ciepłą uwarunkowany jest rodzajem zainwestowania danej miejscowości. W miastach funkcjonują zorganizowane systemy ciepłne, oparte o duże źródła energii (np. Wołomin) i lokalne kotłownie. Znaczna ilość budynków mieszkalnych w Zielonce, Ząbkach, Markach, Kobyłce, Wołominie, Tłuszczu i Radzyminie wyposażona jest w kotłownie węglowe, stanowiące niskie, rozproszone źródła emisji zanieczyszczeń.

Na terenach wiejskich, gdzie dominuje zabudowa rozproszona, zagrodowa, brak jest zbiorowych sieci ciepłowniczych i wykorzystania alternatywnych źródeł energii, a podstawowym źródłem ciepła są paleniska indywidualne. Podstawowym paliwem jest węgiel lub miał węglowy, inne nośniki ciepła – olej opałowy lub gaz – mają znacznie mniejszy udział w strukturze ciepłowniczej powiatu. W ostatnim okresie daje się zauważyć powrót niektórych mieszkańców do spalania paliw kopalnych bądź opalania drewnem.

Z dokonanego rozpoznania wynika, że na terenie powiatu występują:

1. Kotłownie duże o mocy powyżej 1 MW – [5 w Wołominie, 2 – w Kobyłce, po 1 – w Markach, Radzyminie, Tłuszczu]
2. Kotłownie o średniej mocy - kilkaset kW – [6 – w Radzyminie, 4 – w Kobyłce, 22 w Wołominie]
3. Małe kotłownie o mocy od kilku do kilkudziesięciu kW

Na obszarze powiatu głównym producentem i dystrybutorem energii ciepłej jest Zakład Energetyki Ciepłej w Wołominie. Wymieniona firma dysponuje centralną ciepłownią wyposażoną w 3 kotły – 2 miałowe i 1 gazowo – olejowy.

Kotły miałowe są zmodernizowanymi urządzeniami wodnorurkowymi typu WR-25 o wymuszonym obiegu wody i parametrach znamionowych 150/70oC, o mocy ciepłej 29,07 MW. Ich sprawność wynosi 85%. Dodatkowym wyposażeniem kotłów są ciąg nawęglania i odzuszania oraz odpylania o sprawności 93%. Kocioł gazowo – olejowy to urządzenie typu KOG 6,0 z palnikiem gazowo – olejowym o znamionowych parametrach wody 150/70oC i mocy ciepłej 6,0 MW.

Zakład Energetyki Ciepłej w Wołominie dostarcza produkowaną przez siebie energię ciepłą za

pomocą sieci ciepłowniczej o łącznej długości 21,93 km. W jej strukturze ponad 70% (15,17 km) stanowi nowoczesna sieć preizolowana. Sieć preizolowana wyposażona jest w sygnalizację alarmową informującą o pęknięciach lub przeciekach. Energia ciepła jest dostarczana do 173 węzłów zasilających budynki o łącznej mocy zamówieniowej 52,11 MW i powierzchni 435 547 m² (dane za 2003 rok).

Zapotrzebowanie na ciepło wytwarzane przez wołomiński Zakład Energetyki Ciepłej od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie – około 50 MW. Rośnie natomiast ilość i powierzchnia ogrzewanych budynków.

Dla rozwoju powiatu z punktu widzenia ciepłownictwa największą szansą jest możliwość wykorzystania gazu ziemnego jako paliwa w źródłach ciepła. Obecnie wszędzie tam, gdzie doprowadzony jest gaz – jest on wykorzystywany do celów grzewczych.

Można przypuszczać, że w najbliższym okresie zapotrzebowanie na energię ciepłą do celów grzewczych będzie ulegało zmniejszeniu. Wiąże się to z prowadzeniem modernizacji instalacji centralnego ogrzewania w budynkach wielorodzinnych (montaż zaworów termostatycznych, automatyzacja urządzeń w węzłach ciepłych, montaż podzielników ciepłych), modernizacją budynków (wymiana okien na szczelne, wykonanie termoizolacji ścian). Przyjmuje się natomiast, że zapotrzebowanie na ciepłą wodę będzie się utrzymywać na tym samym poziomie.

4.12.2. Elektroenergetyka

Powiat Wołomiński jest prawie w 100% zelektryfikowany (w 100% - Miasto Marki, Kobyłka, Gmina Strachówka). Przebiega przezeń szereg linii wysokiego napięcia (400 kV, 220 kV i 110 kV) łączących warszawski węzeł energetyczny z systemem krajowym. Odbiorcy energii elektrycznej są zasilani za pomocą sieci średniego napięcia 15 kV.

Rejon w Wołominie obsługuje miasta Kobyłka, Marki i Zielonka oraz gminy Radzymin i Wołomin. Rejon Wyszaków obsługuje gminy Dąbrówka, Klembów i Tłuszcz. Rejon Sokołów Podlaski obsługuje gminę Jadów i Strachówka.

Stan techniczny istniejących linii jest zadowalający. W istniejącej sieci przesyłowej występują znaczne rezerwy mocy. Istniejący układ sieci daje dużą pewność zasilania przy małych spadkach napięć. Zaspokojone mogą być znaczne zapotrzebowania energii.

Ze względu na zmianę przeznaczenia znacznej części gruntów rolnych na cele budowlane przewiduje się rozbudowę sieci energetycznej na tych obszarach.

Bardzo istotna wydaje się być współpraca ZE z gminami w zakresie współtworzenia infrastruktury elektro-energetycznej. W przygotowaniu projektu realizacji inwestycji elektroenergetycznych niezwykle pomocne są bowiem dwa dokumenty planistyczne, których opracowanie należy do kompetencji gminy - założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

4.12.3. Gazownictwo

Na terenie powiatu znajdowało się w 2002 roku 940,4 km sieci gazowej rozdzielczej (GUS 2003). Ilość połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych wynosiła 23689 sztuk. Ilość odbiorców gazu z sieci szacowana jest na 34227 jednostek. Zużycie gazu z sieci wyniosło 50958,0 tys. m³. Na terenie powiatu z gazu sieciowego korzysta 59,9% gospodarstw domowych. Dla poszczególnych gmin odsetek ten jest następujący:

Tabela 20 Stan gazownictwa w powiecie

miasto	% ludności korzystającej z gazu	Długość gazowej sieci rozdzielczej	Ludność korzystająca z gazu
Kobyłka	91,1 %	87,6 km	15.115
Marki	99,1 %	113,6 km	17.728
Radzymin	59,1 %	48,8 km	4.199
Tłuszcz	34,6 %	43,4 km	2.363
Wołomin	80,0%	101,9 km	9.623
Ząbki	99,7 %	90,9 km	18.041
Zielonka	100,0%	62,4 km	16.167
Tereny wiejskie	Ok.40%	391,6 km	ok.30.000

Szacuje się, że zapotrzebowanie mieszkańców gmin w gaz zaspokojone jest w ok.75% (Marki – 100%, Radzymin – 85%, Kobyłka – 70%, Tłuszcz: teren wiejski w 12,5% - w 100% miasto).

Gazociąg przebiega przez teren gmin: Ząbki – Marki, Marki – Radzymin. W Gminie Strachówka nie ma zaopatrzenia w gaz ziemny. Istnieje duże zapotrzebowanie na gaz na terenach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe.

4.12.4. System zaopatrzenia w wodę

Na terenie powiatu wołomińskiego pobór wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wynosił w 2002 roku wg GUS 3695,4 dam³ (19,89 m³ na jednego mieszkańca) i był jednym z najwyższych w województwie mazowieckim. Pobór wody do nawodnień wyniósł w tym czasie 3798 dam³, w tym do nawodnień użytków rolnych i gruntów leśnych zużyto 2570 dam³ (7,0 dam³ na 1 ha), a do napełniania stawów rybnych 1228 dam³ (14,3 dam³ na 1 ha). Pobór wód podziemnych do celów przemysłowych z ujęć własnych zakładów wyniósł w 2002 roku 844 dam³ (14 miejsce w województwie mazowieckim), a dodatkowo zakłady zakupiły 144 dam³ wody. Zużycie wody na potrzeby przemysłu kształtowało się na poziomie 847 dam³. Wód powierzchniowych do celów przemysłowych i innych nie ujmuje się.

Powiatu wołomiński zaopatrywany jest w wodę z ujęć wód podziemnych piętra czwartorzędowego i trzeciorzędowego. Na terenie każdej gminy (z wyjątkiem gmin Strachówka i Poświętne) funkcjonuje po kilka ujęć komunalnych, bazujących przeważnie na dwóch lub trzech studniach wierconych. Niektóre ujęcia są jednootworowe. Prócz ujęć obsługujących wodociągi grupowe (po kilka miejscowości) istnieją także ujęcia własne wód podziemnych zakładów przemysłowych (niektóre z nich zaopatrują w wodę ludność powiatu). Mieszkańcy miejscowości nie wyposażonych w sieć wodociagową zaopatrują się w wodę ze studni kopanych lub wierconych. Jak stwierdzają liczne badania, woda z takich ujęć jest nieodpowiedniej jakości, zarówno ze względu na zanieczyszczenia geogeniczne (mangan i żelazo), jak również zanieczyszczenia pochodzenia antropogenicznego.

Wykaz większych ujęć wód podziemnych przedstawia tabela 22, a w tabeli nr 23 przedstawiono obowiązujące pozwolenia wodno – prawne. W tabeli nr 21 przedstawiono ogólną charakterystykę gmin powiatu wołomińskiego z zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków.

Tabela 21 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w powiecie (31.12.2002 r.)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Marki	Tuszczy	Kobyłka	Radzymin	Ząbki	Zielonka	Wołomin	Dąbrówka	Jadów	Klembów	Powiat
Sieć w km	wodociągowa rozdzielcza	50,1	25,8	44,3	44,1	21,3	45,3	133,0	6,8	44,9	5,6	421,2
	kanalizacyjna	3,0	6,4	1,2	4,3	69,2	33,5	68,6	2,7	0	1,1	190,0
Połączenia do budynk.mieszk.	wodociągowe	1020	693	1020	1251	901	2560	4591	163	1301	67	13567
	kanalizacyjne	164	88	9	8	2988	889	4163	88	0	7	8404
Odsetek mieszkańców, którzy korzystają z sieci wodociągowej		50	25,9	17,8	82	20,8	90,0	68,1	bd	40,52	bd	bd
Odsetek mieszkańców, którzy kierują ścieki do kanalizacji zbiorczej		30	14,1	8,9	16,7	60,3	64,6	63,2	bd	0	bd	bd
Zdroje uliczne		13	-	9	6	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Zużycie wody z wodociągów w gosp. dom.	w dom ³	236,1	108,8	206,3	208,6	338,3	720,9	1542,3	9,1	101,0	30,5	3501,9
	na 1 mieszkańca w m ³	11,2	6,0	12,1	11,4	15,5	43,1	31,8	1,3	12,9	3,6	18,0

Źródło Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego 2003r. (dane na dzień 31.12.2002 r).

Na terenie gmin Strachówka i Poświętne brak jest kanalizacji i wodociągów.

Tabela 22 Charakterystyka głównych ujęć wód podziemnych i studni na terenie powiatu wołomińskiego

Nazwa ujęcia	Lokalizacja	Głębokość otworu (m p.p.t.)	Użytkownik ujęcia	Wydajność ujęcia (m ³ /h)	Głębokość lustra wody (m p.p.t.)	Utwory geologiczne nad poziomem wodonośnym
Gmina Marki						
Wodociąg Marki	ul. Wołodyjowskiego	90,5	wodociąg marecki	47	bd	bd
Wodociąg Marki	ul. j.w.	75,5	wodociąg marecki	45	bd	bd
Wodociąg Marki	ul. Żeromskiego	44	wodociąg marecki	51	bd	bd
Wodociąg Marki	ul. Kościuszki	39,5	wodociąg marecki	32	bd	bd
Gmina Jadów						
Studnia	Urle	bd	gospodarstwa domowe	bd	bd	bd
Studnia	Nowy Jadów	bd	gospodarstwa domowe	bd	bd	bd
Gmina Radzymin						
Ujęcie publiczne	Ciemne	40	MZWKiABK	204	bd	piasek, il warwowy glina żwałowa, piasek

Nazwa ujęcia	Lokalizacja	Głębokość otworu (m p.p.t.)	Użytkownik ujęcia	Wydajność ujęcia (m ³ /h)	Głębokość lustra wody (m p.p.t.)	Utwory geologiczne nad poziomem wodonośnym
Coca Cola dwie studnie	Radzymin ul.Przemysłowa	60 60	Coca Cola Beverages Polska Sp.z o.o.	łącznie 120	bd	piasek drobnoziarnisty, glina pylasta, piasek średnioziarnisty
SUW Aleksandrów	Radzymin	60 61,5 63,9	MZWKiABK Radzymin	łącznie 220	bd	piasek drobnoziarnisty, piasek różnoziarniste żwirem i otoczkami, glina piaszczysta z gładzikami,
Ujęcie oligoceńskie	Radzymin ul.Batorego	239	Instytut Geologiczny Warszawa	bd	bd	piasek, glina z otoczkami, iły pstry, węgiel brunatny
Nadma	Nadma ul.Szkolna	30	Szkoła Podstawowa	20	bd	piasek, ił piaszczysty
Stare Załubice	Wolica	35	Ośrodek Wypoczynkowy	21	bd	piaski drobno i gruboziarniste z otoczkami i żwirem, ił
TAGO PPC	Ciemne 141D	30	TAGO Ciemne 141D	6	bd	piasek drobny pylasty, ił warowy, glina
Gmina Tłuszcz						
Ujęcie wód podziemnych	Tłuszcz ul.Wąska-1 ul.Wąska-2 ul.Warszawska-3	65 40 82	gmina gmina gmina	16 9 52	bd	czwartorzęd czwartorzęd czwartorzęd
Ujęcie wód podziemnych	Tłuszcz ul.Parkowa	31	gmina	20	bd	czwartorzęd
Ujęcie wód podziemnych	Postoliska-1 Postoliska-2	28 26	gmina gmina	40 35	bd	czwartorzęd czwartorzęd
Ujęcie wód podziemnych	Kozły	51	gmina	62	11	czwartorzęd
Ujęcie wód podziemnych	Lysobyki	59	gmina	35	0,7	czwartorzęd
Gmina Zielonka						
SUW Długa	ul.Długa	79	gmina	40	5,4	piaski drobno i średnioziarniste ze żwirem i otoczkami
SUW Inżynierska	ul.Inżynierska	80 77,5	gmina	100	6,1	utwory pylaste
SUW Dziennikarska	ul.Dziennikarska	252 253	gmina	20	5,5	piaski, żwiry, gliny zwałowe z pyłów i ilów warwowych
SUW Wilsona	ul.Wilsona	247	gmina	27	11,27	piaski, żwiry, gliny zwałowe z pyłów i ilów warwowych
Ujęcie wody Glinianki	Teren Glinianek	29	gmina	24	7	osady zastoiskowe złożone z pyłów i ilów
Miasto i Gmina Wołomin						
SUW Graniczna	ul. Graniczna, Wołomin	bd	gmina	268	bd	czwartorzęd
SUW Li pińska	ul. Lipińska, Wołomin	bd	gmina	450	bd	czwartorzęd
SUW Ogrodowa	ul. Ogrodowa, Wołomin	bd	gmina	60	bd	czwartorzęd
SUW Grabie Stare	Grabie Stare	bd	gmina	60	bd	czwartorzęd
SUW Nowa Wieś	ul. Łukasiewicza, Wołomin	bd	gmina	60	bd	czwartorzęd

W poniższej tabeli przedstawiono obowiązujące pozwolenia wodno – prawne na pobór wody i odprowadzanie ścieków dla powiatu wołomińskiego.

Tabela 23 Charakterystyka ujęć wód podziemnych, objętych obowiązującymi pozwoleniami wodno – prawnymi

Lp	Użytkownik	Położenie studni	Ilość pobieranej wody w m ³ /h m ³ /d	Głębokość studni	Ilość odprowadzanych ścieków i wód poplucznych	Położenie, średnica i rzędna wy wylotu	Nazwa odbiornika ścieków	Numer decyzji, data wydania	Okres obowiązywania pozwolenia
1	Powszechna Kasa Oszczędności, Bank Polski S.A., ul. Puławska 15, 00-975 Warszawa	Dom Konferencyjny w Śleżanach, gm. Dąbrówka dz. nr ew. 252	max – 2 m ³ /h, średnio – 12m ³ /d,	33m	Q max d = 12,20 m ³ /d, Q śr d = 10,60 m ³ /d,	-działka nr ew. 252, -200mm -81,80 m n.p.m	rzeka Bug,	-decyzja nr 133/03 -29.04.2003r.	do 31 grudnia 2013 r
2	Burmistrz Miasta i Gminy Radzymin, Pl. T. Kościuszki 2, 05-250 Radzymin	Aleksandrowie, ul. Batalionów Chłopskich	max-220 m ³ /h średnio – 4124 m ³ /d	60.0m, 61.5m i 63.9m	Q = 90 m ³ /d, Q max = 10 l/sek i Q max = 36 m ³ /h	-działka nr ew. 17, kw. 74 - 300 mm, -86,18 m.n.p.m.,	rów melioracyjny R - 25A, rzeka Beniaminów w km 11+960 - 450,	-decyzja nr 142/03 -14.05.2003r.	do 31 grudnia 2013 r.
3	Gmina Zielonka, Lipowa 5, 05-220 Zielonka	ul. Dziennikarska w Zielonce	max-5,0m ³ /h średnio- 20,0m ³ /d	252m 253m	Qmax = 2,0 m ³ /d, Q max = 2,2 l/sek.	-działka nr 51 obręb 5-40-06 -średnica 100mm, - rzędna 89,6 m n.p.m.	rzeka Długa w km 10+500,	-decyzja nr 162/03 -05.06.2003r.	do 31 stycznia 2013 r.
4	Gmina Zielonka, Lipowa 5, 05-220 Zielonka	ul. Długa 18 w Zielonce	max – 40m ³ /h. max – 800m ³ /d	79m	Q = 120 m ³ /d, Q max = 17 l/sek i Q max = 60 m ³ /h	-działka nr ew. 136 3 -średnica 300 mm - rzędna 89,36 m n.p.m,	rów melioracyjny położony na gruncie leśnym, do rzeki Długiej w km 10+590	-decyzja nr 30/2003 -06.02.2003r.	do 31 stycznia 2013 r
5	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, ul. Szkolna 6, 05-240 Tłuszcz,	działka nr 533/2 w m. Postoliska, gm. Tłuszcz	max – 11,42 m ³ /h, średnio – 125,0 m ³ /d,	26m 28m	maksymalnie 6,2m ³ /d		rów melioracyjny F1	-decyzja nr 80 /2002 - 16.05.2002	do 30 kwietnia 2007r
6	Grzegorz Trojan, zam. Nowe Lipiny, ul. Rolna 12, 05-200 Wołomin	działka nr 422/1 w m. Pasek Nowy 1a, gm. Klembów, Zakład Garmazeryjno – Wędliniarski EW – MET,	max – 0,3 m ³ /h, średnio – 1,7 m ³ /d,	20m				-decyzja nr 17/03, - 20.01.2003r.	do 31 stycznia 2013
7	“FOS-POL” Sp. z o.o., 02-776 Warszawa, ul. Nugat 4	ul. Reymonta w Ząbkach (dz. nr ew. 1/3, obr. 3-32)	max- 9.0 m ³ /h, średnio – 80.0 m ³ /d,	30,4m				-decyzja nr 240/02 -09.12.2002r	do 31 grudnia 2017
8	“Gazomontaż” S.A., 05-200 Wołomin, ul. Przejazd 2	działka nr ew. 33, obręb 3-31 w Ząbkach przy ul. Piłsudskiego 191	max - 14 m ³ /h, śr/d - 103 m ³ /d	25m 37m				-decyzja nr 161/03 -09.06.2003	do 31.01.2011r
9	Przedsiębiorstwo Budowlano-Telekomunikacyjne MBT w Markach, ul. Okólna 43A/43B	Przedsiębiorstwo Budowlano-Telekomunikacyjne MBT w Markach, przy ul. Okólnej 43A/43B	max = 3,0 m ³ /h, średnio – 30,m ³ /d	17m				-decyzja nr 151/2000	do 31 września 2010

Lp	Użytkownik	Położenie studni	Ilość pobieranej wody w m ³ /h m ³ /d	Głębokość studni	Ilość odprowadzanych ścieków i wód popłucznych	Położenie, średnica i rzędna wyłotu	Nazwa odbiornika ścieków	Numer decyzji, data wydania	Okres obowiązywania pozwolenia
10	Jolanta i Włodzimierz Kurek, zam. Krusze 60 A oraz Pan Stanisław Kurek, zam. Krusze 61, 05-240 Tłuszcz,	działka nr 294 w m. Krusze gm. Klembów	max – 3 m ³ /h, średnio – 10 m ³ /d,	36,5 m				-decyzja nr 182/02 -09.10.2002	do 31 października 2012
11	WINERBERG ER KARBUD S.A., ul. Podleśna 7, 05-220 Zielonka,	Zielonka, ul. Podleśna 2	max – 9,6 m ³ /h średnio – 73,0 m ³ /d	54,5m 31,0m				-decyzja nr 156/2000	do 30 września 2010
12	Makaron polski "SAS", Woźniakowska, Świdrska, Spółka Jawna, ul. Geodetów 33, 05-200 Wołomin	Geodetów 33, 05-200 Wołomin	max – 4,8 m ³ /h, średnio – 35,0 m ³ /d,	38m				-decyzja nr 296/03 -05.09.2003r.	do 30 września 2013
13	Farmaceutyczny o-Chemiczna Spółdzielnia Pracy SEPTOMA, ul. Reymonta 28, 05-091 Ząbki	ul. Reymonta 28, 05-091 Ząbki	max – 7,15 m ³ /h, średnio – 53,5 m ³ /d,	24m				-decyzja nr 133/02 -09.08.2002	do 31 lipca 2012
14	Gmina Zielonka, Lipowa 5, 05-220 Zielonka	działka nr ew. 55 obręb 5-20-09 w m. Zielonka ul. Wilsona w Zielonce	max – 5,0m ³ /h średnio – 8,0m ³ /d	247m				-decyzja nr 163/03 -05.06.2003r	do 31 stycznia 2013 r
15	Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe "TOP JUR" s.c., ul. Brzozowa 42, 05-230 Kobyłka	działka nr ew. 27 obr. 08 położona w Kobyłce przy ul. Nadmeńskiej	max – 0,8 m ³ /h, średnio – 8,0 m ³ /d,	12m				-decyzja nr 191/03 -23.06.2003r.	do 31 maja 2013
16	Gmina Zielonka, Lipowa 5, 05-220 Zielonka	działka nr ew. 2 obręb 5-10-04, przy ul. Spacerowej w Zielonce	max – 21,0m ³ /h średnio – 504,0m ³ /d	29m				-decyzja nr 183/03 -16.06.2003r	do 31 czerwca 2013
17	Spółdzielnia Robót Budowlano Drogowych, ul. Zaściankowa 1, Tłuszcz	ul. Zaściankowa 1, Tłuszcz	max – 1,2m ³ /h średnio – 7,0m ³ /d	65,0m				-decyzja nr 205/03 -09.07.2003r.	do 31 lipca 2013r
18	Wójt Gminy Dąbrówka,	gminna oczyszczalnia ścieków Dąbrówka, działka nr ew. 266/3	max - 0,5 m ³ /h, max – 5,0 m ³ /d,	19m				243/02 17.12.2002r	
19	Gospodarstwa Sozologicznego "Dwór Franciszków" Sp. z o.o., 05-420	Gospodarstwa Sozologicznego, "Dwór Franciszków" Sp. z o.o., 05-420	max na godzinę = 6 m ³ , średnio na dobę = 30 m ³ ,	62m				decyzja nr 155/03 29.05.2003r.	31 grudnia 2013r

Lp	Użytkownik	Położenie studni	Ilość pobieranej wody w m ³ /h m ³ /d	Głębokość studni	Ilość odprowadzanych ścieków i wód popłucznych	Położenie, średnica i rzędna wylotu	Nazwa odbiornika ścieków	Numer decyzji, data wydania	Okres obowiązywania pozwolenia
	Franciszków 45, 05-240 Tłuszcz	Franciszków 45, 05-240 Tłuszcz							
20	STOLARKA WOŁOMIN S. A. ul. Geodetów 2, 05-200 Wołomin	STOLARKA WOŁOMIN S. A. ul. Geodetów 2, 05-200 Wołomin	maksymalnie na godzinę Q _{max} h = 39,0 m ³ średnio na dobę Q _{śrd} = 500,0 m ³	45m 50m 41m	Qd śr = 316 m ³ /d, Qd max = 500 m ³ /d,	-wylot Nr 4 o -średnica 0,20 m -94,90 m n.p.m.	do rowu (bez nazwy), usytuowanego na działkach przy ul. Łukasiewicza w Wołominie, a następnie poprzez rów G do rzeki Czarnej w km 18+800,	-decyzja nr 231/02 -25.11.2002r.	do 31.03.2006r.
21	Zakłady Mięsne "Jadów" Sp. z o.o. w Wójtach 53, gmina Jadów	Wójt 53, gmina Jadów	max = 4,0 m ³ /h średnio = 40m ³ /d	40m	Qd max = 50 m ³ /d, Q h max = 5 m ³ /h,		rzeka Borówka w km 1+610	-decyzja nr 87/2002 -23.05.2002r.	do 30.06.2004r.
22	Państwowa Agencja Radiokomunikacji, ul. Kasprzaka 18/20 w Warszawie	Centralna Stacja Kontroli Emisji Radiowych – Laboratorium pomiarów Kompatybilności i Elektromagnetycznej, we wsi Borucza	max = 3,8 m ³ /h średnio = 11,8 m ³ /d	16,5m				-decyzja nr 116/2000 -28.07.2000	do 31.07.2010r.
23	Spółdzielnia Robót Budowlano - Drogowych, ul. Zaściankowa 1 05-240 Tłuszcz	ul. Zaściankowa 1 Tłuszcz, działka nr 373	max = 1,2 m ³ /h średnio = 7m ³ /d	65,0m				-decyzja nr 205/2003 -09.07.2003r.	do 31.07.2013r.
24	Zakład Masarski Radzymin, ul. Weteranów 22	Radzymin, ul. Weteranów 22	max = 9,36 m ³ /h średnio = 46,8 m ³ /d	33m				-decyzja 248/02 -27.12.2002	do 31.12.2012r.
25	AGRO-TECHNIKA - Oddział Praska Giełda Spożywcza, 05-091 Żąbki, ul. Piłsudskiego 180,	zakład w Żąbkach, przy ul. Skrajnej 3,	a) Q _{max} /h = 3,75 m ³ , b) Q _{śrd} = 5 m ³ ;	30m	-	-	-	DECYZJA NR 24/03 z dnia 27.01.2003r.	do dnia 31 stycznia 2013 r.,
26	Teatr Wielki – Opera Narodowa, Pl. Teatralny 1, 00-950 Warszawa,	Baza Magazynowa w Żąbkach, przy ul. Powstańców 3,	maksymalnie na godzinę Q _{max} /h = 2m ³ , b) średnio na dobę Q _{śrd} = 16m ³ ;	25 m		-		DECYZJA NR 18/03 z 21.01.2003r.	do dnia 31 stycznia 2013 r.,
27	Firma 3P SYSTEM Sp. z o.o., ul.	Ślupno, ul. Jana Pawła II nr 94, na działce nr			w ilości 33 dm ³ /s; Q	-	zbiornik prześiękliwy	decyzja nr 162/03	

Lp	Użytkownik	Położenie studni	Ilość pobieranej wody w m ³ /h m ³ /d	Głębokość studni	Ilość odprowadzanych ścieków i wód popłucznych	Położenie, średnica i rzędna wylotu	Nazwa odbiornika ścieków	Numer decyzji, data wydania	Okres obowiązywania pozwolenia
	Królowej Marysieńki 42a, 02-954 Warszawa	688/26,						z dn. 05.06.2003r.	
28	Leszek Matusiak, Dyrektor AGRO-TECHNIKI - Oddział Praska Giełda Spożywcza, zlokalizowana przy ul. Piłsudskiego 180, 05-091 Ząbki,	Ząbki przy ul. Piłsudskiego 180 Oddziału Praskiej Giełdy Spożywczej w Ząbkach,	$Q_{\max h} = 16 \text{ m}^3$, średnio na dobę $Q_{\text{śrd}} = 50 \text{ m}^3$,	36 m	-	-	-	decyzja NR 134/2001 z dnia 29.10.01r.	do 30 czerwca 2007r.,
29	Gmina Jadów, ul. Jana Pawła II nr 17, 05-280 Jadów,	ujęcie zlokalizowane na dz. nr ew. 376, we wsi Nowy Jadów	a) maksymalnie na godzinę - $88,5 \text{ m}^3$, b) średnio na dobę - 941 m^3 ;	studni nr 2 podstawowej o głębokości 47,0m oraz studni nr 3 awaryjnej o głębokości 49,0 m,	maksymalnie na godzinę - 7 m^3 , b) maksymalnie na dobę - 7 m^3 ;	wylot rurociągu kanalizacyjnego - o średnicy 0,20 m, posadowionego na rzędnej 98,46 n.p.m, na działce nr ew. 116, gm. Jadów, zlokalizowanego w odległości 1646 m od ujścia rowu A do rz. Liwiec;-	-	DECYZJA NR 55/03 Wołomin, 11 lutego 2003r.	do dnia 28.02.2013 r.;
30	Marek Jankowski, oraz Sylwester Jankowski, zam. 05-230 Kobyłka, ul. Legionów Polskich 3B, tworzący spółkę cywilną, działającą pod nazwą "Auto-Złomowanie" Marek Jankowski, Sylwester Jankowski, 05-200 Wołomin, Ossów, ul. Broniewskiego 210,	działka ew. nr 167 obręb 30, położona we wsi Ossów, przy ul. Broniewskiego 210,	maksymalnie na godzinę - $Q_{\max/h} = 0,5 \text{ m}^3$, średnio na dobę: $Q_{\text{śrd}} = 1,0 \text{ m}^3$,	18 m	-	-	-	NR 181/03 12.06.2003r.	do dnia 30.06.2013r.;
31	Prywatny Ośrodek Maszynowy "Tłuszcz" sp. z o.o., 05-240 Tłuszcz, ul.	usytuowana na rzędnej na działce nr ewidencyjny 1424/11, przy ul.	$Q_{\max/h} = 1,5 \text{ m}^3/\text{h}$, średnio na dobę: $Q_{\text{śrd}} = 14$	37,5m	-	-	-	DECYZJA NR 302/03 z dnia 10.09.2003r.	do dnia 30.09.2013r.;

Lp	Użytkownik	Położenie studni	Ilość pobieranej wody w m ³ /h m ³ /d	Głębokość studni	Ilość odprowadzanych ścieków i wód popłucznych	Położenie, średnica i rzędna wywrotu	Nazwa odbiornika ścieków	Numer decyzji, data wydania	Okres obowiązywania pozwolenia
	Przemysłowa 23,	Przemysłowej,	m3/d,						
32	Spółka z o.o. "Winkowski", z s. 64-920 Piła ul. Okrzei 5,	działka nr 23, na terenie należącego do Wnioskodawcy zakładu w Radzyminie, ul. Kolonia pod Lasem 2	maksymalnie na godzinę- $Q_{\max}/h = 4,5 \text{ m}^3/h$, średnio na dobę- $Q_{\text{śrd}} = 35 \text{ m}^3/d$,	60,0 m,	-	-	-	DECYZJA NR 217/03 dnia 21.07.2003r.	do dnia 31.07.2013r.;
33	Wspólnota Mieszkaniowa Strachówka, ul. Norwida 6, 05-282 Strachówka	zlokalizowana na terenie działki nr ewidencyjny 23, ul. Norwida 6, 05-282 Strachówka	1) maksymalnie na godzinę- $q_{\max}h = 2,0 \text{ m}^3$, 2) średnio na dobę- $Q_{\text{śrd}} = 10,5 \text{ m}^3$,	43,00 m	-	-	-	DECYZJA NR 257/03 z dnia 11.08.2003r.	do dnia 31 sierpnia 2013r.
34	Mateusz Leszek, Anna Leszek, Ewa Cywińska, Przeds. Prod. - Handlowe L.A.M. DRÓB, s.c., 05-326 Poświętne, Ręczaje Polskie 4a	na terenie zakładu w Ręczajach Polskich 4a	1) maksymalnie na godzinę- $q_{\max}h = 2,7 \text{ m}^3$, 2) średnio na dobę- $Q_{\text{śrd}} = 27,6 \text{ m}^3$,	32.0m	-	-	-	Decyzja Nr 74/2002 z dnia 9.05.2002r.	do dnia 31.05.2003r.
35	Firma 3P SYSTEM Sp. z o.o, ul. Królowej Marysieńki 42a, 02-954 Warszawa	inwestycja w Słupnie, ul. Jana Pawła II nr 94, dz. nr 688/26	-	-	33dm ³ /s		wody opadowe lub roztopowe do rowu ziemnego przesiąkliwości, a następnie zbiornika retencyjny przesiąkliwości	decyzja nr 40/2002 z dnia 10.04.2002r.	do dnia 31.03.2012r.
36	Przedsiębiorstwo o Przemysłu Cukierniczego Tago, Ciemne 141D, gm. Radzymin	zakład pod ww. adresem	1) maksymalnie na godzinę- $q_{\max}h = 18,0 \text{ m}^3$, 2) średnio na dobę- $Q_{\text{śrd}} = 300,0 \text{ m}^3$,	46.0m	-	-	-	Decyzja nr 121/03 z dnia 7.04.2003r. (decyzja ta zmieniła decyzję nr 86/99 z dnia 13.07.1999r.)	do dnia 31.06.2009r.
37	Nadleśnictwo Drewnica, 05-091 Ząbki, ul. kolejowa 31	zakład pod ww. adresem, działka nr ew 1/33 obręb 2-01	maksymalnie na godzinę- $q_{\max}h = 5 \text{ m}^3$, $Q_{\text{śrd}} = 5 \text{ m}^3$ od 14.04 do 15.09, b) $Q_{\text{śrd}} = 3 \text{ m}^3$ od 16.09 do 14.04	43m	-	-		Decyzja nr 18/03 z dnia 18.06.2003r.	do dnia 30.06.2013r.

4.12.5. System kanalizacji i oczyszczania ścieków

Jednym z najpilniejszych zadań z zakresu ochrony środowiska na terenie powiatu jest rozbudowa sieci kanalizacyjnej oraz budowa oczyszczalni ścieków. Rozwiązanie problemów gospodarki wodno – ściekowej jest najczęściej wymienianym zadaniem przez wszystkie gminy powiatu.

Ogółem z terenu powiatu odprowadzanych jest 1070 dam³ ścieków przemysłowych rocznie (GUS 2002 r.), co daje powiatowi 8 miejsce w województwie. Bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do gruntu odprowadzanych jest 909 dam³ (84,9%) ścieków przemysłowych, w tym 103 dam³ wód chłodniczych (umownie czystych). Ścieki przemysłowe wymagające oczyszczenia szacuje się na 806 dam³ rocznie, natomiast oczyszczeniu poddaje się 790 dam³ ścieków rocznie. Ścieki nieoczyszczane stanowią niecałe 2% ścieków wymagających oczyszczenia (16 dam³).

Ścieki komunalne stanowią zdecydowaną większość w porównaniu ze ściekami przemysłowymi. Dla województwa mazowieckiego udział ścieków komunalnych szacuje się na 83%, a przemysłowych na 17%. Dla powiatu wołomińskiego, przyjmując wskaźnik zużycia wody wodociągowej na jednego mieszkańca (19,8 m³ rocznie) i wskaźnik wyposażenia mieszkań w wodę z sieci na poziomie 50% otrzymujemy 1 932 044,4 m³ ścieków rocznie. Dodatkowo uwzględnić należy wytwarzanie ścieków przez mieszkańców powiatu, którzy nie korzystają z wody wodociągowej, a czerpią ją z ujęć własnych. Zużycie wody w takich gospodarstwach jest mniejsze niż w mieszkaniach wyposażonych w sieć wodociagową. Przyjmując współczynnik przeliczeniowy 0,7, otrzymujemy dodatkowo 1 352 431 m³ ścieków. Ogółem ilość ścieków komunalnych wymagająca oczyszczenia na terenie powiatu szacowana jest na 3 284 475,4 m³ rocznie. Aktualna przepustowość oczyszczalni ścieków wynosi 4 261 010 m³ rocznie, a ilość ścieków poddawana oczyszczeniu wyniosła w 2002 roku 2447 dam³. Procent ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię wynosił w 2002 roku 18,8% i jest dużo niższy od średniej wojewódzkiej – 42%. Powiat wołomiński znajduje się dopiero na 30 miejscu pod tym względem w województwie. Decydujący wpływ na taki stan ma niewielkie skanalizowanie terenów wiejskich powiatu.

Na terenie powiatu wołomińskiego funkcjonuje 20 oczyszczalni ścieków. Charakterystykę największych oczyszczalni ścieków przedstawiono poniżej:

Charakterystykę oczyszczalni ścieków przedstawiono poniżej:

Oczyszczalnia ścieków w Dąbrówce

Jest to nowa oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, działająca na zasadzie osadu czynnego. Rozruch jej nastąpił w grudniu 2001 roku. Obecnie jej obciążenie wynosi 80%. Oczyszczalnia obsługuje mieszkańców Dąbrówki. Podłączonych jest 156 budynków mieszkalnych i budynki użyteczności publicznej (Urząd Gminy, szkoła). Maksymalna przepustowość oczyszczalni wynosi 100 m³/d. Rocznie powstaje 4,5 Mg osadów ściekowych, które są składowane. Nie były jeszcze przeprowadzane badania możliwości wykorzystania osadów ściekowych do celów biologicznych (w najbliższym czasie jest w planie wykonanie takich badań). Wskaźniki jakości oczyszczonych ścieków spełniają wymogi.

Oczyszczalnia ścieków w Radzyminie

Ekspluatorem Miejskiej Oczyszczalni Ścieków w Radzyminie jest Miejski Zakład Wodociągów, Kanalizacji i Administracji. Eksploatowana jest od 1994 roku. Ścieki oczyszczane są metodą mechaniczno-biologiczną. Przepustowość oczyszczalni to 2 080 m³/d. Ścieki przyjmowane są z terenu gmin Radzymin, Kobyłka, Marki, Wołomin (w 2003 r. około 50 % wszystkich ścieków było dowożonych z terenu gminy Wołomin i Kobyłka). Trafiają tutaj oprócz ścieków komunalnych ścieki z przemysłu spożywczego (około 20 % całkowitej ilości). Powstają następujące rodzaje odpadów:

skratki – 45,5 Mg
zawartość piaskowników – 38,8 Mg
zawartość tłuszczowników – 1,0 Mg
osad wtórny – 1 386 Mg

Skratki i piasek z piaskowników są składowane na składowisku odpadów komunalnych. Osady ściekowe poddawane są zagęszczaniu, stabilizacji tlenowej i odwadnianie w prasach komorowe, a następnie wykorzystywane są do nawożenia gruntów. Analiza osadów ściekowych wykonywana jest dwa razy do roku. Oczyszczalnia posiada zezwolenie na wykorzystanie osadów w celach nawozowych i do rekultywacji.

Oczyszczalnia ścieków w Wołominie KRYM

Oczyszczalnia została przekazana do eksploatacji w 1994 roku. Jest to mechaniczno-biologiczno-chemiczna oczyszczalnia działająca na zasadzie osadu czynnego. Ścieki oczyszczane są w reaktorze biologicznym BIOMIX. Fosfor usuwany jest chemicznie, za pomocą koagulantu PIX. Oczyszczalnia projektowana była na 42 000 RLM (równoważna liczba mieszkańców), obecnie obsługuje ponad 28 tys. mieszkańców. Maksymalna ilość ścieków jaką może przyjąć oczyszczalnia na dobę to 6000-75000 m³/d. Do oczyszczalni oprócz ścieków komunalnych trafiają również ścieki z zakładu mięsnego i chemicznego. Szacuje się że stanowią one 4-5% ogólnej ilości ścieków. W oczyszczalni powstają oprócz osadów ściekowych również skratki (131,8 Mg/r), piasek z piaskowników (290,8 Mg/r) i odpady ze studzienek kanalizacyjnych (148,2 Mg/r). Odpady te są składowane na składowisku odpadów komunalnych w Lipinach Starych. Osady ściekowe poddawane są obróbce wstępnej, polegającej na zagęszczeniu i odwodnieniu w wirówkach, a następnie kompostowane lub wykorzystywane do nawożenia gruntów. W 2002 roku kompostowaniu poddano 370 Mg, a do nawożenia przeznaczono 3495 Mg osadów. trzy razy do roku wykonywane są badania osadów ściekowych. Oczyszczone ścieki kierowane są do rowu D i rzeki Długa, która uchodzi do Kanału Żerańskiego.

Planowana jest rozbudowa oczyszczalni o dwa ciągi technologiczne, w ramach projektu Funduszu Spójności pt. "Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie aglomeracji Wołomin-Kobyłka".

Oczyszczalnia ścieków w Tłuszczu

Oczyszczalnia ścieków w Tłuszczu została oddana do użytku w 1992 roku. W latach 1999/2001 została zmodernizowana - do bloku Bioblak V 400 dobudowany został drugi H 400. Jest to mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia. Przepustowość wynosi 874m³/d. Oczyszczalnia obsługuje 2200 mieszkańców, co stanowi ok. 11% ludności miasta Tłuszcz. Rocznie powstaje 520 Mg osadów ściekowych, które są składowane na gminnym składowisku odpadów komunalnych w Wólce Kozłowskiej.

Oczyszczalnia ścieków przemysłowych Coca-Cola Beverages Polska Sp. z o.o.

Oczyszczalnia zlokalizowana jest w północno-zachodniej części miasta Radzymin, na terenie przemysłowym. Osiedle bloków komunalnych oddalone jest ok. 500 m, a las o 100 m (od strony zachodniej). Do eksploatacji oddana została w 1992 roku. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia, pracująca na osadzie czynnym. Jest to oczyszczalnia ścieków przemysłowych, ścieki komunalne stanowią ok. 0,1% całej ilości ścieków. Maksymalna ilość oczyszczonych ścieków to – 1000 m³/d. W oczyszczalni powstaje 0,7 Mg skratek, które są składowane. Osady ściekowe są poddawane stabilizacji tlenowej, odwadniane w wirówkach i kompostowane lub składowane. Średnie uwodnienie osadów ściekowych wynosi 11-18% Oczyszczalnia posiada zezwolenie do zastosowania osadów ściekowych do rekultywacji gruntów, badania przeprowadzane są dwa razy do roku. Osad posiada kwaśny odczyn, zawiera znaczące z punktu widzenia nawozowego zawartości azotu, fosforu, wapnia, magnezu i substancji organicznej. Oczyszczone ścieki kierowane są do rzeki Beniaminówka.

Osiedlowa Oczyszczalnia Ścieków Ręczajska w Kobyłce

Oczyszczalnia jest zlokalizowana na ulicy Osiedlowej w Kobyłce. Obsługuje 551 mieszkańców pobliskich domków. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia. Jej przepustowość to 140 m³/d. Rocznie powstaje 4,40 Mg osadów ściekowych, które są wybierane przez wozy asenizacyjne i wywożone na oczyszczalnię ścieków KRYM w Wołominie.

Oczyszczalnia Ścieków przy Przemysłowym Instytucie Maszyn Budowlanych w Kobyłce

Jest to mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia ścieków. Obsługuje 1 006 mieszkańców. Maksymalna przepustowość wynosi 500 m³/d. Powstające osady ściekowe (0,44 Mg rocznie) są składowane na poletku.

Oczyszczalnia ścieków przy Zakładzie Anten "ZANTEN" w Kobyłce

Oczyszczanie ścieków odbywa się metodą mechaniczno-biologiczną. Przepustowość oczyszczalni to 210 m³/d. Rocznie powstaje 9,3 Mg osadów, które są składowane na poletku osadowym.

Oczyszczalnia ścieków w Woli Rasztowskiej (gm. Klembów)

W Woli Rasztowskiej budowana jest oczyszczalnia ścieków na bazie istniejącego już osadnika Imhoffa. Osadnik ten w ostatnich latach nie był wykorzystywany. Planowany termin otwarcia oczyszczalni to koniec 2004 roku. Będzie to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków. Projektowana przepustowość to 55 m³/d. Przewiduje się że będą powstawały następujące ilości odpadów:

- skratki 11 m³/d
- osad ściekowy 0,873 dm³/d

Obecnie prowadzone są rozmowy z rolnikami dotyczące uprawy malwy pensylwańskiej do hodowli, której wykorzystywany byłby powstający w oczyszczalni osad.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenie gminy Dąbrówka

Na terenie gminy Dąbrówka działa 10 przydomowych oczyszczalni ścieków. Zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

Ślężany – 4

Dąbrówka – 1

Kuligów – 2

Guzowatka – 1

Kowalich – 2

Przepustowość oczyszczalni wynosi 5m³/d (jedna w m. Kuligów ma 10m³/d). Ścieki oczyszczane są na złożach biologicznych. Oczyszczone ścieki wprowadzane są do gruntu drenażem rozsączkowym.

Jedna oczyszczalnia obsługuje jedno gospodarstwo. Wybudowane zostały z własnych środków finansowych właścicieli.

Zakładowa oczyszczalnia ścieków Stolarki Wołomin

Do oczyszczalni trafiają ścieki z zakładów, głównie Stolarka Wołomin, NAFTA, ELDOR, jak i z pobliskiej zabudowy jednorodzinnej. Jest to oczyszczalnia typu BIOBLOK 400. Maksymalna przepustowość wynosi 400m³/d. Rocznie powstaje ok. 2 Mg s.m. osadów ściekowych (w 2002 – 2 Mg s.m., 2003 – 2,1 Mg s.m.). Jest on odwadniany na poletku osadowym na terenie zakładu, a następnie razem z odpadami zielonymi(suche liście, trawy itp.) kompostowany. Powstały kompost jest wykorzystywany do nawożenia terenu zakładu.

Oczyszczalnia ścieków w Jednostce Wojskowej 12-30 (gm. Zielonka)

Oczyszczalnia ścieków w Jednostce Wojskowej 12-30 jest typu mechaniczno-biologicznego. Składa się z trzech ciągów S 400. Maksymalna przepustowość to 1200m³/d, średnio na dobę oczyszczalnia przyjmuje 672 m³/d. Rocznie powstaje 14,701 Mg skratek i 12,250 Mg osadów. Po wstępnym przygotowaniu (poletka osadowe) część osadów ściekowych jest wykorzystywana na terenie jednostki a pozostała odbierana jest przez firmy zajmujące się unieszkodliwianiem (osad odbierany jest przez firmę AVAS).

W najbliższym czasie (połowa 2004 roku) planowana jest modernizacja oczyszczalni m.in. zakup prasy do osadów co pozwoli na zmniejszenie stopnia uwodnienia i ilości powstających osadów.

Oczyszczalnia ścieków w Jednostce Wojskowej w Zielonce

Oczyszczalnia ścieków przyjmuje ścieki komunalne. Średnio na dobę dopływa 320 m³ Maksymalna przepustowość jaka może osiągnąć to 1300m³/d. Oczyszczalnia jest typu mechaniczno – biologicznego, pracująca na złożu biologicznym – koksowym. Rocznie powstaje ok. 40Mg osadów ściekowych, który po odwodnieniu na poletkach osadowych jest wykorzystywany jako nawóz (do trawników na terenie jednostki).

Osiedlowa oczyszczalnia ścieków os. Wolność (gm. Zielonka)

Oczyszczalnia na osiedlu Wolność obsługuje ok. 2500 mieszkańców. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia. Składa się z dwóch osadników Imhoffa i dwóch reaktorów. Oczyszczalnia maksymalnie może przyjąć 720 m³ w ciągu doby. Miesięcznie powstaje około 25-35 m³ osadów ściekowych, które są wywożone do Żabek, rozdrabniane w strumieniu wody i kierowane na oczyszczalnię.

Oczyszczalnia Ścieków w Tłuszczu przy ul. Parkowej

Właścicielem oczyszczalni jest Urząd Miejski w Tłuszczu, a eksploratorem - Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia kontenerowa typu KOS. Obsługuje mieszkańców osiedla Borki (ok. 200 osób). Powstający osad ściekowy jest zagęszczany na poletku osadowym, a następnie wywożony do oczyszczalni w Tłuszczu na ul. Wiejskiej. Oczyszczone ścieki są odprowadzane do rzeki Cienkiej.

Oczyszczalnia ścieków Zakładów Mięso-Wędliniarskich TUR

Oczyszczalnia ścieków Zakładów Mięso-Wędliniarskich TUR w Kobyłce rozpocznie działalność pod koniec 2004 roku. Będzie to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu BIO-PAK. Projektowany maksymalny przepływ wynosi 150 m³/d, średni 120 m³/d. Oczyszczone ścieki będą odprowadzane do rowu melioracyjnego A, a następnie będą trafiały do rzeki Czarnej.

Oczyszczalnia ścieków Zakładów Mięsnych "Jadów"

Oczyszczalnia zakładowa "Jadów" przyjmuje jedynie ścieki pochodzące z zakładu mięsnego. Średnio w ciągu doby trafia tu 50 m³ ścieków. Są one oczyszczane mechanicznie i biologicznie. Oczyszczone ścieki są odprowadzane do rzeki Borówki (poprzez rów melioracyjny), a powstający osad jest przekazywany do specjalistycznych firm zajmujących się ich unieszkodliwianiem.

Oczyszczalnia ścieków przy Domu Konferencyjnym PKO S.A.

Oczyszczalnia przy domu konferencyjnym w Ślężanach na terenie gminy Dąbrówka może obsłużyć maksymalnie 32 osoby. Jest to biologiczna oczyszczalnia typu Sebiofikon. Oczyszczane ścieki są rozprowadzane po poletku osadowym. W oczyszczalni nie powstają osady. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Bug. Maksymalna ilość ścieków jaką może być poddana oczyszczaniu wynosi 13,5 m³/d.

Oczyszczalnia na terenie obiektu Radiokomunikacji Satelitarnej w Porębach Leśnych, gm. Strachówka

Oczyszczalnia typu NEBRASKA M-2 obsługuje jedynie obiekt znajdujący się na terenie Radiokomunikacji Satelitarnej w Porębach Leśnych. Ścieki oczyszczone mechanicznie, wprowadzane są do gruntu, gdzie następuje ich oczyszczenie biologiczne. W ciągu doby oczyszczalnia przyjmuje 1,4 m³ ścieków (projektowana przepustowość wynosi 1,5 m³/d).

Oczyszczalnia ścieków w Klembowie

Oczyszczalnia znajduje się na działce o nr ew. 407/2. Jej właścicielem jest Urząd Gminy. Jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia typu BIO-PAK. Projektowana przepustowość to 600 m³/d, a średni przepływ 500 m³/d. Brak jest informacji dotyczących ilości i sposobu zagospodarowania powstających osadów ściekowych.

Miejscowości: Marki, i Zielonka posiadają przepompownie ścieków do kanalizacji odprowadzającej ścieki do oczyszczalni "Czajki" w Warszawie. Ścieki z terenu miasta Ząbki odprowadzane są systemem grawitacyjnym do oczyszczalni ścieków "Czajka" w Warszawie.

W Markach istnieje należąca do Fabryki Okładzin Ciernych "Fomar Roulunds" S.A. przepompownia ścieków, do której są odprowadzane ścieki z osiedla budynków wielorodzinnych. Wykonano też montaż kolektora ściekowego wzdłuż Al. Piłsudskiego w celu odprowadzenia ścieków do przepompowni Ząbki.

Wykaz oczyszczalni ścieków funkcjonujących na terenie powiatu wołomińskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 24 Wykaz oczyszczalni ścieków funkcjonujących na terenie powiatu wołomińskiego

Lp.	Gmina, miejscowość	Ilość obsługiwanych mieszkańców	max ilość oczyszczanych ścieków [m ³ /h]	Roczna ilość osadów [Mg]	sposób wykorzystania
1	Dąbrówka	514	3,33	4,5	składowanie
2	Przemysłowy Instytut Maszyn Budowlanych ul. Napoleona 2 Kobyłka	1006	20,8	0,44	składowanie na poletku
3	Osiedle Ręczajska ul. Osiedlowa Kobyłka	551	5,8	4,4	wywożone do oczyszczalni KRYM
4	Zakład Anten "ZANTEN" ul. Nadmeńska 14 Kobyłka	487	8,8	9,3	składowanie na poletku
5	Radzymin ul. Weteranów 99	5 300	100	1 386	nawożenie gruntów
6	Tłuszcz	2200	36,4	520	składowanie
7	KRYM Leśniakowizna gm. Wołomin	28 720	1050	3 865	nawożenie gruntów i kompostowanie
8	Radzymin Coca-Cola	-	40	103,2	składowanie
9	Oczyszczalnia ścieków w Woli Rasztowskiej (projektowana)		2,3	b.d.	wykorzystanie rolnicze
10	Przydomowe oczyszczalnie ścieków w gm. Dąbrówka (10szt.)	jedno gospodarstwo, 5-10	5-10 m ³ /d	-	-
11	Zakładowa oczyszczalnia ścieków Stolarci Wołomin	-	16,7	2	kompostowanie
12	Jednostka Wojskowa 12-30 (gm. Zielonka)	300	50	26,95	nawożenie gruntów, przekazywanie do firmy zajmującej się unieszkodliwianiem (Avas)
13	Jednostka Wojskowa w Zielonce	300	54,2	40	nawożenie trawników
14	Osiedlowa oczyszczalnia ścieków os. Wolność (gm. Zielonka)	2500	30	400 m ³	rozdrabnianie w strumieniu wody i kierowane na oczyszczalnię
15	Kontenerowa oczyszczalnia ścieków typu KOS w Tłuszczu	200	55,4m ³ /d	6	poletka osadowe, a następnie wywożony na OŚ na ul. Wiejskiej i tam zagospodarowywany

Lp.	Gmina, miejscowość	Ilość obsługiwanych mieszkańców	max ilość oczyszczanych ścieków [m ³ /h]	Roczna ilość osadów [Mg]	sposób wykorzystania
16	Oczyszczalnia Zakładów Mięсно-Wędliniarskich "TUR" w Kobyłce (projektowana)	bd	150m ³ /d	bd	bd
17	Oczyszczalnia ścieków w Zakładach Mięsnych "Jadów"	-	100m ³ /d	25m ³ /miesiąc	przekazywane firmom zajmującym się unieszkodliwianiem osadów
18	Oczyszczalnia Domu Konferencyjnego PKO BP S.A. (poletko osadowe)	32	13,5 m ³ /d	-	-
19	Oczyszczalnia na terenie obiektu Radiokomunikacji Satelitarnej w Porebach Leśnych, gm. Strachówka	bd	1,5 m ³ /d	-	-
20	Oczyszczalnia ścieków BIO-PAK w Klembowie	bd	25	bd	bd

4.12.6. Infrastruktura i system komunikacyjno - transportowy

Przez obszar powiatu przebiegają dwie drogi krajowe o numerach 8 i 50 o łącznej długości 57 km (na terenie powiatu). Według danych Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, średnie natężenie ruchu na drogach krajowych Województwa Mazowieckiego w latach 1995 – 2000 wzrosło o 33%. Do najbardziej obciążonych jednojezdniowych odcinków dróg krajowych na obszarze powiatu wołomińskiego należy droga nr 8 na odcinku Radzymin – Wyszaków, gdzie zanotowano natężenie ruchu przekraczające 15.000 pojazdów na dobę.

Tabela 25 Prognoza wzrostu natężenia ruchu do roku 2020 na drogach krajowych i międzynarodowych Województwa Mazowieckiego

Rok	Wskaźnik wzrostu	Ilość samochodów na dobę
2000	1,00	7.009
2005	1,20	8.411
2010	1,46	10.303
2015	1,74	12.266
2020	2,07	14.649

W planach Generalnej Dyrekcji do roku 2005 nie znajdują się żadne odcinki w/w dróg przewidywane do remontu.

Ponadto znajdują się tu cztery drogi wojewódzkie o numerach 631, 634, 635 i 636 o łącznej długości 111 km. Na obszarze tych dróg średnie obciążenie w Województwie Mazowieckim wynosiło w 2000 r. 3196 pojazdów na dobę. W latach 1995 – 2000 natężenie ruchu na drogach wojewódzkich wzrosło o 52%. Do najbardziej obciążonych dróg wojewódzkich należy droga nr 631 na odcinku Ząbki – Warszawa, gdzie średnie obciążenie dobowe wynosi aż 25 879 pojazdów.

Ważnym problemem komunikacyjnym jest modernizacja drogi wojewódzkiej nr 634 Warszawa – Wołomin – Tuszcz – Jadów, oraz budowa ważnych dla powiatu dróg Miąse – Jadów i Chrzęsne –

Sulejów – Jadów, które zapewniają dogodne połączenie gmin między sobą oraz z Wołominem i Warszawą.

Na obszarze Powiatu Wołomińskiego znajduje się także 427 km dróg w administracji Zarządu Dróg Powiatowych. Drogi o nawierzchni asfaltowej są w dobrym stanie, stanowią 90 km [21%]. Drogi o nawierzchni gruntowej, nie ulepszonej stanowią 110 km [26%]. Pozostałe drogi, tj. 225 km [ok. 50%] są drogami utwardzonymi, których stan nawierzchni asfaltowej wymaga wszechstronnych zabiegów konserwacyjnych. Ponad 120 km przejętych dróg o nawierzchni asfaltowej powinno być odbudowane przez nałożenie nowej warstwy ścieralnej. Niemal wszystkie drogi powiatowe wymagają odbudowania rowów odwadniających i naprawy poboczy.

Zdecydowana większość dróg, które należy wybudować od podstaw, znajduje się na terenie gmin: Dąbrówka, Jadów, Poświętne, Strachówka, Tłuszcz. Drogi wymagające remontów kapitalnych znajdują się w każdej gminie, ale szczególnie długie odcinki należy odbudować w gminach Kobyłka, Tłuszcz i Żąbki.

Tabela 26 Drogi publiczne: długość, stan techniczny, potrzeby i stopień ich zaspokojenia:

Wyszczególnienie	Ogółem w km	w tym: o nawierzchni nieutwardzonej
Drogi krajowe:	8 (Warszawa – Białystok) - 36 km 50 (Warszawa – Lublin) - 21 km	-
Drogi wojewódzkie:	631, 634, 635, 636 (111 km)	-
<i>Drogi gminne:</i>		
Dąbrówka	51	17
Jadów	61	54
Klembów	186	131
Kobyłka	86	37
Marki	104	42
Poświętne	78	60
Radzymin	136	63
Strachówka	57	49
Tłuszcz	262	42
Wołomin	232	172
Żąbki	59	28
Zielonka	54	25

*Podstawa: dane Urzędów Gmin i Starostwa Powiatowego – 2002 r.

Tabela 27 Wykaz dróg powiatowych

WYKAZ DRÓG POWIATOWYCH - ZDP WOŁOMIN						
GMINA	Nr i relacja drogi	Długość w mb	W tym o nawierzchni		Szer. jezdni w m	Klasa drogi
			twardej w mb asfalt	gruntowej w mb		
Wołomin	ul. Sikorskiego	1300	1300	-	6,0	Z
	ul. Sasina	300	300	-	9,0	Z
	ul. Przejazd	400	400	-	6,0	Z
	ul. Fieldorfa	600	600	-	9,0	Z
	ul. Al. Armii Krajowej	2900	2900	-	7,0	Z
	ul. Piłsudskiego	1400	1400	-	6,0	Z
	ul. Radzyńska	900	900	-	6,0	Z
	ul. Lipińska	900	900	-	7,0	Z
	ul. Wileńska	1500	1500	-	6,0	Z
	ul. Wąska	700	700	-	6,0	Z
	01 131 Od drogi 635 - Helenów - Rżyska - do drogi 28573	1500	1500	-	6,0	Z
	01 132 Od drogi 634 Zagościniec - droga Duczki-Helenów	4900	4900	-	6,0	Z
	01 133 Duczki-Grabie Nowe	3000	2500	500	6,0	Z
	01 134 Turów - Majdan - Mostówka-gr.gm.	10000	10000		5,5	Z
	01 137 Wołomin-Lipiny Stare-Majdan	3400	3400	-	6,0	Z
	Razem	44000	38200	5.800		
	ul. Marecka	1950	1950	-	6,0	Z
	ul. Lipowa	400	400	-	7,0	Z

WYKAZ DRÓG POWIATOWYCH - ZDP WOŁOMIN						
	ul. Wolności	1700	1700	-	6,0	Z
Zielonka	Razem	4050	4050	-		
	ul. Wołomińska.	771	771	-	6,0	Z
	ul. Ręczajska	480	480	-	6,0	Z
	ul. Radzymińska	550	550	-	6,0	Z
Kobyłka	ul. Zagańczyka - Marecka	2000	2000	-	6,0	Z
	ul. Chrobrego -Kazimierza Wielkiego	1900	1900	-	6,0	Z
	ul. Załuskiego	1900	1900	-	6,0	Z
	ul. Napoleona	1486	1486	-	6,0	Z
	ul. Kościelna	556	556	-	6,0	Z
	ul. Szeroka, Jeżynowa	1900	1900	-	6,0	Z
	ul. Poniatowskiego	1600	1600	-	6,0	Z
	Razem	13143	13143	-		
	ul. Piłsudskiego	2200	2200	-	7,0	Z
	ul. Wojska Polskiego	700	700	-	6,0	Z
	ul. Rychlińskiego	150	150	-	6,0	Z
Ząbki	ul. Szpitalna	700	700	-	6,0	Z
	ul. Kochanowskiego	250	250	-	6,0	Z
	ul. Drewnicka	850	850	-	6,0	Z
	ul. Batorego	1900	1900	-	6,0	Z
	ul. Kolejowa	2300	2300	-	6,0	Z
	Razem	9050	9050	-		
	ul. Norwida	1000	1000	-	6,0	Z
	ul. Korczaka - gr. Gminy	3000	3000	-	6,0	Z
	ul. Jana Pawła II, ul. Kardynała Wyszyńskiego	6000	6000	-	10,0	G
	01 112 Wolica- Załubice do granicy gminy	5700	4700	1000	6,0	Z
Radzymin	01 113 Załubice Stare- Arciechów	2600	2600	-	6,0	Z
	ul. Wróblewskiego droga 01116 do Załubic	8000	8000	-	6,0	Z
	01 117 Łąki Radz. - Borki-Trzciana	4300	4300	-	6,0	Z
	01 117 ul. Weteranów-Beniaminów	5000	5000	-	6,0	Z
	01 119 Słupno do ul.Zeromskiego	3800	3800	-	6,0	Z
	01 120 Sieraków - droga 631	2900	-	2900	6,0	L
	01 123 ul. Polna, ul. Szkolna do Słupna	3200	3200	-	6,0	Z
	01 124 ul. Leśna - Mokre Łosie - Sokołówek-gr.gm.	5500	5500	-	6,0	Z
	01 125 ul P.O.W. - Zawady - Guzowatka	4800	4800	-	6,0	Z
	01 126 Zawady-Zwierzyniec-Emilianów	3300	1500	1800	6,0	Z
	01 127 Nadma-Kobyłka (ul.Stara)	2500	2500	-	6,0	Z
	01 128 Czarna-Janków-Kozia Góra-droga nr. 18	5800	3200	2600	5,5	Z
	01 129 droga 635-Stary Janków-Rzyska	2200	1000	1200	5,5	L
	01 131 Helenów-Rzyska	1800	1800	-	5,5	Z
	011 38 Emilianów-Zwierzyniec	3200	1300	1900	5,5	L
	Razem	74600	63200	11400		
	28 571 Ostrówek-Klembów-Rasztów	10700	10700	-	6,0	Z
	28 572 Klembów-Krusze	5000	5000	-	6,0	Z
	28 573 Wola Rasztowska - Kraszew - Rzyska	5900	5900	-	6,0	Z
	28 574 Dobczyn-Kraszew N. - gr.gminy	7200	5400	1800	6,0	Z
	Razem	28800	27000	1800		
Klembów	36 201 Granica pow. - Puste Łąki - Urle - Jadów	10100	10100	-	6,0	Z
	36 202 Urle - Kukawki - Strachów	6800	-	6800	5,5	L
	36 203 Nowinki - Szewnica - Urle	7300	2114	5186	6,0	L
	36 204 Jadów - Dębe	3850	-	3850	5,5	L
Jadów	36 205 Urle - Starowola - Podłęże	8700	6200	2500	6,0	Z
	36 206 Jadów - Myszadła - Jaczew-gr. Pow.	7000	5650	1350	6,0	Z
	36 212 Myszadła - Kupce - Rabiany	3190		3190	5,5	L
	36 215 Jadów - Borki	1800	-	1800	5,5	Z
	36 216 Chrząsne - Sulejów - Wujówka	6225	3446	2779	6,0	Z
	36 217 Sulejów - Jadów - do drogi 636	8133	5500	2633	6,0	Z

WYKAZ DRÓG POWIATOWYCH - ZDP WOŁOMIN						
	Razem	63098	33010	30088		
	ul. Warszawska, Przemysłowa	2500	2500	-	7,0	Z
	ul. Raclawicka, Wiejska, Polna	1700	1700	-	6,0	Z
	28 557 Kozły - Trojany - Dąbrówka	800	800	-	6,0	Z
Tłuszcz	28 563 Tłuszcz - Postoliska - Fiukały - Przekory - gr. pow.	5000	5000	-	6,0	Z
	28 564 Mokra Wieś - Obrąb	1200	1200	-	6,0	Z
	28 565 Postoliska - Chrzęsne - Sulejów	5025	5025	-	6,0	Z
	28 566 Tłuszcz - Białki - Równe	6860	6860	-	6,0	Z
	28 567 Miąse - Sulejów	7145	1145	6000	5,5	Z+L
	28 568 Dziecioły - Łysobyki - Jaźwie	9220	5400	3820	5,5	Z+L
	28 569 Miąse - Międzyłes	2772	1214	1558	5,5	Z
	28 570 Szczepanek - gr. Gminy	3050	3050	-	6,0	Z
	Razem	45272	33894	11378		
	36 230 gr.pow. - Papiernia - Międzyłes	7500	-	7500	20,0	L
	36 231 gr.gm. - Międzyłes - Poświętne - Zabraniec -	16200	16200	-	6,0	Z
	36 233 Wola Cygowska - Poświętne	2100	2100	-	5,5	Z
Poświętne	36 234 Papiernia - Poświętne - gr. gminy	12170	12170	-	6,0	Z
	36 235 Wola Cygowska - Helenów	2100	1850	250	5,5	Z
	Majdan - Cięciwa - Zabraniec	4300	2300	2000	6,0	Z
	Razem	44370	34620	9750		
	36 213 Pniewnik - Warmiaki - droga 629	6500	6500		6,0	Z
	36 214 Strachówka - Rozalin - Józefów	4500	4500		6,0	Z
	36 215 Jadów - Borki - Jadwisin - droga 629	2780	2780		6,0	Z
	36 216 Strachówka - Osęka - Ruda - Pniewnik	7875	4350	3525	6,0	Z
Strachówka	36 218 Krawcowizna - Równe	2650	2650		6,0	L
	36 219 Dobrze - Kąty Borucza - Krawcowizna	13600	-	13600	5,5	L
	36 220 Dobrze - Rynia - Księżyki	5964	-	5964	5,5	L
	Równe - Białki	6150	6150		6,0	Z
	Razem	50019	26930	23089		
	28 556 Kuligów - Józefów - Marianów - gr. pow.	10702	9202	1500	6,0	Z
	28 557 Kozły - Dręszew	11696	11696	-	6,0	Z
	28 558 Józefów - Czarnów - Stasiopole-Kuligów	6695	3125	3570	6,0	L
Dąbrówka	28 559 Teodorów - Kuligów	4469	4469	-	6,0	Z
	28 560 Guzowatka - Józefów	5929	5929	-	6,0	Z
	28 561 Guzowatka - Chajęty - Dąbrówka	6387	6387	-	6,0	Z
	28 575 Załubice Stare - Józefów	3200	-	3200	5,5	L
	Razem	49078	40808	8270		
	ul. Fabryczna	1600	1600	-	6,0	Z
	ul. mjr. Billa	300	300	-	6,0	Z
	Razem	1900	1900	-		
Marki	427380	325805	101575			

Objaśnienia:

- 1) S – drogi ekspresowe
- 2) Z – drogi zbiorcze
- 3) L – drogi lokalne

Komunikacja

Transport publiczny

Transport publiczny realizowany jest przez przewoźników publicznych, prywatnych i przez samorząd Miasta Warszawy.

Połączenia kolejowe

Wołomin znajduje się na trasie magistrali kolejowej Warszawa – Białystok. Stacje kolejowe znajdują się w miejscowościach: Ząbki, Zielonka, Ossów, Kobylka, Wołomin, Wołomin Słoneczna, Zagościńiec, Dobczyn, Klembów, Jasienica, Tłuszcz, Chrzęsne, Mokra Wieś, Szewnica, Urle.

Tabela 28 Wykaz dobowych połączeń z Wołomina do wybranych stacji końcowych.

Lp.	Stacja docelowa	Dobowa ilość połączeń
1.	Tłuszcz	58
2.	Warszawa Wileńska	50
3.	Warszawa Zachodnia	8
3.	Małkinia	17
4.	Radom	1
5.	Ostrołęka	9
6.	Wyszków	15
7.	Białystok	12

Na podstawie Rozkładu jazdy PKP

W obrębie powiatu znajdują się również linie kolejowe Tłuszcz - Wyszków (ruch osobowy, ruch towarowy) oraz Tłuszcz - Radzymin (ruch towarowy).

Głównym problemem połączeń kolejowych jest narastająca likwidacja nierentownych połączeń. Samorząd terytorialny w obecnej sytuacji bardzo ostrożnie włącza się do współfinansowania lokalnych połączeń kolejowych.

Połączenia autobusowe.

Połączenia autobusowe realizowane są zarówno przez przewoźników publicznych (PPKS) jak i przez przewoźników prywatnych.

Tabela 29 Wykaz firm przewozowych

WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
WARSZAWA - RADZYMIN			
L.p.	FIRMA, ADRES	LINIA	PRZYSTANEK KOŃCOWY
1	JAN SUCHENEK, ANDRZEJ MALINOWSKI Przewozy Autokarowe ORZEŁ Ul. Kurkowa 05-200 Wołomin	Warszawa - Radzymin	Kuligów
2	SŁAWOMIR KIELAK Przewozy Autokarowe Ul. Traugutta 8 05 - 250 Radzymin	Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin	Kuligów Łosie Chajęty
3	ANDRZEJ PRZEDLACKI, BOGDAN WOŹNIAK Przewóz Osób Autobusem Ul. Traugutta 8 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin	Tłuszcz Kuligów Sokołówek
4	MIECZYŚLAW MIKULSKI, WIESŁAW MATERA Ul. Piaskowa 9 Czarnów 05 - 254 Kuligów	Warszawa - Radzymin	Kuligów
5	STANISŁAW BUDEK i S-ka Mokre 45 05 - 250 Radzymin	Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin	Sokołówek Dąbkowizna
6	RYSZAR GRYGIEL, KAZIMIERZ KOSTRZEWA Przewóz Osób Autobusem S.C. Ul. Konopnickiej 41, 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin	
7	SYLWESTER WILCZYŃSKI Przewóz Osób Autobusem Ul. Wołomińska 5 05 - 250 Radzymin	Warszawa - Radzymin	Białobrzegi
8	ANDRZEJ ŚCIEŻKA Prywatna Komunikacja Autobusowa TANDEM Ul. Morska 1 05-270 Marki	Warszawa - Radzymin	Sokołówek
9	EDWARD POWAŁA Przewóz Osób Autokarem Ruda 12 05 - 255 Załubice Stare	Warszawa - Radzymin	Arciechów
10	GRZEGORZ BIAŁEK, WIESŁAW LESZCZYŃSKI Prywatna Komunikacja Samochodowa S.C. Ul. Zwycięska 6A 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin	Tłuszcz
11	KAZIMIERZ BALCER, KAZIMIERZ RUDNICKI Przewozy Autobusowe Dybow 71, 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin Warszawa - Radzymin	Lasków Kuligów

WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
12	WIESŁAW SŁOŃSKI Przewóz Osób Autobusem Dybów Stary 47, 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin	Wola Rasztowska
13	ADAM KORZENIEWSKI Przewóz Autokarowy Kowalicha 14A 05- 252 Dąbrówka	Warszawa - Radzymin	Czarnów
14	ROMAN JARZĘBSKI Przewóz Towarów Cegielnia 95 05-250 Radzymin	Warszawa - Radzymin	Czarnów
15	IGNACY SYRÓWKA Przewóz Osób Autokarem Kraszew Stary 43 05-205 Klembów	Warszawa - Radzymin	
Przewoźnicy spoza Powiatu Wołomińskiego			
16	SŁAWOMIR ŚLESICKI Usługi Transportowe Ul. Na Skarpie 1 07-200 Wyszków	Warszawa - Radzymin	Wyszków
17	TERESA HUCULAK Firma AUT Ul. Zakręcie 23 07-200 Wyszków	Warszawa - Radzymin	Wyszków
18	MARZENA CIEMERYCH Firma JOKIER Ul. Młodzieżowa 46 07-200 Wyszków	Warszawa - Radzymin	Wyszków
19	GRZEGORZ ŚLESICKI PARTNER Usługi Transportowe Przewóz Osób Autobusem Ul. Mazowiecka 13 07 - 200 Wyszków	Warszawa - Radzymin	Wyszków
20	WIESŁAW i MIROSLAW STAŚKIEWICZ Firma WIMIR S.C. Ul. Willowa 6 07 - 200 Wyszków	Warszawa - Radzymin	Pniewo
WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
WARSZAWA - MARKI - DĄBKOWIZNA			
21	SŁAWOMIR KIELAK Przewozy Autokarowe Ul. Traugutta 5 05-250 Radzymin	Warszawa-Mark-Dąbkowizna	
22	BUDEK i S-ka Przewozy Autokarowe Mokre 45 05-250 Radzymin	Warszawa-Mark-Dąbkowizna	
23	RYSZARD GRYGIEL, KAZIMIERZ KOSTRZEWA Przewóz Osób Autobusem S.C. Ul. Konopnickiej 41, 05-250 Radzymin	Warszawa-Mark-Dąbkowizna	
24	EDWARD POWAŁA Przewóz Osób Autokarem Ruda 12 05-255 Żalubice Stare	Warszawa-Mark-Dąbkowizna	
WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
STRACHÓWKA – TŁUSZCZ STRACHÓWKA – WARSZAWA			
STRACHÓWKA – MIŃSK MAZ. WOŁOMIN – URLE			
25	WOJCIECH ORZECOWSKI ORZECZ Usługi Transportowe Ul. Kmiecińskiego 6 05-282 Strachówka	Strachówka – Tłuszcz Strachówka – Warszawa przez Myszadło, Jadów Tłuszcz, Wołomin	
26	JAN ORZECOWSKI ARKADIUSZ GAJEWSKI Spółka Cywilna MEX Ul. Kmiecińskiego 5 05-282 Strachówka	Strachówka – Mińsk Maz.	
27	RADOSŁAW USZYŃSKI Przewóz Osób Chajęty 27 05 – 252 Dąbrówka	Wołomin – Urle	
WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
RADZYMIN – WOŁOMIN			
28	STANISŁAW SZTUKA Przewozy Pasażerskie Autokarem Ciemne 116 05-250 Radzymin	Radzymin – Wołomin	
29	E. PŁYWACZ, Z. MACHOWSKI, Z. USZYŃSKI, USZYŃSKI. RACKI Usługi Transportowe Przewóz Osób Autokarem ul. Polna 11 05-200 Wołomin	Radzymin – Wołomin	

30	PIOTR NOWAK Międzynarodowy i Krajowy Transport Drogowy Osób i Rzeczy ul. Armii Krajowej 99 05-200 Wołomin	Radzymin – Wołomin	
WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
WARSZAWA – WOŁOMIN			
31	BUDEK i S-ka Przewozy Autokarowe Mokre 45 05 -250 Radzymin	Warszawa – Wołomin	
32	EURO-ANKAM A. KAMIŃSKI Biuro Turystyczne Ul. Bobrowa 15 05 -240 Tuszcz	Warszawa – Wołomin	
33	TORO Sp. zoo. Ul. Siarczana 6 03 – 786 Warszawa	Warszawa – Wołomin	
34	RAJ – BUS Spółka Cywilna Ul. Suwalska 36b 03 – 252 Warszawa	Warszawa – Wołomin	
WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH NA LINII REGULARNEJ			
BIAŁOBRZEGI – RADZYMIN			
35	SYLWESTER WILCZYŃSKI Przewóz Osób Autobusem Ul. Wołomińska 5 05-250 Radzymin	Białobrzegi-Beniaminów- Radzymin Białobrzegi -Żalubice- Radzymin	
MARKI – WOŁOMIN			
36	ROBERT USZYŃSKI Firma Usługowo-Handlowa ROBAN ul. Wrzosowa 10, 05-220 Zielonka	Marki – Wołomin	
WOŁOMIN -WÓŁKA DĄBROWICKA			
37	KRZYSZTOF OŁDAK Przewóz Osób Autobusem Ul. Przytorowa 82A 05-200 Wołomin	Wołomin -Wólka Dąbrowicka	
38	KATARZYNA KACPRZYK Przewozy Autokarowe Ul. Willowa 22 05-240 Tuszcz	Wołomin - Tuł - Wólka Dąbrowicka	
WARSZAWA - KRASZEW STARY			
39	IGNACY SYRÓWKA Przewóz Osób Autokarem Kraszew Stary 43 05-205 Klembów	Warszawa - Nadma - Kraszew Stary Warszawa -Nadma - Wołomin -Kraszew Stary	
PNIEWNIK – WARSZWA			
40	WIESŁAW BIENIEK Usługi Przewozowe Osąka 25 05-282 Strachówka	Pniewnik - Warszawa	

Mankamentem transportu autobusowego jest ciągle zbyt niska ilość połączeń w godzinach szczytu. Pozytywnym elementem jest szybki przyrost prywatnych przewoźników.

4.12.7. Oświata i wychowanie

Od 1 stycznia 1999 roku Powiat Wołomiński jest organem prowadzącym dla publicznych placówek oświatowych zlokalizowanych na terenie powiatu. Wykaz publicznych i niepublicznych placówek oświatowych w powiecie przedstawiono poniżej:

Tabela 30 Publiczne szkoły i placówki oświatowe

Gmina	Rodzaje placówek						Ogółem
	Zespoły szkół	Liceum ogóln.	Szk. podst. specjalne	Gimnazja specjalne	Domy dziecka	PPP	
Klembów	-	-	1	1	-	-	2
Marki	-	-	1	1	-	-	2
Radzymin	1	1	-	-	-	-	2
Strachówka	-	-	-	-	1	-	1
Tłuszcz	1	-	-	-	-	1	2
Wołomin	2	-	1	1	-	1	5
Jadów	-	1	-	-	-	-	1
Zielonka	1	-	-	-	-	1	2
Ogółem	5	2	3	3	1	3	17

* oraz dotuje działalność niepublicznych placówek oświatowych powiatu.

Tabela 31 Niepubliczne szkoły i placówki oświatowe

Gmina	Rodzaje szkół i placówek									Ogółem
	LO	ZSZ	LP	Techn.	Szk. policealne	Gimnazja spec.	Szkoły zasadnicze specjalne	Placówki opiekuńcze	Ogniska środowiskowe*	
Klembów	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Marki	1	-	-	-	-	1	1	3	1	7
Radzymin	-	1	-	1	1	-	-	-	6	9
Wołomin	1	-	-	-	1	-	-	1	3	4
Tłuszcz	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Kobyłka	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1
Zielonka	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Ogółem	2	1	1	1	3	1	1	5	14	25

* placówki ujęte w zagadnieniach opieki społecznej.

Tabela 32 Poradnie Psychologiczne – Pedagogiczne Powiatu Wołomińskiego

Nazwa i adres placówki	adres	Rejon działania
Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna Zielonka	05-220 Zielonka ul. Literacka 20	Zielonka, Ząbki, Kobyłka, Marki
Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna Wołomin	05-200 Wołomin ul. Legionów 78	Wołomin, Radzymin, Poświętne, Dąbrówka
Poradnia Psychologiczna – Pedagogiczna Tłuszcz	05-240 Tłuszcz ul. Kościelna 1	Tłuszcz, Dąbrówka, Klembów, Strachówka

Tabela 33 Placówki naukowe i badawczo – rozwojowe

Nazwa placówki	Lokalizacja
Wojskowy Instytut Techniczny Uzbrojenia	05-220 Zielonka ul. Prymasa Wyszyńskiego 7

4.12.8. Kultura

Na terenie Powiatu Wołomińskiego działają miejskie i gminne domy kultury, które są głównymi placówkami organizującymi życie kulturalne w swoich miejscowościach. Wiele ośrodków kultury organizuje cykliczne imprezy kulturalne i rozrywkowe, które stanowią stały ich repertuar, przygotowuje obchody świąt narodowych, prowadzi galerię, zajęcia z dziećmi w czasie ferii.

Pośród wydarzeń animowanych przez ośrodki znajdują się także działania o charakterze ponadlokalnym, a nawet regionalnym. Często są one promowane i wspierane przez Starostwo

Powiatowe w Wołominie.

Tabela 34 Placówki kulturalne na terenie powiatu wołomińskiego

Lp.	Nazwa placówki	Adres
1.	Miejski Dom Kultury	05-200 Wołomin ul. Mariańska 7
2.	Centrum Kultury	05-240 Tłuszcz ul. Szkolna 1
3.	Centrum Kultury	05-205 Klembów
4.	Ośrodek Kultury	05-220 Zielonka ul. Literacka 20
5.	Gminny Ośrodek Kultury	05-280 Jadów ul. Jana Pawła II
6.	Radzyński Ośrodek Kultury	05-250 Radzymin Al. J. Pawła II 20
7.	Marecki Ośrodek Kultury	05-270 Marki ul. Fabryczna 2
8.	Miejski Ośrodek Kultury	05-091 Ząbki ul. Słowackiego 10
9.	Miejski Ośrodek Kultury	05-230 Kobylka ul. Ks. Marmota 13
10.	Gminne Centrum Kultury	05-252 Dąbrówka ul. Kościuszki 14
11.	Gminny Ośrodek Kultury	05-282 Strachówka ul. Norwida 6

Ośrodki Kultury zaangażowane są w podstawowe regionalne święta stanowiące o tradycji terenów powiatu. Obchody święta 15 sierpnia obecne są od Zielonki po Tłuszcz od Wołomina po Radzymin. Kulminacją ich są: festyn na polach ossowskich oraz uroczystości na cmentarzu poległych w Radzyminie. Podobnie, choć w zmniejszonym wymiarze, obchodzone są rocznice Insurekcji Kościuszkowskiej oraz Święta Niepodległości, 3 Maja.

Powiatowa Galeria “Koroźja i Kolor”

Szczególną działalność kulturalną prowadzi Ośrodek Dokumentacji Etnograficznej “Koroźja i Kolor”, która ma siedzibę w budynku Starostwa Powiatowego w Wołominie. Twórcą i organizatorem większości wystaw oraz towarzyszących imprez jest Jolanta Boguszeńska –Dyrektor Ośrodka. Ośrodek jest miejscem przechowywania i eksponowania wielu unikalnych przedmiotów oraz urządzeń o wartości muzealnej i artystycznej. Głównym celem Ośrodka jest dokumentacja etnograficzna oraz organizowanie wystaw dorobku artystów tworzących w Powiecie Wołomińskim.

Muzea

Działalność muzealniczą prowadzi muzeum im. Zofii i Wacława Nałkowskich w Wołominie i Muzeum Ziemi Tłuszczańskiej w Tłuszczu, które oprócz zadań wystawienniczych są organizatorami wielu wydarzeń kulturalnych.

Mieszkańcy w znacznej mierze korzystają z placówek kulturalnych Warszawy. Oferta kulturalna powiatu zaspakaja lokalne potrzeby w zakresie dostępu do placówek i imprez kulturalnych dla dzieci i rodzinnych.

Biblioteki

Na terenie powiatu funkcjonuje 36 bibliotek. . Ilość zgromadzonych woluminów szacowano w 2002 roku na 428,8 tys. sztuk. Liczba zarejestrowanych czytelników wynosiła 23227 osoby, czyli 12% mieszkańców powiatu.

Media

Na terenie Powiatu Wołomińskiego występują m. in. mass-media:

"Życie Powiatu Wołomińskiego"

"Boży Posłaniec"

"Fakty.wwl"

"Gazeta Zielonki"

"Kobyłczanin"

"Łącznik Mazowiecki"

"Więści Podwarszawskie"

"Życie Powiatu Wołomińskiego"

"Moja Gazeta Regionalna"

serwery internetowe

Imprezy masowe

Na terenie powiatu organizowane są liczne imprezy, z których jednakże mało jest akcji o znaczeniu regionalnym czy też krajowym. Poniżej przedstawiono te imprezy cykliczne, które w pewnym stopniu obejmują problematykę związaną z ochroną środowiska, lub mogłyby do niej nawiązać:

Tabela 35 Wykaz większych imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych na terenie Powiatu Wołomińskiego w roku 2004

Lp.	Nazwa podmiotu	Nazwa zadania
1.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	IV Powiatowy Dziecięcy Turniej Tańca Towarzyskiego
2.	Centrum Kultury w Tłuszczu 05-240 Tłuszcz ul. Szkolna 1	"Biesiady z książką"
3.	Marecki Ośrodek Kultury 05-270 Marki ul. Fabryczna 2	Powiatowy Konkurs Sprawności Ortograficznej DYKTANDO 2004
4.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	"Konkurs wiedzy o Powiecie Wołomińskim w języku angielskim"
5.	Miejski Ośrodek Kultury w Ząbkach 05-091 Ząbki ul. Słowackiego 10	V Konkurs Muzyki Elektronicznej pod patronatem Starostwa Wołomińskiego
6.	Gminne Centrum Kultury w Dąbrówce 05-252 Dąbrówka ul. Kościuszki 14	IV Powiatowy Konkurs "Cyprian Kamil Norwid – Poeta Naszej Ziemi"
7.	Gminny Ośrodek Kultury w Jadowie 05-280 Jadów ul. J. Pawła II	Plener plastyczny "Jadowskie Klimaty"
8.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	IV Zlot Klubów Seniora działających przy Ośrodkach Kultury Powiatu Wołomińskiego
9.	Centrum Kultury w Tłuszczu 05-240 Tłuszcz ul. Szkolna 1	Regionalny Przegląd Zespołów Artystycznych "Święto Pieśni"
10.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	84 rocznica Bitwy Warszawskiej (festyn na błoniach Ossowa)
11.	Ośrodek Kultury w Zielonce 05-220 Zielonka ul. Literacka 20	X Przegląd Piosenki Turystycznej i Autorskiej "Dwukropek" 2004
12.	Ośrodek Kultury w Zielonce 05-220 Zielonka ul. Literacka 20	VII Maraton Teatralny Zielonka`2004
13.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	Powiatowy Amatorski Festiwal Muzyki Rockowo – Bluesowej "PROWINCJA 2004"
14.	Miejski Ośrodek Kultury w Kobyłce 05-230 Kobyłka ul. Ks. Marmo 13	V Powiatowy Konkurs Literacki "Liryki o Niepodległej"
15.	Gminny Ośrodek Kultury w Jadowie 05-280 Jadów ul. J. Pawła II	Przegląd Twórczości Ludowej i Rodzimej – pod patronatem Starosty Powiatu i Porozumienia Dyrektorów Ośrodków Kultury
16.	Towarzystwo Przyjaciół Miasta Kobyłka 05-230 Kobyłka ul. Wołomińska 1	210 rocznica powstania Kościuszkowskiego – Bitwa pod Kobyłką
17.	Stowarzyszenie Miłośników Urli	Plener Plastyczny "Urle 2004"
18.	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Markach 05-261 Marki ul. Piłsudskiego 252	Przegląd teatrów dziecięcych i młodzieżowych wychowanków szkół specjalnych "Misterium Bożonarodzeniowe" – KOŁĘDNICY 2004
19.	Radzyński Ośrodek Kultury i Sportu 05-250 Radzymin Al. Jana Pawła II 20	Ogólnopolski Konkurs Wojskowej Piosenki Marszowej
20.	Miejski Dom Kultury w Wołominie 05-200 Wołomin ul. Mariańska 7	Mazowiecki Przegląd Orkiestr Dętych w ramach obchodów 35-lecia Orkiestry Miejskiej.
21.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Tłuszczańskiej 05-240 Tłuszcz ul. T. Kościuszki 7	Sesja Historyczna – 65 . rocznica wybuchu II Wojny Światowej
22.	Miejski Dom Kultury w Wołominie 05-200 Wołomin ul. Mariańska 7	Zima w mieście – ferie 2004
23.	Miejski Dom Kultury w Wołominie 05-200 Wołomin ul. Mariańska 7	I Powiatowe Spotkania Gombrowiczowskie
24.	Powiatowy Szkolny Związek Sportowy 05-200 Wołomin ul. Korsaka 4	Mistrzostwa Powiatu dla szkół ponadgimnazjalnych rozgrywanych w ramach IV LICEALIADY w roku 2004
25.	Stowarzyszenie Miłośników Kawalerii im. I Pułku Ułanów Krechowieckich 05-240 Kobyłka ul. Rumuńska 9	Przygotowanie i organizacja V otwartych Mistrzostw Polski Formacji Kawaleryjskich OSSÓW
26.	Międzyszkolny Klub Sportowy Karate KYOKUSHIN 05-250 Radzymin Al. J. Pawła II 20	III Puchar Mazowsza Seniorów w Karate Kyokushin – marzec 2004

Lp.	Nazwa podmiotu	Nazwa zadania
27.	Miezzyskolny Klub Sportowy Karate KYOKUSHIN 05-250 Radzymin Al. J. Pawła II 20	Powiatowy Turniej dla Dzieci i Młodzieży - grudzień
28.	Miezzyskolny Klub Sportowy Karate KYOKUSHIN 05-250 Radzymin Al. J. Pawła II 20	Miezzynarodowa Gala Mistrzów w Karate Kyokushin
29.	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Markach 05-261 Marki ul. Piłsudskiego 252	MICHAYLAND – V festyn z okazji Dnia Dziecka dla dzieci upośledzonych umysłowo z Powiatu Wołomińskiego
30.	Urząd Miejski w Wołominie	Miezzyskolne obchody Dnia Ziemi

4.12.9. Ochrona zdrowia

Na terenie powiatu świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej udzielają:

- 4 wiejskie ośrodki zdrowia;
- 6 miejskich samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej;
- 16 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej.

Tabela 36 Placówki służby zdrowia udzielające świadczeń medycznych na terenie powiatu wołomińskiego w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
1.	Dąbrówka	NZOZ w Dąbrówce ul. Kościuszki 16 05-252 Dąbrówka	029 757-80-12
		NZOZ w Kuligowie - Praktyka Lekarza Rodzinnego ul. Warszawska 5 05-254 Kuligów	793-18-13
2.	Jadów	NZOZ Poradnia Medycyny Rodzinnej MMM Domańscy , Pl. Dreszera 17 05-280 Jadów	0-25 675-47-50
		– NZOZ Praktyka Lekarza Rodzinnego s.c. Pl. Dreszera 17 05-280 Jadów	025 675-45-76
3.	Klembów	Ośrodek Zdrowia w Woli Rasztowskiej 05-205 Klembów	029 757-80-95
		NZOZ "Salus" w Ostrówku ul. Kaczorowskiej 2 05-205 Klembów	799-93-15
4.	Kobyłka	MSPZOZ ul. Żymirskiego 2 05-230 Kobyłka	786-39-38 786-10-36
		NZOZ "MARVIT" ul. Głowackiego 4 05-230 Kobyłka	786-15-07
5.	Marki	NZOZ "ESCULAP" s.c. ul. Sportowa 3 Filia Nr 1 (ul. Fabryczna 1) Filia Nr 2 (ul. Klonowa 7) 05-270 Marki	761-90-80
		NZOZ "KARDIO-MED" ul. Sportowa 3 05-270 Marki	771-38-37 781-16-03
6.	Poświętne	Ośrodek Zdrowia w Poświętnem 05-326 Poświętne	048 612-71-29
		Ośrodek Zdrowia w Międzyzlesiu 05-326 Poświętne	025 799-16-78

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
7.	Radzymin	SPZOZ - Miejski Ośrodek Zdrowia ul. Konstytucji 3 Maja 17 05-250 Radzymin	786-56-30 786-50-35
8.	Strachówka	Ośrodek Zdrowia w Strachówce ul. Norwida 6 07-150 Strachówka	025 676-09-89
9.	Tłuszcz	NZOZ "BIOS" s.c. w Tłuszczu ul. Powstańców 27 05-240 Tłuszcz	029 757-30-04 029 757-32-19
		NZOZ - Przychodnia Lekarska "Zdrowie" w Postoliskach Pl. 3 Maja 2 05-240 Postoliska	029 757-32-18
10.	Wołomin	MSPZOZ Nr 1 w Wołominie ul. Prądzyńskiego 11 05-200 Wołomin	776-26-86 776-23-80
		MSPZOZ Nr 2 w Wołominie ul. Wileńska 74 z filią w Zagościńcu przy ul. Kolejowej 17 05-200 Wołomin	787-54-16 776-26-56
		NZOZ Klinika Medycyny Rodzinnej w Wołominie ul. Mickiewicza 12a 05-200 Wołomin	787-38-11
		NZOZ Przychodnia Medycyny Rodzinnej ul. Kopernika 8 05-200 Wołomin	787-38-10
		Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy w Wołominie ul. Gdyńska 1 05-200 Wołomin	763-31-00
		Pogotowie Ratunkowe ul. Gdyńska 1 05-200 Wołomin	787-85-66
		Poradnia Gruźlicy i Chorób Płuc ul. Powstańców 12 05-200 Wołomin	787-27-51
		Przychodnia Międzyszkolna ul. 1 Maja 36 05-200 Wołomin	-
		Przychodnia Zdrowia FEMINA ul. Chrobrego 4c 05-200 Wołomin	-
		Klinika Medycyny Rodzinnej ul. Mickiewicza 12a 05-200 Wołomin	-
		Centrum Medyczne Ultra-Med. ul. Wileńska 29a 05-200 Wołomin	-
		Alfa -med. Specjalistyczne gabinety lekarskie ul. Mickiewicza 12a 05-200 Wołomin	-
		Przychodnia Medycyny Rodzinnej ul. Kopernika 8 05-200 Wołomin	787-38-10
		Poradnia Leczenia Odwykowego ul. Powstańców 12 05-200 Wołomin	776-44-88

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
		NZOZ "Słoneczna Med" ul. Mieszka I 16 05-200 Wołomin	776-30-31
11.	Ząbki	Społeczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Miejska Przychodnia Zdrowia ul. Orla 1 05-091 Ząbki	781-60-25 781-68-12 787-60-21
		NZOZ - Przychodnia Lekarska VITAL ul. Piłsudskiego 1 05-091 Ząbki	781-60-16
		NZOZ BETA-MED. ul. Ks. Skorupki 71 05-091 Ząbki	781-58-42
12.	Zielonka	MSPZOZ w Zielonce ul. Mickiewicza 18 05-220 Zielonka	761-04-90
		NZOZ Centrum Medyczne Medycyny Rodzinnej "MULTI-MEDICA" ul. Poniatowskiego 95/97	786-81-88

Jak wynika z tabeli w każdej gminie funkcjonuje przynajmniej jeden świadczeniodawca w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej.

Rozmieszczenie terytorialne placówek podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie wołomińskim pozwala stwierdzić, iż dostępność do świadczeniodawców jest na poziomie dość dobrym. Można jednak przyjąć, że dostęp do gabinetów podstawowej opieki zdrowotnej jest znacznie łatwiejszy w gminach miejskich, natomiast trudniejszy w gminach wiejskich ze względu na znaczne odległości usytuowania terytorialnego placówek POZ od miejsca zamieszkania potencjalnych pacjentów. Możliwości dojazdowe ze wsi do świadczeniodawców, a także możliwość wyboru lekarza podstawowej opieki zdrowotnej kształtuje się na poziomie średnim.

Tabela 37 Publiczne i niepubliczne placówki służby zdrowia na terenie powiatu wołomińskiego udzielające porad w zakresie POZ i specjalistyki

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
1.	Dąbrówka	NZOZ w Dąbrówce ul. Kościuszki 16 05-252 Dąbrówka	029 757-80-12
		NZOZ w Kuligowie - Praktyka Lekarza Rodzinnego ul. Warszawska 5 05-254 Kuligów	793-18-13
2.	Jadów	NZOZ S.C. Przychodnia Medyczno-Rehabilitacyjna Fundacji Dzieci Dzieciom Pl. Dreszera 17 Filia Nr 1 w Urlach ul. Poniatowskiego 9 05-281 Urle	025 675-41-37
		NZOZ Poradnia Medycyny Rodzinnej MMM Domańscy , Pl. Dreszera 17 05-280 Jadów	0-25 675-47-50
		—	025 675-45-76
		NZOZ Praktyka Lekarza Rodzinnego s.c. Pl. Dreszera 17 05-280 Jadów	
3.	Klembów	Ośrodek Zdrowia w Woli Rasztowskiej 05-205 Klembów	029 757-80-95

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
		NZOZ "Salus" w Ostrówku ul. Kaczorowskiej 2 05-205 Klembów	799-93-15
4.	Kobyłka	MSPZOZ ul. Żymirskiego 2 05-230 Kobyłka	786-39-38 786-10-36
		NZOZ "MARVIT" ul. Głowackiego 4 05-230 Kobyłka	786-15-07
5.	Marki	NZOZ "ESCULAP" s.c. ul. Sportowa 3 Filia Nr 1 (ul. Fabryczna 1) Filia Nr 2 (ul. Klonowa 7) 05-270 Marki	761-90-80
		NZOZ "KARDIO-MED" ul. Sportowa 3 05-270 Marki	771-38-37 781-16-03
6.	Poświętne	Ośrodek Zdrowia w Poświętnem 05-326 Poświętne	048 612-71-29
		Ośrodek Zdrowia w Międzyzlesiu 05-326 Poświętne	025 799-16-78
7.	Radzymin	SPZOZ - Miejski Ośrodek Zdrowia ul. Konstytucji 3 Maja 17 05-250 Radzymin	786-56-30 786-50-35
8.	Strachówka	Ośrodek Zdrowia w Strachówce ul. Norwida 6 07-150 Strachówka	025 676-09-89
9.	Tłuszcz	NZOZ "BIOS" s.c. w Tłuszczu ul. Powstańców 27 05-240 Tłuszcz	029 757-30-04 029 757-32-19
		NZOZ - Przychodnia Lekarska "Zdrowie" w Postoliskach Pl. 3 Maja 2 05-240 Postoliska	029 757-32-18
10.	Wołomin	Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wołominie 05-200 Wołomin, ul. Gdyńska 1/3	76-33-100
		MSPZOZ Nr 1 w Wołominie ul. Prądyńskiego 11 05-200 Wołomin	776-26-86 776-23-80
		MSPZOZ Nr 2 w Wołominie ul. Wileńska 74 z filią w Zagościńcu przy ul. Kolejowej 17 05-200 Wołomin	787-54-16 776-26-56
		Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Medyczne "Ultra-Med" 05-200 Wołomin, ul. Wileńska 29 a	776-41-02
		NZOZ Klinika Medycyny Rodzinnej w Wołominie ul. Mickiewicza 12a 05-200 Wołomin	787-38-11
		NZOZ Przychodnia Medycyny Rodzinnej ul. Kopernika 8 05-2000 Wołomin	787-38-10
		NZOZ "Słoneczna Med" ul. Mieszka I 16 05-200 Wołomin	776-30-31

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
11.	Ząbki	Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych "Drewnica" 05-091 Ząbki, ul. Rychlińskiego 1	781-62-12
		Spółeczny Zakład Opieki Zdrowotnej - Miejska Przychodnia Zdrowia ul. Orla 1 05-091 Ząbki	781-60-25 781-68-12 787-60-21
		NZOZ - Przychodnia Lekarska VITAL ul. Piłsudskiego 1 05-091 Ząbki	781-60-16
		NZOZ BETA-MED. ul. Ks. Skorupki 71 05-091 Ząbki	781-58-42
12.	Zielonka	MSPZOZ w Zielonce ul. Mickiewicza 18 05-220 Zielonka	761-04-90
		NZOZ Centrum Medyczne Medycyny Rodzinnej "MULTI-MEDICA" ul. Poniatowskiego 95/97	786-81-88

Na terenie powiatu wołomińskiego świadczenia w zakresie ambulatoryjnej specjalistycznej opieki medycznej w 2003 roku udzielane były przez 4 publiczne i 4 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej mające kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia. Ponadto na terenie powiatu funkcjonują prywatne gabinety medyczne udzielające odpłatnie porad specjalistycznych. Realizacja zakontraktowanych świadczeń specjalistycznych odbywa się w większości w Przychodni Specjalistycznej będącej w strukturze SZPZOZ w Wołominie.

Rozmieszczenie zakładów publicznych i niepublicznych przedstawiono poniżej w tabeli.

Tabela 38 Zakłady opieki zdrowotnej znajdujące się na terenie powiatu wołomińskiego z którymi NFZ zakontraktował w 2003 roku porady specjalistyczne

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
1.	Marki	NZOZ "ESCU LAP" s.c. ul. Sportowa 3 Filia Nr 1 (ul. Fabryczna 1) Filia Nr 2 (ul. Klonowa 7) 05-270 Marki	761-90-80 761-90-35
		NZOZ "KARDIO-MED." ul. Sportowa 3 05-270 Marki	771-38-37 781-16-03
2.	Radzymin	SPZOZ ul. Konstytucji 3 Maja 17 05-250 Radzymin	786-56-30 786-50-35
3.	Wołomin	SZPZOZ z siedzibą w Wołominie ul. Gdyńska 1/3 05-200 Wołomin	787-85-67 787-63-01
4.	Tłuszcz	NZOZ "BIOS" s.c. w Tłuszczu ul. Powstańców 27 05-240 Tłuszcz (Poradnia Okulistyczna i Poradnia Chirurgiczna)	(029) 757-30-04 (029) 757-32-19
5.	Ząbki	Spółeczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Miejska Przychodnia Zdrowia 05-091 Ząbki, ul. Orla 1 (jedna Poradnia Chirurgiczna)	781-60-25

Lp.	Gmina	Adres placówki	Telefon
6.	Zielonka	MSPZOZ w Zielonce ul. Mickiewicza 18 05-220 Zielonka	761-04-90
		Centrum Medyczne Medycyny Rodzinnej "MULTI-MEDICA" ul. Poniatowskiego 95/97 05-220 Zielonka	786-81-88

Łącznie ilość porad zakontraktowanych przez NFZ w 2003r. w powiecie wołomińskim przedstawia poniższa tabela.

Tabela 39 Opieka specjalistyczna w powiecie wołomińskim zakontraktowana przez NFZ w 2003r.

Nazwa świadczenia	SZPZOZ w Wołominie			SPZOZ w Radzyminie			MULTI-MEDICA w Zielonce			SPZOZ w Zielonce			NZOZ "Esculap" w Markach			NZOZ "Kardio- Med" w Markach		
	kontra kt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontr akt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrakt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrak t 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrakt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrak t 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania
Poradnia zdrowia psychicznego	640	852	na bież.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	891	860	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia kardiologiczna	5 823	6 184	3 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	906	893	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia endokrynologiczna	3 000	3 772	3 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 298	4 057	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia urologiczna	1 786	1 961	4 mies.	805	840	na bież.	-	-	-	-	-	-	955	988	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia diabetologiczna	1 264	1 451	3 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 356	1 536	do 14 dni
Poradnia nefrologiczna	1 148	1 233	na bież.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia alergologiczna	1 200	1 689	3 mies.	-	-	-	3 000	4 320	1-2 m-c	673	1 006	70 dni	1 199	1390	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia chirurgii ogólnej	8 000	9 180	do 7 dni	5 250	6 133	na bież.	4 100	4 320	na bież.	1523	2 484	na bież.	2 340	2 327	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia ginekologiczno- położnicza	1 524	2 387	1 mies.	-	-	-	1 800	2 400	1,5 m-c	-	-	-	3 119	3 192	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia neonatologiczna	135	128	na bież.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia rehabilitacyjna	2 635	2 727	1 mies.	-	-	-	-	-	-	3007	4 231	20 dni	1 200	1 461	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia chirurgii urazowo- ortopedycznej	4 348	6 075	3 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia specjalistyczna medycyny szkolnej	1 816	1 656	na bieżaco	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia reumatologiczna	360	757	3 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Nazwa świadczenia	SZPZOZ w Wołominie			SPZOZ w Radzyminie			MULTI-MEDICA w Zielonce			SPZOZ w Zielonce			NZOZ "Esculap" w Markach			NZOZ "Kardio- Med" w Markach		
	kontra kt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontr akt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrakt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrak t 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrakt 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania	kontrak t 2003	wyko- nanie	czas oczeki- wania
reumatologiczna																		
Poradnia pulmonologiczna	2 000	2 350	1 mies.	-	-	-	3 660	4 800	1 m-c	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia okulistyczna	14 156	14 610	3,5 mies.	3 450	3 621	na bież.	900	1 320	na bieżąco	2 027	3 440	21 dni.	6 541	7 829	1-3 m-c	5 004	5 472	do 14 dni
Poradnia logopedyczna	544	816	1 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia otolaryngologiczna	6 740	7 163	1,5 mies.	1 950	2 228	na bież.	1 000	1560	na bieżąco	2 020	3 035	20 dni	1 187	1 207	1-3 m-c	1 032	1 992	do 14 dni
Poradnia neurologiczna	5 600	6 224	4 mies.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 439	1 499	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia dermatologiczna	3 000	3 012	4 mies.	-	-	-	1 300	1 680	1 m-c	-	-	-	959	1011	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia neurologii dziecięcej	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 899	2 935	20 dni	-	-	-	-	-	-
Poradnia rehabilitacji neurolog. dla dzieci	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 005	2 292	21 dni	-	-	-	-	-	-
Poradnia prelaksacyjna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	871	951	1-3 m-c	-	-	-
Poradnia chirurgii plastycznej	-	-	--	-	-	-	200	200	na bieżąco	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Poradnia leczenia uzależnień	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	790	953	1-3 m-c	-	-	-

Miejska Przychodnia Zdrowia w Ząbkach - Poradnia Chirurgiczna (2 400 porad rocznie zakontraktowanych, 2 400 wykonanych, czas oczekiwania - na bieżąco).

NZOZ " BIOS " w Tłuszczu - Poradnia Chirurgii Ogólnej (3 300 porad zakontraktowanych, ok. 3 300 wykonanych, czas oczekiwania - w dniu zgłoszenia) i Poradnia Okulistyczna (1 524 porad zakontraktowanych, 1 524 wykonanych, czas oczekiwania - do 30 dni).

Jak wynika z tabeli większość porad specjalistycznych usytuowana jest głównie w Wołominie w Przychodni Specjalistycznej Samodzielnego Zespołu Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wołominie przy ul. Gdyńskiej 1/3 (tel. 787-63-01).

Począwszy od 2000 roku płatnik kontraktuje w Przychodni Specjalistycznej w Wołominie mniejszą ilość porad specjalistycznych, niż wynika to z realizacji umowy. Od 2000 roku występują również "nadwykonania" porad, pomimo wprowadzania limitów, które z kolei wiążą się ze zmniejszeniem dostępności mieszkańców powiatu do lekarza specjalisty.

Z uwagi na brak wskaźników, które by w normatywny sposób określały np. niezbędną ilość lekarzy specjalistów dla danej populacji mieszkańców, można przyjąć, iż zapotrzebowanie na świadczenia specjalistyczne w powiecie kształtują się na poziomie wykonania porad.

Dostępność świadczeń w zakresie ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej na terenie powiatu jest niewystarczająca.

Tabela 40 Czas oczekiwania na poradę specjalistyczną w niektórych poradniach SZPZOZ w Wołominie 2003r

Nazwa świadczenia	Czas oczekiwania na poradę
Poradnia zdrowia psychicznego	na bież.
Poradnia kardiologiczna	3 mies.
Poradnia endokrynologiczna	3 mies.
Poradnia urologiczna	4 mies.
Poradnia diabetologiczna	3 mies.
Poradnia nefrologiczna	na bież.
Poradnia alergologiczna	3 mies.
Poradnia chirurgii ogólnej	do 7 dni
Poradnia ginekologiczno-położnicza	1 mies.
Poradnia neonatologiczna	na bież.
Poradnia rehabilitacyjna	2 tyg.
Poradnia chirurgii urazowo-ortopedycznej	3 mies.
Poradnia reumatologiczna	3 mies.
Poradnia okulistyczna	3,5 mies.
Poradnia otolaryngologiczna	1,5 mies.
Poradnia neurologiczna	4 mies.
Poradnia dermatologiczna	4 mies.
Poradnia neurologii dziecięcej	2 tyg.
Poradnia leczenia uzależnień	do 7 dni

Za czas oczekiwania na poradę uważa się okres, jaki upływa od zgłoszenia się telefonicznie lub osobiście w poradni z prawidłowym skierowaniem od lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, do chwili faktycznego udzielenia porady specjalistycznej. Przyjęty od 1999 roku przez MRKCh system kontraktowania i rozliczania świadczeń specjalistycznych polega na tym, że Kasa kupowała u świadczeniodawcy określoną ilość porad w stosunku rocznym. Realizacja kontraktu polega na tym, że "roczna" liczba porad jest dzielona przez ilość miesięcy, a następnie dni, co doprowadza do uzyskania tzw. "limitu dziennego".

W praktyce np. Przychodni Specjalistycznej SZPZOZ w Wołominie - będącej głównym świadczeniodawcą porad specjalistycznych w powiecie - lekarze przyjmują danego dnia więcej pacjentów niż wynika z tak obliczonego "limitu". Taka praktyka jest konieczna z uwagi na likwidację, a przynajmniej ograniczenie i tak długiego okresu oczekiwania do lekarzy specjalistów, co doprowadza

w konsekwencji do nadwykonań porad ponad umowę z NFZ, za które płatnik nie ma obowiązku dokonywać zapłaty.

Drugim ważnym elementem dostępności jest odległość od miejsca zamieszkania do świadczeniodawców udzielających porady specjalistycznej. W związku z tym, iż całkowicie zniesiono rejonizację specjalistyczną pacjent decyduje, czy chce korzystać z poradni specjalistycznej w pobliżu miejsca zamieszkania. Z doświadczenia wiemy, iż pacjent ze wschodnich gmin powiatu woli dłużej poczekać na poradę w przychodni specjalistycznej w Wołominie, niż skorzystać z usług przychodni warszawskiej.

Należy również wziąć pod uwagę fakt, iż na terenie powiatu istnieje dość duża ilość gabinetów prywatnych udzielających odpłatnie porad specjalistycznych, a także fakt, iż niektóre przychodnie realizują nieodpłatnie porady specjalistyczne dla zadeklarowanych do nich pacjentów.

Utrudniona dostępność do lekarzy specjalistów w powiecie wołomińskim, wynikająca przede wszystkim z zakupu przez płatnika zbyt małej ilości porad specjalistycznych, występuje głównie w poradniach: okulistycznej, neurologicznej, endokrynologicznej, diabetologicznej, kardiologicznej, urologicznej, alergologicznej, dermatologicznej, ortopedycznej dla dorosłych.

Powyższe zadania koordynuje i monitoruje Wydział Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej Starostwa Powiatu Wołomińskiego. Prowadzi on także prace z zakresu promocji zdrowia i edukacji prozdrowotnej.

4.12.10. Bezpieczeństwo publiczne

Niektóre z zadań z zakresu ochrony środowiska kierowane są do służb ratowniczych i prewencyjnych, w szczególności do straży pożarnej i straży miejskiej. Za zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, ochronę przeciwpożarową i zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska odpowiada Starosta Wołomiński, Komendant Powiatowy Policji oraz Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej. Odpowiedzialność ponoszą: Komendanci Policji w gminach – za porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli i Komendant Państwowej Straży Pożarnej w Wołominie oraz Terenowe Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, które decyzją Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie z dnia 15 kwietnia 1997 r. włączone zostały do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego – ochronę przeciwpożarową i zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska.

Straż Pożarna

Cały system ratownictwa w powiecie wołomińskim oparty jest na siłach Zawodowej Państwowej Straży Pożarnej w Wołominie i jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej zlokalizowanych w większości gmin Powiatu.

Tabela 41 Wykaz jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej z Powiatu Wołomińskiego

gmina	osp - miejscowość	stan	krajowy system ratown.-gaśniczy
Dąbrówka	Dąbrówka	65	Tak
	Chajęty	30	
	Kołąków	29	
	Kuligów	23	
	Lasków	24	
	Ludwinów – Józefów	16	
	Ślężany	30	
	Zaścienie	14	
Jadów	Jadów	35	Tak
	Myszaźla	20	
	Starowola	19	
	Wólka Sulejowska	12	
Klembów	Dobczyn	34	
	Klembów	50	
	Krusze	79	
	Rozszczep	44	Tak
Kobyłka	Kobyłka	90	Tak
Poświętne	Cygów	15	
	Poświętne	24	

gmina	osp - miejscowość	stan	krajowy system ratown.-gaśniczy
	Ręczaje Nowe	52	
	Ręczaje Polskie	35	
	Turze	21	
	Wola Ręczajska	16	
	Zabraniec	12	
Radzymin	Mokre	31	
	Radzymin	63	Tak
	Ruda	37	
	Załużbice	58	
	Zawady	30	
Strachówka	Borucza	18	
	Równe	16	
	Strachówka	30	
Tłuszcz	Chrzęsne	45	
	Dzięcioły	25	
	Jasienica	50	Tak
	Jaźwie		
	Kozły	20	
	Miąse		
	Tłuszcz	37	Tak
Wołomin	Grabie Stare	60	
	Majdan	58	
	Ossów	34	
	Wołomin	38	Tak
	Zagościniec	36	
Ząbki	Ząbki	29	Tak
Zielonka	Zielonka	72	Tak

4.12.11. Turystyka i rekreacja

Zachowane dziedzictwo kulturowe powiatu wołomińskiego, bogata historia, dobre położenie i skomunikowanie oraz walory krajoznawcze z zachowanymi naturalnymi krajobrazami, lasami i wodami powierzchniowymi stanowią dobre warunki do rozwoju wszelkich form wypoczynku i lecznictwa klimatycznego oraz rekreacji. Walory przyrodnicze i kulturowe wyznaczają powiatowi, jako jedną z ważnych funkcji – turystykę i rekreację.

Na terenie powiatu intensywnie funkcjonuje wiele działek rekreacyjno – wypoczynkowych, zlokalizowanych najczęściej na terenach wiejskich wschodniej, południowej i północnej części powiatu. Szczególnie atrakcyjne pod tym względem są tereny położone w gminach: Poświętne, Radzymin, Jadów i Klembów.

Jeżeli chodzi jednak o bazę turystyczną, to trzeba stwierdzić, że w wielu przypadkach jest ona niedostateczna. Na terenie powiatu jest 11 obiektów noclegowych oferujących zaledwie około 159 miejsc noclegowych całorocznych. W 2002 roku skorzystało z nich 6852 osób, co daje obciążenie na jedno miejsce przez 18 dni w roku. Brak jest jakichkolwiek obiektów noclegowych sezonowych. W powiecie brakuje przede wszystkim tanich noclegowni, typu schroniska młodzieżowe itp. Nadal zbyt mało jest kąpielisk strzeżonych, campingów, a także galerii i podobnych obiektów szeroko rozumianej kultury.

Przykładowo, na terenie Gminy Strachówka brak jest miejsc noclegowych i infrastruktury turystycznej. Natomiast na terenie Miasta Kobyłka jest 45 miejsc noclegowych całorocznych.

Niezadowolający jest rozwój agroturystyki. W kilku gminach funkcjonuje kilka takich gospodarstw. Gminy wiejskie powiatu są predysponowane do takiej działalności, dlatego coraz większa rzesza rolników powinna oferować usługi agroturystyczne, widząc w tym alternatywne lub dodatkowe źródło dochodu.

Tabela 42 Baza turystyczna na terenie Powiatu Wołomińskiego

Lp.	Nazwa	Adres
1.	Zajazd "Duet"	Emilianów, gm. Radzymin
2.	Motel "Europa"	Marki - Nadma
3.	Hotel Livia	ul. Mariańska 9a w Wołominie
5.	Jan. Motel	Ząbki
6.	Hotel "Krystyna"	Kobyłka
7.	Hotel "Mincberg"	Marki
8.	U Stefaniaków	Wołomin
9.	Hotel "Jolanta"	Ząbki

Zwiększenie nakładów na turystykę stwarza duże możliwości rozwoju dla całego powiatu. Rozwój bazy turystycznej może przyczynić się do zmniejszenia stopy bezrobocia, podniesienia poziomu życia lokalnej społeczności, a także zwiększenia wpływów do gminnych budżetów.

Powiat Wołomiński znajduje się wśród powiatów o najmniejszej liczbie miejsc noclegowych i udzielonych noclegów w woj. mazowieckim.

4.12.12. Szlaki turystyczne

Na terenie powiatu znajduje się niewiele wytyczonych i utrzymywanych szlaków turystycznych. Należy do nich m.in.:

- szlak czerwony – fragment tzw. obwodnicy warszawskiej łączącej miejsca bitew warszawskich i miejsc pamięci. Na terenie powiatu przebiega przez Ząbki, Zielonkę, Marki, gm. Radzymin,
- szlak zielony – od stacji W Zielonce, wzdłuż rzeki Długiej, do cmentarz poległych w 1920 roku w Ossowie, przez okolice rez. "Grabiec", rejon Cmentarza i Kościoła w Kobyłce, okolice Dworu w Czarnej, dalej wzdłuż rz. Czarnej, wokół rez. "Puszcza Słupecka" do Sierakowa w gm. Radzymin,
- szlak żółty – w rejonie rez. "Dębina" w gm. Klembów.
- szlak wodny – doliną Jeziora Zegrzyńskiego i dolnego Bugu

Jedynie plan przestrzennego zagospodarowania Radzyna wskazuje orientacyjny przebieg tranzytowych szlaków turystyki pieszej, ścieżek panoramicznych i przechadzkowych, szlaków turystyki rowerowej i ścieżek rowerowych, szlaków turystyki kajakowej oraz pasażerskiej żeglugi promowej wzdłuż rzeki Rządzy oraz na Zalewie Zegrzyńskim i na rzece Bug. Na terenach innych gmin znajdują się również oznakowane szlaki rowerowe, jednak ich długość ani stan przygotowania do turystyki rowerowej nie są wystarczające.

4.12.12. Ośrodki jeździeckie

Na terenie powiatu istnieją świetne warunki do rozwoju rekreacji konnej. Bazą dla niej są coraz liczniejsze ośrodki jeździeckie. Obecnie ich ilość wynosi ok. 15, w których łącznie znajduje się ok. 200 koni wierzchowych. Oprócz turystyki konnej oferują one możliwość prowadzenia nauki jazdy w sekcjach rekreacyjnej, ujeżdżenia, skoki i cross. Rozwijają się również sekcje kawaleryjskie oraz hipoterapia (np. w Ostrówku, gm. Klembów).

Właściciele ośrodków i członkowie klubów jeździeckich włączają się aktywnie w organizację imprez kulturalnych i rekreacyjnych, m.in. poprzez organizację Mistrzostw Polski Formacji Kawaleryjskich, a także wykonują konkretne zadania na rzecz ochrony przyrody i czystości środowiska, działając m.in. na podstawie nadawanych przez Starostę uprawnień Społecznych Opiekunów Przyrody powiatu wołomińskiego. Od 2004r. rozpoczyna się funkcjonowanie konnych, umundurowanych patroli ochrony przyrody. Ponadto, z inicjatywy ośrodków jeździeckich od 30.05.2004r. rozpoczyna się cykl Zawodów hipicznych w skokach przez przeszkody Grand Prix, pod patronatem Starosty o puchary Burmistrzów i Wójtów miast i gmin powiatu.

5. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne opracowania Programu ochrony środowiska

5.1. Założenia ogólne

Polityka ochrony środowiska w Polsce wymusza sporządzanie dokumentów strategicznych z tej dziedziny dla wszystkich typów jednostek terytorialnych. Najwyższa ranga jest Polityka Ekologiczna Polski, następnie sporządzane są wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska. Zasady zrównoważonego rozwoju zawiera także szereg innych opracowań, m.in. plany zagospodarowania przestrzennego, strategie rozwoju, programy sektorowe, itp. Program ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego uwzględnia uwarunkowania zawarte w opracowaniach wyższego rzędu, stanowiąc jednocześnie podstawę i dając wytyczne do sporządzania programów gminnych.

Główne uwarunkowania zewnętrzne dla powiatu wołomińskiego w zakresie ochrony środowiska wynikają z następujących dokumentów:

- Strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju i województwa mazowieckiego,
- Strategii rozwoju regionalnego kraju,
- Koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju i województwa mazowieckiego,
- Polityki ekologicznej państwa wraz z programem wykonawczym,
- Systemu prawa ochrony środowiska w Polsce, w tym projektowanych aktów prawnych,
- Międzynarodowych zobowiązań Polski w zakresie ochrony środowiska,
- Zobowiązań Polski przyjętych w zakresie ochrony środowiska w ramach procesu akcesji do Unii Europejskiej,
- Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego,
- Planu gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego
- Strategii i polityk sektorowych (zwłaszcza w zakresie energetyki, energetyki odnawialnej, rolnictwa i obszarów wiejskich, rozwoju regionalnego, edukacji ekologicznej, transportu, leśnictwa).

5.2. Uwarunkowania zewnętrzne

5.2.1. Polityka ekologiczna państwa

Zasady realizacji polityki ekologicznej, cele i zadania ujęte w “Programie wykonawczym do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010” oraz w dostosowanej do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska, “Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”, zostały przyjęte jako podstawa niniejszego Programu.

Nadrzędną zasadą przedstawioną w Polityce ekologicznej państwa jest zasada zrównoważonego rozwoju. Rozwój zrównoważony jest definiowany jako taki, który nie narusza w sposób istotny i trwały środowiska życia człowieka i godzi prawa przyrody, ekonomii oraz rozwoju społeczeństw wraz ze zrównoważeniem szans dostępu do zasobów między pokoleniem obecnym, a pokoleniami następnymi. W skrócie więc, jest to rozwój człowieka wynikający z działalności człowieka odbywającego się w harmonii z przyrodą. Najważniejszymi czynnikami, które należy uwzględnić przy programowaniu zrównoważonego rozwoju są: czynniki społeczne, ekologiczne, przestrzenne i ekonomiczne.

W Polityce ekologicznej państwa jako zasady szczegółowe przyjęto:

Zasadę prewencji, oznaczającą w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT),
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania,
- zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń (tzw. dyrektywa IPPC),
- wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami,

zgodnie z ogólnoświatowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji, Responsible Care, itp.

Zasadę „zanieczyszczający płaci” odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowisko a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.

Zasadę integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.

Zasadę regionalizacji, oznaczającą m.in. skoordynowanie polityki regionalnej z regionalnymi ekosystemami w Europie (np. doliny rzeczne i obszary wodno-błotne, szczególnie w strefach przygranicznych).

Zasadę subsydiarności, oznaczającą przekazywanie części kompetencji i uprawnień decyzyjnych dotyczących ochrony środowiska na właściwy szczebel regionalny lub lokalny tak, aby był on rozwiązywany na najniższym szczeblu, na którym może zostać skutecznie i efektywnie rozwiązany.

Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

W Polityce Ekologicznej Państwa przedstawione zostały także cele ogólne o charakterze strategicznym i realizacyjnym, w różnych horyzontach czasowych. Jako oddzielne zagadnienie omówione zostało zagadnienie włączania aspektów ochrony środowiska do polityk sektorowych takich jak: przemysł i energetyka, transport, rolnictwo, leśnictwo, budownictwo i gospodarka komunalna, zagospodarowanie przestrzenne, turystyka, ochrona zdrowia, handel i działalność obronna. Wskazane zostały przede wszystkim cele i działania, jakie należy podjąć w ramach programów sektorowych, jako konieczny udział sektorów w realizacji zrównoważonego rozwoju.

5.2.2. Polityka i strategia województwa mazowieckiego

Najważniejszym dokumentem będącym podstawą programowania rozwoju województwa jest „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego”. Wojewódzkie programy, w tym program ochrony środowiska, są realizacją strategii rozwoju województwa. Z tego powodu w pracach nad *Programem* wykorzystano cele i zadania związane z ochroną środowiska i użytkowaniem zasobów naturalnych, sprecyzowane w ramach następujących priorytetów „Strategii ...”. Dla powiatu wołomińskiego istotne znaczenie mają następujące cele i zadania:

Priorytet 4 - Kreowanie wysokiej jakości życia

Cel 4.2. Poprawa ekologicznych warunków życia.

Cel 4.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi:

Cel 4.4. Poprawa efektywności ochrony przyrody i krajobrazu:

Priorytet 3 - Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu”

Cel 3.2. Przeciwdziałanie marginalizacji obszarów peryferyjnych

Cel 3.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportowej

Cel 3.6. Modernizacja i rozwój energetyki

Priorytet 2 - Restrukturyzacja i unowocześnienie gospodarki

Cel 2.1. Stworzenie regionalnego systemu innowacji

Cel 2.3. Unowocześnienie tradycyjnych sektorów gospodarki

Cel 2.4. Rozwój usług, transportu i turystyki

Cel 2.6. Wsparcie i stopniowe przekształcanie słabych strukturalnie obszarów wiejskich

5.2.3. Uwarunkowania wynikające z “Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego”

Naczelnym celem polityki zagospodarowania przestrzennego prowadzonej przez samorząd województwa jest kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno – przestrzennej województwa sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem właściwości środowiska dla potrzeb obecnego i przyszłych pokoleń. W pracach nad *Programem* wykorzystano zapisy dokonane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, a zwłaszcza celów i kierunków działania oraz konkretnych zadań dotyczących polityki przestrzennej w zakresie ochrony zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, infrastruktury systemu transportowego oraz infrastruktury technicznej ochrony środowiska.

5.2.4. Program Ochrony Środowiska województwa mazowieckiego

“Program ochrony środowiska woj. mazowieckiego”, zatwierdzony został przez Sejmik Województwa Mazowieckiego 15 grudnia 2003 roku, jest dokumentem nadrzędnym wytyczającym cele i kierunki działań w zakresie polityki ekologicznej województwa. Program ochrony środowiska stanowi rozwinięcie strategii rozwoju województwa w odniesieniu do ochrony środowiska.

Za nadrzędny cel programu uznano doprowadzenie stanu środowiska w województwie mazowieckim do poziomu wymaganego przez Unię Europejską.

Cel główny: zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska

Cele szczegółowe:

- poprawa jakości wód,
- uporządkowanie gospodarki odpadami,
- zapewnienie wysokiej jakości powietrza,
- ograniczenie uciążliwości hałasu.

Cel główny: racjonalizacja gospodarki wodnej

Cele szczegółowe:

- zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych,
- ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych produkcji i usług,
- ograniczenie wodochłonności,
- poprawa standardów zaopatrzenia w wodę.

Cel główny: zwiększenie lesistości i ochrona lasów

Cele szczegółowe:

- osiągnięcie wskaźnika lesistości Mazowsza do 25 %,
- zmiana struktury własnościowej lasów,
- racjonalizacja gospodarki leśnej,
- rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu.

Cel główny: poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego

Cele szczegółowe:

- ochrona przeciwpowodziowa,
- ochrona przeciwpożarowa,
- zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych.

Cel główny: podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej

Cele szczegółowe:

- kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju,
- wiedza ekologiczna jako ważny czynnik w procesie zarządzania,
- tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości regionalnej i lokalnej.

Cel główny: rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej

Cele szczegółowe:

- wzrost ilości podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty jakości,
- rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej,
- wzrost wykorzystania energii odnawialnej,
- zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozach osób i towarów,
- zmniejszenie materiałochłonności i energochłonności.

Cel główny: utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych

Cele szczegółowe:

- zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną do 35 % powierzchni województwa, ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych, kompleksów leśnych, a także obszaru funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski",
- określenie do roku 2006 zasad gospodarowania na wszystkich obszarach chronionych oraz sporządzenie planów ochrony dla tych obszarów,
- utrzymanie i wzmocnienie ciągłości powiązań przyrodniczych w ramach korytarzy ekologicznych krajowych, regionalnych i lokalnych,
- partnerstwo samorządowe i partycypacja społeczna w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych,
- włączenie obszarów cennych przyrodniczo do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000.

Postanowiono, że cele polityki ekologicznej woj. mazowieckiego będą realizowane zgodnie z krajowymi limitami przyjętymi w Polityce ekologicznej państwa.

5.2.5. Integracja z Unią Europejską

Przystąpienie Polski do członkostwa w Unii Europejskiej narzuca na władze samorządowe obowiązek dostosowania się do norm przez nią przyjętych, także w zakresie ochrony środowiska. Obecnie całe ustawodawstwo polskie jest zgodne z unijnym i zorientowane głównie na ochronę poszczególnych komponentów środowiska oraz regulację procesów technologicznych i produktów w celu ochrony zdrowia człowieka i środowiska. Niezbędnym i niezwykle istotnym czynnikiem w procesie integracji europejskiej jest uwypuklenie roli planowania i zarządzania środowiskowego. VI Program działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010 podkreśla, że realizacja zrównoważonego rozwoju ma nastąpić poprzez poprawę środowiska i jakości życia obywateli krajów należących do Unii Europejskiej.

Problemem szczególnej wagi dla powiatu wołomińskiego jest spełnienie standardów ekologicznych Unii Europejskiej. Będzie to oznaczało konieczność dostosowania stanu aktualnego do wymagań, szczególnie w zakresie gospodarki odpadami, gospodarki wodno – ściekowej, ochrony gleb, powierzchni ziemi i przyrody.

Bardzo istotnym zagadnieniem jest zapewnienie źródeł finansowania dla zaplanowanych działań i inwestycji. Powiat wołomiński ma możliwość samodzielnego wykorzystania większych funduszy pochodzących ze źródeł Unii Europejskiej. Przykładowo, wymogi Funduszu Spójności pozwalają bowiem na finansowanie projektów przekraczających 10 mln euro. Wobec tego wsparciem funduszu mogą być objęte projekty grupowe, polegające na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, obejmującym grupę gmin oraz łączące w jednym projekcie różne zagadnienia. Konieczne jest zatem zawiązywanie regionalnych struktur w celu rozwiązania ponadgminnych problemów z zakresu ochrony środowiska i rozwoju infrastruktury, w których powiat wołomiński i jego gminy mogą uczestniczyć jako beneficjant.

5.2.6. Fundusz Spójności - priorytety części środowiskowej

Bardzo istotnym zagadnieniem jest zapewnienie źródeł finansowania dla zaplanowanych działań i inwestycji. Niebagatelną rolę będzie pełnił w tym względzie Fundusz Spójności, dlatego istotne jest, aby na etapie programowania zadań z zakresu ochrony środowiska uwzględnić zasady i kryteria przyznawania środków finansowych z funduszy Unii Europejskiej.

Dla powiatu wołomińskiego istotne znaczenie mają następujące priorytety:

Priorytet 1. *jakości wód powierzchniowych, polepszenie dystrybucji i jakości wody do picia poprzez takie działania jak:*

- budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej i burzowej tam, gdzie przyniesie to największy efekt ekologiczny przy uwzględnieniu efektywności kosztowej,
- rozbudowa i modernizacja urządzeń uzdatniających wodę i sieci wodociągowej (w powiązaniu z systemami sanitacji),

Powyższe działania umożliwią wdrażanie wymogów dyrektyw: 91/271/EWG ws. komunalnych oczyszczalni ścieków; 75/440/WE ws. wód powierzchniowych ujmowanych jako woda do picia oraz 80/778/EWG ws. wody pitnej (zostanie zastąpiona w 2003 r. dyrektywą 98/83/WE). Będą one prowadzone z uwzględnieniem filozofii dyrektywy 2000/60/WE w. ramach polityki Unii Europejskiej dotyczącej wody.

Priorytet 2. *gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi poprzez:*

- budowę, rozbudowę lub modernizację składowisk odpadów komunalnych oraz tworzenie systemów recyklingu i unieszkodliwiania odpadów komunalnych (sortownie, kompostownie itp.).

Działania te umożliwią stopniowe wdrożenie wymogów dyrektyw: 75/440/EWG/ramowej/, 1999/31/WE ws. składowisk odpadów komunalnych, 94/62/WE ws. opakowań i odpadów opakowaniowych,

- tworzenie systemów zagospodarowania osadów ściekowych (w tym spalarnie), co umożliwi spełnienia wymogów dyrektywy 86/278 ws. osadów ściekowych,
- rekultywację terenów zdegradowanych przez działalność przemysłową.

Wspierane będą zintegrowane systemy zagospodarowania odpadów, łączące kilka elementów, np. selektywną zbiórkę, odzysk i unieszkodliwienie odpadów ulegających biodegradacji, itp. W ramach tego priorytetu będą mogły być wspierane związki komunalne, działające na rzecz poprawy w dziedzinie gospodarki odpadami.

Priorytet 3. *jakości powietrza poprzez:*

- modernizację i rozbudowę miejskich systemów ciepłowniczych (źródeł, sieci) połączoną z likwidacją "niskiej emisji" w strefach o znaczących przekroczeniach dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu,
- systemową konwersję palenisk domowych na rozwiązania przyjazne zdrowiu i środowisku (głównie zamiana węgla na gaz, w okresie początkowym eliminacja węgla niskiej jakości, przejście na paliwa bezdymne oraz zamiana kotłów węglowych tradycyjnych na niskoemisyjne).

Priorytet 4. *bezpieczeństwa przeciwpowodziowego poprzez:*

- renaturyzację rzek, budowę zbiorników wielofunkcyjnych, tam gdzie zostaną osiągnięte największe efekty w zakresie poprawy zaopatrzenia w wodę i bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

5.2.7. Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski"

Wschodnia część powiatu wołomińskiego leży w obszarze Zielonych Płuc Polski. Z tego względu, uwzględniono założenia zawarte w dokumentach planistycznych dla tego porozumienia.

Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski" ma charakter ekspercki, otwarty i uwzględnia szanse i zagrożenia. Autorzy "Strategii" przyjęli jako priorytetowe następujące cele rozwoju obszaru:

- stworzenie warunków do zachowania i wzmocnienia ekosystemów oraz ochrony wód i zasobów naturalnych,
- umożliwienie awansu cywilizacyjnego społecznościom lokalnym,
- aktywizację gospodarczą zharmonizowaną z wymaganiami środowiska przyrodniczego.

W celu skonkretyzowania strategii sformułowano następujące programy działowe, adresowane do podmiotów gospodarczych realizujących strategię, administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli oraz instytucji pozarządowych i organizacji społecznych:

Program ochrony środowiska przyrodniczego, którego celem jest zapewnienie skutecznej ochrony obszarów, doprowadzenie do dalszej poprawy stanu środowiska oraz wykorzystanie walorów i zasobów dla rozwoju regionu,

Program ochrony i racjonalnego wykorzystania zasobów wodnych mający na celu poprawę stanu czystości wód powierzchniowych oraz skuteczną ochronę głównych zbiorników wód podziemnych,

Program usprawnienia gospodarki odpadami stawiający sobie za cele likwidację źródeł zagrożeń zdrowia i środowiska, upowszechnienie zorganizowanego usuwania odpadów oraz zabezpieczenie przed zaśmiecaniem obszaru,

Program rozwoju gospodarczego mający na celu przekształcenia proekologiczne oraz modernizację i rozbudowę potencjału gospodarczego ukierunkowaną na minimalizację ujemnego wpływu zainwestowania na środowisko przyrodnicze,

Program racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej mający na celu racjonalizację zużycia wody, poprawę zaopatrzenia ludności w wodę oraz ochronę zasobów wodnych,

Programy rozwoju sieci transportu drogowego, kolejowego i lotniczego oraz sieci zasilania energetycznego stawiają za cel poprawę dostępności do jednostek osadniczych, poprawę obsługi użytkowników sieci komunikacyjnej i energetycznej oraz zmniejszenie uciążliwości transportu dla mieszkańców i redukcję zagrożeń środowiska przyrodniczego,

Program zagospodarowania walorów turystycznych mający na celu poprawę stanu i niedopuszczenie do degradacji walorów przyrodniczych i turystycznych obszaru oraz wytworzenie atrakcyjnej oferty produktu turystycznego.

5.2.8. Obowiązujące akty prawne w zakresie ochrony środowiska

Podstawowymi aktami prawnymi w dziedzinie ochrony środowiska są następujące ustawy:

- Ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U.2001.62.627 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (jednolity tekst ustawy o ochronie przyrody, ogłoszonego w Dz.U. 2004.99.1079),
- Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r. (Dz. U. 95.16.78 z późn. zm.),
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. (tekst jednolity D.U. 2000.56.679 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz. U. 2001.115. z późniejszymi zmianami),
- Ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 r. (Dz. U.94.27.96 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. 2001.72.747 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U.2001.62.628 z późniejszymi zmianami).

5.3. Uwarunkowania wewnętrzne

5.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego

Dokumentem wytyczającym kierunki rozwoju powiatu jest Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego, przyjęta przez Radę Powiatu w lutym 2002 roku. Wskazuje najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne i ekologiczne, na których powinna być skoncentrowana uwaga władz powiatu do 2015 roku.

W zakresie ochrony środowiska wyznaczono następujące cele i zadania:

Wdrożenie norm ekorozwoju na terenie powiatu poprzez:

- opracowanie powiatowej Agendy 21
- wykonanie pełnej kanalizacji miast wraz z oczyszczalnią
- wspomaganie budowy biooczyszczalni indywidualnych na wsi
- ciągłą edukację ekologiczną mieszkańców

- zaangażowanie młodzieży do przedsięwzięć ekologicznych (sprzątanie lasów)
- wspomaganie zmiany systemu ogrzewania na ekologiczne
- uświadomienie władz stołecznym zagrożeń ekologicznych
- partycypację władz Warszawy w przeciwdziałaniu degradacji środowiska Powiatu Wołomińskiego
- dokończenie inwestycji wodno – ściekowych na obszarze Powiatu
- rozwiązanie problematyki utylizacji odpadów
- rozwój związków pomiędzy gminami Powiatu dla przeciwdziałania zagrożeniom ekologicznym

5.4. Założenia ochrony środowiska dla Powiatu do 2015 roku

Naczelną zasadą przyjętą w Programie ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego jest zasada zrównoważonego rozwoju w celu umożliwienia lepszego zagospodarowania istniejącego potencjału Powiatu (zasobów środowiska, surowców naturalnych, obiektów, sprzętu, jak i ludzi oraz wiedzy).

Na podstawie kompleksowego raportu o stanie środowiska i źródłach jego przekształcenia i zagrożenia przedstawiono poniżej propozycję działań programowych umożliwiających spełnienie zasady zrównoważonego rozwoju poprzez koordynację działań w sferze gospodarczej, społecznej i środowiskowej. Daje to możliwość planowania przyszłości Powiatu w perspektywie kilkunastu lat i umożliwia aktywizację jego społeczeństwa, zwiększenie inicjatywy i wpływu społeczności na realizację działań rozwojowych.

Cele i działania proponowane w *Programie ochrony środowiska* powinny posłużyć do tworzenia warunków dla takich zachowań ogółu społeczeństwa, które polegać będą w pierwszej kolejności na nie pogarszaniu stanu środowiska przyrodniczego na tym terenie, a następnie na jego poprawie. Realizacja wytyczonych celów w programie powinna spowodować zrównoważony rozwój gospodarczy, polepszenie warunków życia mieszkańców przy zachowaniu walorów środowiska naturalnego na terenie powiatu.

5.4.1. Powiatowe i gminne limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska

W związku z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i koniecznością ograniczenia wprowadzania zanieczyszczeń do środowiska ustalone zostały limity krajowe (do osiągnięcia do 2010 roku), przedstawione w "II Polityce ekologicznej państwa". Limity te nie zostały zmienione w "Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 –2010". W skali kraju są one następujące:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990 r. i o 25% w stosunku do 2000 r.(w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.,
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego - również o 30%,
- Ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu z 1990 r.

Z uwagi na brak podstaw planistycznych nie można obecnie dokonać podziału limitów krajowych na regionalne. Dlatego też, dla powiatu wołomińskiego założono realizację polityki długoterminowej, sprzyjającej osiągnięciu wymienionych w limitach krajowych działań i ograniczania emisji zanieczyszczeń, natomiast szczegółowe wytyczne przyjęto jedynie dla gospodarki odpadami, zgodnie ze sporządzonym Planem gospodarki odpadami.

W planie założono, że w roku 2010 na składowiska skierowane zostanie do 75% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji wytworzonej w roku 1995.

W przypadku odpadów opakowaniowych przyjęto następujące poziomy recyklingu w roku 2010:

- opakowania z papieru i tektury: 50%,
- opakowania ze szkła: 45%
- opakowania z tworzyw sztucznych: 30%
- opakowania metalowe: 45%
- opakowania wielomateriałowe: 30%
- opakowania z materiałów naturalnych (drewno): 15%.

Dla odpadów wielkogabarytowych przyjęto w roku 2010 odzysk na poziomie 50%, odpadów budowlanych – 40%, a odpadów niebezpiecznych (z grupy odpadów komunalnych) - 50%. Systemem zbiórki odpadów będą objęci wszyscy mieszkańcy powiatu.

Przy realizacji założeń dotyczących ilości pozyskiwanych surowców wtórnych oraz odpadów organicznych, w roku 2010 na składowiska kierowanych będzie ok. 65% odpadów wytworzonych.

W odniesieniu do zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych limity określić może program ochrony wód, zawierający działania mające zapewnić dotrzymanie wymaganych poziomów jakości wód, zgodnie z Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych, gdzie zostało określone wymagane zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych ze ściekami komunalnymi i ściekami z zakładów przemysłu rolno-spożywczego dla poszczególnych aglomeracji.

Powiatowe i gminne limity związane z ograniczeniem wodochłonności i materiałochłonności produkcji oraz zużycia energii są obecnie trudne do określenia, co wynika z braku odpowiednich wskaźników w odniesieniu do konkretnych procesów technologicznych bądź instalacji.

5.4.2. Nadrzędny cel programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego

Nadrzędny cel Programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego sformułowano następująco:

Osiągnięcie trwałego rozwoju Powiatu Wołomińskiego i zwiększenie jego atrakcyjności poprzez poprawę środowiska przyrodniczego i rozwój infrastruktury technicznej

Cel ten jest zbieżny z celem strategicznym wyznaczonym w strategii powiatu oraz innych dokumentach planistycznych.

5.4.3. Priorytety ekologiczne

Kompleksowość zagadnień ochrony środowiska, a także zakres przeobrażeń na terenie powiatu wymusiła wyznaczenie celów długo i krótkoterminowych, a także przyjęcie zadań z zakresu wielu sektorów ochrony środowiska. Spośród nich dokonano wyboru najistotniejszych zagadnień, których rozwiązanie przyczyni się w najbliższej przyszłości do poprawy stanu środowiska na terenie powiatu.

Wyboru priorytetów ekologicznych dokonano w oparciu o diagnozę stanu poszczególnych komponentów środowiska na terenie powiatu wołomińskiego, uwarunkowania zewnętrzne (obowiązujące akty prawne) i wewnętrzne, a także inne wymagania w zakresie jakości środowiska.

Wybór priorytetowych przedsięwzięć ekologicznych na terenie powiatu wołomińskiego na lata 2004 - 2007 przeprowadzono przy zastosowaniu następujących kryteriów organizacyjnych i środowiskowych.

Kryteria o charakterze organizacyjnym

- wymiar przedsięwzięcia (ponadlokalny i publiczny)
- zaawansowanie przedsięwzięcia w realizacji
- konieczność realizacji przedsięwzięcia ze względów prawnych
- zabezpieczenia środków na realizację lub o możliwość uzyskania dodatkowych zewnętrznych środków finansowych (z Unii Europejskiej z innych źródeł zagranicznych lub krajowych)
- efektywność ekonomiczna przedsięwzięcia
- znaczenie przedsięwzięcia w skali regionalnej
- spełnianie wymogów zrównoważonego rozwoju-zgodność przedsięwzięcia dla rozwoju gospodarczego powiatu

Kryteria o charakterze środowiskowym

- możliwość likwidacji lub ograniczenia najpoważniejszych zagrożeń dla środowiska i zdrowia ludzi
- zgodność z celami ekologicznymi i zasadniczymi kierunkami zadań wynikających ze Strategii rozwoju powiatu wołomińskiego
- zgodność z celami i priorytetami ekologicznymi określonymi w "Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektyw na lata 2007-2010"
- zgodność z międzynarodowymi zobowiązaniami Polski w zakresie ochrony środowiska
- skala dysproporcji pomiędzy aktualnym i prognozowanym stanem środowiska a stanem wymagany przez prawo
- skala efektywności ekologicznej przedsięwzięcia (efekt planowany, tempo jego osiągnięcia)
- wieloaspektowość efektów ekonomicznych przedsięwzięcia (możliwość jednoczesnego osiągnięcia poprawy stanu środowiska w zakresie kilku elementów środowiska)
- w odniesieniu do gospodarki odpadami istotnym kryterium była zgodność proponowanych zadań z wymogami kształtowania nowoczesnej gospodarki odpadami poprzez priorytetowe traktowanie tworzenia systemów, działań w zakresie zbiórki i transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów

Priorytety ekologiczne dla powiatu wołomińskiego

Kierując się podanymi powyżej kryteriami, wyznaczono następujące zadania priorytetowe dla powiatu wołomińskiego z zakresu ochrony środowiska:

Priorytet 1
<i>Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych</i>
Priorytet 2
<i>Osiągnięcie wymaganych standardów dla jakości powietrza</i>
Priorytet 3
<i>Ograniczenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego</i>
Priorytet 4
<i>Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej ochrony środowiska</i>
Priorytet 5
<i>Poprawa środowiska przyrodniczego poprzez zwiększenie obszarów objętych ochroną prawną , ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych i kompleksów leśnych</i>
Priorytet 6
<i>Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu</i>
Priorytet 7
<i>Kompleksowa gospodarka odpadami wraz z programem rekultywacji terenów zdegradowanych</i>

Są to elementy, co do których w pierwszym rzędzie winny być podjęte działania zmierzające do poprawy aktualnego stanu.

6. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego

6.1. Jakość wód i stosunki wodne

6.1.1. Stan aktualny

Wody powierzchniowe

Teren powiatu wołomińskiego znajduje się w obrębie Zlewni Narwi, która jest zlewnią II rzędu. Przez teren powiatu przebiegają także działy wodne III rzędu.

Zasadniczym elementem hydrograficznym jest Bugo – Narew, będąca północną granicą powiatu i zmieniająca tu kierunek z zachodniego na południowy. Na rzece tej, w wyniku utworzenia w 1963 roku zapory wodnej w Dębem (powiatu wołomińskiego) powstał zbiornik wodny zwany Zalewem Zegrzyńskim lub Jeziolem Zegrzyńskim. Stanowi on na niewielkim odcinku zachodnią granicę powiatu, a jego obecność wpływa na reżim hydrologiczny wód powierzchniowych całego rejonu.

Sieć hydrograficzna powiatu wołomińskiego jest dobrze rozwinięta, co jest cechą charakterystyczną dla obszarów nizinnych. Tworzą ją rzeki wraz z licznymi dopływami oraz naturalnymi i sztucznymi oczkami wodnymi, zagłębieniami bezodpływowymi, terenami podmokłymi (torfowiska, bagna). Cieki wodne mają małe przepływy, ulegają silnemu obniżeniu, a nawet wysychaniu w okresach suszy. Z tego względu własne zasoby wodne powiatu, tj. tworzące się w zlewniach rzek powiatu, nie są duże. Duże ilości wody prowadzi jedynie rzeka Bug i Liwiec, obie będące granicznymi rzekami powiatu wołomińskiego.

Sieć hydrograficzną tworzą następujące cieki naturalne: Bug, Liwiec, Rządza, Cienka, Fiszor Prawy, Fiszor Lewy, Boruczanka, Rynia, Długa, Czarna, Beniaminówka, Dozucha, Górznik, Osownica i Kobylanka, Pniewiczanka, Gołębica. Oprócz tego teren powiatu pokrywa gęsta sieć kanałów (m.in. Kanał Sierakowski, Biały Rów) i rowów melioracyjnych. Rzeki Bug, Narew, Liwiec, występują na niewielkich odcinkach powiatu, ale odgrywają ważną rolę w turystyce i rekreacji.

Bug

Bug jest lewobrzeżnym dopływem Narwi, a jego całkowita długość wynosi 772, z czego na teren powiatu wołomińskiego przypada około 20 – kilometrowy odcinek ujściowy (rzeka na części granicy z powiatami wyszkowskim i legionowskim). Powierzchnia całkowita zlewni Bugu wynosi 39 420,2 km². Bug charakteryzuje się dużą niejednorodnością pod względem hydrologicznym. Ta specyfika rzeki wpływa negatywnie na bilans wodny wszystkich jej użytkowników, a także na wody gruntowe. Proces roztopowy w dorzeczu Bugu rozpoczyna się wcześniej na obszarze źródłowym (Wyżyna Podolska na Ukrainie) niż w odcinku środkowym i ujściowym. Bug charakteryzuje się śnieżno – deszczowym ustrojem zasilania z dwoma wysokimi stanami wody w ciągu roku: zasilanie śnieżne powoduje wysokie stany w kwietniu, a deszczowe jest związane z letnim maksimum opadowym i przypada na miesiące czerwiec – lipiec. Okresy niskiego stanu przypadają w Bugu na wrzesień. Szerokość koryta oraz nurt Bugu są bardzo zmienne i na poszczególnych odcinkach wykazują duże zróżnicowanie. Na terenie powiatu występują starorzecza Bugu.

Dolina Bugu zbudowana jest z utworów przepuszczalnych, zwierciadło wód jest swobodne, wody gruntowe stanowią jeden poziom, wahania i głębokość ich występowania są ściśle związane ze stanami wód w rzece, w tym z intensywnością i długotrwałością opadów atmosferycznych. Charakterystyczne przepływy roczne (wartości wyrównane m³/s wg wskazań wodowskazu Wyszaków) są następujące:

- przepływ średni – 140,
- przepływ max z prawdopodobieństwem wystąpienia 10% - 1140,
- przepływ średni niski – 34,6;

Liwiec

Rzeka Liwiec jest lewobrzeżnym dopływem Bugu, uchodzącym do niego w 42,7 km biegu. Długość rzeki wynosi 126,2 km, z czego na teren powiatu wołomińskiego przypada ok. 17 km (rzeka na części granicy z powiatem węgrowskim). Powierzchnia zlewni Liwca wynosi 2779 km² (cała w województwie mazowieckim). Znaczne tereny tej zlewni charakteryzują się poważnym deficytem wody. Jest to wynikiem małej retencji naturalnej, spowodowanej niewielką lesistością terenu. Rzeka silnie meandruje na całej długości, posiada liczne dopływy (na terenie powiatu wołomińskiego największy to Osownica).

Rządza

Rzeka Rządza przepływa przez teren powiatu z południowo-wschodniego kierunku na północno-zachodni. Rzeka ta jest lewostronnym dopływem Narwi – Jeziora Zegrzyńskiego. Jej dolina jest szeroka, słabo wcięta, z podmokłymi dolinami i licznymi starorzeczami. Zasilana jest przez liczne, drobne ciek i kanały melioracyjne.

Czarna

Rzeka Czarna ma kierunek przepływu z południowo-wschodniego na północno-zachodni. Jest prawostronnym dopływem Kanału Żerańskiego. Uchodzą do niej liczne kanały melioracyjne. Jej dolina jest szeroka, słabo wcięta, z podmokłymi dolinami i licznymi starorzeczami.

Osownica

Osownica przepływa przez wschodnią część powiatu z południa na północ. Jest lewostronnym dopływem rzeki Liwiec. Uchodzi do niej Pniewiczanka. Na rzece Osownicy w miejscowości Zawiszyn znajduje się wodowskaz IMiGW, na którym w wieloleciu 1969-1990 zanotowano średni przepływ $SSQ=1,07m^3/s$.

Cienka

Cienka jest prawym dopływem rzeki Rządzy, uchodzącej do Narwi. Rzeka płynie szeroką doliną z dużymi meandrami. W dolinie wyróżnia się piaszczysty taras nadzalewowy i podmokły taras zalewowy.

Wymienione rzeki jak: Długa, Czarna, Rządza z Cienką i Boruczą uchodzące pierwotnie do Narwi a obecnie do Jeziora Zegrzyńskiego, a także Osownica z Pniewczanką dopływy Liwca, są atrakcyjne szczególnie dla rekreacji, pod warunkiem uchronienia ich przez postępującym zanieczyszczeniem. Na terenie Zielonki, Marek, Radzymina znajdują się dość duże zbiorniki wodne (glinianki) - pozostałość po wybranych ile dla potrzeb cegielni. Aktualnie są wykorzystywane jako miejsca rekreacji i wędkarstwa.

Oprócz wymienionych cieków na omawianym obszarze występują na dość znacznej powierzchni obszary podmokłe, drenowane siecią rowów melioracyjnych (w okolicy Ostrówka i Wólki Radzyńskiej), nieduże stawy, jeziora oraz torfowiska (w okolicy Radzymina i Wołomina). W dolinie Bugu występują starorzecza, gromadzą się one w rejonie Stasiopola, Kuligowa i Dąbrowy.

Jakość wód powierzchniowych

Jakość wód powierzchniowych na terenie powiatu wołomińskiego jest oceniana w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, którego funkcjonowanie koordynują organy Inspekcji Ochrony Środowiska. Celem monitoringu wód powierzchniowych jest wspomaganie procesów zarządzania gospodarką zasobami wodnymi, a także ich ochrona. Stan czystości badanych wód ocenia się stosując metodę tzw. stężeń charakterystycznych, tj. uzyskanych jako średnia arytmetyczna z dwóch najbardziej niekorzystnych wartości w ciągu okresu badań (przy odrzuceniu wyniku odbiegającego od drugiego co do wielkości o ponad 200%). Niezależnie od ilości badanych wskaźników, ostatecznie o przynależności do klasy wód decyduje jeden (często najmniej istotny z punktu widzenia przydatności gospodarczej wód) czynnik o najbardziej niekorzystnych wartościach.

W 2002 roku przeprowadzono badania wód powierzchniowych następujących rzek przepływających przez teren powiatu wołomińskiego: Bugu, Czarnej, Długiej, Liwca, Rządzy oraz Benjaminówki. W latach wcześniejszych (1998 – 2000) prowadzone były także badania rzek: Cienkiej i Osownicy.

Klasyfikacja wód powierzchniowych uwzględniająca cechy fizyczne – chemiczne – bakteriologiczne wykazała, że na terenie powiatu wołomińskiego nie ma ani jednego odcinka rzeki, który odpowiadałby I lub II klasie czystości wód powierzchniowych. Wynika to w dużej mierze z faktu, że do badań typowane są te ciek, które są szczególnie narażone na antropopresję, a więc niosące największe ilości zanieczyszczeń. W dużej ilości przypadków o negatywnej klasyfikacji decyduje pojedynczy wskaźnik (najczęściej są to związki azotu i fosforu oraz bakteriologiczne). W większości badanych rzek o niekorzystnej ocenie decydowały wskaźniki, takie jak: miano coli typu kałowego, azot azotynowy, fosfor ogólny, fosforany, BZT₅ [biologiczne zapotrzebowanie tlenu. Jednocześnie, wartości szeregu wskaźników mieściły się w granicach normatywów I i II klasy czystości.

Wody powierzchniowe na omawiany obszarze są generalnie mocno zanieczyszczone i należą do wód pozaklasowych. Nie są przez to wykorzystywane do celów gospodarczych i nie mają też – z pewnymi wyjątkami - znaczenia rekreacyjnego. Na stan czystości tych rzek ma wpływ głównie brak oczyszczalni ścieków bytowo-gospodarczych powstających w warunkach wiejskich, zły stan oczyszczalni przy

objektach zanieczyszczających środowisko oraz stosowanie nawozów azotowych i fosforowych do nawożenia pól i łąk.

Tabela 43 Jakość wody rzek Powiatu Wołomińskiego, wg rozporządzenia z dn. 05.11.1991r.

Nazwa rzeki	Ostatni rok badania	Badana długość rzeki [km]	Klasyfikacja rzek [km]								
			Fizyko-chemiczna			Bakteriologiczna			Ogólna		
			II	III	NON	II	III	NON	II	III	NON
Bug	1998	193,4	54,8	49,1	89,5	18,1	97,5	77,8	18,1	85,8	89,5
	2002	146,4	0	11,0	135,4	8,0	138,4	0	0	11,0	135,4
Liwiec	1998	126,2	0	36,2	90,0	0	0	126,2	0	0	126,2
	2002	126,2	0	34,7	91,5	0	23,9	102,3	0	0	126,2
Osownica	1998	40,0	0	36,7	3,3	0	0	40,0	0	0	40,0
Rządza	1998	26,5	0	0	26,5	0	0	26,5	0	0	26,5
	1998	26,0	0	26,0	0	14,8	11,2	0	0	26,0	0
	2002	4,0	4,0	0	0	0	4,0	0	0	4,0	0
Cienka	1998	11,3	0	0	11,3	0	0	11,3	0	0	11,3
	2000	6,4	0	0	6,4	0	6,4	0	0	0	6,4
Czarna	1998	25,2	0	24,5	0,7	0	24,5	0,7	0	24,5	0,7
	2002	0,7	0	0,7	0	0	0,7	0	0	0,7	0
Długa	1998	31,2	0	9,9	21,3	0	0	31,2	0	0	31,2
	1998	1,0	0	0	1,0	0	0	1,0	0	0	1,0
	2002	9,9	0	0	9,9	0	0	9,9	0	0	9,9
Beniaminówka	2002	2,0	0	0	2,0	0	2,0	0	0	0	2,0

Na terenie powiatu najbardziej zanieczyszczona rzeką jest Długa, ze względu na przekroczenie normatywów III klasy czystości przez 9 parametrów. Na jej stan w znacznej mierze wpływają zanieczyszczenia doprowadzane przez liczne dopływy, szczególnie zaś Kanał Wołomiński. Poniżej ujścia tego Kanału następuje znaczne pogorszenie wód rzeki Długiej, na co wpływ ma Miejska Oczyszczalnia Ścieków w Wołominie "Krym"

Także rzeki: Bug, Liwiec, Osownica, Cienka i Beniaminówka prowadzą na przeważającej długości wody pozaklasowe. Rzeki Czarna i Rządza prowadzą wody III klasy. O jakości wód tych rzeki decydują głównie ścieki odprowadzane do niej z oczyszczalni komunalnych Zielonki, Wołomina i z osiedli mieszkaniowych w Zielonce i Kobylce.

Do najważniejszych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych na terenie powiatu wołomińskiego należą także:

- spływy obszarowe z terenów rolnych,
- nieuregulowane spływy wód deszczowych z terenów zurbanizowanych i uprzemysłowionych,
- źle składowane i zabezpieczone przyzmy obornika oraz zbiorniki na gnojovicę położone w pobliżu cieków wodnych,
- niesprawnie działające systemy urządzeń melioracyjnych,
- przesięki z nieszczelnych szamb z gospodarstw położonych przy rzekach,
- ścieki komunalne i przemysłowe powodują wzrost stężenia azotu azotynowego, fosforanów i fosforu ogólnego, a także pogorszenie stanu sanitarnego wód powierzchniowych.

O jakości wód mniejszych rzek decydują przede wszystkim zanieczyszczenia obszarowe. Istotny wpływ na czystość wód ma sposób zagospodarowania zlewni. Badania WIOŚ potwierdziły, że poszczególne zanieczyszczenia w rzekach ulegają dużym sezonowym zmianom. Wynika to przede wszystkim z nierównomiernego odpływu zanieczyszczeń pochodzenia obszarowego, kształtowanego przez aktualne warunki atmosferyczne. Wyraźnie na stan wód w sposób negatywny wpływa gospodarka wodno – ściekowa terenów wiejskich. Rozwój wodociągów, bez równoczesnego rozwoju sieci kanalizacyjnej, wpływa na zwiększenie się poboru wód oraz zwiększenie ilości wytwarzanych ścieków. Są one odprowadzane do nieszczelnych zbiorników – szamba także w sposób niekontrolowany wywożone do lasów, na pola, lub zrzucane bezpośrednio do cieków powierzchniowych. Także zakłady przemysłowe, głównie z branży spożywczej (mleczarnie, zakłady przetwórstwa mięsnego, przetwórnice owoców i warzyw) odprowadzają nieoczyszczane, lub oczyszczone w niewystarczającym stopniu ścieki.

Specyficznym źródłem zanieczyszczenia na terenie gminy Zielonka jest oczyszczalnia ścieków położona w Warszawie – Wesołej, która odprowadza oczyszczone ścieki do rowu melioracyjnego położonego na terenie gminy Zielonka. Ścieki te w znacznym stopniu przyczyniają się do pogorszenia parametrów biologiczno – chemiczno – fizycznych tego cieku. W celu rozwiązania tego problemu, należy podjąć

współpracę z właścicielem oczyszczalni (Jednostka Wojskowa), w celu uregulowania spraw związanych z jakością i ilością odprowadzanych ścieków.

Poprawę wód będzie można uzyskać poprzez inwestowanie w budowę wysokosprawnych, 3 – stopniowych oczyszczalni ścieków, a także modernizację istniejących obiektów. Z uwagi na fakt, że funkcjonujące oczyszczalnie są często niedociążone hydraulicznie, konieczne jest zwiększenie stopnia skanalizowania terenów, które dany obiekt mógłby obsługiwać.

Wody podziemne

Według podziału regionalnego zwykłych wód podziemnych Polski (B. Paczyński) obszar powiatu wołomińskiego znajdują się w obrębie regionu mazowieckiego, podregionie środkowo – mazowieckim (centralnym), w rejonie międzyrzecza Wisły i Narwi. Stopień złożoności układu hydrostrukturalnego – “D” wg Paczyńskiego (1995r), charakteryzuje się występowaniem wielopiętrowego porowego systemu kenozoicznego i niżej położonego mezozoicznego systemu szczelinowego.

Na terenie powiatu występują dwa użytkowe piętra wodonośne:

- czwartorzędowe – z trzema poziomami wodonośnymi
- trzeciorzędowe – z dwoma poziomami wodonośnymi: poziom mioceński i poziom oligoceński

Ponadto, duża część powiatu charakteryzuje się obecnością płytko występujących wód gruntowych oraz leżących na małej głębokości utworów nieprzepuszczalnych. Sprzyja to gromadzeniu się w strefie przypowierzchniowej gruntu wód opadowych. Generalnie płaski teren i małe spadki utrudniają odpływ wód opadowych. Odpływ jest więc wspomagany przez liczne rowy melioracyjne i drenaż rolniczy.

Trzeciorzędowe piętro wodonośne na terenie powiatu jest rzadko wykorzystywane. Wody podziemne trzeciorzędu występują w utworach miocenu, których poziom wodonośny znajduje się na głębokości 100-160 m. wydajność studni wynosi ok. 40 m³/h, wody te wymagają prostego uzdatniania. Aktualnie nie jest prowadzona eksploatacja wód z tego poziomu.

Poziom oligoceński występuje na głębokości 170 – 216 m p.p.t. Charakteryzuje się zmienną miąższością od 6,0 m do 25,5 m. Wykształcony jest w postaci piasków drobno i średnioziarnistych z glaukonitem. Wody te odznaczają się wysoką jakością, ale nie są powszechnie użytkowane na terenie powiatu.

Przewodność warstwy wodonośnej jest niska i nie przekracza 100 m²/24h. Wydajności potencjalne studni są bardzo różne i mogą wynosić od poniżej 1 m³/h do ponad 50 m³/h, średnio wynoszą 30 – 50 m³/h. Według Z. Nowickiego strefą aktywnej wymiany wód z utworów czwartorzędowych z wodami poziomu oligoceńskiego są okolice Tłuszcza, gdzie występują liczne okna hydrogeologiczne ułatwiające infiltrację młodszych wód. Poziom oligoceński do niedawna był intensywnie eksploatowany w Warszawie przez przemysł, co spowodowało rozwiniecie się rozległego leja depresji, obejmującego część powiatu wołomińskiego. Obecnie w wyniku ograniczenia korzystania z tych wód, między innymi poprzez regulacje legislacyjne, następuje zmniejszanie się leja depresji, oprócz rejonu Warszawy Białoleki gdzie aktualnie znajduje się depresja maksymalna i wykazuje ona tendencję rozwojową. W okolicach Radzymina zwierciadło wody tego poziomu stabilizuje się na ok. 84 m n.p.m. Wody piętra trzeciorzędowego eksploatowane są w Tłuszczu otworem nr 24, oraz w Wołominie – studnia nr 49.

Wody podziemne w trzeciorzędowych utworach mioceńskich i oligoceńskich są dobrze izolowane ilami płoceńskimi, co eliminuje zagrożenie czynnikami antropogenicznymi.

Na obszarze powiatu wołomińskiego dominuje *czwartorzędowe piętro wodonośne*, które jest związane ze skłonem Kotliny Warszawskiej. W obrębie utworów czwartorzędowych można stwierdzić występowanie trzech poziomów wodonośnych.

Pierwszy poziom wodonośny w utworach piaszczystych i piaszczysto – pylastych występuje na głębokości 05, - 7,0 m. Jest to poziom o zwierciadle swobodnym, zasilany bezpośrednio z opadów atmosferycznych, a okresowo, przy wylewach rzek, także przez wody powierzchniowe. Zwierciadło tego poziomu wykazuje generalnie wychylenie w kierunku północno – zachodnim, w kierunku dolin Wisły i Bugu. Na układ ten składa się drenujący charakter tych rzek, co daje lokalne spadki i zwierciadła wód podziemnych w kierunku dolin rzecznych. Zasobność tego poziomu jest mała i ulega znacznym wahaniom. Głębokość do zwierciadła wody gruntowej podlega sezonowym i wieloletnim wahaniom. Na obszarach tarasów rzecznych w obrębie gminy brak systematycznych pomiarów tych wahań. Na zasadzie analogii z obszarami sąsiednimi o podobnej budowie można przyjąć, że nie przekraczają one 1,5 m. Głębokość do

swobodnego zwierciadła wody gruntowej uwarunkowana jest ukształtowaniem powierzchni terenu. Najpłycej (często bezpośrednio na powierzchni) woda gruntowa występuje w obrębie obniżen tarasów (starorzecza, niecki deflacyjne). Najgłębiej na obszarach zajętych przez wydmy.

Drugi poziom wodonośny charakteryzuje się zwierciadłem wody na głębokości 12 – 15 m w części zachodniej powiatu, a powyżej 20 m w części wschodniej. Poziom ten osiąga średnio 20 – 30 metrów miąższości, a maksymalne miąższości osadów piaszczystych dochodzą do 40-50 m. Poziom ten jest powszechnie wykorzystywany i ma największe znaczenie praktyczne. Warstwą wodonośną są zwykle piaski i piaski ze żwirem. Wydajności studni zazwyczaj nie przekraczają 60 m³/h, choć w trakcie próbnych pompowań uzyskiwano z pojedynczych otworów studziennych wydajności przekraczające 100 m³/h. Największy pobór wód z tego poziomu prowadzony jest w obrębie miast Tłuszcz i Wołomin, gdzie zinwentaryzowano po kilkanaście studni ujmujących omawiany poziom. W położonej obok Wołomina miejscowości Nowe Lipiny istnieje ujęcie wód podziemnych "Graniczna" o zatwierdzonych zasobach w wysokości 1150 m³/h. Pełne wykorzystanie zasobów tego ujęcia mogłoby zaspokoić w przyszłości zwiększone zapotrzebowanie na wodę dla miasta Wołomin i okolicznych miejscowości. Należy jednak zaznaczyć, iż ujęcie nie ma wyznaczonej pośredniej strefy ochrony, a jego praca z maksymalną wydajnością znacznie obniży zwierciadło wody poziomu czwartorzędowego. Wody podziemne występują przeważnie pod napięciem – lokalnie spływ wód odbywa się w kierunku doliny Wisły i Bugu.

Trzeci poziom wodonośny występuje na głębokości około 40 – 50 metrów i jest przykryty dobrze rozwiniętymi warstwami glin zwałowych i osadów wodnolodowcowych. Słabsza izolacja, na skutek wyerodowania osadów o słabej przepuszczalności, zaznacza się w strefie pomiędzy dolinami rzek, a w niektórych rejonach stwierdzono brak rozdzielenia poszczególnych poziomów przez utwory lodowcowe. W związku z tym utwory piaszczyste tworzą jeden dobrze rozwinięty poziom wodonośny o miąższości około 60 m.

Eksploatacja wód podziemnych, najbardziej intensywna w miastach powiatu (Wołomin, Kobylka, Zielonka, Marki, Żabki i Tłuszcz) doprowadziła do rozwinięcia się lejów depresji o promieniach dochodzących do 1 km.

Powiat wołomiński leży w obrębie dwóch Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Część zachodnia i środkowa powiatu leży w zasięgu zbiornika nr 222, który jest dużym zbiornikiem dolinnym, usytuowanym w środkowej części województwa mazowieckiego i ukształtowanym w osadach doliny Wisły. Część zbiornika położona na terenie powiatu wołomińskiego ustanowiona została jako Obszar Wysokiej Ochrony (OWO) wód. Wschodnia część powiatu leży w obrębie GZWP nr 215, będącego zbiornikiem o charakterze porowym.

Jakość wód podziemnych

Wody w utworach czwartorzędowych są typu HCO₃-Ca. W warunkach naturalnych są to wody nisko zmineralizowane, generalnie średniotwarde, rzadko twarde (150-300 mg CaCO₃/dm³), słodkie – o niskiej suchej pozostałości (<500 mg/dm³). Na obszarach o zwiększonej antropopresji, w rejonie Tłuszcza i Wołomina, mogą występować wody o podwyższonej mineralizacji 500-700 mg/dm³. Wody podziemne charakteryzują się odczynem pH 6,7 – 7,3, podwyższoną barwą 23 – 35 Pt/dm³, zawartością dużych ilości związków żelaza (3,4 – 6,6 mg/dm³) zróżnicowaną zawartością związków manganu od 0,2 do 1,2 mg/dm³. Ze związków azotowych notuje się podwyższone stężenia N-NH₄

Wody te należą przeważnie do II klasy jakości – średniej, wymagające prostego uzdatniania, ze względu na powszechną zawartość żelaza i manganu powyżej dopuszczalnej dla wód pitnych. Lokalnie (w części północno – zachodniej powiatu i w rejonie wsi Myszadła) spotyka się wody charakteryzujące się dobrą i trwałą jakością o niskiej zawartości żelaza i manganu, należące do pierwszej klasy (klasa Ib i Ia) nie wymagające uzdatniania. Miejscami występują wody zaliczane do klasy III ze względu na ponadnormatywną zawartość żelaza, manganu i jonów amonowych. Tereny takie rozpoznane zostały w rejonie Grabi Starych, Łysobyków i Wołomina. Pochodzenie tych zanieczyszczeń w przypadku dwóch wcześniej wymienionych rejonów ma raczej charakter naturalny, natomiast w przypadku Wołomina również charakter antropogeniczny. W rejonie Przykor występują wody podziemne zanieczyszczone jonami azotowymi.

Największymi obszarami antropopresji na wody podziemne są miasta Wołomin i Tłuszcz. Rozbudowana tam infrastruktura mieszkaniowo-przemysłowa stanowi istotne zagrożenie dla wód podziemnych. Szczególnie bardzo wysoki stopień zagrożenia występuje w Wołominie, gdzie na znacznych obszarach brak jest naturalnej pokrywy izolującej główny poziom wodonośny. Wody podziemne w rejonie miasta Tłuszcz są w większości naturalnie izolowane słabą pokrywą utworów słabo przepuszczalnych, dlatego

przyjęto tu średni stopień zagrożenia. Należy wspomnieć, że w Tłuszczu nastąpiło obniżenie antropopresji związane z likwidacją lub ograniczeniem działalności zakładów przemysłowych

Na terenie bazy paliwowej CPN w Emilianowie występuje zanieczyszczenie produktami ropopochodnymi wód gruntowych z obecnością wolnego paliwa na wodzie. Studnie głębinowe na terenie bazy, ujmujące głębszą strefę warstwy wodonośnej, nie wykazały obecności zanieczyszczeń antropogenicznych. Jednak jest to teren, gdzie może nastąpić pogorszenie jakości wody z racji braku warstwy wodonośnej.

Z punktowych ognisk zanieczyszczeń istotnym zagrożeniem jest składowiska zlokalizowane w Wólce Kozłowskiej (średni stopień zagrożenia), oraz ogólnodostępne stacje paliw. Ogniskiem zanieczyszczeń są również większe skupiska wiejskie o nieuporządkowanej gospodarce ściekowej i odpadowej. Tereny tych wsi w zależności od tego, czy znajdują się na obszarze z izolacją czy bez izolacji głównego poziomu wodonośnego, zaliczone są do obszarów bardzo wysokiego lub średniego stopnia zagrożenia.

W strefie przypowierzchniowej wody gruntowe są bezpośrednio narażane na zanieczyszczenia antropogeniczne pogarszające ich jakość. W niektórych studniach kopanych poszczególne składniki chemiczne mają nieco zwiększone stężenia w stosunku do głównego poziomu użytkowego w utworach czwartorzędowych. Na obszarach o zwiększonej antropopresji, w rejonie Tłuszcza i Wołomina, mogą występować wody o podwyższonej mineralizacji 500-700 mg/dm³, jednak nie przekraczające wartości normatywnych. Przyczyną pogarszania się jakości wód gruntowych mogą być również pozaklasowe wody rzeki Czarna, Długa i Mienia.

Na większości obszaru powiatu czwartorzędowy główny poziom wodonośny znajduje się w strefie niskiego stopnia zagrożenia. Związane jest to z występowaniem częściowej izolacji wód podziemnych i brakiem ognisk zanieczyszczeń.

Wysoki stopień zagrożenia poziomów czwartorzędowych występuje w południowej części powiatu, gdzie brak jest izolacji poziomu głównego. Obszar ten wymaga, zatem szczególnej ochrony. Na pozostałym obszarze główny poziom użytkowy wód podziemnych posiada izolację słabą, złożoną z glin zwałowych o miąższości najczęściej 10-50 m.

Na przeważającej części powiatu główny poziom wodonośny występuje w obrębie czwartorzędu. Stanowi go międzymorenowa, wgłębna warstwa wodonośna izolowana od powierzchni terenu ciągłym kompleksem glin zwałowych o miąższości od kilkunastu do ponad 30 m. Obszary te cechują się niskim stopniem zagrożenia głównego poziomu wodonośnego. Niekorzystne warunki izolacji wód podziemnych występują jedynie na północnym-zachodzie, w rejonie wsi Obręb, gdzie główny poziom wodonośny pozbawiony jest praktycznie izolacji lub izolacja jest nieciągła. W rejonie tym zaobserwowano znaczny wzrost azotu azotanowego, ponad trzykrotnie przekraczającego normę dla wód pitnych.

Dodatkowym pozytywnym czynnikiem wpływającym na stan wód podziemnych jest sposób gospodarczego użytkowania terenu. Oprócz zagospodarowania rolniczego, w znacznej części jest on pokryty lasami bez znaczących ośrodków miejskich i przemysłowych.

Na terenie powiatu wołomińskiego znajdują się dwa punktu sieci monitoringu krajowego: nr 270 (otwór 2a ujęcia komunalnego w Wołominie) – wody odpowiadają II klasie czystości, oraz otwór nr 23 w Tłuszczu (wody wgłębne) klasa Ib.

Raport z badań wody

Poniżej przedstawiono wyniki badań wód podziemnych z ujęć wód pitnych na terenie powiatu wołomińskiego.

Tabela 44 Wodociąg publiczny w Markach 30. 01. 2003 (woda surowa)

Lp.	Wskaźnik	Jm	Wynik	Najwyższa dopuszczalna zawartość
1	Mętność	NTU	4	1
2	Barwa	mg/l	25	15
3	Zapach		nieakceptowalny	akceptowalny
4	Odczyn	pH	7,18	6,5-9,5
5	amoniak	mg/l	1,54	0,5/1,5
6	azotany	mg/l	0,55	50
7	żelazo ogólne	mg/l	8,15	0,2
8	mangan	mg/l	0,78	0,05
9	przewodność elektryczna właściwa	μS/cm	552	2500
10	Smak		nie wykonano	akceptowalny

Tabela 45 Radzymin – Aleksandrów SUW

Lp.	Wskaźnik	Jm	Wynik	Najwyższa dopuszczalna zawartość
1	Mętność	NTU	8	1
2	Barwa	mg/l	17	15
3	Zapach		akceptowalny	akceptowalny
4	Smak		akceptowalny	akceptowalny
5	Odczyn	pH	7,69	6,5-9,5
6	amoniak	mg/l	0,44	0,5/1,5
7	azotyny	mg/l	0,012	0,5
8	azotany	mg/l	1,07	50
9	żelazo ogólne	mg/l	1,81	0,2
10	mangan	mg/l	0,12	0,05
11	przewodność elektryczna właściwa	uS/cm	323	2500

Tabela 46 Kołaków, gm. Dąbrówka

Lp.	Wskaźnik	Jm	Wynik	Najwyższa dopuszczalna zawartość
1	Mętność	NTU	3,14	1
2	Barwa	mg/l	25	15
3	Zapach		akceptowalny	akceptowalny
4	Odczyn	pH	7,7	6,5-9,5
5	Twardość ogólna	mgCaCO ₃ /l	182,4	
6	Utlenialność	mgO ₂ /l	2,2	
7	amoniak	mg/l	0,41	0,5/1,5
8	azotyny	mg/l	0,019	0,5
9	azotany	mg/l	0,35	50
10	chlorki	mg/l	5,7	
11	żelazo ogólne	mg/l	0,99	0,2
12	mangan	mg/l	0,10	0,05

6.1.2. Program działań dla sektora: Jakość wód i stosunki wodne

Cel strategiczny:

Dążenie do poprawy jakości wód powierzchniowych oraz ochrona jakości i ilości wód podziemnych wraz z racjonalizacją ich wykorzystania

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Dążenie do osiągnięcia właściwych standardów wód powierzchniowych pod względem jakościowym
2. Zapewnienie mieszkańcom powiatu dostępu do wody pitnej o odpowiedniej jakości i niezbędnej ilości
3. Ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem ze źródeł punktowych i obszarowych
4. Poprawa stosunków wodnych w powiecie poprzez racjonalizację poboru wody i poprawę systemu melioracji
5. Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska (wodociągi i kanalizacja)
6. Likwidacja zrzutów nieoczyszczonych lub niedostatecznie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych
7. Współpraca ponadlokalna w celu ochrony wód powierzchniowych i podziemnych

Strategia osiągania celów długoterminowych i średnioterminowych

Długofalowym celem polityki ekologicznej Polski w zakresie gospodarki wodnej jest osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego wód, tak pod względem jakościowym jak i ilościowym oraz dotrzymanie normatywnych wymagań dla ścieków i innych zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska wodnego. Działania z tego zakresu zdeterminowane są zobowiązaniami akcesyjnymi Polski. Sektor ochrony jakości wód związany z gospodarką wodno – ściekową jest najbardziej rozwiniętym elementem polityki środowiskowej w Unii Europejskiej, stąd też wdrażanie postanowień poszczególnych dyrektyw i

rozporządzeń (ujętych w Prawie wodnym i Prawie ochrony środowiska) jest największym wyzwaniem (także finansowym) dla władz samorządowych.

Dla powiatu wołomińskiego najistotniejsze będzie spełnienie wymagań dyrektyw dotyczących:

- oczyszczania ścieków komunalnych – Dyrektywa 91/271/EWG
- ochrony wód przed zanieczyszczeniami – Dyrektywa 91/676/EWG (tzw. azotanowa, okres dostosowawczy do 2008 r.)
- standardów jakości wód – Dyrektywa 75/440/EWG (jakość wód powierzchniowych będących źródłem wody pitnej), Dyrektywa 76/160/EWG (normy dla wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych), Dyrektywa 78/659/EWG (jakość wód niezbędna dla ryb), Dyrektywa 79/923/EWG (jakość wód niezbędna dla skorupiaków), Dyrektywa 98/83/EC (jakość wód do picia)

Analiza aktualnego stanu środowiska powiatu wykazała, że priorytetowym zadaniem w zakresie ochrony środowiska będzie poprawa jakości wód powierzchniowych. Zanieczyszczenie wód rzek i zbiorników powierzchniowych ma w dużej mierze charakter miejscowy, niemniej dla osiągnięcia tego celu konieczne będzie podjęcie szerokiej współpracy regionalnej z jednostkami położonymi na obszarze zlewni wód powierzchniowych.

W działaniach długoterminowych powiat będzie zwracał szczególną uwagę na dalszą poprawę gospodarki wodno-ściekowej, ze szczególnym naciskiem na uporządkowanie systemu oczyszczania i odprowadzania ścieków, w tym także ścieków opadowych z terenów zurbanizowanych i przemysłowych oraz likwidację nielegalnych wylotów ścieków. Docelowo planuje się objęcie systemem kanalizacji i wodociągów całego obszaru powiatu, budowę lub modernizację stacji uzdatniania wody oraz modernizację istniejących odcinków sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (kolektorów głównych i sieci rozdzielczych).

Do roku 2015 przewiduje w odniesieniu do gospodarki wodnej całkowitą likwidację zrzutu ścieków nieoczyszczonych z terenu powiatu, ochronę wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników tych wód oraz współpracę z powiatami sąsiednimi w celu ograniczenia zanieczyszczeń doprowadzanych do wspólnych cieków wodnych.

Nie przewiduje się, by w perspektywie do roku 2011 poprawiła się jakość głównych wód na terenie powiatu wołomińskiego, z uwagi na liczne źródła zanieczyszczeń poza jego granicami i brak funduszy na realizację niezbędnych działań naprawczych w zakresie budowy infrastruktury wodno - kanalizacyjnej.

Wynegocjowane przez Polskę okresy przejściowe z zakresie gospodarki wodno – ściekowej w zakresie dyrektywy Rady 91/271/EEC i prawa wodnego zakładają, że w do roku 2010 aglomeracje o liczbie RLM powyżej 15 000 wyposażone będą w sieci kanalizacyjne zakończone oczyszczalniami ścieków. Aglomeracje o RLM od 2 000 do 15 000 powinny być wyposażone w sieć kanalizacyjną do roku 2015 – obowiązywać to będzie wszystkie gminy powiatu.

Zwiększona zostanie skuteczność ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem poprzez ograniczenie przenikania ich z powierzchni terenu oraz ochronę miejsc szczególnie wrażliwych (ustanawianie stref ochronnych, likwidacja nieczynnych ujęć wody, szczególnie nieeksploatowanych studni kopanych, ograniczenie zanieczyszczeń obszarowych z terenów przemysłowych, zurbanizowanych i rolniczych). Zadania te uwzględniane będą w planach zagospodarowania przestrzennego.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań w zakresie ochrony ilościowej zasobów wodnych:

1. Systematyczny relatywny spadek poboru wód podziemnych do celów innych niż konsumpcyjne oraz dla przemysłu spożywczego i farmaceutycznego
2. Dążenie do ograniczania wodochłonności sektora komunalnego (gospodarstwa domowe i podmioty publiczne) oraz produkcyjno - usługowego
3. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu i podmiotów gospodarczych w zakresie ograniczania zużycia wody
4. Ochrona przed powodzią lub zalaniem, szczególnie terenów gęsto zaludnionych
5. Uporządkowanie i konserwacja systemu melioracji
6. Dążenie do unormowania stosunków wodnych na terenach o wysokim położeniu zwierciadła wód gruntowych

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Wdrażanie na terenie powiatu ustaleń kompleksowego, regionalnego programu ochrony przeciwpowodziowej	działanie wspomagane z budżetu państwa oraz przez RZGW Warszawa
2	Wyznaczenie i ujęcie w planach zagospodarowania przestrzennego gmin terenów narażonych na zalanie w wyniku powodzi lub innych klęsk żywiołowych	realizacja przez Urzędy Miast i Gmin poprzez wydawanie decyzji i opracowanie studium zagospodarowania przestrzennego, we współpracy z RZGW Warszawa
3	Porządkowanie i konserwacja systemu odwodnień i melioracji	realizacja przez Urzędy Miast i Gmin oraz RZGW Warszawa, wspólnie z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Użytków Wodnych
4	Preferowanie wodooszczędnych technologii przemysłowych przez przedsiębiorców, prowadzenie działań edukacyjnych dla tej grupy odbiorców	realizacja przez Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin we współpracy z mediami, organizacjami ekologicznymi, firmami szkoleniowymi i agencjami rządowymi
5	Optimalizacja zużycia wody do celów socjalno-bytowych i przemysłowych (propagowanie instalowania liczników zużycia wody oraz stymulacja do zmniejszania jej zużycia) Edukacja mieszkańców w zakresie możliwości i konieczności oszczędzania wody w gospodarstwach domowych	koordynacja działań przez Starostwo Powiatowe, we współpracy z ośrodkami edukacyjno- informacyjnymi: edukacji ekologicznej, szkołami, mediami, podmiotami gospodarczymi, przedsiębiorstwami wodociągowymi
6	Zapewnienie ochrony naturalnych i sztucznych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe, ciekі wodne, zbiorniki wód powierzchniowych poprzez wprowadzenie odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego. Rozwój systemu małej retencji	Urzędy Miast i Gmin

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań w zakresie jakości wód:

Ochrona wód przed degradacją polega na prowadzeniu działań administracyjno-prawnych, przyrodniczych i technicznych. W tym celu konieczne jest:

1. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych

Działania obejmują:

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Efektywne poszukiwanie funduszy do realizacji zaplanowanych działań ze źródeł krajowych i zagranicznych	Działania te będą koordynowane przez Starostwo Powiatowe, we współpracy z Urzędami Miast i Gmin, mediami, podmiotami gospodarczymi oraz stowarzyszeniami i organizacjami na terenie zlewni rzek powiatu
2	Działania edukacyjne - podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu wołomińskiego i podmiotów gospodarczych	
3	Wspieranie działań zmierzających do likwidacji dopływu zanieczyszczeń do wód powierzchniowych oraz podziemnych (ograniczenie zanieczyszczeń pochodzących z jednostek osadniczych, ograniczenie zanieczyszczeń spowodowanych gospodarką odpadami, ograniczenie zanieczyszczeń pochodzących ze spływów powierzchniowych, itp)	
4	Eliminacja nieszczelnych zbiorników gromadzenia ścieków (szamb), kontrola zagospodarowania ścieków bytowo – gospodarczych na terenach nieskanalizowanych	
5	Eliminacja zanieczyszczeń wymywanych przez opady poprzez zorganizowany odbiór wód opadowych z terenów przemysłowych i zurbanizowanych poprzez opracowanie i wdrożenie koncepcji zagospodarowania ścieków opadowych na tych terenach	
6	Eliminacja zanieczyszczenia brzegów zbiorników i cieków odpadami zdeponowanymi na tzw. "dzikich składowiskach"	

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
7	Inwentaryzacja źródeł zanieczyszczeń dopływających wód powierzchniowych na terenie zlewni, weryfikacja wydanych pozwoleń wodno – prawnych na odprowadzanie ścieków (działania realizowane we współpracy regionalnej z innymi powiatami)	
8	Wdrażanie opracowanych koncepcji kanalizacji deszczowej i sanitarnej, realizacja zapisów Krajowego Planu Oczyszczania Ścieków Komunalnych	
9	Inwentaryzacja, zabezpieczenie lub likwidacja nieczynnych ujęć wody, szczególnie studni kopanych	
10	Wprowadzenie stref ochrony pośredniej ujęć wody (zadanie z zakresu RZGW)	
11	Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony głównych zbiorników wód podziemnych	
12	Ograniczanie negatywnego wpływu na środowisko zanieczyszczeń obszarowych i punktowych pochodzących z działalności rolniczej, szczególnie zaś opracowanie i wdrożenie programu działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych (stanowiska do składowania obornika, magazynowanie gnojowicy)	
13	Edukacja ekologiczna rolników i osób uprawiających ziemię w celu uświadamiania szkodliwości nadmiernego stosowania środków ochrony roślin, nawozów sztucznych i naturalnych	

2. Poprawa gospodarki wodno – ściekowej powiatu

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>W zakresie zaopatrzenia w wodę pitną:</i>		Działania te będą koordynowane przez Urzędy Miast i Gmin, we współpracy ze Starostwem Powiatowym oraz przedsiębiorstwami wodno - kanalizacyjnymi
1	Inwentaryzacja stanu sieci wodociągowej	
2	Budowa nowych i modernizacja istniejących ujęć wody, stacji uzdatniania wody oraz sieci wodociągowej poprzez wymianę urządzeń znajdujących się w złym stanie technicznym.	
3	Budowa nowej sieci wodociągowej z uwzględnieniem obecnych i przyszłych odbiorców wody	
4	Optymalizacja wykorzystania obecnych ujęć wody dla potrzeb nowopowstającej sieci wodociągowej	
5	Likwidacja nieczynnych ujęć wody, zagrażających czystości wód podziemnych	
6	Budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody w celu zapewnienia mieszkańcom odpowiedniej jakości wody pitnej	
7	Zmniejszenie awaryjności sieci wodociągowej i kanalizacyjnej poprzez stosowanie nowoczesnych materiałów i rozwiązań technicznych oraz intensyfikację napraw bieżących	

<i>W zakresie kanalizacji:</i>	
6	Inwentaryzacja stanu sieci kanalizacyjnej, zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków
7	Budowa oczyszczalni ścieków i rozbudowa systemu kanalizacji
8	Wymiana odcinków kanalizacji będących w złym stanie technicznym
9	Budowa równoczesna wodociągów i kanalizacji
10	Modernizacja gospodarki ściekowej w zakładach przemysłowych oraz wspieranie i egzekwowanie programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej w zakładach
11	Wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków lub szczelnych zbiorników bezodpływowych na obszarach o zabudowie ekstensywnej, szczególnie na terenach wiejskich powiatu
12	Optimalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni ścieków
13	Modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków
14	Budowa systemu oczyszczania ścieków opadowych, szczególnie z terenów zurbanizowanych i przemysłowych

Efekty działań:

- zmniejszenia strat wody oraz zapewnienia dostawy wody do picia
- zdecydowana poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł powierzchniowych
- zwiększenie ilości ścieków oczyszczanych
- efektywniejsze wykorzystanie zasobów wód podziemnych
- poprawa stanu zdrowia mieszkańców powiatu
- przywrócenie równowagi w bilansie wód

6.2. Powietrze atmosferyczne

(w rozdziale wykorzystano materiały opracowane dla Programu Ochrony Powietrza dla miast Wołomin i Zielonka)

6.2.1. Stan aktualny

Powietrze atmosferyczne, oprócz wód powierzchniowych, jest najbardziej wrażliwym na zanieczyszczenia komponentem środowiska, a jednocześnie bezpośrednio decydującym o warunkach życia człowieka, zwierząt i roślin. Emisje zanieczyszczeń do powietrza powodują pogorszenie się zdrowia ludności, straty w środowisku, zwłaszcza w drzewostanie iglastym, a także wymierne straty gospodarcze. Stopień oddziaływania na środowisko zależy od wielu czynników oraz od odporności organizmów na zanieczyszczenia. Istotne są również czynniki klimatyczne takie jak: temperatura, nasłonecznienie, wilgotność powietrza czy prędkość wiatru. W działaniu zanieczyszczeń na organizmy żywe obserwuje się występowanie zjawiska synergizmu, tj. działania skojarzonego, wywołującego efekt większy, niżby to wynikało z sumy efektów poszczególnych składników.

W wyniku przeprowadzonej przez WIOŚ "Oceny rocznej jakości powietrza" zakwalifikowano powiat wołomiński do strefy C, tj. obszarów, dla których powinien zostać opracowany program ochrony powietrza (ze względu na przekroczenia w pyłe zawieszonym P10). Program taki został wykonany we wrześniu 2003 roku, dla miast Wołomina i Zielonki, na terenie których stwierdzone zostały największe przekroczenia norm. Niniejszy rozdział uwzględnia materiały, cele i wnioski zawarte w "Programie Ochrony Powietrza dla powiatu wołomińskiego". Z tego też względu ochrona jakości powietrza jest dla powiatu wołomińskiego zadaniem priorytetowym.

Zjawisko zanieczyszczenia powietrza definiuje się jako wprowadzanie do powietrza organizmów żywych lub substancji chemicznych, które nie są jego naturalnymi składnikami, albo – będąc nimi – występują w stężeniach przekraczający właściwy dla nich zakres.

Do najważniejszych niekorzystnych zjawisk wymuszających działania w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem zalicza się:

- emisję zorganizowaną pochodzącą ze źródeł punktowych (przemysł, usługi, lokalne kotłownie, z ogrzewania budynków mieszkalnych),
- emisję niezorganizowaną tj. emisję zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza bez pośrednictwa przeznaczonych do tego celu środków technicznych np. spawanie czy lakierowanie wykonywane poza obrębem warsztatu czy spalanie na powierzchni ziemi jak wypalanie traw, itp,
- emisję ze źródeł liniowych i powierzchniowych (drogi, parkingi).

Na terenie powiatu wołomińskiego występują wszystkie kategorie źródeł emisji: punktowe, liniowe (komunikacja), powierzchniowe. Znaczący wpływ na poziom stężeń pyłu w powietrzu atmosferycznym powiatu wołomińskiego ma: emisja zanieczyszczeń ze źródeł bytowo-komunalnych, ze źródeł związanych z transportem samochodowym, a także emisje związane z energetycznym spalaniem paliw w scentralizowanych systemach grzewczych oraz emisje technologiczne. Dodatkowym źródłem zanieczyszczenia powietrza pyłem jest unos pyłu z powierzchni terenu, dróg, dachów, pól uprawnych itd oraz zanieczyszczenia allochtoniczne, napływające spoza terenu powiatu.

Poniższa tabela przedstawia główne czynniki zanieczyszczające powietrze z uwzględnieniem miejsca ich powstawania:

Tabela 47 Źródła zanieczyszczenia powietrza

Zanieczyszczenie	Źródło emisji
Pył ogółem	Spalanie paliw, unos pyłu przez wiatr, pojazdy
SO ₂ – dwutlenek siarki	Spalanie paliw zawierających siarkę, procesy technologiczne
NO - tlenek azotu	Spalanie paliw i procesy technologiczne przy wysokiej temperaturze
NO ₂ – dwutlenek azotu	Spalanie paliw i procesy technologiczne
NO _x - suma tlenków azotu	Sumaryczna emisja tlenków azotu (NO, NO ₂)
CO - tlenek węgla	Powstaje podczas niepełnego spalania
O ₃ – ozon	Powstaje naturalnie oraz z innych zanieczyszczeń (utleniaczy)

Tabela 48 Emisja zanieczyszczeń do powietrza na terenie powiatu wołomińskiego (wg WIOŚ, 2003)

Rodzaj emisji	SO ₂ Mg/rok	NO ₂ Mg/rok	CO Mg/rok	PM10 Mg/rok	C ₆ H ₆ Mg/rok	Pb Mg/rok	Łącznie zanieczyszczenia
ze źródeł punktowych	568	542	604	171	-	-	1 885
ze źródeł powierzchniowych	1194	560	1332	4187	-	-	9158
ze źródeł liniowych	27	368	563	24	5,1	0,057	987,157
łącznie ze wszystkich źródeł	1789	1470	2499	4382	5,1	0,057	
RAZEM	12 030,157 Mg/rok						

Natomiast według danych GUS w 2002 roku z terenu powiatu wołomińskiego wyemitowanych zostało 182 Mg pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych, w tym 101 Mg ze spalania paliw. Emisja ze źródeł przemysłowych wyniosła 0,2 Mg/km². Stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych wyniósł 97,7%. Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych wyniosła w 2002 roku 34 422 Mg, z czego 107 Mg to dwutlenek siarki, 50 Mg tlenki azotu, a 33 866 dwutlenek węgla. Emisja zanieczyszczeń gazowych wyniosła 36,0 Mg/km². Redukcja zanieczyszczeń gazowych była bardzo niska – 1,1%.

Poważnym źródłem zanieczyszczeń powietrza na terenie powiatu jest niska emisja. Niewątpliwym problemem jest spalanie w domowych piecach odpadów, w tym tworzyw sztucznych, gumy i tekstyliów. Domowe paleniska nie wytwarzają wystarczająco wysokiej temperatury do ich całkowitego spalania. W związku z tym do atmosfery przedostają się duże ilości sadzy, węglowodorów aromatycznych, merkaptanów i innych szkodliwych dla zdrowia ludzi związków chemicznych. Nasila się to szczególnie w okresie grzewczym.

Na stan powietrza oddziałują także źródła komunikacyjne. Wysokie zanieczyszczenie powietrza substancjami pochodzącymi ze spalania paliw w silnikach pojazdów występuje na skrzyżowaniach głównych ulic miast, przy trasach komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu biegnących przez obszary o zwartej zabudowie. Przyczyną nadmiernej emisji zanieczyszczeń ze środków transportu jest przede wszystkim zły stan techniczny pojazdów, zła eksploatacja, przestoje w ruchu spowodowane złą organizacją ruchu lub zbyt małą przepustowością dróg.

Na terenie powiatu w największym stopniu na zanieczyszczenia pochodzące z komunikacji narażeni są mieszkańcy miast, szczególnie zaś Wołomina i Zielonki. Do ulic najbardziej obciążonych ruchem samochodowym w Wołominie należą: ul. 1-go Maja, ul. Legionów, Aleja Niepodległości, Armii Krajowej, ul. Geodetów, Szosa Jadowska, ul. Wileńska, ul. Fieldorfa, ul. Piłsudskiego, ul. Sasina, ul. Prądyńskiego, ul. Gdyńska.

Długość dróg gminnych w Zielonce wynosi 55,15 km. Długość nawierzchni pyłących to 23,19 km, z czego 18,01 km to nawierzchnie z gruntu rodzimego. Ulicami o największym natężeniu ruchu samochodowego są: ul. Wolności, ul. Lipowa, ul. Powstańców, ul. Piłsudskiego, ul. Marecka, ul. Westerplatte, ul. Kolejowa, ul. Mazurska.

Rysunek nr 5 przedstawia natężenie ruchu pojazdów po najistotniejszych drogach warszawskiego węzła drogowego i emisję liniową zanieczyszczeń PM10.

Rysunek nr 6 przedstawia natężenie ruchu pojazdów po najistotniejszych drogach warszawskiego węzła drogowego.

Istotnymi ogniskami zanieczyszczenia powietrza są także emisje z zakładów przemysłowych (głównie energetyka zawodowa i przemysłowa, procesy technologiczne, prywatne zakłady np. rzemieślnicze, rolnictwo).

Lokalizację źródeł emisji powierzchniowej oraz wielkość emisji pyłowej PM10 pokazano na rysunku 7.

Emisję powierzchniową PM10 uśrednioną do obszaru gminy przedstawiono na rysunku 8. Sumaryczną emisją ze źródeł niskich (powierzchniowa + komunikacyjna) uśrednioną dla obszarów gmin przedstawiono na rysunku 9.

Do największych zakładów zlokalizowanych w Wołominie należą:

- Zakład Stolarki Budowlanej,
- Przedsiębiorstwo Gazomontaż,
- Przedsiębiorstwo ELTOR.

Do większych zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie Zielonki należą:

- Zakład Ceramiki Budowlanej Wienerberger Karbud S.A. - ul. Podleśna 7,
- Cegielnia przy ul. Ceglanej 14,
- Cegielnia przy ul. Ceglanej 16,
- Kolejowe Zakłady Automatyki Zielonka / **KZA** / ul. Wyszyńskiego 11,
- Masarnia przy ul. Bankowa 2,
- Piekarnie przy ul. Żwirki i Wigury i przy ul. Powstańców.

Lokalizacje emitorów punktowych i wielkość emisji pyłu PM10 pokazano na rysunku 10.

Wielkość emisji całkowitej PM10 według danych zawartych w bazie informacji o emisji wykorzystanej na potrzeby rocznej oceny jakości powietrza za 2002 r., wynosi w powiecie wołomińskim 4414,8 Mg/rok, co stanowi 19 % emisji całkowitej PM10 z województwa, w Wołominie 721,5 Mg/rok, co stanowi 3,1 % emisji całkowitej PM10 z województwa i 16,3 % emisji całkowitej PM10 z powiatu. W Zielonce wielkość emisji całkowitej PM10 wynosi 49,2 Mg/rok, co stanowi 0,2 % emisji całkowitej PM10 z województwa oraz 1,1 % emisji całkowitej z powiatu.

Poniżej przedstawiono bilanse zanieczyszczeń pyłu PM10 pochodzących od podmiotów korzystających ze środowiska i powszechnego korzystania ze środowiska.

Tabela 49 Wielkość emisji całkowitej pyłu PM10

Powiat/miasto	Emisja całkowita PM10 [Mg/rok]	% emisji całkowitej PM10 z województwa	% emisji całkowitej PM10 ze stref zakwalifikowanych do POP	% emisji całkowitej PM10 z powiatu
Powiat wołomiński	4414,8	19,0	44,1	100
Wołomin	721,5	3,1	7,2	16,3
Zielonka	49,2	0,2	0,5	1,1

Tabela 50 Wielkość emisji powierzchniowej

Powiat/miasto	Emisja powierzchniowa PM10 [Mg/rok]	% emisji powierzchniowej PM10 z województwa	% emisji całkowitej pyłu PM10 z powiatu/miasta [%]	% emisji powierzchniowej PM10 z powiatu
Powiat wołomiński	4187,5	21,7	94,9	100
Wołomin	667,2	3,5	92,5	15,9
Zielonka	0,2	0,0	0,3	nieznaczący

Tabela 51 Wielkość emisji punktowej technologicznej

Powiat/miasto	Emisja punktowa technologiczna PM10 [Mg/rok]	% emisji punktowej technologicznej PM10 z województwa	% emisji całkowitej pyłu PM10 z powiatu/miasta [%]	% emisji punktowej technologicznej PM10 z powiatu
Powiat wołomiński	8,6	11,0	0,2	100
Zielonka	nieznacząca	nieznaczący	nieznaczący	0,1
Wołomin	nieznacząca	nieznaczący	nieznaczący	0,1

Tabela 52 Wielkość emisji punktowej energetycznej.

Powiat/miasto	Emisja punktowa energetyczna PM10 [Mg/rok]	% emisji punktowej energetycznej PM10 z województwa	%emisji całkowitej pyłu PM10 z powiatu/miasta [%]	% emisji punktowej energetycznej PM10 z powiatu
Powiat wołomiński	163,8	4,5	3,7	100
Wołomin	51,5	1,4	7,1	31,4
Zielonka	45,0	1,2	91,6	27,5

Tabela 53 Wielkość emisji liniowej (komunikacyjnej).

Powiat/miasto	Emisja liniowa PM10 [Mg/rok]	% emisji liniowej PM10 z województwa	% emisji całkowitej pyłu PM10 z powiatu/miasta [%]	% emisji liniowej PM10 z powiatu
wołomiński	54,9	9,7	1,2	100
Zielonka	4,0	0,7	8,1	7,2
Wołomin	2,9	0,5	0,4	5,2

Zanieczyszczenie powietrza.

Na terenie powiatu wołomińskiego pomiary stanu powietrza prowadzone są przez Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Wołominie i Wojewódzka Stację Sanitarno – Epidemiologiczną w Warszawie. Badania wykonywane są w stacji pomiarowej zlokalizowanej w Wołominie przy ul. Legionów 78 (do 1999 roku stacja zlokalizowana była przy ul. Pradzyńskiego 3). Zakres pomiarowy stacji jest następujący: SO₂, NO₂, pył zawieszony PM₁₀ (badany metodą reflektometryczną). Stacja wchodzi w zakres nadzoru ogólnego, badania wykonywane są co 5 dni metodą manualną. Na terenie powiatu wołomińskiego znajduje się także 6 stanowisk pomiaru opadu pyłu: w Duczkach ul. Myśliwska, w Zagościńcu – ul. Willowa, w Wołominie ul. Nowowiejska, w Zielonce – ul. Kościuszki i Prymasa Wyszyńskiego oraz w Ząbkach – ul. Zbożowa.

Wyniki stężeń poszczególnych zanieczyszczeń przedstawiono w tabelach poniżej.

Tabela 54 Stężenia dwutlenku siarki w 2002 roku

Lokalizacja stanowiska pomiarowego	Okres badań	Średnie $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Maksymalne dobowe $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Liczba pomiarów	Zmiany względem 2001 roku	
					śred. roczne	max. dobowe
Wołomin ul. Legionów 78	lato	0,5	7	36	spadek	spadek
	zima	11,5	56	36	wzrost	wzrost
	rok	6,0	56	72	wzrost	wzrost
Wartość dopuszczalna		była 40. Obecnie nie normowana	150			

Uwaga: od 2002 roku normowana jest: wartość dobową i wartość godzinową $350 \text{ mg}/\text{dm}^3$ (dodatkowo margines tolerancji $90 \mu\text{g}/\text{m}^3$)

Tabela 55 Stężenia dwutlenku azotu w 2002 roku

Lokalizacja stanowiska pomiarowego	Okres badań	Średnie $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Maksymalne dobowe $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Liczba pomiarów	Zmiany względem 2001 roku	
					śred. roczne	max. dobowe
Wołomin ul. Legionów 78	lato	11,3	30	35	wzrost	wzrost
	zima	12,8	30	34	wzrost	spadek
	rok	12,1	39	69	wzrost	spadek
Wartość dopuszczalna		40 (56)	była 150 obecnie nie normowana			

Uwaga: od 2002 roku normowane: wartość średnioroczna $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (margines tolerancji $16 \mu\text{g}/\text{m}^3$) i godzinowa $200 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (margines tolerancji $80 \mu\text{g}/\text{m}^3$)

Tabela 56 Stężenia pyłu zawieszonego w 2002 roku (oznaczanego metodą reflektometryczną)

Lokalizacja stanowiska pomiarowego	Okres badań	Średnie $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Maksymalne dobowe $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Liczba pomiarów	Zmiany względem 2001 roku	
					śred. roczne	max. dobowe
Wołomin ul. Legionów 78	lato	22,0	78	34	wzrost	wzrost
	zima	42,6	250	35	spadek	wzrost
	rok	32,3	250	69	spadek	wzrost
Wartość dopuszczalna		40 (44,8)	50 (65)			

Uwaga: od 2002 roku normowana wartość PM₁₀ – wartość średnioroczna $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (margines tolerancji $4,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$), dobową $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (margines tolerancji $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Metoda reflektometryczna zaniża wynik PM₁₀.

Na podstawie przeprowadzonych badań nie stwierdzono przekroczeń stężeń dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu. Wartości stężeń tych zanieczyszczeń były dużo niższe niż obowiązująca wcześniej norma. Stwierdzono natomiast, podobnie jak w latach ubiegłych, przekroczenia w pyłe zawieszonym. Przekroczona została zarówno wartość średnioroczna (po przeliczeniu na PM₁₀ wynosi ona $52,5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ przy dopuszczalnej $44,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$), jak i częstość przekroczeń stężeń 24-godzinnych (percentyl 90,1 na poziomie $75,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

W stosunku do roku 2001 stwierdzono:

- wzrost stężeń średniorocznych dwutlenku siarki oraz dwutlenku azotu,
- pomimo odnotowanych wyższych wartości dobowych (znacznie przekraczających wartość dopuszczalną) stwierdzono nieznaczny spadek wartości średniorocznych pyłu zawieszonego.

Generalnie, na przestrzeni kilku lat obserwuje się tendencję spadkową emisji dwutlenku siarki i dwutlenku azotu oraz PM10, co ma związek z licznymi inwestycjami polegającymi na likwidacji niskich źródeł emisji oraz na zmianie paliwa na gaz ziemny lub olej.

Zanieczyszczenie powietrza pyłem zawieszonym stanowi problem w skali całego województwa mazowieckiego. Znaczne ilości emisji pochodzą z emisji nieorganizowanej (pylenie wtórne), która jest niezwykle trudna do ograniczenia.

W 2002 roku WIOŚ rozpoczął pomiary stężeń benzenu w powietrzu. Zastosowano metodę pasywną, którą zastosowano do pomiaru w dwóch miejscach: osiedle Niepodległości w Wołominie ul. Kazimierza Wielkiego 1 oraz przejazd kolejowy ul. Słoneczna. Wyniki różnią się znacznie w zależności od czasu pomiaru, niemniej nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych norm (wartość średnioroczna wynosi $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$, margines tolerancji $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$, przy stwierdzonym najwyższym stężeniu $4,58 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

Według przygotowanej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska "Rocznej oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim, raport za rok 2002" w strefie wołomińskiej stwierdzono przekroczenia wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji pyłu zawieszonego PM10. Stężenia pozostałych normowanych zanieczyszczeń nie przekraczały wartości dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji. Przekroczenie, o którym mowa wyżej, stwierdzono:

- w Wołominie na podstawie pomiarów zapylenia prowadzonych przy ul. Legionów 78 w Wołominie,
- w Zielonce na podstawie obliczeń modelowych dyspersji zanieczyszczeń (model CalPuff).

Drugi obszar leżący w strefie wołomińskiej, wskazany przez WIOŚ jako obszar przekroczeń wartości dopuszczalnej pyłu PM10 powiększonej o margines tolerancji, ustalono w oparciu o wyniki obliczeń dyspersji zanieczyszczeń wykonanych przy pomocy modelu CalPuff. W obliczeniach uwzględniono emisję pyłu PM10 ze wszystkich źródeł emisji województwa mazowieckiego, w tym emisję z istotnych emitorów punktowych, powierzchniowych (indywidualne ogrzewanie budynków, drobna wytwórczość, itd.) oraz emisje ze środków transportu.

Tabela 57 Ocena jakości powietrza w powiecie wołomińskim w 2002 roku – klasyfikacja bieżąca

Cel ochrona zdrowia		Cel ochrony roślin i ekosystemów	
substancja	klasa strefy	substancja	klasa strefy
Dwutlenek siarki	B	Dwutlenek siarki	A
Dwutlenek azotu	B	Tlenki azotu	A
Pył zawieszony PM10	C	Ozon	A
Ołów	A	-	-
Benzen	A	-	-
Tlenek węgla	A	-	-
Ozon	A	-	-
Klasyfikacja ogólna	C	-	-

Bieżąca klasyfikacja stref przeprowadzona została odrębnie pod kątem każdej substancji, wyodrębniając strefy w których:

A – nie jest przekroczony poziom dopuszczalny

B – poziom substancji przekracza dopuszczalny lecz nie przekracza wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji

C – poziom substancji przekracza wartość dopuszczalną powiększona o margines tolerancji

W wyniku bieżącej oceny powiat wołomiński zakwalifikowany został do strefy C – tj. obszarów dla których powinien zostać opracowany program ochrony powietrza.

Zestawienie wartości stężeń maksymalnych średniorocznych PM₁₀ w powiecie wołomińskim oraz udziały procentowe poszczególnych grup źródeł przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 58 Źródła emisji pyłu

	Grupa źródeł	Stężenie maksymalne	Udział
		[µg/m ³]	[%]
1	Emitory z powiatu wołomińskiego	8,4	92
2	Emitory województwa mazowieckiego	0,6	7
3	Emitory z poza województwa	0,1	1
	Razem	9,1	100

Z przedstawionych powyżej danych i analiz wynika, że na stężenia pyłu na terenie Wołomina i Zielonki mają wpływ:

- w ok. 7÷16 % emisje pyłu PM₁₀ z istotnych emitorów punktowych położonych w powiecie wołomińskim,
- w ok. 25% emisje SO₂ i NO_x z terenu Polski i Europy,
- w ok. 65% pozostałe emisje pyłu PM₁₀, to jest:
 - emisja z licznych, rozproszonych, małych źródeł emisji związanych ze zużyciem paliw na cele grzewcze i bytowe,
 - emisja z licznych, rozproszonych, małych źródeł emisji związanych z pracami budowlanymi, rzemiosłem, rolnictwem, drobną działalnością wytwórczą,
 - emisje związane z ruchem pojazdów samochodowych,
 - unos pyłu i wtórny unos pyłu.

Ze względu na niewielki udział punktowych źródeł emisji na wielkości stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀ w powietrzu, nie zachodzi potrzeba ograniczania czasu obowiązywania posiadanych przez podmioty pozwoleń na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza. W związku z powyższym nie analizowano ponownie wydanych pozwoleń.

Zmienność stężeń zanieczyszczeń w ciągu roku

Stężenia zanieczyszczeń charakteryzuje zmienność sezonowa, związana z warunkami klimatycznymi. Natomiast na podwyższenie stężeń większości zanieczyszczeń wpływają niska temperatura, znikome opady atmosferyczne oraz słaby wiatr. Głównym źródłem emisji dwutlenku siarki, pyłu oraz tlenku węgla jest spalanie paliw w celach grzewczych, dlatego też stężenia tych zanieczyszczeń cechuje duża zmienność sezonowa zależna od temperatury powietrza i konieczności ogrzewania pomieszczeń. Emisja dwutlenku siarki powstaje głównie ze spalania paliw. Dominujący udział w zanieczyszczaniu ma spalanie węgla, koksu oraz olejów opałowych. Zużycie tych paliw jest maksymalne w czasie jesiennym i zimowym, stąd też zdecydowanie większe jest zanieczyszczenie atmosfery w tym okresie. Pomiary SO₂ wykazują wyższe zanieczyszczenie powietrza w czasie zimy.

Zmienność sezonową wykazuje również pył zawieszony i dwutlenek azotu. Wartości stężeń w miesiącach zimnych są wyższe niż w miesiącach ciepłych. Jednak różnice w wielkościach stężeń pomiędzy sezonami są niższe niż w przypadku dwutlenku siarki. Dla tych zanieczyszczeń istotny jest również wpływ innych źródeł zanieczyszczeń, niż procesy spalania w celach grzewczych. W stężeniach pyłu dużą rolę odgrywa emisja tzw. "nieorganizowana" np. pylenie ze źle zagospodarowanych obszarów, pokrytych kurzem ulic. W stężeniach dwutlenku azotu poza emisją z procesów spalania występuje również emisja tlenków azotu ze środków transportu.

Odory

Odory wiążą się z dyskomfortem związanym z przedostawaniem się gazów złowonnych do powietrza atmosferycznego. Na terenie powiatu odory mają głównie oddziaływanie lokalne. Jednakże, nawet niewielkie emisje zanieczyszczeń odorowych, przy zaistnieniu niekorzystnych warunków meteorologicznych, mogą stanowić dużą uciążliwość dla mieszkańców.

Wg opinii mieszkańców do źródeł wytwarzających gazy złowonne (odory) na terenie powiatu wołomińskiego należą:

- oczyszczalnie ścieków
- procesy technologiczne odbywające się w zakładach przemysłowych,
- zbiorniki bezodpływowe (szamba),
- złe posadowienie systemu kanalizacyjnego,
- spalanie odpadów z tworzyw sztucznych,
- składowiska odpadów komunalnych.

6.2.2. Program działań dla sektora: Powietrze atmosferyczne

Cel strategiczny:

Poprawa jakości powietrza atmosferycznego na terenie powiatu poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń

Cele średnioterminowe do roku 2011 i krótkoterminowe do roku 2007:

- 1.Ograniczanie wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych
- 2.Ograniczenie emisji ze źródeł komunalnych, szczególnie niskiej emisji
- 3.Ograniczenie emisji ze źródeł przemysłowych
- 4.Rozwój monitoringu jakości powietrza

Strategia osiągania celów i kierunki działań

Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach oraz zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane.

Przyjmuje się, że dla powiatu wołomińskiego najprostszą i najefektywniejszą metodą ochrony środowiska będzie racjonalizacja wytwarzania i użytkowania ciepła w wyniku bezpośredniego ograniczenia zużycia paliwa lub zmiany jego charakteru.

W działaniach na rzecz ograniczenia zanieczyszczeń powietrza emitowanych przez gospodarkę ciepłą wyróżnić można dwa kierunki działań:

- *energooszczędność* poprzez termoizolacyjne modernizacje budynków mieszkalnych, publicznych i innych.

W pierwszej kolejności zadaniami tymi objąć należy bloki mieszkalne zbudowane z wielkiej płyty. Nie bez znaczenia będzie dokonana przy tej okazji poprawa estetyki tych budynków dzięki wymianie okien i drzwi oraz zmianie elewacji. W przedsięwzięciach termoizolacyjnych, realizowanych przez gminy, spółdzielnie mieszkaniowe i właścicieli budynków, współudział (w tym finansowy) mógłby mieć także powiat.

- *modernizacja systemów ogrzewania* – szczególnie małych kotłowni oraz indywidualnych palenisk domowych.

Zadanie to będzie realizowane głównie przez właścicieli budynków, także dla podwyższenia komfortu i uzyskania odczuwalnych oszczędności finansowych. Nie sposób tu jednak wskazać określone

rozwiązania, gdyż w gospodarce ciepłej duże znaczenie mają uwarunkowania rynkowe. Rozwój centralnych systemów na większą skalę, poza miastami, nie ma raczej przyszłości. Z kolei sens gazyfikacji całych gmin stoi pod znakiem zapytania w kontekście jego wysokiej ceny.

Na terenie powiatu wołomińskiego istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza są lokalne kotłownie i piece domowe, opalane węglem o często niskiej jakości. Paliwa stałe są i jeszcze przez długi okres czasu będą podstawowym nośnikiem energii (głównie ze względów ekonomicznych), wobec czego szczególną uwagę należy zwrócić na zagadnienia ograniczenia emisji zanieczyszczeń w procesie ich spalania, a więc na kierunki modernizacji samych źródeł ciepła, substytucję paliw, wprowadzenie nowych technik i technologii spalania, a także sprawdzone metody oczyszczania spalin i unieszkodliwianie odpadów paleniskowych.

W celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń należy dążyć do zmiany w strukturze grzewczej powiatu, jednakże jest to trudne z uwagi na duże koszty przedsięwzięć modernizacyjnych. Kotłownie lokalne będą stopniowo włączane do miejskiej sieci ciepłowniczej lub modernizowane na gazowe lub olejowe. Ciepłownia miejska w Wołominie będzie stopniowo modernizowana, ZEC planuje wybudowanie około 1,4 km nowoczesnej sieci preizolowanej i podłączenie 13 nowych budynków wielorodzinnych stanowiących źródło niskiej emisji. Najważniejszą inwestycją w dziale sieci jest podłączenie w bieżącym roku do miejskiej sieci ciepłej osiedla "Centrum". Pociągnie to za sobą likwidację starych pieców węglowych, opalanych najczęściej słabej jakości węglem i nie posiadających żadnych urządzeń oczyszczających spalin.

W celu jeszcze większego unowocześnienia i usprawnienia procesu wytwarzania i przesyłu energii ciepłej w 2004 roku ZEC planuje przeprowadzić kompleksową automatyzację i monitoring ciepłowni, a w kolejnych latach zabudowę kotła WR-8 przystosowanego do jednoczesnego spalania miału węglowego i biomasy wraz z instalacją do przygotowania biomasy oraz budowę instalacji oczyszczania spalin.

Zakłada się także stopniową modernizację wysokoparametrowych i niskoparametrowych sieci ciepłowniczych, która polegać będzie na wymianie sieci wykonanej z tradycyjnych materiałów na sieci preizolowane (z systemem wykrywania przecieków), przez co nastąpi znaczne zmniejszenie strat ciepła na przesyłach).

Znaczną poprawę można uzyskać w wyniku prowadzenia edukacji ekologicznej mieszkańców, na temat szkodliwości spalania odpadów w paleniskach domowych, co obecnie jest częstą praktyką.

W późniejszym okresie należy zwrócić uwagę na możliwość wykorzystania czystych źródeł energii oraz źródeł odnawialnych. Do źródeł energetycznych o charakterze odnawialnym należy np. biomasa roślinna. Źródłem biomasy wykorzystywanej dla celów energetycznych mogą być odpady tartaczne oraz drewno odpadowe z wyrębu i czyszczenia lasów. Perspektywicznie dodatkowym źródłem biomasy mogą być uprawy energetyczne wierzby krzewiastej prowadzone na nieużytkach i terenach niezagospodarowanych, wilgotnych czy zalewowych oraz słoma pszeniczna.

Emisja komunikacyjna jest najbardziej uciążliwa dla mieszkańców ulic położonych przy ruchliwych trasach komunikacyjnych i w gęstej zabudowie mieszkalnej. Nie jest obecnie możliwa zmiana organizacji ruchu dla najbardziej uciążliwych dróg w powiecie (np. drogi krajowe i wojewódzkie), również wiele działań poprawiających stan powietrza jest niezależnych od władz gminnych i powiatowych (stan techniczny samochodów, jakość benzyny, płynność i organizacja jazdy, stan techniczny dróg). Na terenach wiejskich powiatu, a także na drogach tranzytowych prowadzących przez miasta istotne znaczenie ma turystyka weekendowa, przyczyniająca się do zanieczyszczenia powietrza na terenach atrakcyjnych turystycznie. Z tego względu istotne jest promowanie turystyki rowerowej, budowa nowych ścieżek rowerowych, pieszych i konnych, a także organizacja tzw. dojazdów kombinowanych (dojazd do miejsca przeznaczenia środkami komunikacji zbiorowej, następnie możliwość wynajęcia roweru).

Źródłem zanieczyszczenia powietrza jest także działalność gospodarcza, szczególnie przemysł. W celu ograniczenia emisji przemysłowej podejmowane powinny być działania przez samych sprawców zanieczyszczeń, m.in. zainstalowanie urządzeń ochronnych, wdrożenie nowych technologii.

Lp	Kierunki działań	Uwagi
1	2	3
Ograniczanie emisji ze źródeł komunalnych, szczególnie niskiej emisji		
1	Ograniczanie udziału indywidualnych palenisk węglowych w strukturze systemu grzewczego, szczególnie na terenach gęstej zabudowy jednorodzinnej	realizacja zadań przez Urzędy Miast i Gmin, Starostwo Powiatu, właścicieli budynków
2	Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii cieplnej (energia słoneczna lub geotermiczna) oraz stosowanie paliw alternatywnych w modernizowanych kotłowniach (wierzba energetyczna, słoma, inne biopaliwa),	
3	Podnoszenie społecznej świadomości ekologicznej w zakresie ochrony powietrza i przedstawienie szkodliwego oddziaływania zanieczyszczeń pyłowych i gazowych dla zdrowia i kosztów społeczno-ekonomicznych spowodowanych zanieczyszczeniem atmosfery	
4	Prowadzenie zintegrowanych działań na rzecz minimalizacji zużycia energii m.in. poprzez termoizolację budynków mieszkalnych i publicznych, montowanie regulatorów ciepła, wymianę stolarki drzwiowej i okiennej, itp.	
Ograniczanie emisji ze źródeł komunikacyjnych		
4	Optimalizowanie warunków ruchu drogowego przy wykorzystaniu podstawowych narzędzi inżynierii ruchu, zapewniającej zwiększenie płynności i przepustowości drogowej	realizacja zadań przez zarządy dróg
5	Wspieranie działań inwestycyjnych ograniczających drogowy ruch tranzytowy przez centrum miast	
6	Podwyższanie standardów technicznych infrastruktury drogowej, zwłaszcza w obszarach wysoko zurbanizowanych i na obszarach chronionych	
7	Usprawnianie transportu zbiorowego w celu zwiększenia jego udziału w całkowitych przewozach pasażerskich.	
Ograniczanie emisji ze źródeł przemysłowych		
8	Instalowanie urządzeń ograniczających emisję	realizacja zadań przez zakłady przemysłowe i inne podmioty wprowadzające zanieczyszczenia do powietrza Urzędy Miast i Gmin
9	Ograniczanie emisji niezorganizowanej z terenu zakładu	
10	Wdrażanie nowoczesnych technologii	
11	Wdrażanie norm zarządzania środowiskowego	
12	Lokalizacja zakładów uciążliwych ze względu na emisję zanieczyszczeń do atmosfery na terenach oddalonych od zabudowy mieszkalnej (nie na linii najczęstszych kierunków wiatrów) i uwzględnienie tych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego	

6.3. Hałas

6.3.1. Stan aktualny

Hałas stanowi jedno ze źródeł zanieczyszczenia środowiska, wzrastające w ostatnich latach w związku z rozwojem komunikacji, uprzemysłowieniem i postępującą urbanizacją. Odczuwany jest przez ich mieszkańców jako jeden z najbardziej uciążliwych czynników wpływających ujemnie na środowisko i samopoczucie. Hałas wywołuje zmęczenie, złe samopoczucie, utrudnia wypoczynek, może prowadzić do częściowej lub całkowitej utraty słuchu. Ponadto powoduje poważne zmiany psychosomatyczne, jak zagrożenie nadciśnieniem, zaburzenia nerwowe, zaburzenia w układzie kostno-naczyniowym.

Hałasem nazywa się każdy dźwięk, który w danych warunkach jest określony jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający, niezależnie od jego parametrów fizycznych. Odczucie hałasu jest więc bardzo subiektywne i zależy od wrażliwości słuchowej poszczególnych jednostek. Zespół zjawisk akustycznych zachodzących w środowisku, określony za pomocą parametrów akustycznych czasu i przestrzeni nazywa się umownie klimatem akustycznym środowiska zewnętrznego. Uciążliwość hałasu dla organizmu zależy od natężenia dźwięku, jego częstotliwości i czasu trwania.

Wyróżnia się trzy główne rodzaje hałasu, według źródła powstawania:

- hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach przemysłowych i usługowych,
- hałas komunikacyjny pochodzący od środków transportu drogowego, kolejowego i lotniczego,
- hałas komunalny występujący w budynkach mieszkalnych, szczególnie wielorodzinnych i w obiektach użyteczności publicznej.

Hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy na terenie powiatu wołomińskiego stanowi zagrożenie o charakterze lokalnym, występujące głównie na terenach sąsiadujących z zakładami produkcyjnymi. Jest on uciążliwy głównie dla budynków zlokalizowanych w pobliżu takich obiektów. Poziom hałasu przemysłowego jest kształtowany indywidualnie dla każdego obiektu i zależy od parku maszynowego, zastosowanej izolacji hal produkcyjnych, a także prowadzonych procesów technologicznych oraz funkcji urbanistycznej sąsiadujących z nim terenów. Wewnątrz hal przemysłowych hałas może sięgać poziomu 80 - 125 dB i w znacznym stopniu przenosić się na tereny sąsiadujące. W sąsiedztwie zakładów przemysłowych poziomy dźwięku osiągają wartości od 50 dB (mało uciążliwe) do 90 dB (bardzo uciążliwe).

Do źródeł hałasu przemysłowego na terenie powiatu wołomińskiego należą:

- urządzenia technologiczne i instalacje wyciągowe w zakładach produkcyjnych,
- urządzenia i instalacje chłodnicze,
- wolnostojące maszyny, nie posiadające zabezpieczeń akustycznych,
- maszyny i urządzenia pracujące w pomieszczeniach nieprzystosowanych (bez izolacji akustycznej),
- transport wewnątrzzakładowy,
- aparatura nagłaśniająca w obiektach rozrywkowych.

Zakład posiadający emisję na emitowanie hałasu do środowiska to “Makaron Polski SAS” Woźniakowska, Świderska, Spółka Jawna, zlokalizowany w Wołominie przy ul. Geodetów 33.

Oprócz wymienionych źródeł hałasu na terenie powiatu spotykamy również inne obiekty emitujące hałas do środowiska. Na terenie powiatu za najbardziej uciążliwe uważa się sezonowe zakłady usługowe typu dyskoteki, ogródki piwne, itp. Również zakłady przemysłowe i warsztaty usługowe są źródłami hałasu o ograniczonym zasięgu oddziaływania, wpływają one na warunki klimatu akustycznego, jednakże wpływ ten ma charakter lokalny. Do zakładów takich należą najczęściej: warsztaty mechaniki pojazdowej, blacharskie, ślusarskie, stolarskie, kamieniarskie, krawieckie i markety handlowe. Takie stacjonarne źródła hałasu mogą jednak powodować uciążliwości akustyczne dla osób zamieszkujących w ich najbliższym sąsiedztwie.

Przyczyną występowania niekorzystnego oddziaływania hałasu przemysłowego są często błędne decyzje lokalizacyjne oraz brak stosownych decyzji niezbędnych do rozpoczęcia określonej działalności gospodarczej.

Do najpowszechniejszych i najbardziej uciążliwych źródeł hałasu należy komunikacja drogowa. Środki transportu są ruchomymi źródłami hałasu decydującymi o parametrach klimatu akustycznego przede wszystkim na terenach zurbanizowanych. Poziomy dźwięk środków komunikacji drogowej są wysokie i wynoszą 75-90 dB, przy dopuszczalnych natężeniach hałasu w środowisku w otoczeniu budynków mieszkalnych do 67 dB w porze nocnej i do 75 dB w porze dziennej.

Charakter powiatu wołomińskiego, z dobrze rozwiniętą siecią dróg, brakiem obwodnic miast i wzmocnionym ruchem w kierunku terenów rekreacyjno - wypoczynkowych sprawia, że głównym źródłem hałasu jest tu właśnie komunikacja drogowa i kolejowa.

Badania hałasu drogowego prowadzone były na terenie gminy Marki, w 2002 roku. Na skrzyżowaniu ulic Piłsudskiego i Rejtana zanotowano 72,1 dB w porze dziennej. Generalnie, hałas jest przekraczany wzdłuż drogi krajowej Warszawa – Białystok.

Znaczącym źródłem hałasu są także linie kolejowe i stacje postojowe. Według modelowej analizy potencjalnego zagrożenia hałasem kolejowym w sieci głównych tras kolejowych w kraju w oparciu o aktualne rozkłady jazdy wykonane przez Instytut Ochrony Środowiska, odcinek trasy Warszawa – Białystok generuje w porze dziennej hałas o zasięgu 60 dB w granicach 50 – 100 m, w porze nocnej hałas o zasięgu 50 dB o zasięgu poniżej 150 m.

Z uwagi na wzrastającą liczbę pojazdów i zwiększające się natężenie ich ruchu można przyjąć, że na terenie powiatu utrzymywać się będzie tendencja wzrostowa natężenia hałasu związanego z ruchem kołowym. Przyczyną wzrostu uciążliwości jest również zła jakość nawierzchni dróg. Szczególnie odczuwalne jest to w centrum miejscowości, wzdłuż głównych dróg wiodących przez miejscowości, szczególnie o znaczeniu tranzytowym.

Hałas osiedlowy i mieszkaniowy

Szacuje się, że w skali kraju aż 25% mieszkańców jest narażona na ponadnormatywny hałas w mieszkaniach występujący w wyniku stosowania “oszczędnych” materiałów i konstrukcji budowlanych. Hałas wewnątrz osiedlowy spowodowany jest przez pracę silników samochodowych, wywożenie śmieci, dostawy do sklepów, głośną muzykę radiową. Do tych hałasów dołącza się niejednokrotnie bardzo uciążliwy hałas wewnątrz budynku, spowodowany wadliwym funkcjonowaniem instalacji wodno-kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania, dźwigów, hydroforów, zsypów. Bardzo często powodem hałasu wewnątrz budynków mieszkalnych jest lokalizacja w pomieszczeniach piwnicznych lokali usługowych typu introligatornie, pub czy dyskoteka. Według polskiej normy, poziom hałasu pochodzący od instalacji i urządzeń budynku może wynosić w ciągu dnia 30-40 dB, nocą 25-30 dB.

6.3.2. Program działań dla sektora: Hałas i wibracje

Cel strategiczny:

Rozpoznanie uciążliwości związanej z hałasem i ograniczanie uciążliwości akustycznych związanych z komunikacją na obszarze powiatu

Cele średnioterminowe i kierunki działań do roku 2011:

1. Dokonanie oceny akustycznej wybranych miejsc powiatu
2. Utrzymanie aktualnego poziomu hałasu w obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna
3. Ograniczenie poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu w obszarach miejskich i wzdłuż głównych dróg
4. Ograniczanie hałasu pochodzenia przemysłowego i robót budowlanych

Strategia realizacji celów średnioterminowych

Podstawowym obowiązkiem jest inwentaryzacja miejsc, gdzie występują przekroczenia hałasu i dokładne rozpoznanie sytuacji akustycznej w powiecie. Wiąże się do z wykonaniem badań uciążliwości akustycznej i docelowo opracowaniem mapy akustycznej uciążliwych miejsc. Konieczna jest również koordynacja działań (także policji) w celu badania pojazdów powodujących szczególnie hałas, a także systematyczne

usprawnianie ruchu drogowego, budowę obwodnic tranzytowych, budowę nowych odcinków dróg i modernizację nawierzchni istniejących.

W planowaniu przestrzennym należy przyjąć zasadę stosowania natężenia hałasu jako jedno z kryteriów lokalizacji nowych inwestycji.

W miejscach szczególnie narażonych na hałas, zlokalizowanych w pobliżu gęstej zabudowy mieszkaniowej konieczne będzie zastosowanie środków zmniejszających negatywny wpływ hałasu, a więc budowa ekranów akustycznych lub zasadzenie pasów zwartej zieleni izolacyjnej (gęste krzewy i drzewa). Należy także promować działania ograniczające uciążliwość hałasu dla mieszkańców miast, czyli propagować stosowanie odpowiednich materiałów budowlanych, wymianę okien na dźwiękoszczelne, itp.

Przy modernizacji dróg i ulic należy zwrócić szczególną uwagę na dobór nawierzchni właściwej dla rzeczywistej prędkości pojazdów. Zastosowanie cichych nawierzchni drogowych poprawi warunki akustyczne w środowisku zewnętrznym o około 5 dB. Nie zapewni to jednak warunków komfortu akustycznego w tych punktach, w których poziom dźwięku przed zastosowaniem działań ochronnych jest większy niż 65 dB w porze dziennej i 55 dB w porze nocnej. Jedyną dostępną metodą redukcji hałasu pozostaje wymiana okien na dźwiękoizolacyjne, które zapewnią warunki komfortu akustycznego wewnątrz pomieszczeń zamkniętych.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Prowadzenie polityki przestrzennej pozwalającej na zróżnicowanie lokalizacji obiektów w zależności od jego uciążliwości hałasowej
2. Ograniczenie narażenia ludności na ponadnormatywny hałas, szczególnie komunikacyjny

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Zwiększenie ilości izolacyjnych pasów zieleni	realizowane przez Urzędy Miast i Gmin i Zarządy Dróg
2	Stosowanie dźwiękochłonnych elewacji budynków	realizowane przez właścicieli domów i spółdzielnie mieszkaniowe
3	Wymiana stolarki okiennej na okna o podwyższonym wskaźniku izolacyjności akustycznej właściwej ($R_w > 30\text{dB}$) w budynkach narażonych na ponadnormatywny hałas	realizowane przez właścicieli domów i spółdzielnie mieszkaniowe
4	Zintensyfikowanie działań ograniczających negatywny wpływ hałasu na mieszkańców poprzez: - opracowanie studium komunikacyjnego miast - poprawienie organizacji ruchu ułatwiającej płynność jazdy - zmianę organizacji ruchu (budowa obwodnic, - wyprowadzenie ruchu drogowego poza centrum miast) - zwiększenie przepływności głównych dróg - ograniczenie ruchu ciężarowego w centrum miast - poprawę stanu nawierzchni ulic - właściwą organizację robót budowlanych	realizowane przez Urzędy Miast i Gmin, Starostwo Powiatowe oraz Zarządy Dróg
5	Właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego	nadzorowane przez Urzędy Miast i Gmin, Starostwo Powiatowe
6.	Ograniczanie hałasu w obiektach przemysłowych poprzez: - zastosowanie w zakładach przemysłowych automatyzacji i hermetyzacji procesu produkcji - montaż ekranów akustycznych wokół obiektów szczególnie uciążliwych - przebudowę instalacji wentylacyjnych i klimatyzacyjnych - skrócenie czasu pracy hałaśliwych urządzeń - dobór technologii produkcji o niskim poziomie hałasu - stosowanie obudów dźwiękochłonnych na urządzenia i maszyny emitujące wysoki poziom hałasu	realizowane przez podmioty gospodarcze, przy nadzorze WIOŚ i Starostwa Powiatowego

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
7.	Wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, których hałaśliwość nie odpowiada przyjętym standardom	realizowane przez policję
8.	Inwentaryzacja źródeł uciążliwości akustycznej	realizowane przez policję i Urzędy Miast i Gmin we współpracy ze Starostwem Powiatowym
9.	Reagowanie na skargi mieszkańców na ponadnormatywny hałas	realizowane przez Urzędy Miast i Gmin
10.	Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów	

Efekty działań:

- zmniejszenie skali obiektywnego narażenia mieszkańców powiatu na hałas
- spełnienie obowiązujących standardów w zakresie poziomu hałasu
- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zmniejszenie subiektywnie odczuwalnej uciążliwości hałasowej
- zintensyfikowanie kontroli i nadzoru nad istniejącymi źródłami hałasu oraz zintensyfikowanie działań prewencyjnych dla ograniczenia uciążliwości obiektów

6.4. Promieniowanie elektromagnetyczne

6.4.1. Stan aktualny

Promieniowanie elektromagnetyczne jest bardzo rozległe i obejmuje różne długości fal, począwszy od fal radiowych przez fale promieni podczerwonych, zakres widzialny i fale promieni nadfioletowych, aż do bardzo krótkich fal promieni rentgenowskich i promieni gamma. Z całego spektrum promieniowania elektromagnetycznego w sposób istotny oddziałują na organizmy tylko te fale, które są pochłaniane przez atomy, cząsteczki i struktury komórkowe. Z uwagi na sposób oddziaływania promieniowania na materię widmo promieniowania elektromagnetycznego można podzielić na promieniowanie jonizujące i niejonizujące:

- promieniowanie jonizujące, występuje w wyniku użytkowania zarówno wzbogaconych, jak i naturalnych substancji promieniotwórczych w energetyce jądrowej, ochronie zdrowia, przemyśle, badaniach naukowych,
- promieniowanie niejonizujące występuje wokół linii energetycznych wysokiego napięcia, radiostacji, pracujących silników elektrycznych oraz instalacji przemysłowych, urządzeń łączności, domowego sprzętu elektrycznego, elektronicznego itp.

Nadmierne dawki promieniowania działają szkodliwie na wszystkie organizmy żywe, dlatego też ochrona przed szkodliwym promieniowaniem jest jednym z ważnych zadań ochrony środowiska.

Promieniowanie jonizujące

Promieniowanie jonizujące jest nieodłącznym elementem środowiska naturalnego, dociera z Kosmosu, z wnętrza Ziemi. Przy opracowywaniu zbiorczych ocen zagrożeń radiacyjnych dla ludzi i środowiska rozróżnia się zagrożenia pochodzące od radionuklidów naturalnych i sztucznych.

W przyrodzie występuje prawie 80 radioizotopów i ok. 20 pierwiastków promieniotwórczych. Do najbardziej znanych należą izotopy uranu i toru, a także potasu, węgla i wodoru. Intensywność promieniowania wywołana naturalnymi pierwiastkami promieniotwórczymi jest różna w różnych miejscach naszego globu.

Radionuklidy pochodzenia sztucznego przedostały się do środowiska w wyniku prób z bronią jądrową lub zostały uwolnione z obiektów jądrowych i składowisk paliwa w trakcie ich normalnej eksploatacji lub w stanach awaryjnych (np. katastrofa elektrowni jądrowej w Czarnobylu). Są również wytwarzane przez różnego rodzaju urządzenia stosowane np. w diagnostyce medycznej, przemyśle czy badaniach naukowych. Na terenie powiatu wołomińskiego źródłem promieniowania jonizującego są aparaty do RTG zlokalizowane na terenie przychodni i szpitali.

Promieniowanie niejonizujące

Głównymi źródłami promieniowania niejonizującego w środowisku są:

- stacje radiowe i telewizyjne,
- elektroenergetyczne linie napowietrzne wysokiego napięcia, stacje transformatorowe,
- stacje przekątnikowe telefonii komórkowej,
- zespoły sieci i urządzeń elektrycznych w gospodarstwie domowym (np. kuchenki mikrofalowe)
- urządzenia radiolokacyjne i radionawigacyjne.

Oddziaływanie promieniowania niejonizującego na środowisko stale wzrasta, co związane jest z postępem cywilizacyjnym. Wpływ na wzrost promieniowania ma przede wszystkim rozwój telefonii komórkowej, powstawanie coraz większej liczby stacji nadawczych radiowych i telewizyjnych oraz stacji bazowych telefonii komórkowej, itp., pokrywających coraz gęstsza siecią obszary dużych skupisk ludności. Przedstawiony rozwój źródeł pól elektromagnetycznych powoduje zarówno ogólny wzrost poziomu tła promieniowania elektromagnetycznego w środowisku, jak też zwiększenie liczby i powierzchni obszarów o podwyższonym poziomie natężenia promieniowania.

Na terenie powiatu wołomińskiego nie prowadzono badań poziomu pól elektromagnetycznych oraz dotyczących oddziaływania promieniowania na środowisko, a w szczególności na zdrowie mieszkańców. Niemniej, można przypuszczać, że aktualnie w miejscach dostępnych dla ludności nie występują na terenie powiatu pola elektromagnetyczne o natężeniach wyższych od dopuszczalnych.

Zagrożenie promieniowaniem niejonizującym może być stosunkowo łatwo wyeliminowane lub ograniczone, pod warunkiem zapewnienia odpowiedniej separacji przestrzennej człowieka od pól przekraczających określone wartości graniczne.

W przypadku stacji bazowych telefonii komórkowej pola elektromagnetyczne są wypromieniowywane na bardzo dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi. Wokół budowanych stacji bazowych telefonii komórkowych istnieje możliwość tworzenia obszarów ograniczonego użytkowania. Na terenie powiatu wołomińskiego do tej pory nie wystąpiła potrzeba tworzenia takich obszarów.

Pomiary kontrolne pól elektromagnetycznych prowadzi Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna. Prawo ochrony środowiska wprowadziło obowiązek posiadania pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych dla:

- linii i stacji elektromagnetycznych o napięciu znamionowym 110 kV lub wyższym,
- instalacji radiokomunikacyjnych, radionawigacyjnych, których równoważna moc promieniowania izotropowa jest równa 15 W lub wyższa, emitujących pola elektromagnetyczne o częstotliwości od 0,03 MHz do 300 000 MHz.

Z uwagi na obecny brak odpowiedniej aparatury pomiarowej do wykonywania badań promieniowania niejonizującego, w przyszłości proponuje się skupić na działaniach zmierzających do zapobiegania powstawaniu źródeł emisji promieniowania na terenach gęstej zabudowy mieszkaniowej.

6.4.2. Program działań dla sektora: Promieniowanie elektromagnetyczne

Cel strategiczny:

Monitoring promieniowania niejonizującego na terenie powiatu wołomińskiego

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożeń dla środowiska i mieszkańców ze strony promieniowania elektromagnetycznego
2. Utrzymywanie natężenia promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego poniżej poziomów dopuszczalnych lub co najwyżej na tym poziomie

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Kontrola i ograniczanie emisji promieniowania niejonizującego do środowiska

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji nowych źródeł promieniowania niejonizującego	realizowane przez Urząd Wojewódzki we współpracy ze Starostwem Powiatowym i Urzędami Miast i Gmin
2	Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego aspektów związanych z zagrożeniem promieniowaniem niejonizującym	Urzędy Miast i Gmin
3	Wyznaczanie stref ograniczonego użytkowania wokół tych urządzeń emitujących promieniowanie niejonizujące, gdzie stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania	Urząd Wojewódzki
4	Inwentaryzacja i kontrola źródeł promieniowania elektromagnetycznego na terenie powiatu	Urząd Wojewódzki Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin
5	Badania pól elektromagnetycznych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobu sprawdzenia dotrzymywania tych poziomów	WIOŚ
6	Restrykcyjne przestrzeganie przepisów prawa w zakresie rozwiązań technicznych i lokalizacji obiektów emitujących promieniowanie elektromagnetyczne szczególnie na obszarach zabudowań mieszkalnych oraz na terenach, na których znajdują się żłobki, przedszkola, szkoły, szpitale, internaty, itp. (wartość składowej elektrycznej elektromagnetycznego promieniowania nie może przekroczyć 1kV/m, natomiast poziom składowej magnetycznej – 80 A/m)	Urząd Wojewódzki Starostwo Powiatowe WIOŚ inwestorzy właściciele i operatorzy anten
7	Przestrzeganie przepisów bezpieczeństwa, higieny pracy, prawa budowlanego, gospodarowania przestrzennego i przepisów sanitarnych w celu ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym	ogół społeczeństwa powiatu

6.5. Poważne awarie i zagrożenia naturalne

6.5.1. Stan aktualny

Zagrożenia awariami przemysłowymi

Zagrożenia powodowane przez wszelkiego typu awarie infrastruktury technicznej stwarzające zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi oraz katastrofy wywołane przez siły natury powodują konieczność prewencji i przeciwdziałania w celu zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu powiatu.

Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. wprowadza w miejsce nazwy dotychczas stosowanej – “nadzwyczajne zagrożenie środowiska” problematykę pod nazwą “poważne awarie” wraz z odpowiednimi regulacjami. Definicje poważnej awarii i poważnej awarii przemysłowej określa odpowiednio art. 23 i 24 w/w ustawy:

poważna awaria- to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja powstała w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Przez poważną awarię rozumie się zdarzenie, emisję, pożar lub eksplozję powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej substancji niebezpiecznych, prowadzące do powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska, albo powstanie takiego zagrożenia.

Poważne awarie nie obejmują zagrożeń wynikających z klęsk żywiołowych, które zostały omówione oddzielnie.

Potencjalne zagrożenia środowiska (sytuacje awaryjne lub katastrofy) na terenie powiatu wołomińskiego głównie mogą mieć charakter chemiczny, pożarowy, wybuchowy i skażenia środowiska. Potencjalne źródła zagrożenia to:

- urządzenia techniczne (instalacje) w zakładach magazynujących lub stosujących w procesie produkcji toksyczne środki przemysłowe (amoniak, chlor, produkty ropopochodne, inne chemiczne),
- transport materiałów i substancji niebezpiecznych (toksycznych, łatwopalnych, wybuchowych) głównie na drogach krajowych, wojewódzkich oraz szlakach kolejowych i wodnych, a także rurociągami, powodując m. in. potencjalne zagrożenie zanieczyszczenia gleb oraz pożarowe na terenach leśnych,
- magazynowanie materiałów i substancji niebezpiecznych,
- występowanie palnej i zwartej zabudowy, jak również lokalizacji zwartych, iglastych kompleksów leśnych, co stwarza zagrożenie pożarowe.

Wymienione wyżej zagrożenia, poza zasięgiem lokalnym ograniczającym się do terenu danego zakładu, w niesprzyjających warunkach mogą potencjalnie przyjąć rozmiary niebezpieczeństwa o zasięgu lokalnym - obejmującym część obszaru danej miejscowości lub nieznacznie wykraczającym poza jego granice administracyjne.

Poważne awarie

Jedynym zakładem stwarzającym ryzyko wystąpienia poważnej awarii jest Baza Paliw w Emilinowie. Jej przedmiotem działalności jest: magazynowanie, składowanie, przechowywanie paliw płynnych (olej napędowy, benzyny) w zbiornikach magazynowych, przeładunek z rurociągu dalekosiężnego z Płocka (Płock – Mościska – Emilinów) i transportu kolejowego do zbiorników magazynowych za pomocą własnych urządzeń, załadunek paliw na transport autocysternowy i do cystern kolejowych.

Benzyny i olej napędowy dostarczane są do Bazy paliw rurociągiem dalekosiężnym i koleją oraz przechowywane są w zbiornikach naziemnych pionowych z dachem stałym, zlokalizowanym w dwóch grupach, oddzielnie dla benzyn i dla oleju napędowego.

Do magazynowania benzyn przeznaczonych jest 8 zbiorników w tym: 5 o pojemności 5 000m³,

3 o pojemności 2 000 m³, 1 o pojemności 1 000 m³.

Do magazynowania oleju napędowego przeznaczonych jest 7 zbiorników w tym: 5 o pojemności 5000m³, 1 o pojemności 3 000 m³, 1 o pojemności 2 000 m³.

Zbiorniki napełniane są na 25 stanowiskach nalewczych (w tym 5 nalewki pełnienia odgórniego, a pozostałe 20 stanowią pełnienia dolnego).

Możliwe do wystąpienia awarie to:

Zbiorniki magazynowe benzyn: wyciek benzyny na tacę zbiornika, wyciek benzyny na tacę zbiornika oraz pożar wyciekającego zbiornika, pożar zbiornika.

Zbiorniki magazynowe oleju napędowego: wyciek oleju napędowego na tacę zbiornika, wyciek oleju napędowego na tacę zbiornika oraz pożar wyciekającego oleju, pożar zbiornika.

Stanowisko nalewu autocysternowego: wyciek paliwa spowodowany uszkodzeniem urządzeń nalewczych, wyciek paliwa w wyniku uszkodzenia cysterny samochodowej, przepełnienie autocysterny, pożar na stanowisku nalewczym w czasie napełniania autocystern,

Pompownie paliw: wyciek paliw w wyniku uszkodzenia urządzeń lub armatury, wyciek paliw w wyniku uszkodzenia urządzeń lub armatury połączony z pożarem,

Rurociągi paliwowe międzyobiektowe: wyciek paliwa z uszkodzonego rurociągu, wyciek paliwa z uszkodzonego rurociągu połączony z pożarem,

Stacja przejścia paliw z rurociągu dalekosiężnego: wyciek paliwa z instalacji rozdzielczej końcówki rurociągu, rozszczelnienie końcówki rurociągu z wyciekami paliwa, pożar wyciekającego paliwa,

Autocysterny/ cysterny kolejowe: wyciek paliwa z uszkodzonej lub przewróconej autocysterny / cysterny kolejowej, pożar autocysterny / cysterny kolejowej,

Instalacja hermetyzacji: wyciek absorbentu z instalacji hermetyzacji, zapłon i pożar na bloku procesowym instalacji hermetyzacji, rozszczelnienie kolektora oparów węglowodorów instalacji hermetyzacji, Stanowiska załadunku i rozładunku cystern kolejowych: wyciek paliwa spowodowany uszkodzeniem kolektorów nalewczych, wyciek paliwa z cysterny kolejowej, wyciek paliwa oraz pożar cysterny i frontu kolejowego,

Oczyszczalnia ścieków: przypadkowe wtłoczenie zanieczyszczeń ze zbiornika ścieków oczyszczonych, przedostanie się zanieczyszczeń ze zbiornika retencyjnego poza urządzeniami oczyszczającymi do zbiornika ścieków oczyszczonych, uszkodzony system napowietrzania, ograniczenie lub całkowity brak absorpcji zanieczyszczeń filtrów koksowych, pożar, wybuch w komorze pompowni wstępnej, wstępnego separatora zawieszin, zbiornika słopów filtrach koksowych

W celu ograniczenia skażenia gruntów wykonano nowe szczelne podłoże na froncie kolejowym i samochodowym gwarantujące zatrzymanie rozlanego produktu w zbiornikach (łapaczach) i skierowane go do oczyszczalni ścieków technologicznych.

Hermetyzacja zbiorników z benzyną oraz miejsca przeładunkowe ograniczy do minimum tworzenie przestrzeni zewnętrznych mieszanin węglowodorowo-powietrznych, a tym samym zagrożenia pożarowego, ograniczy to również zanieczyszczenie powietrza parami benzyn.

Zagrożenie skażeniem promieniotwórczym

Do skażenia promieniotwórczego obszaru powiatu lub jego części może dojść wskutek awarii reaktorów jądrowych siłowni elektrowni atomowych, pracujących poza granicami kraju lub reaktorów jądrowych statków (okrętów) o napędzie atomowym, pływających po morzach północnych, w sytuacjach, kiedy kierunki wiatrów w górnych warstwach atmosfery będą przebiegały od rejonu awarii urządzenia jądrowego na terenie powiatu.

Elektrownie jądrowe rozmieszczone są w państwach graniczących z Polską (szczególnie groźne – na Ukrainie, Litwie, Czechach). Ich konstrukcja jest przestarzała i nie posiada pewnych zabezpieczeń. Średni czas dotarcia nad powiat obłoku promieniotwórczego przy wietrze wiejącym z prędkością 7 km/h może wynieść 4-5 dni.

Przyczyną radiacyjnego skażenia administrowanego terenu mogą też być legalne i nielegalne przewozy materiałów rozszczepialnych szlakami komunikacyjnymi powiatu.

Skażenie toksycznymi środkami przemysłowymi (TPS)

TPS (chlor, amoniak, siarka) są przewożone na terenie powiatu:

- drogami kołowymi Warszawa – Białystok w ilości 7 320 Mg / rok, Warszawa – Mińsk Mazowiecki w ilości 800 Mg/rok
 - drogi kolejowe Warszawa – Białystok w ilości 71 000 Mg/rok
- Ewentualne wydarzenia zabezpiecza głównie PKP, Policja PSP, MOZG.

Ropociągi, gazociągi i składy paliw.

Przebiegające przez powiat ropociągi (do Płocka) i gazociągi oraz skład paliwowy CPN w m. Emilianów, gdzie składowane jest 68 000 ton paliw płynnych.

Pożary lasów

Obszary leśne, które pokrywają 27,4% powierzchni powiatu stanowią główne zagrożenia pożarem. Przebiegające przez te tereny szlaki komunikacyjne i znajdujące się tam siedliska ludzkie wzmagają te zagrożenia. Zabudowa osiedli miejskich i wiejskich w powiecie zarówno mieszkalnych, jak i gospodarczych jest w różnym stopniu podatna na pożary. Szczególnie zagrożone są lasy położone w pobliżu miast: Żąbki, Zielonka, Marki, Radzymin.

Wszystkie Nadleśnictwa mają opracowane plany w tym obserwację i łączność z systemem powiadamiania alarmowego. Są wyznaczone drogi dojazdowe i miejsca poboru wody. Jednostki reagowania dysponują wieżami obserwacyjnymi z obrotowymi kamerami TV- 3 szt. i 1 szt. z obserwatorem i radiotelefonem.

Powódzie

Rzeka Bug od bardzo dawna stanowiła zagrożenie dla mieszkańców gmin Dąbrówka i Radzymin. Zagrożenie to będzie istnieć, dopóty strategiczne odcinki rzeki nie zostaną obwałowane. Przy stanach alarmowych i wysokich stanach maksymalnych z wielolecia można się spodziewać wylania rzeki i ewakuacji ludności, sprzętu i zwierząt.

Z drugiej strony, względy ochronę środowiska i krajobrazu zalecają utrzymanie naturalnych rozlewisk. W związku z powyższym, w przypadku zagrożeń powodziowych musi być podjęta ciągła i dobra współpraca z komitetem Przeciwpowodziowym w Wyszku, co wiąże się m.in. z uzyskiwaniem informacji o stanach wody rzeki Bug z wodowskazu w Wyszku.

Rzeka Bug w przypadku powodzi może zatopić powierzchnię 28 km² i zagrozić następującym miejscowościom i mieszkańcom:

- Kuligów – 310 mieszkańców
- Czarnów – 126 mieszkańców
- Arciechów – 144 mieszkańców
- Załubice Stare – 412 mieszkańców
- Załubice Nowe 137 mieszkańców

Razem: 1130 mieszkańców

Rzeka Rządza nie stanowi zagrożenia powodziowego, bowiem wzdłuż jej biegu znajdują się łąki, na które rzeka może wylać bez szkody dla mieszkańców.

Zagrożenie powodziowe wzdłuż rzeki Długa (kanał Makowski) dotyczy miast Zielonka i Marki, w partiach niższego terenu. W przypadku podniesienia stanu wody w rzece i wylania jej może nastąpić szybkie zalanie piwnic i parterów domów. Od Zielonki do Kobyłki rzeka Długa jest obwałowana obustronnie na długości 44 km, z czego na terenie gmin powiatu Zielonka posiada wały o długości 2,5 km, a Marki 3 km.

Efektywność ochrony przeciwpowodziowej zależy też od stanu sieci melioracyjnej oraz wydajności przepompowni. Znaczący wpływ na obniżenie sprawności systemu melioracyjnego wywiera zarastanie roślinnością oraz zamulanie rowów melioracyjnych. Powódzie mogą być przyczyną znacznych strat materialnych, szczególnie gdy wystąpią w okresie wegetacyjnym.

Zagrożenie wywołane gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi

W różnych porach roku na obszarze powiatu mogą wystąpić gwałtowne i obfite opady deszczu lub śniegu. Może to spowodować utrudnienia komunikacyjne i w prowadzeniu działalności gospodarczej, szczególnie w rolnictwie może być przyczyną zniszczeń zasiewów i plonów.

Silne wiatry i huragany połączone z wyładowaniami atmosferycznymi oraz ze wzmożonymi opadami mogą mieć miejsce w okresie wiosenno-letnim i jesiennym. Mogą powodować inne niebezpieczne zdarzenia, jak np. uszkodzenia przesyłowych linii energetycznych, napowietrzanych linii telekomunikacyjnych, wzniecać pożary lasów i zabudowań od uderzeń piorunów i spieć (zwarć) przewodów energetycznych, zawał na szlakach komunikacyjnych, obiektów wysokościowych różnego przeznaczenia, zniszczenia w uprawach polowych i uszkodzenia dróg.

Zjawiska te mogą też stanowić czynnik powodziotwórczy. Będą utrudniać działalność gospodarczą oraz prowadzenie prac ratowniczych.

Zagrożenie niewypałami

Niewypały i niewybuchy, znajdowane na administrowanym terenie są w przeważającej mierze pozostałością działań bojowych z okresu drugiej wojny światowej. Wyjątek stanowi poligon artyleryjski w gminie Zielonka, który jest jednakże zamkniętym terenem wojskowym, na który wstęp osobom postronnym jest zabroniony. Niewypały stanowią pewien problem bezpieczeństwa szczególnie dla przypadkowych, nieostrożnych znalazców. Niebezpieczeństwo to jest tym większe, że można je odkryć w najmniej spodziewanych miejscach i okolicznościach. Można spowodować ich wybuch często tragiczny w skutkach, pracując różnymi narzędziami i maszynami budowlanymi (np. koparki) czy rolniczymi. Najgroźniejsze sytuacje z niewypałami i niewybuchami są w sytuacjach, kiedy znalazcy, ludzie dorośli oraz młodzież i dzieci bezpośrednio manipulują przy tych znaleziskach.

W przypadku takich niebezpiecznych znalezisk winno się powiadomić urzędy gmin (miast i gmin) lub najbliższą jednostkę terenową policji. Te z kolei instytucje, powiadomią odpowiednich specjalistów (z wojsk inżynieryjnych), którzy znalezisko zabezpieczą i unieszkodliwią.

Zagrożenie niepokojami społecznymi i aktami terroru

Protesty i niepokoje społeczne powodowane są zjawiskami społeczno-gospodarczymi powodującym ubożenie ludności lub niektórych jej grup, co prowadzi do niezadowolenia społecznego, a w dalszej konsekwencji do niepokoi i otwartych protestów przybierających różne formy. Utrudniają normalne funkcjonowanie społeczności lokalnych w mniejszej bądź szerszej skali oraz zakłócają działalność gospodarczą są kryzysogenne. Dlatego też należy przewidywać stosowanie działania antykryzysowe.

Przypadki aktów terroru sporadycznie zdarzają się na administrowanym terenie. Akty terroru w miastach i innych miejscowościach powiatu mogą się zdarzyć w różnych formach i mieć rozmaite podłoże. Zjawiska terroryzmu mogą się wzmacniać. Stąd konieczność ciągłej gotowości do działań antyterrorystycznych ścisłego współdziałania w tym zakresie organów władz i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ludności. Do najbardziej zagrożonych miejsc w powiecie należą obiekty administracji samorządowej, instytucje państwowe, banki, hotele, dworce, tunele oraz miejsca masowej rozrywki.

Katastrofy i awarie

Na terenie powiatu mogą mieć miejsce katastrofy budowlane spowodowane awarią sieci ciepłowniczych i wodociągowych, co może mieć miejsce w zwartej zabudowie Wołomina, Tłuszcza, Radzymina, Marek, Ząbek i Zielonka.

Na terenie powiatu istnieje możliwość katastrof drogowych i kolejowych spowodowanych dużym natężeniem ruchu szczególnie na drogach krajowych Warszawa – Wyszaków i Mińsk Mazowiecki – Łochów oraz na trasie kolejowej Warszawa – Białystok.

Epidemie

Zagrożenie epidemiologiczne mogą stanowić rejony dworców kolejowych, autobusowych i bazarów. Szczególnie niebezpieczeństwo stwarza niekontrolowany napływ do Polski różnych narodowości, co powoduje groźbę epidemii. Z racji krótkich pobytów w celach handlowych trudno będzie określić źródła choroby, a tym samym jej charakter i sposoby leczenia. Istnieje także problem padłych zwierząt domowych, wywożonych niejednokrotnie i zakopywanych w pobliskich lasach.

ZDARZENIA NA TERENIE POWIATU

Do chwili obecnej na terenie powiatu wołomińskiego miały miejsce następujące zdarzenia mające cechy poważnej awarii lub klęsk żywiołowych:

- 4 kwiecień 1979 - stan wody na rzece Bug w Wyszkanie 653 cm i przekroczył o 2 m stan alarmowy
- Epidemia po powodzi w gm. Dąbrówka i Radzyminie zatrutych 200 osób zwierzęta domowe które trzeba dobić 20 krów, 5 koni; 5 owiec; 60 szt. trzody chlewnej.
- 1999 r. - pożar przestrzenny we wsi Międzykeś gm. Poświętne
- 1999 r. - podłożenie materiałów wybuchowych na ul. Legionów w Wołominie
- awaria cysterny z chlorem
- 19.08.2000 huragan w gminie Klembów objął następujące miejscowości: Stary Kraszew, Rasztów, Wola Rasztowska, Baza Paliw Emilianów, Krusze Drogi Komunikacyjne o charakterze woj. nr. 635 do Jadowa powiatowym i lokalnym Radzymin – Karyszew Stary. Szkody jakie wywołał to: uszkodzenia radiotelefonów bazowych łączności konwencjonalnej oraz centrali tel. w PSK, brak dopływu energii elektrycznej do pomieszczeń koszarowych, zniszczonych 167 budynków, 18 wozów konnych, 2 ciągniki rolnicze, 21 wialni, 27 sieczkarni, 1 kombajn, 26 indywidualnych ogrodzeń, 2 budynki szkół podstawowych, 4 budynki sklepowe, ok. 2-3 ha lasów państwowych, 2-3 ha lasów prywatnych, ok. 19 km. linii energetycznych i ponad 200 przyłączy, część drzew i urządzeń energetycznych wzdłuż dróg gminnych, wojewódzkich i powiatowych.
- awaria połączona z pożarem składu Paliw w Emilinowie gm. Klembów

6.5.2. Program działań dla sektora: Poważne awarie i zagrożenia naturalne

Cel strategiczny:

Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym i zagrożeniom naturalnym oraz eliminacja i minimalizacja skutków w razie ich wystąpienia

Cele średnioterminowe do roku 2011:

- 1.Minimalizacja ryzyka wystąpienia poważnej awarii.
- 2.Ochrona ludności powiatu przed skutkami poważnej awarii lub klęsk żywiołowych.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

- 1.Zapobieganie poważnym awariom.
- 2.Minimalizacja skutków sytuacji awaryjnych.
- 3.Zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej zasad postępowania i zapobiegania w przypadku wystąpienia poważnej awarii lub klęsk żywiołowych.

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Utrzymywanie w gotowości sprawnego systemu zapobiegawczo – interwencyjnego – ratunkowego na wypadek wystąpienia poważnej awarii lub klęsk żywiołowych	realizowane Starostwo Powiatowe, Straż Pożarną, Straż Miejską, Policję
2	Wdrażanie zasad i zaleceń zawartych w Wojewódzkim Planie Zarządzania Ryzykiem	realizowane przez Starostwo Powiatowe, Straż Pożarną, Straż Miejską, Policję
3	Aktualizacja listy obiektów mogących być przyczyną poważnej awarii (zakłady i instalacje o zwiększonym i dużym stopniu ryzyka) oraz wyegzekwowanie od nich sporządzenia: raportów o bezpieczeństwie oraz planów operacyjno-ratowniczych, prewencyjnych programów zapobiegania awariom, opracowanie i wdrożenie systemu bezpieczeństwa w zakładach o dużym ryzyku	Starostwo Powiatowe, Straż Pożarna, WIOŚ, Urzędy Miast i Gmin
4	Monitoring potencjalnych sprawców poważnych awarii pod kątem spełniania przez nich wymogów bezpieczeństwa i prewencji	WIOŚ, Straż Pożarna
5	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wymogów ochrony przeciwpowodziowej	Urzędy Miast i Gmin
6	Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń w zakresie poważnych awarii	Urzędy Miast i Gmin
7	Promowanie systemu ubezpieczeń ekologicznych dla obiektów i działań, które w sytuacji awaryjnej będą wymagać sfinansowania działań ratowniczych i naprawczych	realizowane przez Starostwo Powiatowe, Straż Pożarną, Straż Miejską, Policję, media, szkoły
8	Prowadzenie działań edukacyjno – informacyjnych dla mieszkańców powiatu o możliwości zapobiegania i postępowania w razie wystąpienia poważnej awarii lub klęsk żywiołowych	realizowane Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin Straż Pożarną, Straż Miejską, Policję, szkoły, media
9	Przeprowadzanie szkoleń dla odpowiedzialnych służb oraz podmiotów stwarzających ryzyko dotyczących zapobiegania, minimalizacji ryzyka i postępowania w razie wystąpienia poważnej awarii	służby wewnętrzne podmiotów stwarzających ryzyko, Starostwo Powiatowe
10	Kontrola nad załadunkiem, transportem i rozładunkiem materiałów niebezpiecznych w celu zapobiegania potencjalnym poważnym awariom	podmioty prowadzące transport i spedycje materiałów niebezpiecznych, policja, straż pożarna, ITD
11	Powstanie i rozwój Powiatowego Centrum Reagowania Kryzysowego wraz z Powiatowym Centrum Powiadamiania Ratunkowego	Państwowa Straż Pożarna, Starostwo Powiatowe
12	Kontrola stanu technicznego pojazdów przeznaczonych do przewozu substancji niebezpiecznych	Policja, ITD
13	Wyznaczenie optymalnych (najbezpieczniejszych) tras dla przewozu substancji niebezpiecznych	Starostwo Powiatowe, podmioty prowadzące transport i spedycje materiałów niebezpiecznych, zarządy dróg, Państwowa Straż Pożarna, Policja

Zgodnie z zasadą obowiązującą w wielu krajach europejskich, na każdym szczeblu działania państwa powinien znajdować się ośrodek koordynacyjny w zakresie ratownictwa i ochrony ludności. W powiecie wołomińskim rolę tę pełnić powinno Centrum Reagowania Kryzysowego (CRK). Jego celem będzie:

- koordynowanie i zarządzanie siłami i środkami ratowniczymi powiatu,
- współpraca i koordynacja działań podejmowanych przez wszystkie służby,
- dostęp wszystkich służb do zintegrowanego systemu łączności,
- szybki dostęp do utworzonych wspólnie baz danych i zewnętrznych zasobów informacyjnych istniejących na terenie powiatu,
- możliwość wykorzystania baz danych, systemów i programów wojewódzkich i krajowych poszczególnych służb.

W strukturze PZRK funkcjonować będzie Centrum Powiadamiania Ratunkowego, będące zintegrowanym stanowiskiem dyspozytorskim, kierowania i dowodzenia. Do jego zadań należeć będzie:

- przyjmowanie powiadomień o stanach nagłego zagrożenia życia lub zdrowia, ustalanie priorytetów

i niezwłoczne dysponowanie jednostek systemu,

- przekazywanie niezbędnych informacji osobom udzielającym pierwszej pomocy, w szczególności przed przybyciem zespołu ratownictwa medycznego na miejsce zdarzenia,
- przekazywanie kierującemu działaniami ratowniczymi niezbędnych informacji ułatwiających podejmowanie decyzji na miejscu zdarzenia,
- przekazywanie niezbędnych informacji o stanach zagrożenia życia lub zdrowia innym jednostkom wykonującym zadania w zakresie ratownictwa medycznego,
- koordynacja działań ratowniczych podejmowanych przez poszczególne jednostki ratownicze,
- organizacja systemu przyjmowania i właściwego przekierowania zgłoszeń o zagrożeniach życia, zdrowia, mienia i środowiska,
- budowa systemu dysponowania sił i środków jednostek ratowniczych systemu,
- budowa systemu informacyjnego w zakresie niezbędnym do sprawnego prowadzenia działań ratowniczych,
- wykorzystanie systemów informatycznych i łączności poszczególnych służb,
- współpraca z sąsiednimi powiatami w sytuacji, gdy zdarzenie wykracza poza granice bądź możliwości ratownicze powiatu.

Duże zagrożenie dla ogółu mieszkańców powiatu wołomińskiego stwarza transport materiałów niebezpiecznych, stąd też przede wszystkim konieczne jest podjęcie działań zmierzających do zminimalizowania tego zagrożenia. Pojazdy transportujące materiały niebezpieczne powinny być przystosowane do tego celu, co poświadczać należy systematycznymi kontrolami stwierdzającymi stosowanie się do odpowiednich przepisów, a trasy przewozu poprowadzone tak, aby omijały tereny gęstej zabudowy mieszkalnej oraz tereny cenne przyrodniczo. Zadania te leżą w gestii Starostwa Powiatowego, jako administratora dróg powiatowych oraz Zarządu Województwa Mazowieckiego i Zarządów Dróg Krajowych i Wojewódzkich.

Istotne jest również opracowanie programu edukacyjnego uświadamiającego mieszkańcom powiatu zagrożenia płynące ze specyfiki swojego miasta i propagujące wzorce zachowań w razie wystąpienia poważnej awarii.

Efekty działań:

- wzrost bezpieczeństwa środowiskowego,
- zmniejszenie strat wymiernych i niewymiernych (ekonomicznych, materialnych i społecznych) w wyniku wystąpienia poważnych awarii przemysłowych i transportowych,
- minimalizacja ryzyka występowania poważnych awarii oraz nadzwyczajnych zagrożeń dla środowiska poprzez zwiększony poziom prewencji,
- wzrost świadomości społecznej,
- ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń spowodowanych błędem ludzi lub ich nieświadomym działaniem,
- zlikwidowanie części przyczyn powodujących zdarzenia nadzwyczajne i poważne awarie,
- zwiększenie możliwości przeciwdziałania skutkom występowania wydarzeń nadzwyczajnych.

7. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody

7.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

7.1.1. Stan aktualny

Lasy

Teren powiatu wołomińskiego zajmuje obszar 95537 ha, w tym 26168 ha stanowią lasy. Wskaźnik lesistości wynosi więc 27,4% i jest zbliżony do średniej krajowej. Ciekawych spostrzeżeń dostarcza analiza lesistości terenu obecnego powiatu wołomińskiego w oparciu o dziewiętnastowieczne opracowanie mapowe, jakim jest "Topograficzna Karta Królestwa Polskiego" z lat 1822-1843 opracowywana do 1830 r. przez Generalne Kwatermistrzostwo Wojska Polskiego. Z zawartych w tej mapie treści wynika, że obszary polne i osadnictwo tworzyły wtedy izolowane wyspy wśród porastających ten obszar lasów.

Tabela 59 Wskaźnik lesistości dla powiatu wołomińskiego (wg GUS 2002)

Rodzaj użytkowania	Powierzchnia w ha	Powierzchnia w % całości
Lasy i grunty leśne	26168	27,39
Razem: 955 37 ha		

W poszczególnych gminach powiatu, ze względu na różnice w zainwestowaniu oraz charakter gmin, struktura, lesistość kształtuje się odmiennie. Najwięcej, bo prawie 70%, zajmują lasy w gminie Zielonka. Najmniejszy wskaźnik lesistości jest w gminie Tłuszcz, która posiada charakter wybitnie rolniczy, z dużą ilością pól uprawnych. Lasy zajmują tam tylko 14,8% całości gminy. Sytuację tę obrazuje poniższa tabela:

Tabela 60 Wskaźnik lesistości w poszczególnych gminach powiatu wołomińskiego (wg GUS 2002)

Gmina	Lasy %
Dąbrówka	21,25
Jadów	27,36
Klembów	15,78
Kobyłka	20,10
Marki	36,07
Poświętne	19,27
Radzymin	25,60
Strachówka	39,35
Tłuszcz	14,80
Wołomin	7,90
Ząbki	29,92
Zielonka	69,38

..... – wartość najwyższa

..... – wartość najniższa

Zwarte kompleksy leśne występują w południowej części powiatu (gmina Zielonka) i południowo – wschodniej (gmina Strachówka) oraz północno – wschodniej (gmina Jadów). Obecnie większe kompleksy leśne zachowały się między Ludwinowem i Dąbrówką, Żalubicami i Łosiem, Sierakowem i Rudą, na południowy – zachód od Słupna (resztką Puszczy Słupieńskiej), oraz między Markami, Zielonką i Ząbkami.

Rozległe obszary leśne między Zieloną, Wesołą, Okuniewem, Pustelnikiem, Zabzańcem i Ossowem są użytkowane częściowo jako poligon wojskowy. We wschodniej części powiatu większe kompleksy leśne znajdują się w okolicy Ostrówka, Szewnicy i Urli. Należy wymienić fragment Puszczy Kamienieckiej koło Strachowa, oraz dużą strefę leśną ciągnącą się na pograniczu powiatu od Turza przez Kąty-Miński, Kąty Czernieckie, Osękę po Szamocin. Lasy zachowały się z reguły na najuboższych glebach, wykształconych przeważnie na piaskach, żwirach i piaskach eolicznych.

Na terenie powiatu wyraźną przewagę mają siedliska borowe. Dominują drzewa iglaste, głównie sosna pospolita (80% udziału) z domieszką brzozy brodawkowatej, olchy i dębu szypułkowego. Przeważają lasy w wieku od 20 do 60 lat, młode (ponad 60%). Stare dęby występują sporadycznie i świadczą o bogatym, niegdysiejszym składzie gatunkowym tych lasów.

Drugim typem siedliska są łęgi olchowo – jesionowe lub wierzbowe, często kępy olch i topól. Miejscami zachowały się fragmenty starych drzewostanów naturalnego pochodzenia. W północnej części powiatu (gmina Marki) występują lasy sosnowo – dębowe na siedliskach boru mieszanego. Na obrzeżach występują pojedyncze brzozy, klony jesionolistne, topole, olsze. W zachodniej części (gmina Radzymin) dominują bory świeże i bory suche. Lokalnie występują tu bory mieszane oraz bory bagienne, łęgi i olsy. W miejscach wilgotnych, w dolinach rzek i drobniejszych cieków wodnych występują: olsza, wierzy i topole.

Lasy łęgowe porastające dawne obszary zalewowe zostały prawie całkowicie wycięte i występują dziś lokalnie w postaci drobnych fragmentów. Mniej przekształcone od łęgów i bardziej naturalne są zbiorowiska zaroślowe, tzw. łozy. Z uwagi na małą dostępność oraz przydatność, w postaci bliskiej stanu naturalnego zachowały się olsy oraz bory bagienne.

Pozostałe fragmenty lasów mają przekształcony skład florystyczny oraz strukturę drzewostanu w stosunku do naturalnych.

Warstwę krzewów stanowią: podrosty sosny, jałowiec, jarzębiny i gatunków nieleśnych, a na glebach urodzajniejszych spotyka się leszczynę. W podszyciu występują paprocie, wrzos, borówki (czernica i brusznica), na stanowiskach bagiennych żurawina i borówka bagienne, a z roślin chronionych widłaki.

Mimo wojennych dewastacji i gospodarczych błędów, w lasach powiatu żyją jeszcze dzikie zwierzęta. Do pospolitych należą: sarna, dzik i lis, do rzadkich jeleń i sporadycznie wędrujące łosie z ostoi w Puszczy Kampinoskiej.

W ostatnich latach obserwuje się penetrację przez bobry dolin rzek uchodzących do Jeziora Zegrzyńskiego. Niewielkie fragmenty powiatu leżące w dolinie Bugu są miejscem koncentracji ptaków wodnych i błotnych na przelotach.

Kompleksy leśne otoczone polami uprawnymi posiadają w miarę jednoznaczna granicę. Fragmenty lasów będące częściami większych kompleksów mają bardziej zróżnicowaną i rozwiniętą linię brzegową oraz dużą mozaikę wewnątrz kompleksów.

Lasy odgrywają istotną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych, znaczne ich obszary uznane są jako lasy ochronne, głównie wodochronne. Lasy stanowią schronienie i środowisko życiowe dla wielu rzadkich już przedstawicieli fauny, podlegających z tego tytułu ochronie gatunkowej.

Lasy powiatu wołomińskiego stanowią w znacznej części (około 10 000 ha) własność Skarbu Państwa. Lesistość powiatu wołomińskiego przedstawia rysunek 2.

Walory oraz zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz punkty monitoringu środowiska na terenie powiatu przedstawia rysunek 3.

Dominująca szata roślinna

Roślinność naturalna, właściwa dla lasów mieszanych i typowych siedlisk występujących na obszarze powiatu, jeszcze w niezbyt odległym okresie historycznym, uległa wielkim zmianom, głównie za sprawą działalności ludzkiej. Obecnie dąży się do ochrony krajobrazu, decydującego o bioróżnorodności środowiska, z mozaiką pól uprawnych, kęp leśnych, dolin i łąk, rozproszonej zabudowy wiejskiej. Roślinność tworzy cenne i malownicze układy przestrzenne, charakterystyczne dla danych obszarów. Wyspy leśne, oczka wodne i bezodpływowe zagłębienia o charakterze bagiennym połączone korytarzami ekologicznymi zapewniają dużą bioróżnorodność i tworzą specyficzną strukturę krajobrazu. Siedliska tu występujące odznaczają się dużym stopniem naturalności. Oczka wodne i tereny podmokłe stanowią ostoje fauny. Najcenniejsze z nich mają status użytków ekologicznych.

Szata roślinna powiatu wołomińskiego w znacznym stopniu jest zmodyfikowana przez działalność człowieka. Tylko 27% powierzchni powiatu przypada na tereny leśne, gdzie szata roślinna zachowuje najbardziej zbliżony do naturalnego charakter. Oprócz zbiorowisk leśnych, wymienionych powyżej, na terenie powiatu wołomińskiego spotyka się następujące skupiska roślinności:

Zarośla tarniny (czyżnie) są dość częstym zbiorowiskiem, które budują: śliwa tarnina, jeżyny i róże. W runie występują: gwiazdnica wielkokwiatowa, fijołek leśny, jaskier kosmaty, pszeniec różowy, przetacznik pagórkowaty, rzepik wonny i inne.

Zbiorowiska torfowiskowe różnią się w zależności od typu torfowiska. Torfowiska niskie darniowe charakteryzują się występowaniem zbiorowisk roślinnych typu szuwarowego, natomiast torfowiska niskie leśne i zaroślowe charakteryzują się występowaniem zbiorowisk olsowych, m.in. i olsu porzeczkowego. Ols porzeczkowy jest bogaty florystycznie. Charakterystyczna dla olsów kępkowo-mozaikowa struktura jest tutaj słabo widoczna. Uwagę zwraca duży udział trzciny i pałki szerkolistnej.

Zbiorowiska roślinności przybrzeżnej (szuwarowiskowe) występują przy brzegach eutroficznych zbiorników wodnych, licznych tutaj kanałach, często wśród zagłębień śródpolnych. Dominują wśród nich trzciny, oczeret jeziorny oraz rośliny wodne, jak: grzybienie północne, rdestnica pływająca, pałka wąskolistna, turzycza dziubkowata i sztywna, szczaw lancetowaty, jaskier wielki, sit członowaty, tojeść pospolita oraz krwawnica pospolita.

Zbiorowiska roślin wodnych wykazują zróżnicowanie w zależności od typu zbiornika wodnego. W wodach eutroficznych występują zespoły ramienicy, wywłócznika kłosowego, grążela żółtego, żabiścieku pływającego, osoki aloesowatej, salwini pływającej. Charakterystyczny jest tu udział grzybieńczyka wodnego i roślin podwodnych takich jak: rdestnicy grzebieniastej, moczarki kanadyjskiej i rogatka sztywnego.

O stanie **zbiorowisk łąkowych** występujących na terenie powiatu decydują właściwości siedlisk i sposób użytkowania. Panującym zespołem łąkowym jest zespół łąki ostrożeńowo-rdestowej. W miejscach podmokłych i nadmiernie wypasanych często zbiorowiska zdominowane są przez sit rozpięchły lub śmiałka darniowego. Po zarzuceniu koszenia niekiedy mogą wykształcić się zbiorowiska nawiązujące do ziołorośli lub szuwaru wielkoturzycowego.

Prócz wyżej wymienionych, na terenie powiatu występują również **zbiorowiska antropogeniczne**. Zbiorowiska synantropijne są reprezentowane głównie przez zespoły chwastów towarzyszące uprawom rolnym, nitrofilne zbiorowiska bylin i pnączy na siedliskach ruderalnych i brzegach zbiorników wodnych oraz zespoły terofitów letnich zajmujące wysychające latem brzegi zbiorników wodnych.

Ochrona przyrody

W powiecie wołomiński znajduje się 19801,1 ha obszarów przyrodniczych prawnie chronionych: w tym 168,6 ha rezerwatów przyrody, 840 ha parków krajobrazowych 18760,9 ha obszarów chronionego krajobrazu i 183 pomniki przyrody. Powiat Wołomiński lokuje się w Województwie Mazowieckim wśród powiatów o mniejszej powierzchni prawnie chronionej.

Na terenie powiatu wołomińskiego nie ma parków narodowych. Występują jednak parki krajobrazowe (840 ha) – Nadbużański Park Krajobrazowy, rezerwat przyrody (168,6 ha): rezerwat Dębina, rezerwat „Śliże”, rezerwat „Horowe Bagno”, rezerwat „Grabicz” (na granicy powiatu znajdują się także: „Łęgi Czarnej Strugi”, Puszcza Słupecka i „Bagno Jacka”) obszary chronionego krajobrazu (18 760,9 ha) - Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Rezerwaty

Rezerwaty obejmują ekosystemy zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych lub krajobrazowych.

Najstarszym i największym rezerwatem na terenie Powiatu Wołomińskiego jest rezerwat **“Dębina”** w gminie Klembów, o powierzchni 50,4 ha, utworzony w 1952 roku w celu ochrony stanowiska dębu szypułkowego i zachowania fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnego zespołu dębowo-grabowego z udziałem jesionu, wiązu i lipy. Górne piętro tworzą tu 200 letnie dęby.

Do najciekawszych i najcenniejszych przyrodniczo rezerwatów na terenie powiatu można zaliczyć

rezerwat „Śliże” w gminie Jadów, założony w 1981 roku na powierzchni 44,29 ha. Celem ochrony jest zachowanie dwóch zanikających jezior dystroficznych, stanowiących przykład wtórnego tworzenia się torfowiska wysokiego.

„**Horowe Bagno**” w gminie Marki – to rezerwat faunistyczny założony w 1988 roku. Rezerwat usytuowany jest w kompleksie leśnym obfitującym we wzniesienia wydmowe, tereny podmokłe i torfowiska. Zajmuje powierzchnię 43,82 ha, z czego wody zajmują powierzchnię około 17,5 ha. Jest tam jeden duży staw o powierzchni ok. 7 ha i szereg mniejszych zbiorników, które powstały w wyniku eksploatacji torfu. W obrębie rezerwatu znajdują się mszary wysokotorfowiskowe i przejściowe, jeziorka torfowiskowe, podmokłe brzeziny, bory świeże i mieszane na wydmach oraz fragmenty grądu. Wśród licznej grupy roślin występuje wiele gatunków rzadkich i chronionych np.: rosiczka okrągłolistna, listera jajowata, podkolan biały, bagno zwyczajne, pojedyncze okazy brzozy czarnej. W wodach żyje strzebla przekopowa. Stwierdzono występowanie ponad 50 gatunków ptaków m.in. perkozów, rożeniec, czajki, bączki i trzcinniaczki. Żyją tu także żmija zygzakowata, zaskroniec, padalec, jaszczurka żyworodna. Licznie występują również płazy, które w tych wodach składają jaja i wychowują młode.

Rezerwat „Grabicz” powstał w roku 1978 w celu ochrony jeziora i terenów otaczających, będących ostoją wielu gatunków ptaków. Został wydzielony z niewielkiego obszaru leśnego leżącego na pograniczu Wołomina i Kobyłki. Zajmuje powierzchnię 29,34 ha. Krajobraz rezerwatu jest bardzo urozmaicony. Środkową część zajmuje zbiornik wodny (o powierzchni 12,5 ha), z kępami i wysepkami porośniętymi roślinnością bagienną. Na powierzchni wody występuje grzybień biały, żabieniec – babka wodna i rośliny szuwarowe: pałka szerokolistna, trzcina, kosaciec żółty, turzyca sztywna, rzepicha ziemno-wodna. Na terenach przyległych można spotkać chronioną rosiczkę okrągłolistną (roślina owadożerna). Pozostały teren w większości porośnięty jest lasem typu boru wilgotnego i świeżego z przewagą sosny, brzozy i osiki. Bogata jest fauna rezerwatu. Bardzo licznie lęły się tutaj corocznie miewy śmieszki (od 1 000 do 2 000 par). Występował również perkoz zausznik, kaczka-krzyżówka, cyranka, głowienka i czernica – kokoszka wodna, łyska i błotnik stawowy. Można także było spotkać sarny, lisy, łosie i czaple. W okresie jesiennym zatrzymywały się stada kaczek, gęsi i łabędzi. W związku z obserwowanym obniżaniem się poziomu wód gruntowych następuje stopniowe zarastanie zbiornika wodnego, a co za tym zanika jego rola jako ostoi ptactwa wodnego. Podobnie, bliskie sąsiedztwo zabudowy mieszkaniowej negatywnie odbija się na jakości ekosystemu.

Zachowanie tego ostatniego obiektu jest przedmiotem troski wielu zainteresowanych osób z uwagi na zanik zbiornika wodnego, stanowiącego pierwotnie ostoję wielu gatunków ptactwa wodnego.

Tabela 61 Rezerwaty na terenie Powiatu Wołomińskiego

Nazwa	Pow. w ha	Przedmiot ochrony	Data i akt powołania	Gmina/Nadleśnictwo	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
Dębina I	50,40	Rezerwat florystyczny	1952	Klembów/Łochów	Warszawa
Grabicz	29,34	Rezerwat faunistyczny	1978	Kobyłka/Drewnica	Warszawa
Horowe Bagno	43,82	Rezerwat faunistyczny	1988	Marki/Drewnica	Warszawa
Śliże	44,29	Rezerwat krajobrazowy	1981	Jadów/Łochów	Warszawa

Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu obejmują wyróżniające się tereny o różnych typach ekosystemów. W obszarach tych na terenie województwa mazowieckiego znajdują się prawie wszystkie tereny leśne. Ich zagospodarowanie powinno zabezpieczyć stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obszar chronionego krajobrazu uwzględnia się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu na terenie Województwa Mazowieckiego wynosi 882,3 tys. ha. Na terenie powiatu wołomińskiego jest to Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu, w gminach: Kobyłka, Marki, Radzymin, Wołomin, Ząbki, Zielonka. Powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu na terenie powiatu wołomińskiego wynosi 20,7%.

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu ustanowiony został rozporządzeniem Wojewody

Warszawskiego z dnia 29 sierpnia 1997 r. w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu na terenie województwa (Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 43z 1997 r. po. 149), zmieniony rozporządzeniem Nr 117 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 sierpnia 2000 r. opublikowany w Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 93 z 2000 r. poz. 911 Zagospodarowanie i użytkowanie Obszaru Chronionego Krajobrazu nie może wywoływać negatywnych zjawisk w środowisku przyrodniczym. Nie powinny tam mieć miejsca inwestycje uciążliwe, wielkotowarowa produkcja rolna, nadmierny rozwój turystyki, osadnictwa, komunikacji i zagęszczanie ciągów infrastruktury technicznej. W granicach Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu wyodrębniono strefę szczególnej ochrony ekologicznej obejmującą wybrane tereny miast i wsi oraz obszary o wzmożonym naporze urbanistycznym, posiadające szczególne wartości przyrodnicze. W szczególności przy zagospodarowaniu terenów położonych w granicach warszawskiego obszaru chronionego krajobrazu należy dążyć do:

- zachowania naturalnych spływów i naturalnych koryt istniejących cieków wodnych oraz ich biologicznego obudowania
- zachowania istniejących oraz wprowadzenia nowych zadrzewień, zakrzewień śródpolnych,
- zachowania istniejących form rzeźby terenu (wydm, zrównań i dolin),
- ograniczania rozpraszania zabudowy i niedopuszczania do realizacji obiektów o dużych kubaturach (agresywnych krajobrazowo),
- niedopuszczania do zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych oraz powierzchni ziemi

Parki krajobrazowe

Na terenie powiatu znajduje się fragment Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, utworzonego w 1993 roku. W obrębie powiatu wołomińskiego znajduje się 840 ha parku. Park krajobrazowy obejmuje dolinę Dolnego Bugu, fragment dolnej Narwi oraz rozległe kompleksy leśne położone po obu stronach Bugu. Park usytuowany jest w obrębie 28 gmin. Na terenie powiatu wołomińskiego Nadbużański Park Krajobrazowy znajduje się w północno-wschodniej części, w obrębie Doliny Dolnego Bugu. Bug jest rzeką o naturalnym meandrującym korycie, z licznymi skarpami, mieliznami i wyspami z przepięknymi starorzeczami oraz barwnymi, rozległymi łąkami i pastwiskami. W parku występują również śródleśne wydmy, bagna i niedostępne maceczniki. Jest to siedlisko ponad 1 290 gatunków roślin naczyniowych, w tym 43 gatunki będące pod całkowitą ochroną, 18 gatunków częściowo chronionych, 170 gatunków rzadkich roślin. W tak bogatej i urozmaiconej roślinności występuje wiele gatunków zwierząt. Najliczniejsze są ptaki: 207 gatunków, ponadto ssaki – 37 gatunków, płazy – 12 gatunków, gady – 7 gatunków i ryby – 29 gatunki

Na terenie Parku istnieje 13 rezerwatów przyrody o charakterze leśnym, torfowiskowym, faunistycznym, florystycznym i krajobrazowym. m.in. jest to rezerwat “Śliże” położony na obszarze gminy Jadów.

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno – pamiątkowej i krajobrazowej, odznaczające się indywidualnymi cechami.

Na terenie Powiatu Wołomińskiego znajduje się szereg pomników przyrody – około 450 sztuk, z czego blisko 350 znajduje się w gminie Radzymin. Przeważają drzewa – okazałych rozmiarów dęby szypułkowe, modrzewie, lipy, graby i inne w tym także brzoza czarna, chroniona z uwagi na rzadkość występowania. Ochroną są objęte także zabytkowe aleje i inne skupiska drzew, a także głązy narzutowe. Najmniej liczne są użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne.

Tabela 62 Użytki Ekologiczne na terenie Powiatu Wołomińskiego

Numer porządkowy rejestru województwa mazowieckiego	Pow. w ha	Data i akt powołania	Gmina / Nadleśnictwo	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych	Przedmiot ochrony	Numer ewidencyjny działki / Oddział
497	5,97	Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego Nr 75 z 22.05.2000r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 55 z 26.05.2000r. poz. 571)	Jadów/Łochów	Warszawa	Bagno	999/415i, 1001/416g, 1002/416g
498	14,49	Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego Nr 75 z 22.05.2000r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 55 z 26.05.2000r. poz. 571)	Jadów/Łochów	Warszawa	Bagno	1012/423g, 1013/424f, 1015/426b
499	4,98	Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego Nr 75 z 22.05.2000r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 55 z 26.05.2000r. poz. 571)	Strachówka/Łochów	Warszawa	Bagno	268/550h, 269/551c,
500	5,47	Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego Nr 75 z 22.05.2000r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 55 z 26.05.2000r. poz. 571)	Strachówka/Łochów	Warszawa	Bagno	318/558d, 318/589a, 326/596g, 327/597b
501	0,70	Rozporządzenie Wojewody Mazowieckiego Nr 75 z 22.05.2000r. (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 55 z 26.05.2000r. poz. 571)	Strachówka/Łochów	Warszawa	Bagno	319/589c

Ciągi ekologiczne

Naturalnymi ciągami ekologicznymi są doliny rzek.

Przez zachodnią część powiatu wołomińskiego wg systemu ECONET, przechodzi międzynarodowy korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym, natomiast w okolicach doliny rzeki Bug znajduje się obszar węzłowy o znaczeniu międzynarodowym (Obszar Doliny Dolnego Bugu oznaczony 24M).

Na terenie Obszaru Doliny Dolnego Bugu znajduje się ostoja przyrody o znaczeniu europejskim - Dolina Dolnego Bugu (482). Obszar Doliny Dolnego Bugu obejmuje dolny odcinek Bugu, w znacznej części pradoliny, z nie uregulowaną rzeką i rozległymi terenami zalewowymi łąk i torfowisk dolinnych. Stanowi on międzynarodowej rangi ostoję ptaków. W okresie wiosny i jesieni w dolinie Bugu przebywają tysiące wędrownych gęsi, kaczek, czajek, batalionów, brodców i biegusów. Zachowały się tu też liczne fragmenty roślinności o charakterze naturalnym i półnaturalnym.

Zieleń urządzona

Zieleń urządzona to: cmentarze, zieleń przyuliczna, boiska sportowe, parki podworskie, parki miejskie i wiejskie, ogródki działkowe. W poszczególnych gminach udział zieleni urządzonej w ogólnej powierzchni gminy przedstawia się następująco:

- Tłuszcz: 25,0 ha zieleni urządzonej, 14m² na 1 mieszkańca
- Marki: 20,5 ha, 10 m² na 1 mieszkańca
- Radzymin: 6,2 ha
- Marki posiadają niewielką powierzchnię terenów zieleni urządzonej. Brak jest parków czy skwerów. Zieleń przyuliczna występuje w postaci niewielkich trawników. Większe powierzchnie zieleni występują przy budynkach wielorodzinnych i na terenach rekreacyjno – sportowych (stadiony, boiska).

Fauna

Na terenie powiatu występują następujące rodzaje fauny:

ryby: okoń, płoć, karp, kielb, słonecznica, ciernik

plazy: żaby, traszki, ropuchy

gady: jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, zaskroniec, żmija zygzakowata

ptaki: bocian szary, bażant, kuropatwa, wróbel, sroka, łabędź, kawka, sikorka, kaczka krzyżówka,

ssaki: bobry, zające, dziki, sarny, lisy, jeź, wiewiórki, kret,

Spośród gatunków chronionych zwierząt na terenie powiatu wołomińskiego można spotkać liczne gatunki ptaków (dzięcioł czarny i pstry, wrona siwa, kania, myszołów, wilga, bocian biały i czarny, bąk, kormoran, łabędzie, perkozy i wiele innych. Spośród chronionych płazów występuje rzekotka drzewna oraz liczne gatunki żab. Gady reprezentowane są głównie przez węże – m.in. zaskroniec. Spośród ssaków – opisane w “Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” – bobry i wilki .

Zielone Płuca Polski

Wschodnia część powiatu (gminy: Tłuszcz, Jadów, Klembów i Dąbrówka) leżą na obszarze Zielonych Płuc Polski.

Zielone Płuca Polski, pozbawiony przemysłu północno-wschodni obszar Polski, obejmujący ok. 15% jego terytorium, będący częścią Zielonych Płuc Europy o łącznej powierzchni ok. 760 000 km², obejmujących częściowo terytoria 6 krajów (Polski, Rosji, Litwy, Estonii, Białorusi i Ukrainy), na których znajduje się 14 parków narodowych, 18 rezerwatów ścisłych i 5 rezerwatów biosfery.

Zielone Płuca Polski mają zostać zagospodarowane z uwzględnieniem: produkcji zdrowej żywności, ekoturystyki, proekologicznej gospodarki leśnej, czystych technologii przemysłowych i szerokiego zastosowania lokalnych i odnawialnych źródeł energii.

Idea Zielonych Płuc Polski zakłada integrację ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i postępem cywilizacyjnym. Deklaracja Sejmu RP uznała obszar ZPP za region, w którym należy przestrzegać zasad ekorozwoju.

Zagrożenia i degradacja szaty roślinnej na terenie powiatu

Zagrożenia lasów wiążą się z oddziaływaniem czynników naturalnych (np. gradacje owadów, infekcje grzybowe, szkody wyrządzone przez zwierzynę płową, warunki pogodowe), oraz antropogenicznych (zanieczyszczenie wód, powietrza, gleby, zmiany stosunków wodnych, pożary). Te ostatnie należą do szczególnych zagrożeń – szacuje się, że najczęstszymi ich przyczynami są podpalenia (47%) oraz nieostrożność w obchodzeniu się z ogniem. Ponadto niekorzystnym zjawiskiem jest wzrost urbanizacji i uprzemysłowienia. Zagrożeniem jest rozproszenie i stosunkowo niewielkie powierzchnie lasów, co nie sprzyja wykształceniu się pełnych ekosystemów leśnych. Brak jest łączności pomiędzy poszczególnymi kompleksami leśnymi.

Utrzymujący się ekstensywny charakter rolnictwa nie powoduje zbyt dużej intensywności zmian zachodzących w szacie roślinnej.

W poniższych tabelach przedstawiono najważniejsze zagrożenia dla systemu przyrodniczego powiatu wołomińskiego, wraz z propozycją zapobiegania lub minimalizacji tych czynników.

Tabela 63 Zagrożenia, sposoby ich eliminacji i minimalizacji.

Lp.	Identyfikacja zagrożeń	Sposób eliminacji i minimalizacji zagrożeń
1.	Zanieczyszczenie wód	Rozbudowa systemu oczyszczania ścieków, kanalizowania wsi i zaopatrzenia w wodę, wprowadzenie systemu oczyszczania ścieków burzowych, zabudowa biologiczna rzek, strumieni oraz terenów wokół zbiorników wodnych, przeciwdziałanie przekształcaniu łąk na grunty orne, ograniczenie stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin w miejscach położonych w sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych, możliwość budowy przydomowych oczyszczalni ścieków tylko w zabudowie rozproszonej.
2.	Zanieczyszczenie powietrza	Ocieplanie budynków, modernizacja systemów ogrzewania na wykorzystujące źródła czystej energii i energii odnawialnych.
3.	Zanieczyszczenie powierzchni ziemi	Zbiórka, segregacja i wywóz odpadów stałych, likwidacja starych składowisk odpadów i rekultywacja terenu.
4.	Zagrożenia drzewostanów ze strony owadów	Prognozowanie występowania owadów, m.in. przez wykładanie pułapek, wyszukiwanie i usuwanie zasiedlonych drzew stojących, usuwanie części drzew przewróconych lub złamanych w wyniku działania czynników abiotycznych, mechaniczne rozdrabnianie gałęzi i resztek po wyróbce drewna, z pozostawieniem ich na powierzchni, ograniczanie ilości owadów poprzez korowanie surowca drzewnego, chwytanie owadów w pułapki, zwalczanie biologiczne i chemiczne.
5.	Zagrożenia drzewostanów przez pasożytnicze grzyby	Zwalczanie huby korzeniowej poprzez zabezpieczanie pni po ściętych drzewach preparatami biologicznymi, usuwanie niektórych drzew porażonych.
6.	Szkody wyrządzane przez ssaki kopytne w ekosystemach leśnych i nieleśnych	Zabezpieczanie upraw leśnych i odnowień przed zgryzaniem, poprzez wykonanie nowych ogrodzeń oraz naprawienie już istniejących, zabezpieczanie upraw rolnych przez grodzenie i stosowanie repelentów, regulacja populacji.
7.	Pożary	Wykonanie pasów przeciwpożarowych, utrzymanie dróg pożarowych w stanie przejezdności, usuwanie krzewów, drzew pod liniami energetycznymi i wokół transformatorów, gaszenie pożarów, budowa nowych i remont istniejących dostrzegalni przeciwpożarowych, oczyszczanie punktów czerpania wody, porządkowanie terenów zagrożonych z materiałów łatwopalnych, remont i wymiana tablic informacyjnych o zagrożeniach pożarowych.
8.	Niepożądany kierunek zmian w zbiorowiskach nieleśnych	Koszenie łąk i usuwanie niepożądanych drzew i krzewów, w celu zachowania nieleśnych zbiorowisk roślinnych, utrzymanie gruntów uprawnych – zespołów tradycyjnych upraw i związanych z nimi zbiorowisk segetalnych.
9.	Zmniejszanie się liczebności (bogactwa) gatunków roślin	Eliminacja nadmiernej konkurencji osobników ekspansywnych, utrzymanie właściwych stosunków wodnych i zachowanie gospodarki ekstensywnej i pierwotnych sposobów użytkowania rolniczego, ochrona gatunków zagrożonych.
10.	Zanikanie i przekształcanie siedlisk gatunków zwierząt	Zachowanie różnorodności, powierzchni i właściwego środowiska życia zwierząt, sterowanie zagęszczeniem, strukturą gatunkową, wiekową i przestrzenną grup zwierząt.
11.	Ginięcie rodzimych gatunków zwierząt	Przywracanie gatunków zwierząt, które dawniej występowały na terenie powiatu, zasilanie grup zwierząt nowymi osobnikami, dokarmianie zwierząt w okresie zalegania wysokiej pokrywy śnieżnej i katastrofalnie niskich temperatur, pogłębianie i odładzanie wodopojów.
12.	Nieszczęśliwe zdarzenia losowe, którym ulegają zwierzęta	Okresowe przetrzymywanie i leczenie zwierząt wymagających opieki, odpowiednie oznakowanie dróg przecinających korytarze ekologiczne, budowa przejść dla zwierząt nad lub pod drogami.
13.	Zagrożenie wścieklizną	Redukcja lisów i jenotów.
14.	Zużycie techniczne zabytków budownictwa i architektury	Konserwacja i rewitalizacja.
15.	Zniekształcenie krajobrazu	Prace rekonstrukcyjne, w tym np. przycinanie gałęzi wierzb przydrożnych (ogławianie).

7.1.2. Program działań dla sektora: Ochrona przyrody i krajobrazu

Cel strategiczny:

Utrzymanie i rozwój walorów przyrodniczych powiatu

Cele średnioterminowe do roku 2011:

- 1.Ochrona systemu obszarów chronionych
- 2.Rozwój systemu zieleni osiedlowej i miejskiej
- 3.Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów leśnych
- 4.Podniesienie świadomości ekologicznej społeczności powiatu
- 5.Dążenie do optymalnego wykorzystania walorów przyrodniczo - kulturowych powiatu

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Użytkowanie zasobów leśnych i zieleni miejskiej w sposób zgodny z zasadami ochrony przyrody, bioróżnorodności i krajobrazu
2. Ochrona terenów chronionych i przyrodniczo cennych przed niewłaściwym zainwestowaniem
3. Utrzymanie istniejących korytarzy ekologicznych wzdłuż dolin i rzek
4. Rewaloryzacja terenów cennych przyrodniczo
5. Zachowanie istniejących ekosystemów naturalnych, szczególnie zbiorników wodnych, terenów podmokłych i torfowisk
6. Usprawnienie ochrony in situ i ex situ gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem oraz starych, tradycyjnych odmian roślin i ras zwierząt hodowlanych mających znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej, poprzez stworzenie i utrzymanie niezbędnych warunków technicznych do takiej ochrony (stosowne obiekty i ich wyposażenie)
7. Włączenie organizacji i stowarzyszeń ekologicznych "non profit" do współpracy w ochronie czynnej obiektów i obszarów przyrodniczych w ramach edukacji ekologicznej
8. Promocja obszarów chronionych i innych walorów przyrodniczych powiatu
9. Zwiększanie połączeń systemu przyrodniczego powiatu poprzez tworzenie łączników między poszczególnymi elementami systemu

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Aktualizacja ewidencji gruntów rolnych i nieużytków pod kątem możliwości ich zalesienia lub przeznaczenia na tereny rekreacyjne	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Nadleśnictwa
2	Wdrażanie krajowego i wojewódzkiego (po opracowaniu) programu zalesiania	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Nadleśnictwa
3	Zalesianie lub zagospodarowanie w kierunku rekreacyjno – wypoczynkowym gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego oraz nieużytków	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Nadleśnictwa
4	Scalanie niewielkich enklaw leśnych w większe kompleksy	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Nadleśnictwa
5	Wprowadzanie stref zieleni izolacyjnej wokół obiektów uciążliwych środowiskowo i krajobrazowo	Urzędy Miast i Gmin, właściciele obiektów, Zarządy Dróg
6	Utrzymanie lasów stanowiących własność komunalną	Urzędy Miast i Gmin
7	Przeciwdziałanie zagrożeniu pożarowemu, w tym monitoring stanu i zagrożeń	Nadleśnictwa

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
8	Ochrona czynna i bierna obszarów chronionych	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa, Konserwator przyrody, Wojewoda, Urzędy Miast i Gmin,
9	Budowa przejść dla zwierząt nad lub pod trasami komunikacyjnymi i przepławek dla zwierząt wodnych	Zarządy Dróg
10	Konserwacja i rewaloryzacja zieleni na terenach miast i jednostek osadniczych	Urzędy Miast i Gmin
11	Inwentaryzacja i waloryzacja zieleni miejskiej i osadniczej	Urzędy Miast i Gmin
12	Opracowanie i wdrażanie programów ochrony zieleni w miastach i gminach	Urzędy Miast i Gmin
13	Konserwacja zieleni w pasach drogowych ulic gminnych	Urzędy Miast i Gmin, Zarządy dróg,
14	Zwiększanie terenów zieleni osiedlowej na terenie miast i jednostek osadniczych	Urzędy Miast i Gmin, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele domów
15	Zmniejszanie ekspansji terenów zurbanizowanych na obszarach przyrodniczo cennych poprzez stosowanie odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego	Urzędy Miast i Gmin
16	Wdrażanie zaleceń dotyczących ochrony przyrody zawartych w planach ochrony rezerwatów przyrody i obowiązujących aktach prawnych	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, Nadleśnictwa
17	Prowadzenie ciągłej edukacji ekologicznej na temat form ochrony przyrody i walorów przyrodniczych powiatu	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, szkoły, media, stowarzyszenia i organizacje turystyczno - krajoznawcze
18	Włączenie organizacji i stowarzyszeń ekologicznych "non profit" do współpracy w ochronie czynnej obiektów i obszarów przyrodniczych w ramach edukacji ekologicznej	Urząd Miasta, Starostwo Powiatowe

Efekty działań:

- zwiększenie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej powiatu
- zaspokojenie wypoczynkowo –rekreacyjnych potrzeb mieszkańców
- zwiększenie zasobów i produktywności oraz trwałości i bezpieczeństwa ekosystemów leśnych

7.2. Gleby

7.2.1. Stan aktualny

Z uwagi na duże znaczenie rolnictwa dla gospodarki powiatu wołomińskiego, zasady dotyczące ochrony gleb mają priorytetowe znaczenie wśród dziedzin ochrony środowiska.

Decydujący wpływ na powstanie gleb zawsze miały: macierzyste podłoże, rzeźba terenu i warunki klimatyczne przy dużym współudziale szaty roślinnej. W przeważającej części powiatu występują osady plejstoceny. Dominującym utworem na powierzchni gruntu jest glina zwałowa zmieszana z osadami piaszczysto-żwirowymi; w zagłębieniach terenu powstały gleby organiczne, głównie torfy, natomiast w dolinach rzecznych zalegają osady piaszczyste, żwirowe i mułkowe (często zawierające humus), z których zbudowane są tarasy nadzalewowe.

Zdecydowaną przewagę na terenie powiatu mają gleby bielcowe. Na glinach i iłach występują czarne ziemie, gleby bielcowe i gruntowo – glejowe spotykamy na Równinie Radzywińskiej, a także na glinach zwałowych okolic Ręczajów i Poświętnego. Często występują rdzawe i brunatne bielice na pyłach, piaskach i żwirach np. w okolicach Tłuszcza i Jadowa. W dolinach rzecznych Rządzy i Cienkiej, w okolicy Łąk Radzywińskich występują gleby organiczne – mineralne, mułowe, murszowe i torfowe. Odczyn gleb jest przeważnie kwaśny i bardzo kwaśny.

Pod względem bonitacyjnym przeważają gleby słabe, głównie piąta klasa, rzadziej czwarta, a na jałowych piaskach – szósta, praktycznie nadająca się tylko pod zalesienie. W tych rejonach przeważają gleby brunatne właściwe i gleby brunatne wylugowane, kwaśne, wytworzone z lekkich glin pylastych, często zalegają na podłożu gliniastym, rzadziej występują gleby bielcowe i pseudobielcowe – przeważnie w postaci płatów rozproszonych po całym terenie. W obniżeniach i dolinach rzecznych występują gleby torfowe, murszowe, mady, czarne ziemie, i gleby glejowe.

W części obszaru powiatu warstwę powierzchniową gruntów tworzą wyłącznie osady holocenijskie w postaci piasków, żwirów, ilów, mułków oraz utworów pochodzenia organicznego, w tym torfów. W obniżeniach terenowych występują gleby hydrogeniczne (torfowe, mułowo - torfowe i murszowo - glejowe) zajmujące ok. 8 % użytków rolnych.

W tabeli poniżej przedstawiono klasyfikację bonitacyjną dla gleb powiatu wołomińskiego.

Tabela 64 Bonitacja gleb na terenie powiatu wołomińskiego

Wyszczególnienie	Powiat [ha]
Grunty orne:	54.337
III klasa	749
IV klasa	9.358
V klasa	26.615
VI klasa	17.186

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Tabela 65 Użytki rolne wg klas bonitacyjnych

Klasy bonitacyjne	ogółem użytki rolne w ha [3+4+5]	w tym			% [w stosunku do ogólnej powierzchni użytków rolnych]
		sady w ha	grunty orne w ha	użytki zielone w ha	
I	1	-	1	-	0,002
II	20	2	15	3	0,036
III	749	45	526	178	1,36
IV	9.358	164	5468	3726	17,03
V	26.615	267	14581	11767	48,44
VI	17.186	218	14068	2900	31,28
w tym VI zalesiona	1.009	-	938	71	1,83
RAZEM	54.938	696	35597	18645	99,99

* dane – PZDR w Wołominie – 27.05.2002 r.

Z powyższego zestawienia wynika, że najwięcej gleb jest w klasach V i VI bo aż 81%, które docelowo będą wyłączone z towarowej produkcji rolnej lub zalesione.

Ogółem – 95.537 ha, w tym:

Grunty ogółem	-	55.045 ha
Grunty rolne	-	35.661 ha
Sady	-	682 ha
Łąki	-	10.001 ha
Pastwiska	-	8.701 ha
Lasy i grunty leśne	-	22.273 ha
Powierzchnie wód i nieużytki	-	2.907 ha
Teren miasta	-	8.505 ha

Gleby na terenie powiatu zostały przedstawione w oparciu o wyniki badań zawarte w “Atlasie geochemicznym Polski 1:2 500 000” (Lis, Pasieczna 1995) opracowanym przez Państwowy Instytut Geologiczny. Ogółem na obszarze powiatu Wołomin wykonano 54 analizy chemiczne próbek gleb.

Sumaryczna klasyfikacja (wg Rozporządzenia Ministra Środowiska dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów gleby oraz standardów jakości ziemi - Dz. U. Nr 165 z dnia 4 października 2002 r., poz 1359) wskazuje, że 96% badanych gleb z obszaru powiatu Wołomin należy do grupy A (standard obszaru poddanego ochronie), 2% do grupy B i 2% do grupy C. Przeciętna zawartość oznaczonych pierwiastków w glebach powierzchniowych powiatu Wołomin jest bardzo zbliżona do ich przeciętnej zawartości w glebach z obszarów niezabudowanych Polski.

Zdecydowana większość gleb obszaru powiatu Wołomin (81% zbadanych próbek) wykazuje odczyn kwaśny (<6,7), typowy dla większości gleb warstwy powierzchniowej z obszaru Polski. Próbkę o odczynie obojętnym (6,7-7,4) lub zasadowym (>7,4) pochodzą głównie z terenów miejskich: Wołomin, Radzymin, Zielonka, Tłuszcz. Wysokie pH gleb poziomu powierzchniowego w miastach jest prawdopodobnie wynikiem opadu pyłów ze spalania paliw oraz działalności zakładów przemysłowych.

Tabela 66 Zawartość pierwiastków w glebach powiatu Wołomin (w mg/kg)

Metale	Wartości dopuszczalne stężeń w glebie lub ziemi (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r.)			Gleby o przekroczonych dopuszczalnych wartościach stężeń dla grupy	Zakresy zawartości w glebach powiatu Wołomin	Wartość przeciętnych (median) w glebach powiatu Wołomin	Wartość przeciętnych (median) w glebach obszarów niezabudowanych Polski ⁴⁾
	Grupa A ¹⁾	Grupa B ²⁾	Grupa C ³⁾				
	Głębokość (m ppt) 0-0,3						
	0-2						
					Frakcja ziarnowa <1 mm, mineralizacja HCl (1:4)		
					Głębokość (m ppt) 0,0-0,2		
As Arsen	20	20	60		<5-7	<5	<5
Ba Bar	200	200	1000		5-99	17	27
Cr Chrom	50	150	500		<1-6	2	4
Zn Cynk	100	300	1000		5-58	12	29
Cd Kadm	1	4	15		<0,5-0,5	<0,5	<0,5
Co Kobalt	20	20	200		<1-2	<1	2
Cu Miedź	30	150	600		<1-29	4	4
Ni Nikiel	35	100	300		<1-5	1	3
Pb Ołów	50	100	600		<3-143	8	12
Hg Rteć	0,5	2	30		<0,05-0,07	<0,05	<0,05
Ilość badanych próbek gleb z obszaru powiatu Wołomin w poszczególnych grupach zanieczyszczeń					1) grupa A		
					a) nieruchomości gruntowe wchodzące w skład obszaru poddanego ochronie na podstawie przepisów ustawy Prawo wodne,		
					b) obszary poddane ochronie na podstawie przepisów o ochronie przyrody; jeżeli utrzymanie aktualnego poziomu zanieczyszczenia gruntów nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludzi lub środowiska – dla obszarów tych stężenia zachowują standardy wynikające ze stanu faktycznego,		
					2) grupa B - grunty zaliczone do użytków rolnych z wyłączeniem gruntów pod stawami i gruntów pod rowami, grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione, nieużytki, a także grunty zabudowane i zurbanizowane z wyłączeniem		
Sumaryczna klasyfikacja badanych gleb z obszaru powiatu Wołomin do poszczególnych grup zanieczyszczeń (w %)							
	96	2	2				

7.2.3. Program działań dla sektora: Gleby

W Programie Ochrony Środowiska dla powiatu wołomińskiego nadrzędnym celem w zakresie ochrony ziemi i gleb jest dostosowanie przyszłych rozwiązań do standardów europejskich. Wymagania Unii Europejskiej dotyczące ochrony środowiska zostały sprecyzowane w odpowiednich dyrektywach, co znalazło w Polsce swoje odzwierciedlenie w aktualnie obowiązującej ustawie Prawo Ochrony Środowiska.

Cel strategiczny:**Racjonalne wykorzystanie gleb i gruntów wraz z ich ochroną i rekultywacją****Cele średnioterminowe do roku 2011**

1. Uaktualnianie informacji o jakości oraz o zanieczyszczeniu gleb i gruntów
2. Ograniczenie przeznaczania gruntów na cele nierolnicze i nieleśne – ochrona ilościowa
3. Wzrost świadomości społeczeństwa, głównie osób uprawiających ziemię, w zakresie zasad jej ochrony

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań

1. Zagospodarowanie gleb w sposób adekwatny do ich klasy bonitacyjnej i zanieczyszczenia
2. Zmniejszenie degradacji chemicznej i fizycznej gleb oraz gruntów
3. Zmniejszenie areału terenów zdegradowanych i zanieczyszczonych
4. Prowadzenie monitoringu jakości gleby i ziemi

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Upowszechnianie zasad Dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego.	zadanie realizowane ośrodki doradcze, Urzędy Miast i Gmin, Starostwo Powiatowe
2	Ograniczenie czynników wpływających na degradację gleby i gruntów (głównie emisji przemysłowych i komunikacyjnych)	realizacja przez Starostwo Powiatowe i Urzędy Miast i Gmin poprzez wydawanie decyzji reglamentacyjnych i kształtowanie ogólnej polityki ochrony środowiska oraz przez podmioty oddziałujące negatywnie na środowisko
3	Rekultywacja gleb i gruntów zdegradowanych i zanieczyszczonych, przeznaczanie gleb zdegradowanych do zalesiania lub rekreacji	realizacja przez Starostwo Powiatowe i Urzędy Miast i Gmin oraz podmioty odpowiedzialne za powstałe powstały stan
4	Aktualizacja rejestru terenów, na których stwierdzono przekroczenia standardów gleby lub ziemi, prowadzenie monitoringu gleb w cyklu pięcioletnim	realizacja przez Starostę Powiatu, WIOŚ oraz placówki badawcze
5	Prowadzenie działań edukacyjno – informacyjnych dla mieszkańców dotyczących stanu zanieczyszczenia gleb i ich prawidłowego wykorzystania, głównie stosowania odpowiednich upraw i racjonalnego użycia nawozów sztucznych i środków ochrony roślin na terenach rolnych, ogródków działkowych i leśnych	realizacja przez Starostwo Powiatowe i Urzędy Miast i Gmin we współpracy ze szkołami

Na cele nierolnicze i nieleśne można przeznaczać przede wszystkim grunty oznaczone w ewidencji gruntów jako nieużytki, a w razie ich braku – inne grunty o najniższej przydatności rolniczej. Przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne można dokonać jedynie w planach zagospodarowania przestrzennego.

Szczegółowej ochronie podlegają użytki rolne o wysokiej bonitacji, tzn. klas I-III, wytworzone z gleb pochodzenia mineralnego oraz użytki rolne klas IV-VI – jeśli zostały wytworzone z gleb pochodzenia organicznego oraz lasy. W tych przypadkach zagospodarowanie gruntów na cele nierolnicze i nieleśne łączy się z uzyskaniem zgody na wyłączenie ich z produkcji rolniczej i leśnej. Inwestorzy w znacznej mierze wykorzystują grunty najmniej przydatne dla rolnictwa, dla swych zamierzeń inwestycyjnych.

Rolnictwo pełni dużą rolę w rozwoju powiatu, dlatego, w związku z koniecznością przystosowania rolnictwa do wymagań integracji europejskiej, powinny zostać wprowadzone Zasady Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych, integrowana produkcja i obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrola stosowanych nawozów i środków ochrony roślin.

W związku z uprawą na terenie powiatu warzyw i owoców w ogródkach działkowych i przydomowych, istotne jest prowadzenie działań edukacyjno – informacyjnych na temat poziomu zanieczyszczenia gleb i konieczności stosowania odpowiednich upraw i nawozów. Pewne typy roślin kumulują metale ciężkie, w związku z tym nie zaleca się ich uprawy w celach konsumpcyjnych. W terenach miejskich należy propagować rekreacyjno – wypoczynkowe funkcje takich ogrodów. Upraw na glebach narażonych na zanieczyszczenie należy zaniechać szczególnie w pobliżu tras komunikacyjnych.

Istotnym zadaniem do realizacji w zakresie ochrony gleb jest racjonalizacja ich nawożenia mineralnego. Szczegółowe zasady stosowania dopuszczalnych ilości nawozów azotowych określone zostały w dyrektywie Unii Europejskiej o dopuszczalnej ilości azotanów w glebie pochodzenia rolniczego oraz w Dyrektywie o zastosowaniu osadów ściekowych w rolnictwie.

Zadaniem, które należy zrealizować w powiecie jest stworzenie map glebowych terenów uprawianych rolniczo, które pomogą w ustalaniu dawek nawozowych dla poszczególnych roślin oraz umożliwią dobór odpowiednich roślin uprawnych. Ważnym zadaniem jest okresowy (np. co 5 lat) monitoring jakości gleb, zwłaszcza w rejonach zakładów uciążliwych dla środowiska, ruchliwych tras komunikacyjnych, aby wykluczyć zanieczyszczenie metalami ciężkimi i środkami ochrony roślin. Informacje o jakości gleb i stopniu zanieczyszczenia powinny znaleźć się na jednej mapie.

Na terenie powiatu wołomińskiego do zadań zaliczonych jako priorytetowe w zakresie ochrony ziemi i gleb zaliczono również zadania z innych działów gospodarki środowiskowej, z gospodarki wodno – ściekowej, odpadowej, z ochrony powietrza i edukacji ekologicznej.

W celu monitoringu gleb na starostów nałożony został obowiązek prowadzenia okresowych badań jakości gleby i ziemi (art. 109 ust. 2 Prawa Ochrony Środowiska). Zadaniem starosty jest również prowadzenie rejestru zawierającego informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę (Art. 110 POŚ). Rejestr taki musi być corocznie aktualizowany.

7.3. Ochrona powierzchni terenu i zasobów kopalin

7.3.1. Stan aktualny

Cała powierzchnia powiatu wołomińskiego pokryta jest grubą warstwą osadów czwartorzędowych. W osadach tych wyróżnić można dwa kompleksy litologiczne o znaczeniu surowcowym: ilów warwowych zastoiskowych z przewarstwieniami mułków, które występują głównie w okolicy Radzymina, Marek, Kobyłki i Zielonki oraz kompleks piasków pochodzenia eolicznego i rzecznoego. Występują one w północno - zachodniej części powiatu (przy granicy z Legionowem), a także w okolicach Tłuszcza i Dąbrówki. Na obszarze powiatu wołomińskiego występują wyłącznie wymienione surowce czwartorzędowe.

Główne znaczenie gospodarcze ma kompleks ilów i mułków, w obrębie którego wyróżnia się dwa poziomy surowcowe: dolny o średniej grubości 5,2 m i górny o miąższości 2,3 m. Łączna grubość kompleksu surowcowego wynosi na ogół 6 – 8 metrów, maksymalnie 10 m. Występuje on na powierzchni lub pod kilkumetrową warstwą (0,7- 2,0) piasków rzecznych i humusowych.

Omawiane ily są dobrym surowcem do wyrobów ceramiki budowlanej, charakteryzując się spiekalnością, ogniotrwałością i plastycznością. Stąd też w zachodniej części powiatu od wielu lat istniało szereg cegielni, obecnie częściowo zamkniętych.

Iły zastoiskowe rozpoznane zostały w ponad 50 złożach i są od wielu lat intensywnie eksploatowane w licznych kopalniach odkrywkowych. Największa ilość złóż zgrupowana jest na północ i południe od Radzymina, w rejonie Ciemnego, Słupna, Mokrego, Łosi i Guzowatki. Drugim rejonem większej koncentracji złóż surowców ilastych są okolice Kobyłki, Zielonki i Marek.

Zestawienie złóż w powiecie wołomińskim (stan zasobów na dzień 2001.12.31) wg systemu gospodarki i ochrony bogactw mineralnych "MIDAS" przedstawia załącznik nr 1 do niniejszego programu.

Złoża w dominującej przewadze zostały rozpoznane na podstawie kart rejestracyjnych (obecnie zaniechanych), które nie określały kategorii rozpoznania zasobów??, ale upoważniały do eksploatacji surowców.

Na terenie powiatu przeważają złoża surowców ilastych o powierzchni powyżej 1ha, najczęściej 3 – 4 ha. Udokumentowane są one najczęściej na gruntach prywatnych i na ogół przez tych właścicieli są eksploatowane. Do największych obszarowo złóż ilów należą: Słupno - Wawrzynów (98,2 ha), Radzymin (58,2 ha) oraz Różewo – Marianów (33,1 ha).

Drugim kompleksem litologicznym przedstawiającym wartości surowcowe są osady piaszczyste i piaszczysto – żwirowe pochodzenia rzecznoego oraz piaszczyste pochodzenia eolicznego. Osady te to tzw. kruszywo naturalne stosowane na szeroką skalę w budownictwie i drogownictwie oraz do produkcji silikatów (piaski kwarcowe). Piaski te udokumentowane zostały przy granicy z powiatem legionowskim, w okolicy Radzymina, Marek i Kobyłki, a także w okolicach Tłuszcza i Dąbrówki.

W obrębie powiatu znajdują się także torfy. Na terenie gminy Radzymin lokują się one głównie w okolicach miejscowości Borki, Parcele, Łosie, Mokre – tj. w północnej części gminy. Rerezentują one głównie gatunek torfu mszysty, rzadziej olesowy lub sosnowo – wełniakowy. Torfy tworzą niewielkiej miąższości pokłady (1- 1,5 m) i generalnie nie spełniają kryteriów wymaganych do włączenia ich do bazy surowcowej kopalin i bilansu złóż w Polsce. W niewielkim stopniu mogą być wykorzystywane w ogrodnictwie, jako domieszka ziemi inspektowej na potrzeby lokalne.

Spośród wszystkich złóż jedynie połowa jest obecnie eksploatowana. Z uwagi na powierzchniowe występowanie złóż są one eksploatowane w kopalniach naziemnych metodą odkrywkową. Roczne wydobycie ilów ze złóż wynosi poniżej 15 tys. m³ z każdego złoża.

Złoża położone na terenie powiatu budują surowce pospolite, powszechnie występujące, stąd też sklasyfikowano je z punktu widzenia ochrony złóż do klasy 3, najniższej.

Natomiast klasyfikację złóż ze względu na ochronę środowiska przeprowadzono po uwzględnieniu stopnia kolizyjności eksploatacji górniczej danego złoża w odniesieniu do różnych komponentów środowiska przyrodniczego i elementów zagospodarowania przestrzennego. Z tego punktu widzenia 29 złóż zaliczono do klasy A, a więc niekonfliktowych możliwych do eksploatacji bez większych ograniczeń, ponieważ położone są na obszarach nie podlegających ochronie prawnej. Do klasy B, czyli złóż konfliktowych, możliwych jednak do zagospodarowania, zaliczono 12 złóż. 15 złóż zaliczonych zostało do bardzo konfliktowych, których eksploatacja powinna być zaniechana, głównie za względu położenia na obszarze chronionego krajobrazu lub bliskiego położenia w sąsiedztwie obiektów zabytkowych.

Podkreślić należy fakt, że w wielu złożach wydobycie odbywa się bez ważnej koncesji, zatwierdzonego planu ruchu górniczego, w sposób nieuporządkowany. Powszechna jest także nielegalna eksploatacja kopalin, szczególnie piasku wydmowego.

Ze względu na duże zasoby surowców ilastych eksploatowanych intensywnie w latach ubiegłych powstało wiele wyrobisk wymagających obecnie rekultywacji. Większość z nich znajduje się na terenach należących do osób prywatnych. Główny kierunek rekultywacji to tereny infrastruktury. Zawodnione wyrobiska są najczęściej zostawiane jako zbiorniki małej retencji lub z przeznaczeniem do wykorzystania rekreacyjnego.

Na terenie gminy Radzymin znajduje się obecnie 17 czynnych wyrobisk eksploatacyjnych ilów warwowych. Pięć wyrobisk znajduje się w stanie sukcesywnej rekultywacji o różnym stopniu zaawansowania. Dwa wyrobiska znajdują się na etapie docelowego zagospodarowania o kierunku przemysłowym.

Tabela 67 Złoże kopalin występujących na terenie powiatu wołomińskiego oraz ich charakterystyka gospodarcza (wg stanu na rok 2002 - Przeniosło, 2003)

L.p.	Nazwa złoża	Kopalina	Kod złoża	Stan zagospodarow.	Zasoby razem (tys. Mg)	Wydobycie (tys. Mg)	Pow. Złoża (ha)	Kopalina
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Arciechów	KN	6018	Z	25.6	0.00	0.78	KRUSZYWA NATURALNE
2	Chajęty	IB	4329	Z	63.4	0.00	2.29	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
3	Chajęty II	IB	5927	E	380.9	7.30	9.38	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
4	Ciemne I	IB	3264	T	58.1	0.00	1.01	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
5	Ciemne II	IB	3271	T	142.6	0.00	3.70	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
6	Ciemne III	IB	5189	M	0.0	0.00	0.65	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
7	Ciemne IV	IB	5186	R	217.0	0.00	5.00	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
8	Ciemne VI	IB	5915	E	289.0	0.76	6.10	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
9	Ciemne VII	IB	6262	T	95.3	0.00	2.00	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
10	Dąbrówka	PC	2732	Z	1037.1	0.00	30.40	PIASKI KWARCOWE D/P CEGŁY WAP-PIASKOWEJ
11	Guzowatka	IB	2236	R	6541.0	0.00	146.79	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
12	Guzowatka - dz. nr 102	IB	8037	T	36.0	0.00	1.02	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
13	Guzowatka (zar.)	IB	3127	E	0.0	2.00	2.14	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
14	Guzowatka III	IB	4330	R	240.2	0.00	4.78	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
15	Kobyłka	IB	4898	R	43.6	0.00	b.danych	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
16	Kobyłka (dz.854/3)	IB	5923	M	0.0	0.00	0.09	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
17	Kobyłka Dworkowa I	IB	5361	Z	13.2	0.00	0.42	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
18	Kobyłka Kolonia Chór 5	IB	8272	E	55.5	2.18	2.33	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
19	Kobyłka Osiedle Chór	IB	3678	Z	0.0	0.00	0.49	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
20	Kobyłka-Chór I	IB	2356	Z	95.2	0.00	3.96	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
21	Kobyłka-Dworkowa	IB	3266	Z	24.2	0.00	0.90	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
22	Kobyłka-dz.850	IB	8511	T	7.0	0.00	0.25	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
23	Kobyłka-Maciołki	IB	3269	Z	14.5	0.00	0.93	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
24	Kobyłka-Maciołki DM	IB	6630	T	380.4	3.99	7.20	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
25	Kobyłka-Maciołki II	IB	3270	T	9.3	0.00	2.10	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
26	Kobyłka-Zalasek	IB	3677	Z	188.1	0.00	4.60	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
27	Kołaków	KN	3635	R	113.6	0.00	4.80	KRUSZYWA NATURALNE
28	Krusze	KN	5206	P	1892.5	0.00	9.12	KRUSZYWA NATURALNE

L.p.	Nazwa złoża	Kopalina	Kod złoża	Stan zagospodarow.	Zasoby razem (tys. Mg)	Wydobycie (tys. Mg)	Pow. Złoża (ha)	Kopalina
29	Krusze I	KN	7182	E	1393.0	10.64	7.74	KRUSZYWA NATURALNE
30	Łosie	IB	3679	T	158.6	0.00	3.12	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
31	Łosie I	IB	3680	T	132.0	0.00	2.99	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
32	Małopole I	IB	3125	E	84.3	1.60	2.86	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
33	Małopole II k	IB	3126	T	322.1	0.00	5.60	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
34	Marianów	KN	8422	R	97.4	0.00	0.71	KRUSZYWA NATURALNE
35	Marki - Lisa Kuli 69	IB	7998	E	8.3	3.44	0.59	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
36	Marki ul.Szkolna 74	IB	7392	T	64.3	1.30	3.40	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
37	Marki Wesola 57	IB	7892	E	20.2	4.00	0.75	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
38	Marki-Fabryczna 82	IB	6588	T	29.6	0.00	1.82	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
39	Marki-Fabryczna-Szkolna	IB	7604	T	148.6	0.00	3.18	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
40	Marki-Pole Południowe	IB	2451	R	17.0	0.00	0.46	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
41	Marki-Rutkowski	IB	5924	T	5.5	0.00	2.76	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
42	Marki-ul.Wesola	IB	5996	Z	10.8	0.00	b.danych	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
43	Marki-Wesola	IB	7444	T	1.0	0.00	0.72	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
44	Marki-Wesola 13	IB	6580	Z	5.7	0.00	3.68	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
45	Marki-Wilcza	IB	5913	Z	4.5	0.00	0.53	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
46	Mokre	IB	3268	T	73.9	0.00	4.30	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
47	Mokre II	IB	7024	E	51.7	5.11	2.28	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
48	Mokre III	IB	8174	E	29.2	15.26	0.86	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
49	Mokre- Truskowski, Kryski	IB	7983	T	141.9	0.00	2.78	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
50	Mokre-Słupno	IB	6587	Z	170.0	0.00	1.90	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
51	Nadma	IB	7605	R	112.0	0.00	2.72	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
52	Nowe Słupno	IB	3272	M	0.0	7.06	1.95	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
53	Nowe Słupno I	IB	5187	E	76.8	2.40	1.91	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
54	Nowe Słupno II	IB	7390	R	180.2	0.00	4.80	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
55	Nowe Słupno III	IB	7606	R	92.0	0.00	3.07	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
56	Nowe Słupno V	IB	9079	R	54.6	0.00	1.26	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
57	Osinki	IB	2449	Z	124.1	0.00	2.07	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
58	Radzymin	PC	2857	R	2358.0	0.00	31.60	PIASKI KWARCOWE D/P CEGŁY WAP-PIASKOWEJ
59	Radzymin	IB	2438	T	2566.2	0.00	42.15	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
60	Radzymin - zarej.	IB	3267	E	165.8	1.57	2.30	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ

L.p.	Nazwa złoża	Kopalina	Kod złoża	Stan zagospodarow.	Zasoby razem (tys. Mg)	Wydobycie (tys. Mg)	Pow. Złoża (ha)	Kopalina
61	Różewo-Marianów	IB	2440	T	1547.5	2.44	22.90	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
62	Słupno II	IB	8348	T	330.4	0.00	7.01	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
63	Słupno-Górki	IB	6395	Z	3.3	0.00	0.74	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
64	Słupno-Wawrzynów	IB	2439	Z	872.0	0.00	61.96	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
65	Słupno-Wawrzynów I	IB	8792	R	77.0	0.00	2.43	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
66	Teodorów	KN	8222	R	197.7	0.00	1.66	KRUSZYWA NATURALNE
67	Wola Ręczajska CH	KN	6778	T	177.5	0.00	2.23	KRUSZYWA NATURALNE
68	Wola Ręczajska-Kolno	KN	5349	Z	84.1	0.00	1.09	KRUSZYWA NATURALNE
69	Wołomin	PS	1243	Z	199.0	0.00	0.77	SUROWCE SZKLARSKIE
70	Zawady	IB	7394	E	201.5	1.10	3.22	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
71	Zawady I	IB	8769	E	90.2	4.63	2.72	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ
72	Zielonka	IB	2448	Z	1181.5	0.00	32.30	SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ

Rubryka 6 - stan zagospodarowania złoża: Z – zaniechane, E – eksploatowane, T – czasowo eksploatowane, M – wybilansowane, R – rozpoznanie szczegółowo, S – szacunkowe, N - prognostyczne

7.3.2. Program działań dla sektora: Ochrona powierzchni terenu i zasobów kopalin

Cel strategiczny:

Ochrona zasobów złóż nieeksploatowanych, zahamowanie nielegalnego wydobywania kopalin oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Minimalizacja negatywnego wpływu na środowisko przy eksploatacji kopalin
2. Poszukiwanie substytutów kopalin naturalnych
3. Kontynuacja poszukiwań nowych złóż surowców, w celu rozwoju gospodarczego powiatu
4. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych
5. Ochrona form ukształtowania powierzchni terenu przed degradacją (wydm, dolin rzecznych, torfowisk i oczek wodnych) ze względu na zagrożenie przez eksploatację kopalin i zabudowę

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Skuteczne egzekwowanie zasad i norm prawnych, zgodnie z Prawem geologicznym i górnictwem
2. Maksymalne wykorzystanie zasobów kopalin w granicach udokumentowania
3. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych zgodnie z zatwierdzonym planem ruchu
4. Rekultywacja lub rewitalizacja terenów dawnych wyrobisk górniczych i niedopuszczanie do ich dalszej degradacji (np. w postaci niekontrolowanego składowania odpadów)
5. Ochrona złóż nie eksploatowanych poprzez uwzględnienie ich w planach zagospodarowania przestrzennego
6. Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin, szczególnie na terenach rolniczych o wysokiej bonitacji gleb i terenów leśnych

Zadania w zakresie ochrony zasobów kopalin w latach 2004-2007

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Ograniczanie naruszeń środowiska, towarzyszących wydobywaniu kopalin poprzez: - prowadzenie kontroli w zakładach górniczych, - przestrzegania realizacji obowiązków wynikających z koncesji, - poprzez zapobieganie i usuwanie szkód górniczych.	Okręgowy Urząd Górniczy, Wojewoda, Starosta
2	Zwiększenie efektywności wykorzystania udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalin poprzez: - stosowanie sprawnego sprzętu urabiającego, - poprzez wdrażanie linii technologicznych do uszlachetniania kopaliny w przypadkach, gdy jakość kopaliny na to pozwala, - poprzez wybieranie kopaliny do spagu złoża, zgodnie z wyliczonym wskaźnikiem wykorzystania złoża.	Przedsiębiorcy
3	Rozpoznawanie i dokumentowanie nowych złóż kopalin.	Przedsiębiorcy, ośrodki naukowe
4	Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin, szczególnie na terenach rolniczych o wysokiej bonitacji gleb, terenów leśnych i terenów o wysokich walorach krajobrazowych	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin
5	Zagospodarowanie i rekultywacja wyrobisk i terenów poeksploatacyjnych	podmioty odpowiedzialne za eksploatację i rekultywację, Starostwo Powiatowe

Za kształtowanie polityki ochrony złóż i kopalin oraz gospodarowanie tymi zasobami są Minister Środowiska, wojewodowie, starostowie i urzędy górnicze. Obecnie, najistotniejszym zadaniem w przypadku złóż eksploatowanych jest maksymalne wykorzystanie kopalin w granicach udokumentowania, a następnie zgodna z zasadami ochrony środowiska rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych, w celu przywrócenia właściwej wartości terenu.

Zasady korzystania z kopalin uregulowane są przepisami ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku *Prawo geologiczne i górnicze* (z późniejszymi zmianami). Ustawa ujmuje zagadnienia związane z własnością kopalin, użytkowaniem oraz koncesjonowaniem. Ponadto, ujęta jest również ochrona środowiska, w tym złóż kopalin i wód podziemnych, w związku z wykonywaniem prac geologicznych i wydobywaniem kopalin.

Obowiązek rekultywacji spoczywa na użytkowniku złoża. Obowiązek ten musi zostać wypełniony w ciągu 5 lat od zakończenia działalności wydobywczej. Rolą organów administracji publicznej jest określenie warunków prowadzenia takiej działalności, jej zakończenia i rozliczenia. Tam, gdzie jest to możliwe, preferować się będzie wodno - leśny kierunek rekultywacji z przeznaczaniem na cele rekreacyjne. Należy podjąć ścisłą współpracę z użytkownikami złoża w celu takiego prowadzenia eksploatacji, aby docelowo uzyskać od razu atrakcyjny teren (akwen) rekreacyjny. W przypadku, gdy nie jest możliwe wskazanie przedsiębiorcy, który wydobywał złożo, bądź jego następcy prawnego, obowiązek rekultywacji ciąży na budżecie państwa i działającym w jego imieniu ministrze właściwym do spraw Skarbu Państwa.

8. Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii

Na terenie powiatu wołomińskiego największa presja na środowisko wywierana jest przez sferę gospodarki komunalnej oraz w znacznie mniejszym stopniu i lokalnie – przez zakłady produkcyjne. Istotne kierunki oddziaływania to: emisja zanieczyszczeń do wód i powietrza, emisja hałasu, pobór wód podziemnych oraz energii. Stąd też, zagadnienia te zostały ujęte w programie ochrony środowiska.

8.1. Racjonalizacja użytkowania wody do celów produkcyjnych i konsumpcyjnych

Cel średnioterminowy:

**Zmniejszenie w perspektywie do roku 2010 wodochłonności produkcji przemysłowej
oraz zmniejszenie zużycia wody w sektorze komunalnym**

Cel ten wynika z przyjętych limitów krajowych. Największe znaczenie dla realizacji tego celu mają działania podejmowane przez poszczególne zakłady produkcyjne, a także jednostki funkcjonujące w sektorze komunalnym.

Na terenie powiatu zużycie wody, zarówno do celów konsumpcyjnych, jak też produkcyjnych, systematycznie spada. Związane jest to przede wszystkim z urealnieniem cen wody oraz systemem rozliczeń (przejście z systemu ryczałtowego na liczniki poboru), w którym konsument płaci za rzeczywistą ilość zużytej wody. Ogólny wzrost kosztów utrzymania spowodował wśród mieszkańców wykształcenie postaw oszczędzania wody, co jest zjawiskiem pozytywnym.

W celu dalszego zmniejszenia wodochłonności w strefie gospodarki, zakłady korzystające ze środowiska – pobierające wodę, surowce i energię powinny stosować najlepsze dostępne techniki (BAT). Istotne jest wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego w zakładach (normy ISO 14000), wprowadzanie zasad Czystej Produkcji, przystępowanie do programów sektorowych z dziedziny ochrony środowiska.

Cele krótkoterminowe i kierunki działań:

1. Zmniejszenie, a docelowo eliminacja wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych, z wyjątkiem spożywczego i farmaceutycznego
2. Zmniejszenie zapotrzebowania na wodę w przemyśle i rolnictwie
3. Wprowadzanie zamkniętych obiegów wody i wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle
4. Kontynuacja modernizacji sieci wodociągowych w celu zmniejszenia strat wody w systemach przesyłowych
5. Wspieranie działań mających na celu zmniejszenie zużycia wody w gospodarstwach domowych (modernizacja urządzeń, instalacja liczników wody)
6. Prowadzenie działań edukacyjno – informacyjnych, zarówno dla mieszkańców powiatu, jak i podmiotów gospodarczych w zakresie konieczności i możliwości oszczędzania wody

Efekty wynikające z racjonalizacji zużycia wody:

- zwiększenie regionalnych zasobów wodnych
- przywrócenie równowagi w środowisku wodnym
- zmniejszenie ilości wytwarzanych ścieków, a tym samym poprawa jakości wód

8.2. Zmniejszenie zużycia energii

Cel średnioterminowy:

Zmniejszenie zużycia energii w przeliczeniu na jednostkę krajowego produktu o 25% w roku 2010 w porównaniu z rokiem 2000 i o 50% w porównaniu z rokiem 1990

Cel ten wynika bezpośrednio z założeń Polityki Ekologicznej Państwa. Osiągnięcie go uwarunkowane jest dalszym urealnieniem cen energii, m.in. poprzez wliczenie w jej cenę jednostkową kosztów środowiskowych (opłaty produktowe od paliw, zróżnicowane w zależności od uciążliwości danego paliwa dla środowiska). Ograniczenie ogólnego zużycia energii (także zmniejszenie produkcji energii) przyniesie efekty w postaci zmniejszenia zużycia surowców energetycznych, a także zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do środowiska.

Zmniejszenie zużycia energii powinno być rozpatrywane jednostkowo, gdyż przy zakładanym wzroście gospodarczym i rozwoju powiatu nieunikniony jest bezwzględny wzrost zużycia energii.

Zmniejszenie zużycia energii, zwłaszcza w sektorze komunalnym, związane będzie z nieuniknionym wzrostem cen tej energii. Podstawowe znaczenie będą mieć również działania w zakresie restrukturyzacji i modernizacji gospodarki (wprowadzanie energooszczędnych technologii) oraz wzrost świadomości społeczeństwa.

Wymienione działania będą realizowane przez podmioty gospodarcze, a także wytwórców energii; władze samorządowe mają ograniczony wpływ na realizację założonych celów. Niemniej, istotne jest prowadzenie działań edukacyjnych i informowanie o dostępnych możliwościach w zakresie ograniczania zużycia energii.

Cele krótkoterminowe i kierunki działań:

1. Restrukturyzacja gospodarki w kierunku ograniczania produkcji energochłonnej
2. Wprowadzanie energooszczędnych technologii i urządzeń w przemyśle, energetyce i gospodarce komunalnej
3. Zmniejszenie strat energii, zwłaszcza cieplnej, w systemach przesyłowych oraz obiektach mieszkalnych, usługowych i przemysłowych
4. Poprawa parametrów energetycznych budynków, szczególnie nowobudowanych
5. Racjonalizacja zużycia i oszczędzania energii przez społeczeństwo powiatu
6. Stymulowanie i wspieranie przedsięwzięć w zakresie zmniejszania zużycia energii

Efekty wynikające ze zmniejszenia energochłonności gospodarki:

- zmniejszenie eksploatacji zasobów naturalnych
- spadek zużycia paliw
- zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza
- ograniczenie kosztów ochrony atmosfery przed zanieczyszczeniami
- zmniejszenie negatywnych oddziaływań zanieczyszczeń powietrza na środowisko
- zmniejszenie kosztów produkcji energii

8.3. Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych

Cele średnioterminowe do roku 2015:

Zwiększenie udziału źródeł odnawialnych w produkcji energii do 3,1% w roku 2005, 3,65 w roku 2006 i systematyczny wzrost do 7,5% w roku 2010

Zwiększenie do roku 2010 wykorzystania energii z regionalnych źródeł odnawialnych o 100% w stosunku do roku 2000

Obecnie wykorzystanie energii odnawialnej w Unii Europejskiej kształtuje się na poziomie 6 %. Planuje się wzrost tego udziału do 12% w perspektywie roku 2010. W Polsce zakłada się, że w 2010 roku udział zużycia energii odnawialnej będzie na poziomie 7,5 % (wynika to z Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 maja 2003 roku w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku zakupu energii elektrycznej i ciepła z odnawialnych źródeł energii oraz energii elektrycznej wytwarzanej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła).

Na terenie powiatu wołomińskiego istnieją duże możliwości szerszego wykorzystania energii odnawialnej. Możliwe jest także stosowanie w szerokim zakresie metod przetwarzania energii biomasy (np. słomy, drewna) na energię użyteczną, głównie ciepłą (kotły opalane biomasą), a także wykorzystania energii geotermalnej. Możliwe byłoby wykorzystanie energii słonecznej poprzez instalację baterii słonecznych. Do celów energetycznych może być również wykorzystywany gaz powstający w wyniku fermentacji metanowej osadów ściekowych oraz gaz wysypiskowy.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Zwiększenie zaangażowania środków publicznych (budżetowych i pozabudżetowych) i prywatnych na rozwój energetyki ze źródeł odnawialnych z równoczesną poprawą efektywności ich wykorzystania
2. Intensyfikacja działań umożliwiających wykorzystanie w tym zakresie środków finansowych z Unii Europejskiej i międzynarodowych instytucji finansowych
3. Inwentaryzacja potencjału energii odnawialnej i niekonwencjonalnej na terenie powiatu
4. Działalność edukacyjno – informacyjna z zakresie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych
5. Wsparcie finansowo – logistyczne projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji z zakresu energii odnawialnej

Efekty wynikające ze wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych:

- zmniejszenie zużycia nieodnawialnych zasobów surowców energetycznych
- ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza powstających podczas spalania paliw tradycyjnych
- stymulacja rozwoju nowoczesnych technologii
- stworzenie nowych miejsc pracy
- zyskanie wizerunku powiatu wspierającego działania innowacyjne

8.4. Zmniejszenie materiałochłonności i odpadowości produkcji

Cele średnioterminowe:

Ograniczenie do roku 2010 materiałochłonności produkcji 50% w stosunku do roku 1990

Wycofanie z produkcji i użytkowania, bądź ograniczenie użytkowania substancji i materiałów niebezpiecznych (reglamentowanych przez dyrektywy UE i przepisy prawa międzynarodowego) (dotyczy substancji zawierających metale ciężkie, trwale zanieczyszczenia organiczne oraz substancje niszczące warstwę ozonową)

Poszczególne działania ujęte w niniejszym rozdziale skierowane są głównie do podmiotów gospodarczych. Rolą jednostek samorządowych jest popularyzacja metod ograniczania presji na środowisko oraz wpływ na politykę środowiskową zakładów poprzez wydawanie odpowiednich decyzji

i zezwoleń.

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Oszczędna gospodarka materiałami i surowcami w zakładach produkcyjnych
2. Zwiększenie recyklingu i odzysku materiałowego i energetycznego w zakładach produkcyjnych
3. Zapobieganie i minimalizacja zanieczyszczeniom, uciążliwościom i zagrożeniom u źródła

Efekty wynikające ze zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji:

- zmniejszenie nakładów jednostkowych na produkcję przemysłową
- zmniejszenie ogólnych kosztów ochrony środowiska oraz w zakładach
- zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego
- zmniejszenie zużycia surowców naturalnych i innych materiałów
- zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów.

9. Włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych

9.1. Zagadnienia ochrony środowiska w ujęciu sektorowym

Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy są przyczyną degradacji środowiska naturalnego – zanieczyszczania jego poszczególnych komponentów, wyczerpywania się zasobów surowcowych, zmiany gatunkowe flory i fauny, a także pogarszania się stanu zdrowia ludności. Przeciwdziałaniem dla niekontrolowanej ekspansji gospodarczej jest przyjęcie zasad zrównoważonego rozwoju, który polega na prowadzeniu szerokiej działalności człowieka, ciągłym rozwoju gospodarczym i społecznym przy niedopuszczeniu do dalszej degradacji środowiska naturalnego oraz na podejmowaniu działań zmierzających do restytucji zniszczonych elementów środowiska. Oznacza to, że w każdej dziedzinie działalności gospodarczej, która może oddziaływać na środowisko, należy przyjąć określone zasady i cele, które ograniczą lub wyeliminują ten negatywny wpływ. Wskazówki w tej sprawie przedstawione zostały w dokumencie Rady Ministrów “Wytycznych dotyczących zasad i zakresu uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych” oraz w Polityce Ekologicznej Państwa.

Dla powiatu wołomińskiego w zakresie oddziaływania na środowisko znaczenie mają następujące dziedziny:

9.1.1. Przemysł

Powiat wołomiński, a szczególnie jego zachodnia część, należy do dość uprzemysłowionych jednostek terytorialnych, jednakże działalność produkcyjna, a także zakładane plany rozwoju, nie są głównymi czynnikami oddziałującymi negatywnie na środowisko. Do głównych zagrożeń z tytułu rozwoju tej dziedziny gospodarki należą: emisja zanieczyszczeń do powietrza i wód, degradacja powierzchni ziemi i krajobrazu, emisja hałasu, możliwość wystąpienia poważnej awarii.

Głównym celem dla zrównoważenia produkcji przemysłowej jest:

Minimalizacja negatywnego oddziaływania procesów przemysłowych na środowisko poprzez restrukturyzację przemysłu i wdrożenie prośrodowiskowych wzorców i modelu produkcji

Kierunki działań zmierzające do osiągnięcia założonego celu to:

1. Osiągnięcie w zakładach przemysłowych wskaźników energochłonności, materiałochłonności i wodochłonności nie odbiegających od tych, jakie w tym samym czasie będą uzyskiwane w innych krajach Unii Europejskiej i OECD
2. Ograniczanie terenów wytwórczości jako elementu terenów zainwestowanych, przy zwiększeniu intensywności ich wykorzystania
3. Spełnienie przez wszystkie zakłady wymagań w zakresie korzystania ze środowiska określonych przepisami prawa krajowego i obowiązującymi decyzjami administracyjnymi (dopuszczalne wielkości emisji, rejestry zanieczyszczeń, monitorowanie emisji, zintegrowane pozwolenia na korzystanie ze środowiska, zasady postępowania z odpadami, jakość ekologiczna wyrobów, zarządzanie ryzykiem środowiskowym, oceny oddziaływania na środowisko, procedury raportowania)
4. Wdrażanie projektów Czystszej Produkcji i zarządzania środowiskowego w zakładach, modernizacja

instalacji przemysłowych

5. Sukcesywne wyposażanie zakładów (tam, gdzie jest to niezbędne) w infrastrukturę techniczną ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków, systemy oczyszczania spalin, itp.)
6. Wdrożenie systemów zapobiegania i przeciwdziałania zdarzeniom mogącym powodować poważną awarię oraz ograniczanie jej skutków dla ludzi i środowiska w zakładach stwarzających tego typu zagrożenie
7. Wdrożenie dobrowolnych lub obowiązkowych (w zależności od stopnia ryzyka) ubezpieczeń od odpowiedzialności cywilnej za ewentualne, spowodowane szkody ekologiczne
8. Modernizacja, ewentualnie eliminacja z obszarów o funkcji mieszkaniowo – usługowej zakładów wytwórczych

9.1.2. Transport

Jednym z atutów powiatu powinien być dobry układ komunikacyjny wraz z rozwiniętym systemem lokalnego transportu zbiorowego.

Perspektywiczne cele zrównoważenia sektora transportu obejmują:

1. Poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego
2. Usprawnienie połączeń komunikacyjnych powiatu
3. Poprawę warunków podróżowania w transporcie indywidualnym i zbiorowym
4. Poszerzenie dróg modernizowanych klasy G (główne drogi powiatowe) do szerokości minimalnej 5,5 m; klasy Z (zbiorcze drogi powiatowe) do szerokości minimalnej 4,5 m; klasy L (lokalne drogi powiatowe) do szerokości minimalnej 3,5 m
5. Budowę zatok w miejscach zatrzymywania się autobusów
6. Utwardzenie nawierzchni dróg
7. Uzyskanie przez wszystkie eksploatowane środki transportu parametrów w zakresie walorów użytkowych oraz w zakresie oddziaływania na środowisko, jakie będą w tym czasie obowiązywały w Unii Europejskiej
8. Doprowadzenie do ogólnej przepustowości szlaków i węzłów infrastruktury transportowej, a także jej rozmieszczeniu przestrzennemu, do stanu w pełni odpowiadającego rzeczywistym potrzebom przewozowym
9. Wyprowadzenie tranzytowych przewozów samochodowych poza obszar zwartej zabudowy
10. Spełnienie wszystkich wymaganych w prawie polskim i międzynarodowym warunków bezpieczeństwa przy przewozach ładunków niebezpiecznych
11. Wdrożenie płynnej regulacji ruchu w obszarach o jego największym natężeniu
12. Zmniejszenie technicznych ograniczeń w zakresie rozwoju transportu rowerowego, poprzez wybudowanie lub wyznaczenie, na wszystkich obszarach zabudowanych, ścieżek rowerowych oraz odpowiednio zagospodarowanych miejsc do parkowania rowerów
13. Poprawa stanu istniejących dróg i ulic poprzez ich przebudowę, modernizację

9.1.3. Gospodarka komunalna i budownictwo

Zamierzenia w zakresie uzyskania docelowych cech zrównoważenia gospodarki komunalnej i budownictwa obejmują:

1. Spełnienie wszystkich wymagań wynikających z przepisów prawa krajowego i regulacji Unii Europejskiej, a także określonych regułami racjonalności i dobrej praktyki gospodarowania, dotyczących stanu infrastruktury technicznej gospodarki komunalnej w zakresie: uzdatniania wody do picia, oczyszczania i odprowadzania ścieków, zagospodarowania odpadów, ograniczania emisji ze spalania w lokalnych kotłowniach, opomiarowanie zużycia wody i ciepła, zmniejszenie strat przesyłowych wody i ciepła
2. Tworzenie bądź utrzymanie ładu przestrzennego w powiecie, obejmującego zachowanie właściwych relacji pomiędzy terenami zabudowanymi i terenami otwartymi, zaplanowany, zharmonizowany z krajobrazem kształt architektoniczno – urbanistyczny pojedynczych budynków i ich zespołów, dbałość o czystość i porządek
3. Całkowite wyeliminowanie samowoli budowlanej
4. Szerokie wdrażanie tzw. dobrych praktyk w zakresie realizacji prac budowlanych (organizacja zaplecza i placu budowy, stosowane technologie, jakość, a zwłaszcza uciążliwość dla środowiska, maszyn i urządzeń oraz środków transportu, porządkowanie i rekultywacja zajętego terenu po zakończeniu inwestycji, itp.), skuteczne wspierane nadzorem inwestorskim i administracyjnym

w pełni wykorzystującym zalecenia zawarte w wykonanych ocenach oddziaływania projektowanych inwestycji na środowisko

9.1.4. Rekreacja i turystyka

Powiat wołomiński posiada liczne walory krajobrazowe i przyrodnicze, co sprzyja wypoczynkowi i turystyce. W powiecie, oprócz atrakcji przyrodniczych, znajdują się także liczne obiekty zabytkowe i miejsca pamięci narodowej, które przyciągają zwiedzających. Obecna infrastruktura turystyczna i kulturalna, w tym baza noclegowa, nie są jednak wystarczające na potrzeby rynku turystycznego. Baza hotelowa oraz infrastruktura rekreacyjno - wypoczynkowa nie jest jednak niewystarczająca na potrzeby turystyki.

Ruch turystyczny, szczególnie nasilony w sezonie letnim, oddziałuje także w sposób negatywny na środowisko. Nadmierny gwar i hałas komunikacyjny jest przyczyną zakłócania spokoju np. ptaków będących w fazie lęgowej, natężenie ruchu samochodowego jest przyczyną zanieczyszczenia atmosfery i gleby w pobliżu dróg dojazdowych do obiektów. Nieprzestrzeganie zasad czystości i porządku przez turystów powoduje zaśmiecanie terenów rekreacyjnych.

Planowane do uzyskania, docelowe cechy zrównoważenia sektora rekreacji i turystyki obejmują:

1. Optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych powiatu do celów rekreacji i turystyki
2. Wzmocnienie infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej na terenie powiatu
3. Wspieranie rozbudowy szlaków pieszych, wodnych, konnych i rowerowych
4. Kontynuacja i wdrażanie programów wspierających rozwój rekreacji i sportu mieszkańców, organizacja turniejów i zawodów sportowych
5. Wspieranie towarzystw i fundacji zajmujących się turystyką, rekreacją i sportem
6. Ochrona dziedzictwa kulturowo – historycznego (program ochrony zabytków)

9.1.5. Ochrona zdrowia

W tej dziedzinie wyróżnić można dwa aspekty: oddziaływania na środowisko obiektów służby zdrowia, takich jak szpitale, przychodnie, laboratoria medyczne oraz szerszego uwzględnienia w badaniach medycznych wpływu zanieczyszczeń środowiska na zdrowie ludzi.

Perspektywiczne cechy zrównoważenia ochrony zdrowia obejmują:

1. Wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami medycznymi
2. Wyposażenie wszystkich obiektów służby zdrowia (typu szpitale) w niezbędną nowoczesną infrastrukturę w zakresie oczyszczania ścieków oraz korzystania ze szlachetnych źródeł energii (gaz ziemny, energia elektryczna, energia odnawialna)
3. Spełnienie przez wszystkie obiekty służby zdrowia wykorzystujące niebezpieczne substancje i urządzenia (przede wszystkim różnego rodzaju chemikalia, aparaturę analityczną, urządzenia terapeutyczne emitujące promieniowanie jonizujące) wymagań w zakresie zarządzania ryzykiem środowiskowym (zapobieganie i przeciwdziałanie sytuacjom awaryjnym, zabezpieczenie przed dostępem niepowołanych osób, rygorystyczne przestrzeganie zalecanych technik i procedur postępowania oraz stosowanie wymaganych zabezpieczeń w ramach zabiegów terapeutycznych i wykonywania analiz)
4. Rozszerzenie zakresu badań profilaktycznych chorób wywołanych czynnikami środowiskowymi (zanieczyszczenie powietrza, wód, hałas i stres miejski)
5. Promowanie zdrowego stylu życia i aktywnego wypoczynku

9.1.6. Rolnictwo

Na terenie powiatu wołomińskiego rolnictwo jest podstawą formą działalności gospodarczej i źródłem utrzymania dużej części mieszkańców. W tej dziedzinie, w najbliższych latach, wymagane będą głęboko idące zmiany w związku z akcesją Polski do Unii Europejskiej i koniecznością przystosowania rolnictwa do wymagań UE. Podniesienie konkurencyjności rolnictwa wiązać się będzie ze zwiększeniem areалу gospodarstw i specjalizacją (np. chów trzody chlewnej, bydła, sadownictwo, ogrodnictwo). Niezbędnym jest, aby przeprowadzane zmiany uwzględniały aspekty ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Do pożądaných, planowanych do osiągnięcia cech zrównowżenia sektora rolnictwa należą:

1. Utrzymanie i rozwój różnicowania sposobów i kierunków produkcji, przede wszystkim różnorodnej wielkości gospodarstw, stopnia ich specjalizacji, intensywności gospodarowania
2. Optymalne wykorzystania potencjału biologicznego gleb poprzez dostosowanie rodzaju i wielkości upraw, zalesianie gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa, minimalizacja gruntów przekazywanych na cele nierolnicze, zwłaszcza wysokich klas bonitacyjnych
3. Powszechne wdrożenie dobrych praktyk rolniczych, zwłaszcza w zakresie stosowania nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin, nawożenia i gospodarowania obornikiem i gnojowicą, regulacji stosunków wodnych, mechanizacji prac polowych, utrzymania miedz oraz wprowadzania zadrzewień i zakrzewień śródpolnych
4. Wprowadzanie na szeroka skalę rolnictwa ekologicznego i rozwój agroturystyki, wspieranie przetwórstwa rolno – spożywczego opartego o produkty ekologiczne i sieci dystrybucji tych produktów.
5. Rozwój infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich, w szczególności infrastruktury związanej z ochroną środowiska

9.1.7. Aktywizacja rynku do działań na rzecz środowiska

Istotnym wsparciem ochrony środowiska jest aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska prowadząca do tworzenia tzw. zielonych miejsc pracy (zwłaszcza w turystyce i ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii, wykorzystaniu odpadów), rozwoju produkcji urządzeń służących ochronie środowiska bądź produkcji towarów przyjaznych środowisku. Opracowany będzie tzw. ramowy program wspierania zielonych miejsc pracy jako element walki z bezrobociem. Program ten będzie zawierał mechanizm finansowego i eksperckiego wspierania władz samorządowych i prywatnych przedsiębiorców w tworzeniu zielonych miejsc pracy.

Cele krótkoterminowe i kierunki działań:

1. Uwzględnianie w przetargach organizowanym przez administrację rządową i samorządową wymogów ekologicznych, o ile jest to ekonomicznie uzasadnione
2. Kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady “zanieczyszczający płaci”, wraz z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych
3. Wspieranie powstawania i zachowania tzw. “zielonych” miejsc pracy, w szczególności w: ochronie przyrody, odnawialnych źródłach energii, transporcie publicznym, działaniach na rzecz oszczędzania zasobów (zwłaszcza energii i wody), odzysku produktów lub ich części oraz odzysku opakowań i wykorzystania odpadów jako surowców wtórnych
4. Stymulowanie rozwoju przemysłu urządzeń ochrony środowiska, zwłaszcza urządzeń wykorzystywanych w ochronie wód i powietrza oraz zagospodarowania odpadów

10. Edukacja ekologiczna

Adresatem końcowym *Programu ochrony środowiska* jest społeczeństwo powiatu wołomińskiego. Warunkiem niezbędnym dla realizacji celów i zadań zawartych w Programie ochrony środowiska jest chęć włączenia się mieszkańców do ich realizacji. Z tego względu jednym z priorytetów Programu jest kontynuacja i dalszy rozwój prowadzonej od wielu lat na terenie powiatu edukacji ekologicznej.

Działania zaproponowane w Programie przyczynią się do ukształtowania świadomości ekologicznej, rozumianej jako widza, poglądy i wyobrażenia ludzi o środowisku przyrodniczym i jego ochronie.

10.1. Dotychczasowe działania w zakresie promocji i edukacji ekologicznej

Na terenie powiatu wołomińskiego, jak wynika z informacji uzyskanych podczas zbierania materiałów do niniejszego opracowania, nie funkcjonuje żaden spójny system edukacji ekologicznej. Działania związane z wdrażaniem postaw proekologicznych są realizowane przez szkoły, urzędy administracji publicznej, placówki kulturalne i organizacje pozarządowe, przy czym nie dotyczy to wszystkich gmin.

W najszerszym zakresie zadania z zakresu edukacji ekologicznej wypełniał dotychczas Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Wołominie. Działania z zakresu ekologii i ochrony środowiska realizowane przez PZDR Wołomin w ubiegłych latach są następujące:

KONFERENCJE: "Ograniczenia zanieczyszczeń środowiska składnikami nawowymi z produkcji zwierzęcej w województwie mazowieckim", Tworzenie gospodarstw ekologicznych, Odnawialne źródła energii, Oddziaływanie gospodarstwa domowego na jakość środowiska naturalnego

PROGRAMY DORADCZE: Racjonalne zagospodarowanie zagrody z elementami ekologii; Produkcja warzyw na potrzeby własne z zastosowaniem elementów uprawy biodynamicznej

SZKOLENIA: "Ograniczenie zanieczyszczeń środowiska składnikami nawozowymi z produkcji zwierzęcej w województwie mazowieckim" Na szkoleniu poruszane były również zagadnienia dotyczące:

- Tworzenia gospodarstw ekologicznych,
- Odnawialnych źródeł energii,
- Przydomowych oczyszczalni ścieków- propozycje rozwiązań,
- Wykorzystania biomasy na cele energetyczne - uprawa wierzby i malwy pensylwańskiej
- Tworzenia ścieżek rowerowych – ekologiczne rozwiązania transportowe,
- Rolnictwa ekologicznego w świetle ustawodawstwa polskiego i UE,
- Wykorzystania preparatów biologicznych do degradacji ścieków w szambach przydomowych; EKO-PARK w Radomiu,
- Oddziaływania gospodarstw domowych na jakość środowiska naturalnego,
- Przyrodniczo-rolniczym wykorzystaniu ścieków w oczyszczalni w Radzyminie,
- Gospodarki odpadami stałymi i ciekłymi,
- Ustawy o rolnictwie ekologicznym

WYJAZDY SZKOLENIOWE: Wykorzystanie biomasy na cele energetyczne; Przydomowe oczyszczalnie ścieków- propozycje rozwiązań; Funkcjonowanie gospodarstw ekologicznych; Odnawialne źródła energii; Marketing produktów ekologicznych; Funkcjonowanie przetwórstwa ekologicznego w terenie; Przyrodniczo-rolnicze wykorzystanie ścieków w oczyszczalni w Radzyminie; Gospodarka odpadami stałymi i ciekłymi

KONKURSY: "Ekologiczna pocztówka wsi wołomińskiej" - konkurs plastyczny; Zbiórka zużytych baterii

POKAZY: Marketing produktów ekologicznych-wykorzystanie produktów w żywieniu, preferowanie zachowań i nawyków; Racjonalne zagospodarowanie zagrody z elementami ekologii; Produkcja warzyw na potrzeby własne z zastosowaniem elementów uprawy biodynamicznej

PREZENTACJE I WYSTAWY: udział w Eko –piknikach; Rolnictwo ekologiczne; Oczyszczalnie przydomowe; Energia odnawialna; Ekoturystyka;

KURSY: dla gospodarstw ekologicznych – współorganizacja z Sejmikiem Województwa

ANKIETY: do programu "Ograniczenia zanieczyszczeń środowiska składnikami nawozowymi z produkcji zwierzęcej w województwie mazowieckim"

Ankieta miała na celu analizę trendów w zakresie ochrony zasobów i środowiska oraz ekologizacja gospodarstw w otulinie parków krajobrazowych

PREZENTACJE TELEWIZYJNE: /**WOT, TVP3** / dotycząca zagadnień:

- ograniczenia zanieczyszczeń środowiska składnikami nawozowymi z produkcji zwierzęcej w województwie mazowieckim,
- rolnictwo ekologiczne,
- produkcja i wykorzystanie biomasy na cele energetyczne
- praca w klubach edukacyjnych o charakterze ekologicznym
- prezentacja szkolenia z zakresu ekologii i ochrony środowiska realizowanych przez PZDR Wołomin.

KOLPORTAŻ ULOTEK I MATERIAŁÓW TEMATYCZNYCH: Przydomowe oczyszczalnie, Uprawa biodynamiczna, Polskie rolnictwo w UE z elementami ekologii, Zagospodarowanie odpadów stałych i płynnych: Kompost; Programy rolnośrodowiskowe; materiały promocyjne UKIE; materiały promocyjne – różne z zakresu ekologii i ochrony środowiska;

WSPÓŁPRACA Z KLUBAMI EDUKACYJNYMI: Marketing produktów ekologicznych , Zbiórka zużytych baterii ; Kreowaniu ekologicznych zachowań oraz wolontariatu w edukacji ekologicznej; realizacja wspólnych działań w zakresie promocji ekologii; organizacja wyjazdów z wykorzystaniem ścieżek ekologicznych i gospodarstw ekologicznych; wspólna promocja produktów ekologicznych;

DZIAŁANIA PROMOCYJNE: Promocja gospodarstw ekologicznych , promocja produktów ekologicznych; Wykorzystanie biomasy na cele energetyczne

DORADZTWO INDYWIDUALNE: w zakresie “Ograniczenia zanieczyszczeń środowiska składnikami nawozowymi z produkcji zwierzęcej w województwie mazowieckim” w tym:

- Promocja gospodarstw i produktów ekologicznych,
- Wykorzystanie biomasy na cele energetyczne,
- Marketing produktów ekologicznych,
- Tworzenie gospodarstw ekologicznych,
- Spełnienie wymogów dla produktów ekologicznych,
- Ustawodawstwo – ustawa o rolnictwie ekologicznym,
- Możliwości pozyskania środków na inwestycje w zakresie ekologii i ochrony środowiska,
- Współpraca z gospodarstwami ekologicznymi i punktem handlowym na terenie powiatu wołomińskiego.

Na rok 2004 PZDR w Wołominie planuje:

Szkolenia stacjonarne: Proekologiczne sposoby pozyskiwania i użytkowania energii biomasy jako alternatywnego źródła energii- uprawa wierzby energetycznej , prezentacja rozwiązań – 6 szkoleń ; Rolnictwo ekologiczne. Zasady prowadzenia gospodarstwa ekologicznego-3 szkolenia; Rozwój obszarów wiejskich w ramach programu PROW na lata 2004-2006- elementy ekologii; Racjonalne zagospodarowanie zagrody z elementami ekologii- 2 szkolenia; Gospodarowanie zgodnie z ochroną środowiska- zapoznanie z prawem ochrony środowiska oraz ustawą o odpadach – 2 szkolenia; Ekologiczne metody produkcji-1 szkolenie; Programy rolnośrodowiskowe jako podstawa ekologii i ochrony środowiska w rolnictwie-3 szkolenia ; Prawidłowa gospodarka nawozami naturalnymi pochodzenia zwierzęcego (płyty i zbiorniki na gnojówkę)-3 szkolenia

Pokazy: Wykorzystanie w żywieniu rodziny wiejskiej nowych trendów i technologii

Programy doradcze: **Wprowadzenie elementów PKDPR-** 6 punktów; Racjonalne zagospodarowanie zagrody wiejskiej z zastosowaniem elementów rozwiązań proekologicznych- 1 punkt

Ankiety: Prawidłowa gospodarka nawozami naturalnymi pochodzenia zwierzęcego (płyty i zbiorniki na gnojówkę- ankietowanie i typowanie gospodarstw – ok.100

Współpraca z gospodarstwami ekologicznymi powiatu wołomińskiego- 1 ekologiczne,4 w trakcie przedstawiania oraz 1 punkt handlowy –sklep.

Doradztwo indywidualne: pełny zakres dotychczasowy.

10.2. Edukacja ekologiczna formalna (szkolna)

Ten rodzaj edukacji to zorganizowany system kształcenia uczniów na wszystkich szczeblach systemu oświaty, nastawiony na wykształcenie w nich umiejętności obserwowania środowiska i zmian w nim zachodzących, wrażliwości na piękno przyrody i szacunku dla niej.

W ramach edukacji formalnej proponuje się kontynuację lub wprowadzenie następujących działań:

1. Realizacja zajęć zawierających elementy edukacji ekologicznej w przedszkolach.
2. Utrzymywanie klas o profilu kształcenia ekologiczno-przyrodniczym w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.
3. Uczestnictwo uczniów w olimpiadach, konkursach i różnych programach ekologicznych o charakterze regionalnym i krajowym (wraz z podaniem otrzymanych nagród i wyróżnień).
4. Ponadprogramowa edukacja z zakresu ekologii i ochrony środowiska, prowadzenie odrębnych zajęć dotyczących ochrony środowiska, organizowanie zajęć w terenie i wycieczek krajoznawczych, prowadzenie ekologicznych kół zainteresowań, wykonywanie wystaw i ekspozycji, albumów i kronik prezentujących osiągnięcia uczniów w poznawaniu i ochronie środowiska.
5. Zaangażowanie szkół i uczniów w akcjach sprzątania terenu gminy, sadzenia drzew i pielęgnacji

zieleni, opieki nad zwierzętami, zbierania surowców wtórnych (wraz z podaniem ich ilości), a także innych przedsięwzięciach proekologicznych zasługujących na uwagę.

10.3. Edukacja ekologiczna pozaszkolna

W ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie niektórych grup osób dorosłych zdobywaniem wiedzy na temat otaczającego ich środowiska, a także możliwości uczestniczenia w działaniach na rzecz jego ochrony. Zachowania obserwowane w społeczeństwie wskazują jednak, że poziom akceptacji dla działań z zakresu ochrony środowiska maleje, a zachowania prokonsumpcyjne dominują nad proekologicznymi. Dlatego rola edukacji ekologicznej i wprowadzanie jej nowych form są nadal bardzo istotne.

Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na stan środowiska.

Wśród wielu tematów edukacji ekologicznej, znaczące miejsce należy przypisać edukacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, ochrony powietrza atmosferycznego, oszczędności energii i wody.

Cel strategiczny:

Zwiększenie świadomości ekologicznej społeczeństwa powiatu, kształtowanie postaw proekologicznych jego mieszkańców oraz poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska.

Cel ten wpisuje się w podstawowe cele sformułowane w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.

Cele średnioterminowe do roku 2011:

1. Kontynuacja i rozszerzanie działań edukacyjnych w szkołach z zakresu ochrony środowiska
2. Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej dorosłej społeczności powiatu
3. Kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań poszczególnych grup społeczeństwa powiatu w odniesieniu do środowiska

Cele krótkoterminowe do roku 2007 i kierunki działań:

1. Kontynuacja edukacji na temat ochrony środowiska w przedszkolach, szkolnictwie wszystkich szczebli raz dla ogółu mieszkańców powiatu
2. Wspieranie finansowe i merytoryczne działań z zakresu edukacji ekologicznej
3. Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji nt. stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony
4. Rozwijanie międzyregionalnej współpracy w zakresie edukacji ekologicznej
5. Rozwijanie różnorodnych form edukacji ekologicznej
6. Opracowanie i sukcesywne wdrażanie Zintegrowanego Programu Edukacji Ekologicznej

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1	Prowadzenie aktywnych form edukacji ekologicznej młodzieży i dzieci i zwiększenie różnorodności prowadzonych działań	szkoły, Urzędy Miast i Gmin Starostwo Powiatowe, organizacje pozarządowe, media
2	Pomoc szkołom i organizacjom pozarządowym w uzyskiwaniu pozabudżetowych środków na edukację ekologiczną	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin
3	Współdziałanie władz powiatu z mediami w zakresie prezentacji stanu środowiska i pozytywnych przykładów działań podejmowanych na rzecz jego ochrony	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin
4	Rozszerzenie formuły "Dni Ziemi", "Sprzątania Świata" i innych akcji proekologicznych.	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, szkoły, organizacje pozarządowe, media

<i>Lp</i>	<i>Nazwa zadania</i>	<i>Uwagi</i>
5	Bieżące informowanie na stronach internetowych Starostwa Powiatowego o stanie środowiska w powiecie i działaniach podejmowanych na rzecz jego ochrony	Starostwo Powiatowe
6	Kontynuacja organizacji szkoleń, seminariów i konferencji z zakresu ochrony środowiska	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, firmy szkoleniowe
7	Opracowanie Zintegrowanego Programu Edukacji Ekologicznej ???	Starostwo Powiatowe
8	Prowadzenie działań w zakresie edukacji ekologicznej społeczności lokalnej na terenach cennych przyrodniczo	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, organizacje pozarządowe, szkoły, media
9	Sukcesywne rozszerzanie działalności informacyjno-wydawniczej z zakresu ochrony środowiska	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, sponsorzy

W celu zapewnienia koordynacji i harmonizacji zaplanowanych działań z zakresu edukacji ekologicznej, proponuje się opracowanie i wdrożenie “Zintegrowanego Programu Edukacji Ekologicznej”.

Program ten obejmuje:

1. Działania w szkołach wszystkich szczebli polegające na ich wsparciu merytorycznym i finansowym, a w szczególności:
 - szkolnych programów edukacji ekologicznej,
 - wyjazdów dzieci i młodzieży na “zielone szkoły”,
 - rozwój i wspieranie szkolnych kółek o tematyce związanej z ochroną środowiska,
 - organizacji międzyszkolnych konkursów, olimpiad, turniejów o tematyce ekologicznej,
 - wyposażenie szkół w akcesoria i przedmioty dydaktyczne związane z tematyką ochrony środowiska,
 - organizacja szkolnych akcji, happeningów, przedstawień związanych z ochroną środowiska.
2. Promocję działań powiatu w zakresie ochrony środowiska z udziałem organizacji pozarządowych, środków masowego przekazu i innych zainteresowanych podmiotów:
 - organizacja akcji promujących zasady zrównoważonego rozwoju,
 - promocja tzw. zachowań ekologicznych ogółu społeczeństwa powiatu (oszczędzanie wody, energii, selektywna zbiórka, utrzymywanie ładu i porządku),
 - wspieranie transportu zbiorowego, promocja idei rozwoju ścieżek rowerowych,
 - organizacja szkoleń, seminariów i konferencji, a także punktu informacyjnego dla przedsiębiorców.

11. Aspekty finansowe realizacji programu

Realizacja zamierzeń z zakresu ochrony środowiska wymaga zapewnienia źródeł finansowania inwestycji i eksploatacji systemu.

11.1. Stan aktualny

Największe nakłady na ochronę środowiska, w tym gospodarkę odpadami, pochodzą ze środków własnych przedsiębiorstw oraz inwestorów prywatnych, znacząca część środków wpływa z funduszy i dotacji ekologicznych oraz kredytów i pożyczek. Środki budżetowe oraz środki zagraniczne odgrywają dotychczas marginalną rolę w finansowaniu przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki odpadami.

11.2. Analiza kosztów rozwiązań zaproponowanych Programie

W rozdziałach niniejszego Programu przedstawiono konkretne zadania realizacyjne dla poszczególnych komponentów środowiska na lata 2004 – 2007. Nie przedstawiano długoterminowych zadań i szacunków kosztów, gdyż istnieje zbyt duże prawdopodobieństwo obarczenia takich wyliczeń błędem. Przedstawione poniżej koszty ogólne wdrożenia Programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego opracowano w oparciu o analizę:

- nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w latach ubiegłych,
- przedsięwzięć proponowanych do finansowania ze środków Unii Europejskiej,
- wielkości nakładów inwestycyjnych na realizację przedsięwzięć, ujętych w projekcie "Programu wykonawczego do II PEP na lata 2002 – 2010),

Sumaryczne szacunkowe koszty realizacji Programu w latach 2004 – 2011 przedstawiono w tabeli.

Tabela 68 Szacunkowe koszty wdrożenia Programu w latach 2004 – 2011

L.p.	Sektor	Koszty w latach 2004 - 2007 tys. PLN
1	Jakość wód i stosunki wodne	355 060 948
2	Powietrze atmosferyczne	46 063 310
3	Hałas	22 474 000
4	Promieniowanie elektromagnetyczne	-
5	Poważne awarie i zagrożenia naturalne	50 500
6	Przyroda i krajobraz	3 606 000
7	Gleby	156 000
8	Edukacja ekologiczna	6 030 000
Razem koszty w latach 2004 - 2011		433 440 758

Warunkiem wdrożenia zapisów Programu jest pozyskanie środków finansowych na realizację poszczególnych zadań. Część środków pochodzić będzie z budżetu powiatu, głównie powiatowego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Jak wykazała przeprowadzona symulacja, środki te mogą pokryć około 5% zaplanowanych wydatków. Środki finansowe na realizację programu będą pochodziły także z pozostałych funduszy ekologicznych i innych funduszy celowych. Niektóre inwestycje będą pokrywane ze środków własnych różnych podmiotów gospodarczych i inwestorów prywatnych.

Planuje się, że w najbliższych latach spadnie rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) w finansowaniu lokalnych zadań z zakresu ochrony środowiska. Środki finansowe kierowane będą na dofinansowanie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE. Jednocześnie nastąpić może spadek przychodów do funduszy ekologicznych (opłat i kar), w związku z poprawą stanu środowiska w Polsce i modernizacją zakładów zanieczyszczających środowisko. Pożądanym kierunkiem jest zwiększenie dofinansowania na działania związane z ochroną środowiska ze źródeł pomocowych i strukturalnych Unii Europejskiej.

Część działań finansowana będzie przez powiat i gminy poprzez zaciągnięcie kredytów komercyjnych i w międzynarodowych instytucjach finansujących (np. EBOiR). Dobrym rozwiązaniem jest też zawiązywanie spółek partnerskich publiczno – prywatnych z zainteresowanymi inwestorami, co nie pozbawia władz samorządowych wpływu na decyzje związane z daną inwestycją.

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach w Polsce i powiecie wołomińskim oraz prognoz co do perspektywicznych źródeł, przewiduje się, że struktura finansowania wdrażania Programu w najbliższych czterech latach będzie następująca:

Tabela 69 Symulacja rozkładu źródeł finansowania zadań wytyczonych w Programie (koszty zostaną wprowadzone po zatwierdzeniu harmonogramu prac i projektu dokumentu POŚ)

Źródło	%	Tys. PLN
Fundusze ekologiczne (NFOŚiGW, WFOŚiGW)	15	65 016 113,7
Inne fundusze wojewódzkie		
Budżet miasta, w tym gminne i powiatowy fundusze ekologiczne	5	21 672 037,9
Podmioty gospodarcze (środki własne i kredyty bankowe)	30	130 032 227,4
Fundusze z Unii Europejskiej	40	173 376 303,2
Budżet państwa	10	43 344 075,8
RAZEM	100	433 440 758

Ograniczone możliwości finansowe samorządu powiatowego i gminnego uniemożliwiają samodzielną realizację działań i inwestycji z zakresu ochrony środowiska. Konieczne jest wsparcie instytucji finansowych, które podejmą się finansowania projektów poprzez m.in. zobowiązania kapitałowe (kredyty, pożyczki, obligacje, leasing), udziały kapitałowe (akcje, udziały w spółkach) i dotacje.

Finansowaniem ochrony środowiska w Polsce interesuje się coraz więcej banków i funduszy inwestycyjnych. Rozwija się też pomoc zagraniczna, dzięki której funkcjonuje w Polsce wiele fundacji ekologicznych. Poszukiwane są też nowe instrumenty ekonomiczno – finansowe w ochronie środowiska, takie jak opłaty produktowe czy obligacje ekologiczne. Można założyć, że system finansowania przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska w Polsce będzie rozwijał się nadal, oferując coraz szersze formy finansowania i coraz większe środki finansów.

Tylko inwestycje i działania uwzględnione w programach ochrony środowiska i planach gospodarki odpadami dla powiatu i gminy mogą liczyć na pozyskanie środków publicznych, w szczególności z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Wspierane powinny być głównie inwestycje o charakterze regionalnym. Zaleca się, aby ograniczać dotacje budżetowe na zadania, które są w stanie zapewnić finansowe wpływy ewentualnym inwestorom. Korzystne jest, jeżeli kapitał obcy (kredyty, udziały w spółkach, nabywcy obligacji) angażowany będzie w finansowanie inwestycji komunalnych w maksymalnym stopniu, w jakim możliwa jest jego spłata wraz z odsetkami.

Zestawienie poszczególnych źródeł finansowania działań i inwestycji związanych z ochroną środowiska i gospodarką odpadami przedstawia tabela .

Tabela 70 Najważniejsze źródła finansowania inwestycji w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami

Źródło finansowania	Rodzaj finansowania	Beneficjanci	Przedmiot finansowania	Maksymalny % dofinansowania	Okres finansowania	Inne
środki własne powiatu i gmin	budżetowy	powiat gminy	zadania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej	do 100%	ciągły	konieczność budżetowania inwestycji
fundusze ochrony środowiska (NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFOŚiGW, GFOŚiGW)	dotacja pożyczka pożyczka preferencyjna kredyty komercyjne dopłaty do kredytów komercyjnych	bez ograniczeń (m.in. samorządy terytorialne, jednostki budżetowe, organizacje pozarządowe, jednostki badawczo – rozwojowe, uczelnie, osoby prawne, stowarzyszenia, inwestorzy prywatni, podmioty	cele z zakresu ochrony środowiska, zgodne z listą priorytetową danego funduszu	do 70%	do 15 lat	istnieje możliwość umorzenia

Źródło finansowania	Rodzaj finansowania	Beneficjanci	Przedmiot finansowania	Maksymalny % dofinansowania	Okres finansowania	Inne
		gospodarcze, spółdzielnie)				
EkoFundusz	dotacja pożyczka preferencyjna	inwestorzy (władze samorządowe, jednostki budżetowe, podmioty gospodarcze, inne) główni wykonawcy projektu (organizacje społeczne, fundacje)	projekty inwestycyjne i pozainwestycyjne związane z ochroną środowiska, zgodnie z priorytetami	10, 30, 40, 50, 70, 80% w zależności od projektu	do 2010 roku	inwestycje o charakterze: przyrodniczym, innowacyjny, technicznym Z dotacji EkoFunduszu nie mogą korzystać te przedsięwzięcia, które kwalifikują się do otrzymania dofinansowania w ramach programów pomocowych Unii Europejskiej.
Fundacja na Rzecz Rozwoju Wsi Polskiej "Polska Wieś 2000"	dotacja kredyty	wiejskie komitety społeczne urzędy gmin	rozprowadzanie wody na terenach wiejskich w obiektach użyteczności publicznej, budowa i modernizacja urządzeń grzewczych zasilanych gazem lub olejem opałowym	do 30%, do 50 tys. PLN	2 lata	-
Fundacja Wspomagania Wsi	kredyty mikropożyczki	zarządy gmin osoby prywatne	kanalizacja, oczyszczanie ścieków, przydomowe oczyszczalnie ścieków	-	do 5 lat	-
Duński Fundusz Pomocowy Ochrony Środowiska DANCEE	dotacje pożyczki	starostwa i gminy zakłady usług komunalnych przedsiębiorstwa wodno – kanalizacyjne instytuty badawczo - rozwojowe	ochrona wód, powietrza, przyrody, gospodarka odpadami, kontrola zanieczyszczeń, wzmocnienie instytucjonalne	do 100%	-	dostawy i prace budowlane muszą odpowiadać unijnym standardom projekt musi uzyskać poparcie lokalnych organów administracji i Ministerstwa Środowiska
Komisja Europejska Departament XI	dotacje	osoby fizyczne i prawne	innowacyjne i demonstracyjne programy działania w przemyśle, wspomaganie technicznych działań lokalnych instytucji	od 30 do 100%	1 rok	przeznaczony głównie do małych projektów kwota pomocy od 20 do 60 tys. Euro
Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej	dotacje kredyty	gminy będące inwestorami obiektów ochrony środowiska	budowa i wyposażenie składowisk	do 70%	do 5 lat	maksymalna kwota dotacji – 100 tys. zł kredytu – 200 tys.
Finesco SA	kredyty Leasing udziały kapitałowe, TPF	sektor publiczny spółdzielnie mieszkaniowe	inwestycje infrastrukturalne proekologiczne, wodnokanalizacyjne, energetyczne, termoizolacyjne, budownictwa komunalnego, transportu miejskiego, gospodarki odpadami	-	do 10 lat	-
fundusze UE	dotacja	jednostki samorządu terytorialnego organizacje pozarządowe	szeroko ujęta problematyka ochrony środowiska	do 75%	bd	-

Źródło finansowania	Rodzaj finansowania	Beneficjanci	Przedmiot finansowania	Maksymalny % dofinansowania	Okres finansowania	Inne
		inne podmioty publiczne podmioty gospodarcze osoby indywidualne				

Pozostałe źródła finansowania:

Fundacje:

Environmental Know-How Fund w Warszawie, Ambasada Brytyjska al. Róż 1, 00-556 Warszawa,
 Agencja Rozwoju Komunalnego w Warszawie; al. Ujazdowskie 19, 00-557 Warszawa,
 Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; ul. Zielna 37, 00-1-8 Warszawa,
 Polska Agencja Rozwoju Regionalnego; ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa,
 Program Małych Dotacji GEF, al. Niepodległości 186, 00-608 Warszawa,
 Projekt Umbrella.
 Banki aktywnie wspomagające finansowanie ochrony środowisk:
 Bank Ochrony Środowiska,
 Bank Rozwoju Eksportu S.A.,
 Polski Bank Rozwoju S.A.,
 Bank Światowy,
 Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Fundusze inwestycyjne

Fundusze inwestycyjne stanowią nowy segment rynku finansowego ochrony środowiska. Wejście ekologicznych funduszy inwestycyjnych na rynek finansowy ochrony środowiska może okazać się kluczowe dla usprawnienia podejmowania decyzji inwestycyjnych oraz integracji ochrony środowiska z przedsięwzięciami o charakterze gospodarczym.

Instytucje leasingowe finansujące zadania z zakresu ochrony środowiska:

Towarzystwo Inwestycyjno-Leasingowe EKOLEASING S.A.,
 BEL Leasing Sp. z o.o.,
 BISE Leasing S.A.,
 Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A.,
 Europejski Fundusz Leasingowy Sp. z o.o.

Ocena dostępności źródeł finansowania dla zadań wymienionych w Programie

Zadania wyznaczone w *Programie* mają swoje odzwierciedlenie w priorytetach funduszy ekologicznych. Istnieje więc realna szansa uzyskania wsparcia z tych źródeł. Z najważniejszych należy wymienić zadania z zakresu gospodarki wodno – ściekowej, likwidację niskiej emisji, ochrona wód, ochrona powietrza i przed hałasem, ochrona przyrody i krajobrazu.

Pomoc z tych źródeł obejmuje przede wszystkim te dziedziny, w których standardy jakości środowiska uzgodnione podczas negocjacji z Unią Europejską nie są dotrzymane. Dotyczy to przede wszystkim gospodarki wodno – ściekowej.

W zakresie uzyskania kredytów bankowych duże szanse mają inwestycje z zakresu ochrony atmosfery, a także wspierające rozwój odnawialnych źródeł energii (np. kotłownie na biopaliwo, itp.).

Istnieje również możliwość uzyskania dofinansowania z funduszy europejskich, szczególnie z Funduszy Strukturalnych. Szczególne wsparcie można uzyskać na budowę sieci wodno – kanalizacyjnych, modernizacji i rozbudowy systemów ciepłowniczych, budowy infrastruktury do produkcji i przesyłu energii odnawialnej, oraz innej technicznej (szczególnie dróg i mostów).

12. Zarządzanie ochroną środowiska

W niniejszym rozdziale przedstawiono zasady i instrumenty zarządzania środowiskiem wynikające z uprawnień na szczeblu gminnym i powiatowym. Jako szczególny element wyróżniono Program ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego, który będzie instrumentem koordynującym poszczególne działania w zakresie ochrony środowiska na terenie powiatu.

12.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem

Instrumenty służące do zarządzania środowiskiem wynikają z następujących aktów prawnych: ustawy Prawo ochrony środowiska, Ustawa o odpadach, Prawo o zagospodarowaniu przestrzennym, Ustawa o ochronie przyrody, Ustawa o Inspekcji Ochrony Środowiska, Prawo geologiczne i górnicze, Prawo budowlane.

Do instrumentów zarządzania środowiskiem należą:

1. instrumenty prawne
2. instrumenty finansowe
3. instrumenty społeczne
4. instrumenty strukturalne

Instrumenty prawne

Program ochrony środowiska realizowany będzie zgodnie ze znowelizowanym polskim prawem, a także z przepisami obowiązującymi w Unii Europejskiej. Realizacja Programu odbywać się będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według kompetencji organów zarządzających środowiskiem. Składają się na nie w szczególności:

- decyzje reglamentacyjne – pozwolenia: zintegrowane, na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, emitowanie hałasu do środowiska, emitowanie pól elektromagnetycznych, wytwarzanie odpadów, wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- decyzje na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami
- pozwolenia wodno-prawne na szczególne korzystanie z wód, wykonywanie urządzeń wodnych, wykonywanie innych czynności i robót, budowli, które mają znaczenie w gospodarowaniu wodami lub w korzystaniu z wód,
- zezwolenia – koncesje wydane na podstawie Prawa geologicznego i górniczego,
- uzgadnianie w zakresie przestrzegania standardów ekologicznych decyzji o warunkach zabudowy oraz o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego, decyzji o pozwoleniu na zmianę sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,
- cofnięcie lub ograniczenie zezwolenia lub pozwolenia na korzystanie ze środowiska,
- decyzje naprawcze dotyczące zakresu i sposobu usunięcia przez podmiot korzystający ze środowiska przyczyn negatywnego oddziaływania na środowisko i przywrócenia środowiska do stanu właściwego oraz zobowiązujące do usunięcia uchybień,
- opłaty za korzystanie ze środowiska,
- administracyjne kary pieniężne,
- decyzje zezwalające na usuwanie drzew i krzewów,
- programy dostosowawcze dotyczące przywracania standardów jakości środowiska do stanu właściwego,
- decyzje wstrzymujące oddanie do użytku instalacji lub obiektu, a także wstrzymujące użytkowanie instalacji lub obiektu,
- decyzje o zakazie produkcji, importu, wprowadzania do obrotu,
- kontrole przestrzegania prawa ochrony środowiska i zobowiązań wynikających z decyzji,
- oceny oddziaływania na środowisko.

Wymienione instrumenty prawne będą stosowane przez Wojewodę Mazowieckiego, Marszałka Województwa Mazowieckiego, Starostę Powiatu Wołomińskiego, Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, zgodnie z kompetencjami wymienionych organów.

Organy przedstawicielskie mogą ustanawiać inne składniki prawa miejscowego, w szczególności dotyczącego gospodarowania środowiskiem i zrównoważonego rozwoju. Bardzo istotne dla wdrażania założeń Programu są przepisy prawa miejscowego ustalone przez:

1. Wojewodę Mazowieckiego dotyczące ochrony cennych obiektów przyrodniczych,
2. Rady Miast i Gmin powiatu wołomińskiego dotyczące miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zasad utrzymania czystości i porządku w gminach, zasad zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków, ochronę niektórych obiektów cennych przyrodniczo.

Wymienione instrumenty prawne pomogą w terminowej realizacji Programu ochrony środowiska pod warunkiem, iż wszystkie w/w organy ochrony środowiska i podmioty korzystające ze środowiska będą wywiązywać się ze swoich zadań.

Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą:

- opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska – za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za składowanie odpadów, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za pobór wody powierzchniowej lub podziemnej itp.,
- opłaty eksploatacyjne za pozyskiwanie kopalin,
- administracyjne kary pieniężne w zakresie przekroczeń określonych limitów w pozwoleniach, naruszenie decyzji zatwierdzających eksploatację składowiska odpadów lub decyzji określających miejsce i sposób magazynowania odpadów,
- odpowiedzialność cywilna w zakresie szkód spowodowanych oddziaływaniem na środowisko,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym fundusze przedakcesyjne oraz fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności,
- pomoc publiczna w postaci preferencyjnych pożyczek, kredytów, dotacji, odroczeń rozłożenia na raty itp.
- opłaty produktowe i depozytowe,
- budżety samorządów i Państwa,
- środki własne przedsiębiorców i mieszkańców.

Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne określone zostały najdokładniej w Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz o dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, podpisanej w 1999r. w Aarhus (konwencja została ratyfikowana przez Polskę, a jej tekst został ogłoszony w Dz.U. Nr 78 z 2003r).

Art. 7 Konwencji nakazuje zagwarantowanie udziału społeczeństwa w przygotowaniu planów i programów mających znaczenie dla środowiska, a więc także powiatowego programu ochrony środowiska. Określa też podstawowe obowiązki organów w zakresie zapewnienia udziału społecznego:

- ustalenia zakresu podmiotowego konsultacji,
- ustalenia rozsądnych norm czasowych na poszczególne etapy konsultacji,
- przeprowadzenie konsultacji odpowiednio wcześniej w toku procedury decyzyjnej, gdy wszystkie warianty są jeszcze możliwe, a udział społeczeństwa może być skuteczny,
- należyte uwzględnienie konsultacji społecznych przy wydawaniu decyzji.

Organy mają swobodę określania szczegółowych sposobów powiadamiania społeczeństwa, metod zbierania uwag i wniosków, czasu trwania konsultacji.

Do instrumentów społecznych należą również:

- edukacja ekologiczna, omówiona w osobnym rozdziale,
- współpraca i budowanie partnerstwa (włączenie do realizacji programu jak najszerszej liczby osób, system szkoleń i dokształcań, współpraca zadaniowa z poszczególnymi sektorami gospodarki, współpraca z instytucjami finansowymi).

Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne to głównie opracowania o charakterze strategicznym i planistycznym, omówione szczegółowo w rozdziale 4. Dokumenty te określają główne cele i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska. Program ochrony środowiska jest zgodny z zapisami powyższych dokumentów.

12.2. Zarządzanie programem ochrony środowiska

Zarządzanie programem ochrony środowiska wynika przede wszystkim z uprawnień i obowiązków samorządu w zakresie ochrony środowiska, które dotyczą m.in.:

1. opracowania powiatowego i gminnego programu ochrony środowiska;
2. zachowania i zwiększania zasięgu przestrzennego kompleksów leśnych, w tym:
 - wdrażania programu zalesień,
 - realizacji wielofunkcyjnego, zrównoważonego modelu gospodarki leśnej (wg planów urządzania lasów);
3. ochrony wód powierzchniowych i podziemnych (pozwolenia wodno-prawne) poprzez:
 - wprowadzanie stref ochronnych pośrednich od ujęć wód i określanie zasad gospodarowania w strefach,
 - ograniczanie i eliminacja zanieczyszczeń wód,
 - zapobieganie niekorzystnym zmianom naturalnych przepływów wody albo naturalnych poziomów zwierciadła wody;
4. promowania ekologicznych kierunków i form zagospodarowania na obszarach o dużych wartościach środowiska przyrodniczego (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu);
5. organizowania stanowisk ratownictwa przeciwpowodziowego.

Zadania samorządów gminnych obejmują m.in.:

1. uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (opracowania ekofizjograficzne, prognozy oddziaływania na środowisko);
2. wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa (wprowadzanie zalesień do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
3. uporządkowanie gospodarki ściekowej;
4. realizację planu gospodarki odpadami;
5. budowę małych zbiorników retencyjnych;
6. ochronę obszarów cennych przyrodniczo – ustanawianie form ochrony przyrody takich jak: obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, stanowiska dokumentacyjne i pomniki przyrody;
7. tworzenie pasów zieleni wysokiej wokół miast oraz obiektów uciążliwych;
8. uwzględnianie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (obszary bezpośredniego zagrożenia i obszary potencjalnego zagrożenia powodzią) w opracowaniach planistycznych m. in. miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego.

Zadania samorządu obejmują również sprawy z zakresu bezpośrednich kontaktów z użytkownikami środowiska (wydawanie decyzji zezwalających na korzystanie ze środowiska i określających warunki jego korzystania np. decyzja o dopuszczalnej emisji, pozwolenia wodno-prawne, koncesje na wydobywanie kopalin, uzgadnianie sposobu zagospodarowania odpadów) oraz pozyskiwania danych o rodzaju i skali korzystania z zasobów środowiska.

Organy te posiadają też uprawnienia w zakresie ustalania dodatkowych wymagań służących ochronie środowiska na określonych obszarach (np. tworzenie obszarów ograniczonego użytkowania) oraz

przeciwdziałania zagrożeniom środowiska w sytuacjach nadzwyczajnych (ochrona przeciwpowodziowa, plany operacyjno-ratownicze na wypadek awarii przemysłowych).

W zakresie ochrony środowiska zadania wykonują ponadto organy administracji niezespolonej m.in. regionalne zarządy gospodarki wodnej, nadleśnictwa. Dużą rolę w realizacji zadań na rzecz ochrony środowiska pełnią instytucje niepaństwowe: jednostki badawczo-rozwojowe, agencje, fundacje, organizacje gospodarcze i społeczne organizacje ekologiczne. Aktywność organizacji zwiększa niezbędne zaangażowanie szerokich kręgów społeczeństwa w sprawy ochrony środowiska oraz podnosi świadomość ekologiczną. Działania tych organizacji są szczególnie widoczne w obronie przed wzrostem lokalnych uciążliwości środowiskowych oraz w organizowaniu masowych imprez (np. Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata).

Zarządzanie środowiskiem przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska odbywa się m. in. poprzez:

1. dotrzymywanie wymagań wynikających z przepisów prawa,
2. modernizację technologii w celu ograniczenia lub wyeliminowania uciążliwości dla środowiska,
3. instalowanie urządzeń służących ochronie środowiska,
4. stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń (monitoring).

Struktura zarządzania środowiskiem

Za realizację programu ochrony środowiska odpowiedzialne są władze powiatu, które powinny wyznaczyć koordynatora (kierownika) wdrażania programu. Taką rolę, w imieniu Starosty Powiatu powinien pełnić Wydział Ochrony Środowiska (np. Naczelnik Wydziału). Koordynator będzie współpracował ściśle z Radą Powiatu, przedstawiając okresowe sprawozdania z realizacji programu. Ponadto, proponuje się powołać zespół konsultacyjny, którego zadaniem będzie wdrożenie oraz nadzór nad realizacją Programu, a także opracowywanie sprawozdań z postępu realizacji i zgodności działań zapisanych w Programie.

Zadania z zakresu ochrony środowiska realizowane będą również przez poszczególne wydziały Starostwa Powiatowego, Urzędów Miast i Gmin oraz jednostek budżetowych im podległych, zgodnie z przyjętym schematem organizacyjnym. Część zadań będzie wykonywana przez spółki komunalne lub podmioty prywatne wyłonione w drodze publicznych przetargów. Powiat będzie pełnił rolę koordynatora takich działań. Od wykonawców odbierane będą sprawozdania z wykonania zadania, przekazywane do kierowników poszczególnych wydziałów. W okresach rocznych sporządzane będą następnie raporty przedstawiające postęp we wdrażaniu zadań i celów zawartych w Programie.

Bezpośrednim realizatorem programu będą także podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez program. Bezpośrednim odbiorcą programu będzie społeczeństwo powiatu wołomińskiego.

Do najważniejszych zadań w ramach zarządzania programem i środowiskiem należą:

1. Wdrażanie programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego:
 - koordynacja wdrażania programu
 - ocena realizacji celów krótkoterminowych
 - raporty o stopniu wykonania programu
 - weryfikacja celów krótkoterminowych i głównych działań
2. Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, system informacji o środowisku:
 - rozwój różnorodnych form edukacji,
 - dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie,
 - wykorzystanie mediów w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska,
 - wydawanie broszur i ulotek informacyjnych,
 - szersze włączanie się organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej,
3. Wspieranie zakładów/instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem.

13. Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Kontrola realizacji Programu ochrony środowiska wymaga oceny stopnia realizacji przyjętych w nim celów i działań, przewidzianych do wykonania w określonym terminie. Należy systematycznie oceniać też stopień rozbieżności między założeniami a realizacją programu oraz analizować przyczyny tych niespójności.

Zgodnie z Prawem ochrony środowiska, Zarząd Powiatu co 2 lata sporządza raport z wykonania programu ochrony środowiska i przedstawia go Radzie Powiatu. W przypadku *Programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego*, pierwszy raport powinien obejmować okres 2004-2005, a drugi okres 2006-2007 - oba znajdujące się w zasięgu celów krótkoterminowych.

Po wykonaniu pierwszego raportu istnieje możliwość wprowadzenia aktualizacji programu na najbliższe dwa lata. Cały program będzie aktualizowany co cztery lata. Należy tu zaznaczyć, że ze względu na brak wielu aktów wykonawczych do Prawa ochrony środowiska i do ustaw komplementarnych, w miarę ich wchodzenia w życie Program powinien być korygowany.

Podstawowe działania mające na celu kontrolę wdrażania programu to:

- sporządzenie raportu co dwa lata, oceniającego postęp wdrażania programu ochrony środowiska
- aktualizacja celów krótkoterminowych na następne dwa lata
- aktualizacja polityki długoterminowej co cztery lata

W celu właściwej oceny stopnia wdrażania Programu ochrony środowiska konieczne jest ustalenie zasad przedstawiania postępów w realizacji programu. Dobrymi miernikami wyznaczającymi stan środowiska i presji na środowisko są wskaźniki, których podstawowym zadaniem jest zobiektywizowanie oceny realizacji celów. Według Polityki Ekologicznej Państwa do głównych mierników należy zaliczyć:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. depozycją lub koncentracją poszczególnych zanieczyszczeń w powietrzu, wodzie, glebie), a zanieczyszczeniem dopuszczalnym (lub ładunkiem krytycznym);
- ilość używanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego lub wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartością sprzedaną);
- stosunek uzyskiwanych efektów ekologicznych do ponoszonych nakładów (dla oceny programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska);

Dodatkowo przy ocenie skuteczności realizacji według Polityki ekologicznej państwa dla *Programu ochrony środowiska* będą stosowane wskaźniki stanu środowiska i presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód lądowych, poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej;
- poprawę jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy, a więc przede wszystkim metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych);
- zmniejszenie uciążliwości hałasu, przede wszystkim poziomu hałasu na granicy własności wokół obiektów przemysłowych, hałasu ulicznego w miastach oraz hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych;
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych;
- ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych na terenach przemysłowych, w tym likwidacja starych składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach

osadniczych i powstrzymanie procesów degradacji zabytków kultury;

- wzrost lesistości, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrost masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby; będących
- zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk;
- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

W celu oceny realizacji działań określonych w *Programie ochrony środowiska* wykorzystywany będzie system państwowego monitoringu prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Wojewódzką i Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną, a także instytucje i placówki badawcze zajmujące się zagadnieniami z zakresu ochrony środowiska. W wyniku przeprowadzonych pomiarów i ocen stanu środowiska dostarczone będą informacje w zakresie: czystości wód powierzchniowych i podziemnych, stanu powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania niejonizującego, gospodarki odpadami, powstałych awarii oraz przyrody ożywionej.

Tabela 71 Wskaźniki efektywności programu.

Lp.	WSKAŹNIK	Jednostka
1.	długość sieci wodociągowej w km	km
2.	długość sieci kanalizacyjnej w km	km
3.	stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	-
4.	zużycie wody	dam ³
5.	zużycie wody na 1 mieszkańca	m ³
6.	ścieki oczyszczone	dam ³
7.	obszar zmeliorowany	ha
8.	obszar zmeliorowany	%
9.	obszar zdrenowany	ha
10.	obszar zdrenowany	%
11.	długość cieków wodnych	km
12.	wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza (gazy)	Mg
13.	emisja zanieczyszczeń gazowych	Mg/km ²
14.	wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza (pyły)	Mg/rok
15.	wielkość emisji punktowej ze źródeł energetycznych	Mg/rok
17.	zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych	kWh/mieszkańca
18.	zużycie energii elektrycznej	GWh
19.	długość sieci gazowej rozdzielczej	km
20.	odbiorcy gazu z sieci	sztuk
21.	zużycie gazu z sieci	tyś. m ³
22.	lesistość gminy	%
23.	ilość rezerwatów przyrody	sztuk
24.	pomniki przyrody	sztuk
25.	liczba miejscowości o dużej skali zagrożenia środowiska	sztuk
26.	nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną	tys. zł.
27.	powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających rekultywacji	ha

Porównanie informacji określonych na podstawie pomiarów i ocen do stanu bazowego będzie efektem realizacji założonych celów i działań o programie. Istotne znaczenie mają też mierniki świadomości społecznej (m.in. edukacja ekologiczna w zakresie ochrony środowiska na terenie powiatu).

14. Analiza możliwych do zastosowań rozwiązań na podstawie oceny infrastruktury powiatu, organizacji wewnętrznej i zarządzania ochroną środowiska w powiecie oraz sytuacji finansowej.

W wyniku analizy stanu aktualnego środowiska na terenie powiatu wołomińskiego określono cele długo i krótkoterminowe oraz wytyczono kierunki działań zmierzające do poprawy stanu poszczególnych jego komponentów, a także określono priorytetowe przedsięwzięcia ekologiczne.

Analizując możliwość zastosowania przedstawionych rozwiązań na podstawie uwarunkowań dotyczących istniejącej infrastruktury, organizacji i zarządzania ochroną środowiska oraz sytuacji finansową w powiecie, stwierdzono, że wszystkie zaproponowane przedsięwzięcia są możliwe do zrealizowania uwzględniając następujące warunki:

- etapowość wdrażania przewidzianych do realizacji zadań,
- powołanie zespołu konsultacyjnego, którego zadaniem byłby nadzór w zakresie wdrażania, realizacji oraz monitoringu funkcjonowania programu,
- pozyskanie dodatkowych środków finansowych na realizację przewidzianych w planie zadań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych.

Jako zagrożenia dla realizacji Programu uznano:

- zmianę uwarunkowań prawnych, mających wpływ na zmianę zakresu obowiązków dla władz powiatu oraz mających wpływ na jego sytuację finansową,
- niewłaściwe zarządzanie wdrażaniem Programu, monitorowanie efektów, brak korekt i uprzedzania ewentualnych zagrożeń,
- nieumiejętność pozyskania funduszy na realizację zamierzonych działań,
- brak koordynacji pomiędzy gminami, a także brak współpracy ponadregionalnej w zakresie niektórych działań,
- wystąpienie nagłych, nieprzewidzianych awarii lub klęsk, które spowodują konieczność innego rozdysponowania środków finansowych.

15. Wytyczne do sporządzenia gminnych programów ochrony środowiska

W celu zapewnienia ciągłości i spójności działań związanych z ochroną środowiska, samorządy sporządzają wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, które następnie są przyjmowane do realizacji w drodze uchwały sejmiku województwa albo rady powiatu lub gminy. Programy te, podobnie jak Politykę ekologiczną państwa, sporządza się co 4 lata, z tym, że przewidziane w niej działania obejmują w perspektywie kolejne 4 lata. Z uwagi na ustawowe terminy wykonania programów obowiązuje zasada, zgodnie z którą programy wyższego rzędu zawierają wskazówki i wytyczne dla programów niższego rzędu.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Środowiska z grudnia 2002 roku, przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska należy uwzględnić co najmniej ustalenia zawarte w dokumentach:

1. Programie wykonawczym do II polityki ekologicznej państwa,
2. Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010,
3. Programie ochrony środowiska województwa mazowieckiego,
4. Programie ochrony środowiska powiatu wołomińskiego.

Ponadto, gminne programy ochrony środowiska powinny być skoordynowane z:

1. Miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
2. Lokalnymi planami rozwoju infrastruktury (jeśli są): mieszkalnictwa, transportu, zaopatrzenia w energię, rozwoju gospodarki wodno – ściekowej, itd.),
3. Gminnymi planami gospodarki odpadami sporządzonymi zgodnie z ustawą o odpadach
4. Obejmującym teren gminy Programem ochrony powietrza, programem ochrony przed hałasem,, programem ochrony wód, o ile takie programy zostały sporządzone,
5. Programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska muszą być także uwzględniane następujące dokumenty, które w tym, czy innym stopniu dotyczą ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych:

- obowiązujące przepisy prawne, w tym krajowe przepisy i regulacje prawne Unii Europejskiej,
- programy rządowe (Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju "Polska 2025", Założenia polityki energetycznej Polski do 2020 roku, Strategia rozwoju energetyki odnawialnej, Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski, Polityka leśna państwa, Narodowy program przygotowania do członkostwa w Unii Europejskiej i szereg innych),
- programy regionalne i lokalne na sąsiednich obszarach.

Cele i zadania ujęte w wymienionych dokumentach, a oraz zawarte w nich tabele przedsięwzięć inwestycyjnych i pozainwestycyjnych, powinny być wykorzystywane przy sporządzaniu gminnych programów ochrony środowiska w trojaki sposób:

- jako podstawa wyjściowa do konkretyzacji zadań (np. do sporządzenia na szczeblu gminnym konkretnego wykazu planowanych do budowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków, składowisk odpadów, systemu segregacji odpadów itd.),
- jako analog do sformułowania lokalnych celów, planowanych do uzyskania,
- jako inspiracja do wprowadzenia podobnego zadania na szczeblu lokalnym, jeśli zadanie ujęte w wymienionych wyżej dokumentach jest sformułowane ogólnie bądź dotyczy wyższego szczebla.

Gminne programy ochrony środowiska powinny określać cele ekologiczne, priorytety, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i finansowe.

Struktura gminnego programu ochrony środowiska powinna nawiązywać do struktury "Polityki ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2011", a więc powinna zawierać, co najmniej następujące rozdziały:

1. Racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych (zmniejszanie materiałochłonności, energochłonności i wodochłonności gospodarki, ochrona gleb, racjonalna eksploatacja lasów),
2. Poprawa jakości środowiska (ochrona wód, ochrona powietrza, gospodarowanie odpadami, hałas, pola elektromagnetyczne, nadzwyczajne zagrożenia środowiska, ochrona przyrody i bioróżnorodności),
3. Narzędzia i instrumenty realizacji programu (ramy prawa – także w zakresie prawa lokalnego i decyzji organów samorządowych, planowanie przestrzenne, powiązania formalne i merytoryczne z analogicznymi programami niższego i wyższego szczebla administracyjnego, mechanizmy finansowania ochrony środowiska),
4. Nakłady na realizację programu (wielkość nakładów i źródła finansowania),
5. Kontrola realizacji programu (procedury kontroli, mierniki realizacji programu, procedury weryfikacji programu).

Program gminny powinien składać się z dwóch części:

- zadań własnych (pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji gminy),
- zadań koordynowanych (pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania, związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego i centralnego).

Zadania własne powinny być w programie ujęte z pełnym zakresem informacji niezbędnej do kontroli ich realizacji (opis przedsięwzięcia, terminy realizacji, instytucja odpowiedzialna, koszty, źródła finansowania). Zadania koordynowane powinny być w programie ujęte z takim stopniem szczegółowości, jaki jest dostępny na terenie gminy.

W "II Polityce ekologicznej państwa", przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000 r. a następnie przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001 r., ustalone zostały następujące ważniejsze limity krajowe, związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50 % w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na

PKB i wartość sprzedaną w przemyśle);

- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50 % w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- ograniczenie zużycia energii o 50 % w stosunku do 1990 r. i 25 % w stosunku do 2000 r. (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB);
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r.;
- odzyskanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50 % papieru i szkła z odpadów komunalnych;
- pełna (100 %) likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych;
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50 %, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30 % i ze spływu powierzchniowego – również o 30 %;
- ograniczenie emisji pyłów o 75 %, dwutlenku siarki o 56 %, tlenków azotu o 31 %, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4 % i amoniaku o 8 % w stosunku do stanu w 1990 r.;

Wszystkie wymienione limity dotyczą celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010 r. Limity powyższe nie były korygowane przy sporządzaniu „Polityki ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010”. Gminy powinny uwzględnić powyższe limity przy tworzeniu swoich programów ochrony środowiska (wybiórczo lub w pełnym pakiecie), w zależności od swojej specyfiki. Limity w zakresie zanieczyszczeń powietrza mogą wynikać ze sporządzonych programów ochrony powietrza. Nie przewiduje się procedury odgórnego ustalania limitów gminnych.

Gminne programy ochrony środowiska muszą spełniać (po uzyskaniu członkostwa w UE) warunki pozyskania wsparcia finansowego z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, które w głównej mierze udzielane będzie jednostkom samorządu terytorialnego na realizację inwestycji ekologicznych. Powinny, więc być zgodne z dokumentami programowymi, które będą stanowiły podstawę otrzymania takiego wsparcia, a więc z:

- Komponentem środowiskowym Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego,
- Dokumentem programowym dla Funduszu Spójności w części dotyczącej środowiska.

Do prac nad gminnymi programami ochrony środowiska powinny być włączone wszystkie właściwe ze względu na zasięg swojej działalności instytucje, związane z ochroną środowiska i zagospodarowaniem przestrzennym oraz podmioty oddziałujące na środowisko, jak również przedstawiciele całego społeczeństwa gminy i wszystkie zainteresowane osoby, organizacje lub instytucje.

Wykaz skrótów

BAT-	Best Available Techniques (Najlepsze Dostępne Techniki)
b.d. -	brak danych
BZT -	Biochemiczne Zapotrzebowanie Tlenu
ChZT -	Chemiczne Zapotrzebowanie Tlenu
CORINE	-Europejski Program Koordynacji Informacji o Środowisku
EBRD -	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
ECCONET	-koncepcja europejskiej sieci ekologicznej, opracowana w ramach europejskiego programu Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN)
GFOŚiGW	-Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
GIOŚ -	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUS -	Główny Urząd Statystyczny
IMiGW	-Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
IOŚ -	Inspekcja Ochrony Środowiska
IPPC -	Dyrektywa Unii Europejskiej o zintegrowanej kontroli i przeciwdziałaniu zanieczyszczeniu środowiska
ISPA-	Fundusz pomocowy Unii Europejskiej (dla inwestycji dot. ochrony środowiska i infrastruktury transportowej)
KDPR -	Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej
MŚ -	Ministerstwo Środowiska
NFOŚiGW	-Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
NZŚ -	Nadzwyczajne zagrożenia środowiska
OChK -	Obszary Chronionego Krajobrazu
ODR -	Ośrodki Doradztwa Rolniczego
ONO –	obszary najwyższej ochrony wód podziemnych
OOŚ -	Ocena Oddziaływania na Środowisko
OSO -	Obszary Specjalnej Ochrony
OWO –	obszary wysokiej ochrony wód podziemnych
OZO -	obszary zwykłej ochrony wód podziemnych
PHARE	-Fundusz pomocowy Unii Europejskiej
PEP -	Polityka Ekologiczna Państwa
PFOŚiGW	-Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PIG -	Państwowy Instytut Geologiczny
PM10 -	Pył zawieszony o granulacji do 10 µm
PN -	Park Narodowy
POŚ -	Prawo ochrony środowiska
PWiK -	Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
RLM -	Równoważna Liczba Mieszkańców
RZGW	-Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SAPARD	- Fundusz pomocowy Unii Europejskiej dla rolników
SNQ -	średni niski przepływ z wielolecia
SOO -	Specjalne Obszary Ochrony
SP -	Starosta Powiatu
SUW -	Stacja Uzdatniania Wody
UE -	Unia Europejska
UG -	Urząd Gminy
UM -	Urząd Miasta /Marszałkowski
US -	Urząd Statystyczny
UW -	Urząd Wojewódzki
WFOŚiGW	- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WOS -	Wydział Ochrony Środowiska
WIOŚ -	Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
WUS -	Wojewódzki Urząd Statystyczny

Wykaz tabel:

TABELA 1 PODZIAŁ POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO NA JEDNOSTKI TERYTORIALNE	7
TABELA 2 ZABYTKI POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO	17
TABELA 3 UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM.....	21
TABELA 4 STRUKTURA ZAGOSPODAROWANIA TERENU W GMINACH POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	21
TABELA 5 TYPY ZABUDOWY W GMINACH POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	22
TABELA 6 STAN LUDNOŚCI W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM WG GUS (31.12.2002).....	23
TABELA 7 SALDO MIGRACJI NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO	23
TABELA 8 LICZBA ZATRUDNIONYCH WEDŁUG WYBRANYCH SEKCJI W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM W 2003 ROKU	24
TABELA 9 STRUKTURA WIEKOWA PRACUJĄCYCH LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM I POZAPRODUKCYJNYM	25
TABELA 10 LICZBA BEZROBOTNYCH W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM (DANE Z 31 GRUDNIA 2003 R.).....	25
TABELA 11 BEZROBOCIE W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM W LATACH 1999 – 2002	26
TABELA 12 STOPA BEZROBOCIA W POWIECIE NA TLE WSKAŹNIKÓW WOJEWÓDZTWA I KRAJU	26
TABELA 13 PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ NA TERENIE POWIATU (NA DZIEŃ 31.12.2001 R.).....	26
TABELA 14 STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM.....	28
TABELA 15 STRUKTURA POWIERZCHNI TERENÓW NA DZIEŃ 31.12.2001 R. WG PRZEZNACZENIA W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM	28
TABELA 16 GŁÓWNE KIERUNKI PRODUKCJI PRZETWÓRSTWA SPOŻYWCZEGO	28
TABELA 17 OBSADA ZWIERZĄT (SZT.) W PRZELICZENIU NA 100 HA	28
TABELA 18 PRZETWÓRSTWO SPOŻYWCZE I INNE NP. WYTWÓRNIE PASZ, UBOJNIE	29
TABELA 19 GOSPODARSTWA POD OSŁONAMI.....	29
TABELA 20 STAN GAZOWNICTWA W POWIECIE	32
TABELA 21 SIĘĆ WODOCIĄGOWA I KANALIZACYJNA W POWIECIE (31.12.2002 R.)	33
TABELA 22 CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH UJEĆ WÓD PODZIEMNYCH I STUDNI NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	33
TABELA 23 CHARAKTERYSTYKA UJEĆ WÓD PODZIEMNYCH, OBJĘTYCH OBOWIĄZUJĄCYMI POZWOLENIAMI WODNO – PRAWNYMI	35
TABELA 24 WYKAZ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW FUNKCJONUJĄCYCH NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO	44
TABELA 25 PROGNOZA WZROSTU NATĘŻENIA RUCHU DO ROKU 2020 NA DROGACH KRAJOWYCH I MIĘDZYNARODOWYCH WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO.....	45
TABELA 26 DROGI PUBLICZNE: DŁUGOŚĆ, STAN TECHNICZNY, POTRZEBY I STOPIEŃ ICH ZASPOKOJENIA:	46
TABELA 27 WYKAZ DRÓG POWIATOWYCH.....	46
TABELA 28 WYKAZ DOBOWYCH POŁĄCZEŃ Z WOŁOMINA DO WYBRANYCH STACJI KOŃCOWYCH.....	49
TABELA 29 WYKAZ FIRM PRZEWOZOWYCH	49
TABELA 30 PUBLICZNE SZKOŁY I PLACÓWKI OŚWIATOWE	52
TABELA 31 NIEPUBLICZNE SZKOŁY I PLACÓWKI OŚWIATOWE	52
TABELA 32 PORADNIE PSYCHOLOGICZNO – PEDAGOGICZNE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO	52
TABELA 33 PLACÓWKI NAUKOWE I BADAWCZO – ROZWOJOWE	52
TABELA 34 PLACÓWKI KULTURALNE NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO	53
TABELA 35 WYKAZ WIĘKSZYCH IMPREZ SPORTOWYCH, REKREACYJNYCH I TURYSTYCZNYCH NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO W ROKU 2004.....	54
TABELA 36 PLACÓWKI SŁUŻBY ZDROWIA UDZIELAJĄCE ŚWIADCZEŃ MEDYCZNYCH NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO W ZAKRESIE PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ	55
TABELA 37 PUBLICZNE I NIEPUBLICZNE PLACÓWKI SŁUŻBY ZDROWIA NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO UDZIELAJĄCE PORAD W ZAKRESIE POZ I SPECJALISTYKI	57
TABELA 38 ZAKŁADY OPIEKI ZDROWOTNEJ ZNAJDUJĄCE SIĘ NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO Z KTÓRYMI NFZ ZAKONTAKTOWAŁ W 2003 ROKU PORADY SPECJALISTYCZNE	59
TABELA 39 OPIEKA SPECJALISTYCZNA W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM ZAKONTAKTOWANA PRZEZ NFZ W 2003R.....	61
TABELA 40 CZAS OCZEKIWANIA NA PORADĘ SPECJALISTYCZNĄ W NIEKTÓRYCH PORADNIACH SZPZOZ W WOŁOMINIE 2003R.....	63
TABELA 41 WYKAZ JEDNOSTEK OCHOTNICZEJ STRAŻY POŻARNEJ Z POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	64
TABELA 42 BAZA TURYSTYCZNA NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	66
TABELA 43 JAKOŚĆ WODY RZEK POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO, WG ROZPORZĄDZENIA Z DN. 05.11.1991R.....	78
TABELA 44 WODOCIĄG PUBLICZNY W MARKACH 30. 01. 2003.....	81
TABELA 45 RADZYMIN – ALEKSANDRÓW SUW	82
TABELA 46 KOŁAKÓW, GM. DĄBRÓWKA.....	82
TABELA 47 ŹRÓDŁA ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA.....	88
TABELA 48 EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ DO POWIETRZA NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO (WG WIOŚ, 2003).....	88
TABELA 49 WIELKOŚĆ EMISJI CAŁKOWITEJ PYŁU PM10.....	89
TABELA 50 WIELKOŚĆ EMISJI POWIERZCHNIOWEJ	90
TABELA 51 WIELKOŚĆ EMISJI PUNKTOWEJ TECHNOLOGICZNEJ.....	90
TABELA 52 WIELKOŚĆ EMISJI PUNKTOWEJ ENERGETYCZNEJ	90

TABELA 53 WIELKOŚĆ EMISJI LINIOWEJ (KOMUNIKACYJNEJ)	90
TABELA 54 STĘŻENIA DWUTLENKU SIARKI W 2002 ROKU	91
TABELA 55 STĘŻENIA DWUTLENKU AZOTU W 2002 ROKU	91
TABELA 56 STĘŻENIA PYŁU ZAWIESZONEGO W 2002 ROKU (OZNACZANEGO METODĄ REFLEKTOMETRYCZNĄ)	91
TABELA 57 OCENA JAKOŚCI POWIETRZA W POWIECIE WOŁOMIŃSKIM W 2002 ROKU – KLASYFIKACJA BIEŻĄCA	92
TABELA 58 ŹRÓDŁA EMISJI PYŁU	93
TABELA 59 WSKAŹNIK LESISTOŚCI DLA POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO (WG GUS 2002).....	110
TABELA 60 WSKAŹNIK LESISTOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO (WG GUS 2002)	110
TABELA 61 REZERWATY NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	113
TABELA 62 UŻYTKI EKOLOGICZNE NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	115
TABELA 63 ZAGROŻENIA, SPOSOBY ICH ELIMINACJI I MINIMALIZACJI.	117
TABELA 64 BONITACJA GLEB NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO.....	120
TABELA 65 UŻYTKI ROLNE WG KLAS BONITACYJNYCH.....	120
TABELA 66 ZAWARTOŚĆ PIERWIASTKÓW W GLEBACH POWIATU WOŁOMIN (W MG/KG).....	121
TABELA 67 ZŁOŻA KOPALIN WYSTĘPUJĄCYCH NA TERENIE POWIATU WOŁOMIŃSKIEGO ORAZ ICH CHARAKTERYSTYKA GOSPODARCZA (WG STANU NA ROK 2002 - PRZENIOSŁO, 2003)	125
TABELA 68 SZACUNKOWE KOSZTY WDROŻENIA PROGRAMU W LATACH 2004 – 2007	140
TABELA 69 SYMULACJA ROZKŁADU ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ZADAŃ WYTYPYCH W PROGRAMIE	141
TABELA 70 NAJWAŻNIEJSZE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI ODPA	141
TABELA 71 WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI PROGRAMU.....	149

HARMONOGRAM OPERACYJNO – FINANSOWY NA LATA 2004 – 2011

Dla realizacji wytyczonych celów, konieczne jest podjęcie konkretnych działań organizacyjnych i inwestycyjnych. W tabeli poniżej zestawiono zadania Programu ochrony środowiska dla powiatu wołomińskiego na lata 2004 – 2011. Harmonogram rzeczowo – finansowy przedstawia listę przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 –2011, którą opracowano m.in. w oparciu o wyznaczone priorytety w zakresie ochrony środowiska. Na liście znalazły się także przedsięwzięcia:

- proponowane do finansowania ze środków UE na lata 2004 – 2011 w ramach działań lokalnych i regionalnych,
- wynikające z obowiązku spełnienia norm i zapisów w obowiązujących aktach prawnych,
- zawarte w Programie ochrony środowiska dla województwa i powiatu,
- zawarte w Strategii zrównoważonego rozwoju dla miasta i gminy Wołomin

Uwzględniono również zadania zgłoszone w planach inwestycyjnych gminy oraz przez przedsiębiorstwa z terenu gminy.

Plan operacyjny dla sektora: Jakość wód i stosunki wodne

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Zadania ogólne						
1	Likwidacja nieszczelnych zbiorników gromadzenia ścieków (szamb), kontrola zagospodarowania ścieków bytowo – gospodarczych i przemysłowych na terenach nieskanalizowanych	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin Straż Miejska	fundusze ekologiczne środki właścicieli posesji	2 000 000
2	Odmulanie, regulacja i renowacja koryt rzek	koordynowane	2004 - 2007	RZWG Warszawa	budżet państwa	x
3	Zainstalowanie liczników do pomiaru zużytej wody	koordynowane	2004 - 2007	przedsiębiorstwa wodociągowe prywatni inwestorzy	przedsiębiorstwa wodno - kanalizacyjne środki inwestorów	x
4	Edukacja mieszkańców w zakresie możliwości i konieczności oszczędzania wody w gospodarstwach domowych	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin organizacje samorządowe i pozarządowe	fundusze ekologiczne	20 000
5	Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej na pozostałym obszarze powiatu z uwzględnieniem obecnych i przyszłych odbiorców wody	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin	Środki unijne, środki własne, fundusze ekologiczne	bd
6	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na pozostałych terenach wiejskich powiatu lub o zabudowie rozproszonej i w aglomeracjach o RLM mniejszej niż 2000	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin przedsiębiorstwa wodno – kanalizacyjne prywatni inwestorzy	fundusze ekologiczne środki UE	b.d.
7	Inwentaryzacja i likwidacja nielegalnych wylotów sieci	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy	środki własne	500 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
	kanalizacyjnej do cieków wodnych			Miast i Gmin Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji	fundusze ekologiczne środki podmiotów gospodarczych	
Gmina Dąbrówka						
1	Budowa wodociągów: Chajęty,i Działy Czarnowskie,	koordynowane	2004	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	1 200 000
2	Budowa wodociągu Dąbrówce		2005-2006	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	2 000 000
3	Budowa kanalizacji: Kapin, Lasków, Małopole		2004-2007	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	6 100 000
4	Budowa oczyszczalni ścieków w Kuligowie		2005	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
5	Budowa kanalizacji Kuligów,Józefów		2005-2006	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
6	Budowa wodociągu Lasków, Karpin		2008	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
7	Budowa wodociągu Małopole		2009	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
8	Budowa kanalizacji Ciesic, Czarnów, Stasiopole		2008-2009	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
9	Budowa kanalizacji Ludwinów		2011	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
10	Budowa kanalizacji Trojany, Wszebory, Zaścienie, Karolew, Chruściele		2001-2011	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
11	Budowa wodociągu Dręszew		2010	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
12	Budowa oczyszczalni Trojany-Zaścienie		2010	Gmina Dąbrówka	Budżet Gminy Środki strukturalne	bd
Gmina Wołomin i Gmina Kobyłka						
1	Rozbudowa oczyszczalni ścieków Krym o dwa ciągi technologiczne	koordynowane	2009	PWiK, Gmina Kobyłka Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	30 000 000
2	Modernizacja przepompowni „Gryczana”	koordynowane	2009	PWiK, Gmina Kobyłka	Środki własne Fundusz Spójności	2 000 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
				Gmina Wołomin		
3	Budowa kolektorów sanitarnych –kanały o łącznej długości 40,25 km	koordynowane	2009	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	18 390 000
4	Budowa kolektorów sanitarnych –przepompownie w ilości 23 szt.		2009	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	1 380 000
5	Kolektor Fo o długości 1,54 km		2009	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	3 000 000
6	Budowa kanalizacji deszczowej w Wołominie		2009	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	8 000 000
7	Budowa magistrali wodociągowej		2010	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne Fundusz Spójności	1 500 000
8	Modernizacja stacji uzdatniania wody SUW Graniczna i SUW Lipińska		2006	PWiK, Gmina Wołomin	PWiK	4 200 000
9	Budowa małych przydomowych oczyszczalni biologicznych na terenach wiejskich poza zasięgiem sieci miejskiej		2015	PWiK, Gmina Wołomin	Środki własne właściciele nieruchomości	10 000 000
10	Wymiana rur azbestowo-cementowych wodociągowych na długość ok. 7 km		2015	PWiK, Gmina Wołomin	PWiK	1 600 000
11	Poprawa stanu gospodarki wodnej i zabezpieczenia przeciwpowodziowe		2004-20011	Gmina Wołomin	FIOŚiGW	30 000
12	Budowa kanalizacji deszczowej		2004-2011	gmina Wołomin	Gmina Wołomin	9 500 000
13	Inwestycje sieciowe w ZEWT S.A.: Wołomin ul. Szosa Jadowska, Zimowa, Okopowa, Cicha, Wołomińska, market, Huta Szkła, BMJ, Legionów, Ciemne, Lipinki, Zagościńiec Duczki		2003-2006	ZEWT SA	środki własne	3 670 740

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
14	Wykonanie przyłączy na terenie gminy Wołomin (470szt., długość 9870 m)	koordynowane	2003-2006	gmina Wołomin	środki własne	386 208,30
15	Konserwacja urządzeń wodnych		2004	gmina Wołomin	budżet gminy	100 000
Gmina Zielonka						
1	Renowacja rowu Magenta	koordynowane	2004	gmina Zielonka	środki własne WFOŚiGW	834 000
2	Przykrycie rowu przy ul. Wojska Polskiego		2004	gmina Zielonka	środki własne	70 000
3	Odwodnienie ul. Zapolskiej		2004	gmina Zielonka	środki własne	33 000
4	Kanalizacja deszczowa ul. Wilsona		2004	gmina Zielonka	środki własne	300 000
5	Kontynuacja budowy kanalizacji deszczowej ul. Rieczna		2004	gmina Zielonka	środki własne	85 000
6	Odwodnienie otoczenia SP3		2004	gmina Zielonka	środki własne	70 000
7	Odwodnienie ul. Ogrodowej		2007	gmina Zielonka	środki własne	92 000
8	Odwodnienie ul. Warmińskiej i Mazurskiej		2009	gmina Zielonka	środki własne	80 000
9	Zakrycie rowu przy ul. Brzozowej		po 2009	gmina Zielonka	środki własne	40 000
10	Odwodnienie ul. Powstańców		po 2009	gmina Zielonka	środki własne	180 000
11	Budowa kanalizacji sanitarnej (łącznie 25 089 m) zgodnie z WPI		2004-2009	gmina Zielonka	środki własne WFOŚiGW	18 711 000
12	Budowa kanalizacji sanitarnej (łącznie 1655000) zgodnie z WPI		po 2009	gmina Zielonka	środki własne WFOŚiGW	1 671 000
13	Modernizacja oczyszczalni ścieków na terenie Wojskowego Instytutu Technicznego Uzbrojenia	koordynowane	2005 - 2011	właściciel	środki inwestora	4 000 000
Gmina Kobyłka						
1	Kanalizacja deszczowa	własne	2003-2006	gmina Kobyłka	środki własne	1 640 000
2	Modernizacja sieci	własne	2003-2006	gmina Kobyłka	WFOŚiGW	5 700 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
	wodociągowej					
3	Modernizacja i rozbudowa SUW Graniczna	koordynowane	2003-2006	gmina Kobyłka	WFOŚiGW	1 000 000
Gmina Tłuszcz						
1	Rozbudowa stacji uzdatniania wody w Tłuszczu	koordynowane	2004	gmina	Budżet gminy	220 000
2	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Postoliskach		2004	gmina	Budżet Gminy Fundusze strukturalne	896 000
3	Przebudowa i budowa wodociągu Postoliska – Chrzęsne, dla osiedla Długa		2004-2006	gmina	Budżet Gminy Fundusze strukturalne	8 476 000
4	Budowa wodociągu północnego dl miasta		2005-2007	gmina	Budżet Gminy Fundusze strukturalne	954 000
5	Budowa kanalizacji os. Słoneczna		2004-2005	gmina	Budżet Gminy Fundusze strukturalne	7 700 000
6	Wykonanie dokumentacji wodociągowej dla wsi Jarzębia Łąka i aktualizacja dokum. dla „centrum’ miasta		2004	gmina	Budżet gminy	105 000
7	Odwodnienie os. Kolejowa		2004	gmina	Budżet gminy	120 000
8	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków		2008-2010	gmina	Budżet gminy środki zewnętrzne	1 200 000
9	Podłączenie budynku szkoły i warsztatów szkolnych do miejskiej kanalizacji ściekowej		2003	gmina	gmina	20 000
Gmina Klembów						
1	Budowa kanalizacji i oczyszczalni ścieków	koordynowane	2005-2008	Gmina Klembów	budżet gminy	20 000 000
2	Budowa wodociągów w gminie		2005-2015	Gmina Klembów	budżet gminy	20 000 000
3	Budowa zbiornika retencyjnego w m. Klembów		po 2007	Gmina Klembów	budżet gminy	20 000 000
4	Budowa stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Ostrówek, Klembów, Wola Rasztowska, Rasztów, Dobczyn		2004 - 2011	Gmina Klembów	Środki własne Fundusz Spójności fundusze ekologiczne	bd

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
5	Budowa zbiornika retencyjnego w m. Stary Kraszew		po 2007	Gmina Klembów	budżet gminy	40 000 000
Gmina Radzymin						
1	Przyłączenie do kolektora miejskiego kanalizacji obiektu	koordynowane	2004-2005	Gmina Radzymin	budżet gminy	bd
2	Przebudowa rzeki Beniaminówki i Kanału Sierakowskiego	koordynowane	2004 - 2009	Gmina Radzymin WZMiUW	środki własne budżet państwa	bd
3	Wykonanie drugiej nitki przewodu zasilającego sieć wodociągową SUW ul. Maczka	własne	2004	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne	70 000
4	Wykonanie odwiertu studni głębinowej o głębokości 60 m oraz zakup głębinowego agregatu pomiarowego	własne	2005	Gmina Radzymin	środki własne WFOŚiGW	1 200 000
5	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Aleksandrowie	własne	2004 - 2006	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne	350 000
6	Budowa wodociągu - miasto Radzymin	własne	2004 - 2006	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty	860 000
7	Budowa wodociągu – gmina Radzymin, 65 km sieci	własne	2004 - 2009	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty WFOŚiGW	10 000 000
8	Modernizacja miejskiej oczyszczalni ścieków	własne	2004 - 2008	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty WFOŚiGW	5 760 000
9	Budowa drugiego ciągu miejskiej oczyszczalni ścieków	własne	2009 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty WFOŚiGW	20 000 000
10	Budowa kanalizacji – miasto Radzymin	własne	2004 - 2010	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty	25 000 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
					WFOŚiGW	
11	Budowa kanalizacji – gmina Radzymin	własne	2008 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne fundusze strukturalne kredyty WFOŚiGW	30 000 000
12	Opracowanie koncepcji opaski kanalizacyjnej wokół Zalewu Zegrzyńskiego na terenie gminy Radzymin	własne	2007 - 2009	Gmina Radzymin	środki własne	75 000
13	Renowacja zbiornika retencyjnego przy ul. Żeligowskiego	własne	2004- 2006	Gmina Radzymin	środki własne FOŚiGW	500 000
14	Inwentaryzacja istniejącej kanalizacji deszczowej	własne	2005 - 2006	Gmina Radzymin	środki własne	40 000
15	Renowacja istniejącej kanalizacji deszczowej i urządzeń odwadniających	własne	2004 – 2011	Gmina Radzymin	środki własne fundusze ekologiczne	1 320 000
16	Budowa nowej sieci kanalizacji deszczowej na terenie miasta Radzymina	własne	2006 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne fundusze ekologiczne	bd
17	Koncepcja gospodarki ściekami deszczowymi na terenie Radzymina	własne	2005 - 2006	Gmina Radzymin	środki własne	100 000
Gmina Marki						
1	Biologiczne oczyszczanie wody lub podłączenie do kanalizacji Zespołu Szkół Specjalnych	koordynowane	2006	Szkoła	budżet gminy	12 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 355 060 948 zł						

Plan operacyjny dla sektora : Powietrze atmosferyczne

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Zadania ogólne						
1	Inwentaryzacja źródeł zorganizowanej i rozproszonej emisji zanieczyszczeń do atmosfery	koordynowane	2004 - 2005	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin	fundusze ekologiczne	10 000
2	Opracowanie gminnych i miejskich planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i gaz	koordynowane	2004 - 2006	Urzędy Miast i Gmin	budżety miast i gmin fundusze ekologiczne	150 000
3	Modernizacja kotłowni węglowych będących w gestii gmin i powiatu	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin	budżety miast i gmin fundusze ekologiczne	b.d.
4	Zmiana struktury grzewczej w miejscowościach	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin inwestorzy prywatni	środki inwestorów budżet gminy	b.d.
5	Gazyfikacja miejscowości	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin inwestorzy prywatni	środki inwestorów fundusze ekologiczne	b.d.
6	Modernizacja ciepłociągów	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin przedsiębiorstwa ciepłownicze	budżet gminy środki własne inwestorów fundusze ekologiczne	b.d.
7	Doposażenie stacji diagnostycznych w zakresie przyrządów pomiarowych umożliwiających pomiar emisji gazów silnikowych	koordynowane	2004 - 2006	właściciele stacji	środki inwestorów fundusze pomocowe fundusze ekologiczne	40 000
8	Termomodernizacja budynków komunalnych	koordynowane	2004 - 2007	Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej	Budżet państwa Budżet własny	bd

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
				prywatni inwestorzy	fundusze ekologiczne	
9	Kontrola pojazdów pod kątem dotrzymania wymaganych poziomów stężeń zanieczyszczeń w spalinach	koordynowane	2004 - 2007	Policja	kierowcy pojazdów	x
10	Budowa ścieżek rowerowych	koordynowane	2005 -2007	Urzędy miast i gmin zarządy dróg	budżety miast i gmin fundusze ekologiczne	200 000
11	Rozszerzenie i kontynuacja monitoringu powietrza	koordynowane	2004 – 2007	WSSE WIOŚ	budżet państwa fundusze ekologiczne	x
12	Termomodernizacja Zespołu Szkół Zielonka, Wołomin, oraz Domu Pomocy Społecznej Zielonka	własne	2004-2006	Starostwo Powiatowe Powiatu Wołomińskiego	WFOŚiGW i PFOŚ	1 628 310
13	Modernizacja ogrzewania Zespołu Szkół Terenów Zieleni Radzymin-instalacja zewnętrzna + kotłownia	własne	2004	Starostwo Powiatowe Powiatu Wołomińskiego	WFOŚiGW + środki własne	450 000
14	Zmiana ogrzewania na gaz ul. Kobyłkowska 1a	własne	2004	Starostwo Powiatowe Powiatu Wołomińskiego	WFOŚiGW + środki własne	200 000
Gmina Wołomin						
1	Kompleksowa automatyzacja i monitoring ciepłowni oraz sieci i węzłów ciepłych	koordynowane	2004	ZEC	własne oraz zewnętrzne - PHARE 2002 - KFDI	800 000
2	Zakup stacjonarnych analizatorów do ciągłego pomiaru CO	koordynowane	2004	ZEC	własne oraz zewnętrzne - PHARE 2002-KFDI,	150 000
3	Budowa sieci ciepłowniczej i przyłączy do budynków wielorodzinnych oraz zakup węzłów ciepłowniczych w celu likwidacji źródeł niskiej emisji	koordynowane	2004/2005	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	1 500 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
4	Zabudowa kotła WR-8 przystosowanego do jednoczesnego spalania mialu węglowego i biomasy oraz instalacji do przygotowania biomasy	koordynowane	2005/2006	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	2 500 000
5	Wymiana tradycyjnej sieci kanałowej na nowoczesną sieć preizolowaną	koordynowane	2007	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	2 000 000
6	Budowa nowoczesnej sieci rezerwowej - spinka wzdłuż torów PKP do ulicy Reja	koordynowane	2006	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	2 700 000
7	Budowa instalacji oczyszczania spalin oraz instalacji do utylizacji i zagospodarowania odpadów	koordynowane	2005/2006	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	4 000 000
8	Utylizacja i zagospodarowanie odpadów produkcyjnych	koordynowane	2007	ZEC	własne oraz zewnętrzne - fundusze strukturalne - WKP, NFOŚiGW, WFOŚiGW	3 000 000
9	Kompleksowa modernizacja urządzeń technologicznych basenu miejskiego wraz z budową kolektorów słonecznych	koordynowane	2008	Powiat + ZEC Gmina Wołomin	środki gminy, fundusze strukturalne, NFOŚiGW, WFOŚiGW	3 000 000
10	Budowa kolektorów słonecznych na obiekcie Szpitala Powiatowego	koordynowane	2008	ZEC Gmina Wołomin	środki powiatu fundusze strukturalne, NFOŚiGW, WFOŚiGW	2 000 000
11	Wymiana sieci ciepłowniczej na os. Lipińska w Wołominie	koordynowane przez ZEC	2005	SBM Wołomin	fundusz remontowy spółdzielni	600 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
12	Docieplenie budynków Słoneczna Kobyłkowska Fieldorfa, Prądyńskiego	własne spółdzielni	2006-2009	SBM Wołomin	fundusz remontowy spółdzielni	2 550 000
13	Modernizacja budynków hotelu na mieszkania	własne spółdzielni	2009	SM Gwarek	fundusz remontowy spółdzielni	2 150 000
14	Modernizacja na całym osiedlu układu centralnego ogrzewania i ciepłej wody	własne spółdzielni	2005-2006	SM Gwarek	fundusz remontowy spółdzielni	500 000
15	Remont dachów i termoizolacji	własne spółdzielni	2004	SM Gwarek	fundusz remontowy spółdzielni	100 000
16	Wymiana na budynkach starej termoizolacji i sieci	własne spółdzielni	2007-2011	SM Gwarek	fundusz remontowy spółdzielni	900 000
17	Termomodernizacja wymiana okien, docieplenie budynków w Przedszkolach Nr 5,8,9,10, w m. Duczki, w Zespole szkół nr 2, 3, 4,5 w Wołominie oraz w Duczkach i SP w Grabiach	własne	2004-2011	gmina Wołomin	budżet gminy + dotacje celowe	2 550 000
18	Termoizolacja w ZS	własne	2004-2011	gmina Wołomin	gmina Wołomin	4 000 000
19	Wymiana okien w ZS	koordynowane	2004-2006	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	200 000
20	Ocieplenie budynku w ZS	koordynowane	2006-2008	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	bd
21	Ocieplenie stropów W ZS	koordynowane	2004-2005	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	bd
22	Remont instalacji CO w ZS	koordynowane	2004	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	bd
23	Wykonanie dróg wewnętrznych na terenie ZS	koordynowane	2005-2007	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	bd
24	Położenie tynku na zew. stronie budynku ZSE	koordynowane	2004-2006	Starostwo Powiatowe	WFOŚ Starostwo Powiatowe	100 000
25	Wymiana podłóg z PCV i wykładzin w ZSE	własne	2004-2005	szkoła	Starostwo Powiatowe szkoła	45 000
26	Modernizacja boiska szkolnego w ZSE	własne	2005	szkoła	Starostwo Powiatowe szkoła	50 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Gmina Zielonka						
1	Ocieplenie Szkoły Podstawowej Nr 2	własne	2004	Gmina Zielonka	budżet gminy fundusze ekologiczne W.F.O.Ś.i G.W.	890 000
2	Termoizolacja budynku szkoły ZS	koordynowane	2004-2007	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	1 300 000
3	Wymiana instalacji CO	koordynowane	2008-2011	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe PFOŚiGW	100 000
4	Modernizacja kotłowni węglowej przy ul. Wyszyńskiego będącej w zarządzie Jednostki Wojskowej 3090	koordynowane	2005 - 2011	właściciel	środki inwestora	900 000
5	Termomodernizacja budynku Urzędu Miasta Zielonka	własne		Gmina Zielonka	środki własne fundusze ekologiczne	
6						
7						
Gmina Radzymin						
1	Przebudowa kotłowni z węzłem ciepłowniczym- dostosowanie do paliw ekologicznych	własne	2004-2005	Gmina Radzymin	środki własne fundusze ekologiczne	2 500 000
2	Ocieplenie budynku II LO		2004-2007			150 000
3	Wymiana kaloryferóww II LO		2004-2007			50 000
4	Wymiana stolarki okiennej i drzwi w II LO		2004-2007			230 000
5	Modernizacja kotłowni szkoły w Starych Załubicach					150 000
6	Termomodernizacja szkół na terenie Radzymina					700 000
7	Termomodernizacja szpitala w Radzyminie					620 000
8	Wymiana stolarki okiennej część płn		2006-2009			bd
Gmina Marki						
1	Ocieplenie budynku		2003	Gmina Marki	budżet gminy	bd

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
2	Zmiana systemu ogrzewania	koordynowane	2003	Gmina Marki		bd
Gmina Jadów						
1	Ocieplenie budynku szkoły LO	własne	2008-2009	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	bd
2	Wymiana okien	własne	2005-2007	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	70 000
Gmina Klembów						
1	Ocieplenie budynków: Szkoły Podstawowej w Kruszu, Zespołu Szkół z Klembowie, Urzędu Gminy w Klembowie, Centrum Kultury w Klembowie	własne	2004 - 2011	Gmina Klembów	środki własne fundusze ekologiczne	bd
2	Remont i ocieplenie budynku Zespołu szkół Specjalnych	własne	2004-2005	Gmina Klembów	Starostwo Powiatowe + dotacja UE	bd
Gmina Tłuszcz						
1	Termoizolacja hali sportowej	własne	2004	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe Fundusze wspomagające	300 000
2	Wykonanie systemu regulacji temperatury w pomieszczeniach szkolnych	własne	2005	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe	30 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 46 063 310 zł						

Program operacyjny dla sektora: Hałas

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Zadania ogólne						
1	Inwentaryzacja źródeł uciążliwości akustycznej	koordynowane	2004	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin	fundusze ekologiczne	10 000
2	Opracowanie map akustycznych dla obszarów położonych wzdłuż dróg, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie na środowisko	koordynowane	2005	Zarządy Dróg Powiatowych i Gminnych	budżet państwa	bd
3	Opracowanie programów ograniczania hałasu na obszarach, na których poziom hałasu przekracza dopuszczalną wartość	koordynowane	2006 - 2007	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Zarząd Dróg Wojewódzkich zarządy dróg powiatowych i gminnych	budżet państwa	bd
4	Budowa zabezpieczeń przed uciążliwościami akustycznymi np. osłon, ekranów akustycznych	koordynowane	2004 - 2007	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Zarząd Dróg Wojewódzkich zarządy dróg powiatowych i gminnych zarządcy obiektów	budżet państwa środki UE fundusze ekologiczne	bd
5	Zwiększanie ilości izolacyjnych pasów zieleni wzdłuż dróg	koordynowane	2004 - 2007	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Zarząd Dróg Wojewódzkich zarządy dróg powiatowych i gminnych	budżet państwa środki UE fundusze ekologiczne	bd

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
6	Działania edukacyjne promujące transport zbiorowy i alternatywny (rowery)	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin organizacje samorządowe i pozarządowe	fundusze ekologiczne	10 000
7	Modernizacja i remonty ulic na terenie miast i gmin	koordynowane	2004 – 2007	Urzędy Miast i Gmin	budżety miast i gmin	bd
Gmina Poświętne						
1	Budowa ścieżki rowerowej	koordynowane	2007	Gmina Poświętne zarządy dróg	środki własne budżet państwa	100 000
2	Modernizacja dróg	koordynowane	2005-2007	Gmina Poświętne zarządy dróg	środki własne budżet państwa	400 000
Gmina Zielonka						
1	Budowa mini ronda Marecka – Lipowa-Jagiellońska	koordynowane	2004-2005	Gmina Zielonka + Starostwo Powiatowe	środki własne budżet państwa	20 000
2	Koncepcja wyprowadzenia części ruch z Zielonki poprzez ul. Dworkową w Kobyłce	koordynowane	2004-2005	Gmina Zielonka + Starostwo Powiatowe	środki własne budżet państwa	15 000
3	Budowa ścieżek rowerowych	koordynowane	2004		środki własne budżet państwa	50 000
4	Budowa mostu na ul. Słowackiego/Ossowska	koordynowane	2004		środki własne budżet państwa	550 000
5	Remont chodnika ul. Paderewskiego	koordynowane	2009		środki własne budżet państwa	80 000
6	Utworzenie ul. Małcużyńskiego	koordynowane	2010		środki własne budżet państwa	100 000
Gmina Klembów						
1	Budowa ścieżek rowerowych	koordynowane	2005-2015	gmina Klembów zarządy dróg	środki własne budżet państwa	7 900 000
2	Modernizacja drogi w miejscowości: Krusze, Karolew,	koordynowane	2004-2008	gmina Klembów	środki własne SAPARD	11 450 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
	Rasztów, Pieńki, Michałów					
Gmina Radzymin						
1	Modernizacja dróg na terenie miasta i gminy Radzymin	koordynowane	2005 - 2011	Gmina Radzymin zarządy dróg	środki własne fundusze strukturalne UE	bd
2	Budowa nowych dróg na terenie miasta i gminy	koordynowane	2005 - 2011	Gmina Radzymin zarządy dróg	środki własne fundusze strukturalne UE	bd
3	Modernizacja ciągów pieszych zewnętrznych	koordynowane	2006	gmina Radzymin	środki własne	30 000
Gmina Wołomin						
1	Bieżące remonty ulic i chodników	koordynowane	2004	gmina Wołomin	budżet gminy	350 000
2	Remonty nawierzchni ulic-nakładki	koordynowane	2004	gmina Wołomin	budżet gminy	1 329 000
3	Wykonanie progów zwalniających	koordynowane	2004	gmina Wołomin	budżet gminy	30 000
Gmina Jadów						
1	Wyrównanie i utwardzenie nawierzchni drogi dojazdowej do LO	koordynowane	2004	Starostwo Powiatowe Gmina Jadów	Gmina Jadów	bd
Gmina Tłuszcz						
1	Wykonanie chodników pieszych wzdłuż ogrodzenia terenu szkoły ZS	koordynowane	2004	Gmina Tłuszcz	budżet gminy	50 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 22 474 000 zł						

Program operacyjny dla sektora: Poważne awarie i zagrożenia naturalne

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
1	Aktualizacja listy instalacji stanowiących potencjalne zagrożenia środowiska i życia ludzi na terenie powiatu	koordynowane	2004	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Straż Pożarna	fundusze ekologiczne	500
2	Działania edukacyjne dla ogółu ludności gminy w zakresie postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii lub zagrożenia naturalnego i zapobiegania im	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin organizacje pozarządowe	fundusze ekologiczne	40 000
3	Informowanie społeczeństwa gminy o wystąpieniu poważnych awarii przemysłowych lub zagrożeń naturalnych	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin	fundusze ekologiczne	10 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 50 500 zł						

Program operacyjny dla sektora: Ochrona przyrody i krajobrazu

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Zadania ogólne						
1	Promocja walorów przyrodniczych powiatu	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin organizacje turystyczne	fundusze ekologiczne środki inwestorów	40 000
2	Tworzenie nowych terenów zieleni miejskiej i osiedlowej	koordynowane	2006	gminy	Budżety miast i gmin	500 000
3	Zalesianie terenów zdegradowanych i nieużytków	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin Nadleśnictwa właściciele lasów	fundusze ekologiczne środki właścicieli gruntów budżet państwa środki Lasów Państwowych	100 000
4	Urządzanie, utrzymywanie i ochrona istniejącej zieleni urządzonej	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin właściciele terenów	fundusze ekologiczne środki inwestorów	1200 000
5	Utworzenie terenów rekreacyjnych i wypoczynkowych (ścieżki rowerowe, szlaki piesze, pola biwakowe, boiska sportowe)	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin prywatni inwestorzy	Budżet własny Środki UE Fundusze ekologiczne	160 000
6	Rozwój szlaków turystycznych i ścieżek dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo powiatu	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin organizacje turystyczne	fundusze ekologiczne budżet własny	20 000
7	Ochrona obszarów cennych przyrodniczo	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe	fundusze ekologiczne budżet miasta	50 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
				Urzędy Miast i Gmin Wojewoda Mazowiecki		
8	Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w zakresie ochrony starodrzewia i cennych obiektów przyrodniczych	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Wojewódzki Konserwator Przyrody Wojewódzki Konserwator Zabytków	-	-
9	Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w trakcie gospodarczego wykorzystywania zasobów przyrody	własne	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin	-	-
10	Budowa przejść dla zwierząt nad trasami komunikacyjnymi i przepławek dla zwierząt wodnych	koordynowane	2004 - 2007	przedsiębiorstwa robót drogowych	Zarząd Dróg Wojewódzkich budżet gminy środki inwestorów	b.d.
11	Inwentaryzacja i waloryzacja obszarów przyrodniczo cennych	własne	2005	Starostwo Powiatowe Urzędy Miast i Gmin	fundusze ekologiczne budżet własny	100 000
Gmina Wołomin						
1	Powołanie Parku Krajobrazowego im. Bitwy Warszawskiej 1920 r.	koordynowane przez Wojewodę Mazowieckiego (wniosek)	2004-2007	Wojewoda Mazowiecki	Wojewoda Mazowiecki	bd
2	Prace pielęgnacyjne zieleni miejskiej	własne	2004	Gmina Wołomin	budżet gminy	150 000
3	Inwentaryzacja zieleni na terenie miasta	własne	2005	przetarg	FOŚiGW	20 000
4	Uzupełnienie i zwiększenie	własne	2004-2011	SM Gwarek	fundusz remontowy	5 000/rocznie

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
	zieleni miejskiej i wiejskiej				spółdzielni	
5	Dosadzenie drzew i roślin na terenie Zespołu Szkół	własne	na bieżąco	szkoła	Starostwo Powiatowe powiatowe	bd
6	Wycięcie topól rosnących na boisku szkolnym ZSE	własne	2003-2004	szkoła	Starostwo Powiatowe powiatowe szkoła	3 000
Gmina Jadów						
1	Zabiegi konserwacyjno-pielęgnacyjne drzew	koordynowane	2004-2007	Gmina Jadów	środki własne	50 000
2	Urządzenie i konserwacja zieleni	koordynowane	2004-2007	Gmina Jadów	środki własne	80 000
3	Zagospodarowanie terenu wokół szkoły LO	koordynowane	2004-2005	Starostwo Powiatowe Powiatu Rada Rodziców	Starostwo Powiatowe Powiatu Rada Rodziców	bd
Gmina Zielonka						
1	Skarpa na ul. Młodzieżowej		2004			50 000
2	Konserwacja terenów zielonych na terenie ZS	koordynowane	2004-2007	Starostwo Powiatowe		40 000
Gmina Tłuszcz						
1	Utworzenie parku miejskiego	koordynowane	2008-2010	Gmina Tłuszcz	budżet gminy	100 000
2	Zakończenie porządkowania terenu wokół szkoły	koordynowane	2004	szkoła	powiat	3 000
Gmina Marki						
1	Pielęgnacja terenu Zespołu Szkół Specjalnych	własne	2004 - 2007	szkoła gmina Marki	budżet gminy	bd
Gmina Radzymin						
1	Inwentaryzacja zieleni na terenie miasta Radzymin	własne	2005 – 2009	Gmina Radzymin	środki własne fundusze ekologiczne	25 000
2	Urządzanie, utrzymanie i ochrona zieleni miejskiej	własne	2004 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne	640 000
3	Tworzenie terenów rekreacyjnych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, boisk sportowych	własne	2006 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne fundusz ekologiczne fundusze strukturalne UE	200 000
4	Nasadzenie drzew na terenie miasta i gminy	własne	2005 - 2011	Gmina Radzymin	środki własne	25 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
5	Obsadzenie otoczenia II LO żywopłotem	koordynowane	2004-2007	gmina Radzymin Starostwo Powiatowe	budżet gminy	10 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 3 606 000 zł						

Program operacyjny dla sektora: Powierzchnia ziemi

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
1	Aktualizacja i poszerzenie tematyki map glebowo rolniczych o sposoby nawożenia i wapnowania oraz przeciwdziałanie erozji i zanieczyszczeniom	koordynowane	2004 - 2007	ARiMR, Izby Rolnicza	fundusze ekologiczne, dotacje	60 000
2	Upowszechnianie zasad Dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego.	koordynowane	2004 - 2007	Ośrodki Doradztwa Rolniczego	fundusze ekologiczne, dotacje	6 000
3	Ograniczenie przeznaczania gleb cennych rolniczo na cele nierolnicze i nieleśne	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin Starostwo Powiatowe	fundusze ekologiczne	-
4	Przeznaczanie gleb zdegradowanych do zalesiania	koordynowane	2004 - 2007	Urzędy Miast i Gmin Starostwo Powiatowe	fundusze ekologiczne	20 000
5	Właściwe zagospodarowanie wyrobisk poeksploatacyjnych	koordynowane	2004 - 2007	przedsiębiorcy	środki inwestorów	b.d.
6	Prowadzenie monitoringu jakości gleby i ziemi	własne	2004 - 2007	Starosta Powiatu	budżet własny, fundusze ekologiczne, dotacje środki inwestorów	50 000
7	Coroczna aktualizacja rejestru terenów, na których stwierdzono przekroczenia standardów gleby lub ziemi	własne	2004 -2007	Starosta Powiatu	budżet własny, fundusze ekologiczne, dotacje, środki inwestorów	20 000
Koszty ogólne na lata 2004-2011 156 000 zł						

Program operacyjny dla sektora: Edukacja ekologiczna

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
Zadania ogólne						
1	Powołanie i rozwój Powiatowego Centrum Edukacji Ekologicznej	koordynowane	2004-2007	Starostwo Powiatowe	Starostwo Powiatowe + Gminy	2 400 000
2	Wspieranie aktywnych form edukacji ekologicznej młodzieży i dzieci i zwiększenie różnorodności prowadzonych działań	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, szkoły	budżet własny, fundusze ekologiczne sponsorzy	100 000
3	Organizacja szkoleń, warsztatów, seminariów, konferencji poświęconych ochronie środowiska	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, firmy szkoleniowe,	budżet własny fundusze ekologiczne środki przedsiębiorców sponsorzy	500 000
4	Organizacja imprez masowych związanych z ochroną środowiska: Dzień Ziemi, Dzień Ochrony Środowiska, Sprzątanie Świata.	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, szkoły, media,	budżet własny fundusze ekologiczne środki przedsiębiorców sponsorzy	200 000
5	Promocja działań związanych z ochroną środowiska: współdziałanie władz z mediami, prezentacja pozytywnych przykładów działań podejmowanych na rzecz jego ochrony, itp.	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin, media	budżet własny fundusze ekologiczne sponsorzy	50 000
6	Współpraca z ościennymi gminami i powiatami w zakresie edukacji ekologicznej i wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin	budżet własny fundusze ekologiczne sponsorzy	50 000
7	Uruchomienie tematycznej strony internetowej lub bieżące informowanie na stronach internetowych Starostwa	koordynowane	2004 - 2007	Starostwo Powiatowe, Urzędy Miast i Gmin	budżet własny fundusze ekologiczne sponsorzy	10 000

Lp	Zadanie	Typ zadania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania	Szacunkowy koszt zł
	Powiatowego o stanie środowiska w powiecie i działaniach podejmowanych na rzecz jego ochrony					
Gmina Kobylka						
1	MOK i OSP – rozbudowa siedziby	koordynowane	2003-2006	gmina Kobylka	MSWA środki własne	2 600 000
Gmina Marki						
1	Akcja Sprzątanie świata	koordynowane	co roku	gmina Marki	fundusze ekologiczne budżet gminy	bd
Gmina Jadów						
1	Udział uczniów LO w sprzątaniu rejonu miejscowości Urle	koordynowane	2005-2007	uczniowie i nauczyciele gmina Jadów	środki własne	bd
Gmina Radzymin						
1	Ścieżki edukacyjne	koordynowane	2004-2007	gmina Radzymin Starostwo Powiatowe	środki własne	100 000
Gmina Zielonka						
1	Ścieżki edukacyjne na przykładzie Glinianek w Zielonce	własne	2004-2005	gmina Zielonka	środki własne WFOŚiG W	20 000
Ogółem koszty na lata 2004-2011 6 030 000 zł						